

qui dolose possessionem habuit, siue interdicti, siue constitutionum, puta quæ sunt in titu. C. unde ui. l. i. & per totum. de acquiren. pos. l. ex liberis. Imo idem uidetur, quod etiam contra mediatos possessores per quocunque manus inierit, datur auxilium dummodo mala fide oēs quæ fuerint possessionem, ut hic. & 2. q. i. c. in primis. & ff. de dolo. l. i. §. i. ff. de ui & ui arma. l. i. §. familiar. & §. si filius. Si autem unus de medijs possessoribus bona fide quæsiuisset possessionem, tunc ipse solus haberet actionem contra alios sequentes male fidei possessores. Imo plus uidetur, quod si aliquis possidebat bona fide, & alius eandem possessionem occuparet bona fide, nisi constiterit priorem bonæ fidei possessorem amisisse, fieri ei restitutionis possessionis, & non probata spoliatio. C. de agri. & cens. l. si coloni.

2 Et alius eandem. a
Adde Pet. de An
cha. in cons. 214.
inci. ad declaratio
nem. col. 2. in fi.

in Auth. de manda. prin. §. quod si. 3. q. i. c. reintegrande. & sunt hæc notanda pro possessoribus ecclesiarum qui amittunt earum possessionem, nec possunt probare suam canonicam institutionem; possessionem autem ecclesiarum, & aliarum rerum uidentur continuare possessores, quousque exinde expellantur, uel alius occupet & ipse suspicatur se posse repelli. ff. de acqui. pos. l. clam posside re. §. ult. & l. si id quod. §. ult. & de usufructu. l. naturaliter. & l. possessor. uel quousque suam possessionem negligat. ff. de acqui. pos. l. si rem mobilem. & not. §. de elect. c. que relam. In uitium C. de acquire. pos. l. uicia. bene dicit si scierit accepit, quod tenetur restituere per conditionem ex hac constitutione; nam si ignoranter accepisset, secus esset. ff. de ui & ui arma. l. cum a te. nec contradicit. 3. q. i. c. reintegranda. quod loquitur quando ille, qui rem tenet de qua agitur interdicto, dolum, uel uolentiam fecit circa rem ipsam. arg. §. de ordin. cog. c. cum dilectus. Vel dic, si quis daret libellum, sub quo posset comprehendere actio quod metus causa, per quam auocatur res ab eo, qui metum non intulit. ff. quod met. cau. l. si cum ex §. 2. puta. peto restitutionem possessionis talis rei, quæ mihi per metum est ablata. crederemus posse ferri sententiam contra possidentem, quamuis non spoliasset, nec rem scienter a spoliatore recepisset, & sic intelligitur. c. reintegrande. C. de anna. excep. l. ult. C. unde ui. l. inuasor. [restitutionis] conditione ex hac decreta. repetere quæ diximus, §. cap. cum ad sedem.

S Y M M A R I U M.

1 Excommunicatus absolui non debet, non facta satisfactione.

CAPITVLVM XIX.

Pisanis. [Castris] hæc castra Pisani occupauerant, & propter hoc erant excommunicati. [Motus] id est occupationis castrorum facta, uel a Pisani ipsi fuerunt primi iniusti occupatores, uel etiam ab alijs quibus ipsi in uitio successerunt. §. c. proxi. nam licet a tempore motus guerræ episcopus plura in castris habuerit, sed postea per alios quædam Pisanos spoliatus fuerit, licet postea Pisani primos spoliatores respoliauerunt, non tenentur Pisani interdicto unde ui. ff. de ui & ui arma. l. cū a te. sed potest dici, quamuis non tenentur interdicto, tamen iuste fuerunt excommunicati pro detentione rerum ecclesiarum. 1. 2. q. 2. c. quicumque militum. a qua excommunicatione cum essent pro manifesta offensa uel re iudicata excommunicati, non debent absolui sine satisfactione. §. de uerb. signifi. c. ex parte. l. i. & c. cum olim [castrorum] id est iniuriam, quæ episcopus in ipsis castris habebat [asse rentibus] coram delegato Papæ [restitutio] & iniuriam episcopi [impugnaturus] post appellationem debuit audiri hic episcopus, cum diceret processum nullum, sicut ex fi. decre. apparet primum [scilicet restitutionem] alterum [scilicet] quod permitteretur possidere, scilicet plenè, & liberè

[constabat] quod episcopus habuit [motus] exponit ut 3. [Non poterat] sed nonne etiam si alij, quam Pisani eadem castra tenerent, idem esset utique, quia non haberet liberè, cum in eorum esset potestate episcopum repellere; potest responderi quod lucrum habebant, quando Pisani occupauerunt, & tunc liberius & plenius ecclesia affictus & pensiones possidebat, quam Pisani qui non solum Lucano populo, sed etiam clero molesti erant; & ratio, quæ sequitur, non sufficienter respondet. Vel dic, quod etsi episcopus non probauit se possedisse castra, quando Pisani ea occupauerunt; quia tamen constabat quod ea possederat, & eodem modo quia constabat quod Pisani de nouo occupauerant, sicut ex multis uerbis huius decreti apparet, constabat etiam quod episcopus tempore occupationis castrorum affictus & pensiones possidebat, & ideo debebat dele. Papæ presumere, quod possidebat episcopus plenè & liberè, hoc est quod nullus esset in castris qui episcopum repellere uellet uel posset, cum de Pisanis constaret quod de nouo occupauerant, nec de alijs etiam probatum erat quod castra possiderent, quod & si probatum esset, non noceret, cum de ipsis Pisanis indubitanter constaret quod de nouo occupauerant primò Lucana ecclesia possidete prædicta; unde licet non probaretur Lucana ecclesia spoliata ita quod competeret interdictum, uel quod secundum tenorem literarum harum ei esset primò restitutio faciendæ, & tamen relinquitur quod episcopus possidebat affictus liberè & plenè nullo in castris existente. Vel quod melius est relinquitur, quod ista ecclesia possidebat antequam occuparentur a Pisanis uel alijs, ita peccauit delegatus qui absoluit Pisanos antequam exirent de castris, & sic liberè affictus & pensionem dimitterent episcopo, sicut habebat antequam castra occuparentur a Pisanis, uel alijs. Si autem Pisani probauissent, quod alij iuste tempore quo occupauerunt, possiderent, non tenerentur dimittere castra, cum sufficeret quod plenè & liberè permitterent episcopum prædictos affictus & pensiones percipere, sicut habebat tempore occupationis; non autem est credendum Papam ita supinum esse, quod uoluerit intelligere omnia castra destruenda, ubi ecclesiæ affictus & pensiones recipiebantur, & bene facit ad intellectum huius. §. de proba. c. licet. circa fin. ubi ferè idem habetur quod hic dicitur. ibi enim, quia ecclesia Rauennas plenum ius habuerat & plenè possederat, imponitur silentium Fauentinis super postea possessis, nisi iuste se possidere ostenderent. hoc tamè potest esse iustum, ut sicut non licet noua castra facere cum iniuria, uel emulatione alterius, & ita nec incastellare uetera quæ non probantur habitata. C. de cdi. pri. l. 3. & C. de fund. limi. l. 1. 2. & 3. lib. 1. r. argu. ff. de oper. pu. l. 3. ff. ex quib. cau. infra. irro. l. athletas. & ad hoc poterit agere episcopus Lucanus, scilicet ut destruerentur innouata castra, ut in pristinam formam reducerentur conditione ex præmissis legibus, uel officio iudicis. ar. ad hoc. §. de iudic. c. consuluit. & non solum posset ad hoc agere episcopus, sed etiam quilibet qui ibi redditus haberet; nec est hæc popularis actio, sed uerius pro uirtute diminutione sui patrimonij quisque agit, maxime autem episcopus debebat agere, quia de toto castris uel terra possessionem habebat. [Irritum] & ita per consequens apparet Pisanos non esse absolutos. Et est ratio, quia formam mandati non seruauit, ut §. de refer. c. cū dilecta. ubi no. Vel dic, quod hic processus fuit impugnatus, quia post appellationem habitus fuit, & appellatio probata legitima ex eo quia appellauit ne fieret absolutio, nisi præcederet restitutio libera &c.

S Y M M A R I U M.

1 Violentia terij non repellit me ab agendo.

CAPITVLVM

CAPITVLVM I. in vi.

Requis & assidua. [Ab alio] uerbi gratia, Titius agit contra Meum, Meius excipit q̄ nō debeat respondere, quia Seius eum spoliat, malē [post] diem] de excep. c. pia. [Muorem] instit. de exc. t. s. itē propter. ff. de exc. t. l. populi. arg. contra. in Auth. ut hi qui obli. per se. §. 1. 3. & 4. [Accusatorem] in criminali.

De dolo et contumacia.

RVBRICA XIII.

SUMMARIUM.

- 1 Contra contumacem qualiter iudex procedere debeat.
- 2 Rigor iuris secularis an secundum canones sit seruandus.

CAPITVLVM I.

D hęc. [Nancisci] debet enim iudex ei corporalem possessionem id est custodiam tradere. §. de sen. & re iud. c. cum aliquibus. & rueri debet inducitur. ff. ne uis fiat ei qui in pos. mit. l. 1. §. 1. & dic. ut nō. §. ut lit. non cō testa. c. quoniam fre. nihilominus tamen post annum fiet uerus possessor. §. eo. c. contingit. ff. de bon. auth. iud. pos. l. quamuis. si autem per extraneum impeditur possidere, tenetur ad interesse. ff. ex qui. cau. in pos. eatur. l. si quis creditorem. ¶ Rigor] §. scilicet quod imponat ei multā, & etiam pœnam corporalem, quam iudex secularis imponeret. ff. si quis ius dic. nō obtē. l. 1. & intellige hoc de consilio, & si propter hoc non periclitatur iustitia, ut hic sequitur, alias multā imponet. §. de pœ. c. dilectus. & c. ult. §. de offic. deleg. c. præterea. [Astinxit] & nulla alia pœna ei imponatur, nisi quod soluat expensas.

SUMMARIUM.

- 1 Contumacia quot modis quis efficiatur.
- 2 Sequestratio quibus ex causis fieri possit.

CAPITVLVM II.

EX literis. [Absentauerint] hic est contumacia in non ueniendo. §. eo. c. cum dilecti. Quandoque est etiam in non restituendo. ff. de rei uend. c. qui restituere. Quandoque in non respondendo, ut §. eo. c. prout. uel oblitus respondendo. ff. de inter. act. l. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Quandoque in non iurando. ff. de iure iurando. l. manifeste. Quandoque in non exhibendo. ff. de app. l. creditor. §. iustus. Quādoque in recedendo in fectio negotio. r. i. q. 3. c. certum. r. s. diff. c. si quis autem. [Religionis] r. 2. q. 2. cap. religiosam. ff. de relig. l. sunt personæ. ¶ Sequestrari] not. fieri sequestrationem propter contumaciam, & tunc ita fit restitutio expensarum, sicut si data esset possessio causa custodiā, ut hic. Quandoque propter dilapidationem. 2. q. 6. c. quoties. Quandoque propter rem litigiosam. r. i. q. 1. c. quia. Quandoque propter scandalum. §. de seque. c. 2. nota commutationem cautionum. [Ecclesias] sequestratas. [Restitui] id est assignari post lapsum annum, sed bene non petebant cum hoc iure cautum non sit, ut post lapsum anni quis debeat fieri uerus possessor rerum sequestratarum. [In posterioribus] de hoc not. §. de offi. dele. c. ex literis. [Nomina] & ideo quo ad expressa uel in literis, uel coram iudicibus, non possunt secundā prioribus derogare. §. de præscrip. c. pastoralis. §. quoniam. & §. nos igitur.

SUMMARIUM.

- 1 Contra contumacem an testes alique probationes sint recipiendæ, & quomodo citatio fieri debeat.

CAPITVLVM III.

Causam quæ. [Natiuitate] id est an mater ipsius A. fuit legitima uxor patris sui, & sic an ipsa sit legitima filia an non, & ita per consequens pote-

rit cognosci utrum, scilicet filius I. ex persona ipsius A. sit admittendus ad petendū hereditatē; nam non agebatur hic de hereditate auita, scilicet de hereditate patris ipsius Agathę [denunciationibus] de hoc not. §. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. c. si ad. [receptis] erat enim lis contestata, sicut in integra apparet, & ideo ad testiū receptionem, & ad probationem sententię proceditur, & ideo etiam fit citatio ad domum.

SUMMARIUM.

- 1 Litis contestatiō fit per responsonem indirectam, siue proponendo exceptionem peremptoriam, siue per confessionem.
- 2 Absolutio non fit neque condemnatio nisi post litem contestationem.
- 3 Sententiā diffinitiuā siue per probationem liquet siue non ferri debet.

CAPITVLVM III.

Prout nobis. [Aduo cati] de hoc no. §. ut lit. non contest. c. ad hoc. C. quorum app. l. ult. ¶ Respondit] hic habes q̄ licet aliquis non teneatur respondere aduersario, nisi de mandato iudicis, si tamen responderet sibi præiudicat. ff. de inter. act. l. si sine. §. 1. & l. de etate. §. qui interrogatus. ff. de adul. l. si postul. §. quæstioni. habes etiam q̄ per indirectam responsonem siue proponendo exceptionem peremptoriam, siue per confessionem fit litem contestatio. Sed contra. §. de lit. conte. c. 1. de elect. c. dudum rotho. Sol. dicimus hic litē cōtestari, & non excepisse tantum, nec positioni respondisse, sed narrationi & petitioni; & q̄ per exceptionem non fiat litem contestatio, probatur. ff. de cond. indeb. l. eleganter. §. pen. ubi dicitur, q̄ uolenti litem contestari proponenda est exceptio, ex quo sequitur, ergo excipiendo non facta est litem contestatio, sed si non fit litem contestatio per exceptionem peremptoriam, erit ne ante litem contestationem de ea cognoscendum & pronunciandum? ar. q̄ sic. C. de excep. l. si quidem. ubi dicitur, q̄ exceptione peremptoria tantum cognosci oportet. ¶ Sed contrarium est uerum, scilicet q̄ non debet de ea cognosci, nisi prius lite contestata, quia non posset fieri absolutio neque condemnatio, nisi lite contestata. §. de elect. c. dudum. & l. si quidem. non dicit litem non contestatam, sed naturali ordine cognitionem exceptionis præcedere cognitionem principalis petitionis, licet causa breuiandi litem sepe simul de utraque cognoscatur, nec est contra ius, & sunt hęc uera, ubi proponitur exceptio ut peremptoria petitionis actoris; si autem proponeretur ad reum repellendum, puta q̄ esset excommunicatus, uel ut declinatoria, tunc ante litem contestationem est probanda, ut not. §. de excep. c. pastoralis [percepisset] & ideo dicebat se non teneri ad earum probationem, & sic legitime facta fuit litem contestatio [ad conuincendam]. C. de iud. auth. iubemus. [terminetis] si liquet, uel liquere potest. C. de iudic. l. properandum. §. si autem reuo. 3. q. 9. c. decernimus. ¶ Possessionem] id est p̄ sententiam ætis ueram possessionem. C. quomodo & quando. l. consensa. C. ubi in rem act. l. 2. & hoc quando non liquet, ut C. de iudi. l. properadum. §. si autem. & est hęc possessio irreuocabilis, nisi contra eum iudicetur de proprietate, ut hic habes, & in l. præal. reuocabilis est si alias ante litem contestationem fiat missio in possessionem, ut not. §. ut lit. non contest. c. quoniam. ¶ Sed quoniam dices, semper liquere, quia aut liquet per probationes, & tunc fertur sententiā diffinitiuā, aut non liquet p̄ probationes, & tunc similiter sententia diffinitiuā ferri debet, quia actore non probante reus & si nihil præstiterit obtinebit. §. de cau. pos. & proprietate. c. cum ecclesia. in fin. Respondemus hęc decre. loquitur, quando reus est absens per contumaciam, quia si esset præsens posset esse q̄ per confessionem suam, uel alio modo actor probaret de suo iure, quod in eius absentiā fieri non potest, & ideo in eius odium est inducitur, ut mittatur in ueritatem possessionem; secus autem diceremus, si actor cōtumax esset,

esset, tunc enim diceremus quod iudex debet ferre sententiam, & si nulla alia causa sit, nisi quia actor non probauerit per se, & ita per consequens constat quod reus sit absolueudus; & si diligenter attendas, utrobique inuenies fauorem præsentis, & odium contumacis.

S V M M A R I V M.

1. Testes inducere non licet post publicatas attestaciones.
2. Expensa que casu soluantur ante finem litis, & quando etiam in fine litis non fiat condemnatio in expensis. nu. 3.
4. Condemnatio in expensis semper fit in causa appellationis.
5. Appellatus in causa appellationis an semper condemnari debeat in expensis.

CAPITVLVM V.

Inem. Litibus] C. de agri. & censu. l. litibus. lib. 11. [dispendio] 50. dist. c. postquam. s. de ele. c. cum inter uniuersas. ¶ Intentionem] per testes, Vel per instrumenta. C. de excep. l. si quidem. Vel per confessionem. C. de erro. aduo. l. 2. Vel per præsumptionem. C. de probal. fine. Sed obijcies, quia publicatis attestacionibus non licet inducere testes. in Auth. de testi. §. quia uero. collat. 7. ergo nec proponere exceptionem, quæ per testes probari debeat. ¶ Sol. potest esse, quod fundata erat intentio aliter quam per testes, inde post talem fundationem bene inducuntur; & eodem modo potest esse quod fundata erat intentio per testes, & prius petijt dilacionem ad exceptionem quam uult per instrumenta probare, ut infra. de fide instrum. c. cum dilectus. Vel etiam si publicatæ essent attestaciones, indirectè posset alios testes inducere super alijs articulis ex prioribus pendentibus. j. de testibus. c. ex tenore. j. de fide instrum. c. cum Ioannes. ¶ Ad soluendas] expense enim soluuntur ad finem litis, ubicunque calumnia alicuiusprehenditur, uel èr uiolenter præsumitur, ut hic. & s. de rescrip. c. ceterum. s. eo. c. 2. j. de testi. c. significauerunt. Item non solum in diffinitiuâ, sed etiam si quis absoluitur ab instantia iudicij, statim fit condemnatio in expensis. C. de iud. l. properandum. §. 1. in Auth. de liti. §. omnè. alias regulare est quod tantum in fine litis fiat condemnatio. j. de pœn. c. calumniâ. C. de episco. & cler. auth. generaliter. Et not. quod in expensis quæ præstantur in medio litis, non attenditur an is qui condemnatur, iuste uel iniuste litigauit super principali, sed super exceptione tantum. j. de sequef. cap. ad hoc. j. de appella. cap. significauerunt. & cap. tepe. 3. q. 3. cap. inducitur. §. spatium. in fin. ¶ In expensis autem, quæ in fine litis præstantur, attenditur an iustam habuit causam litigandi uel probabilem tantum, & sic non fit condemnatio in expensis. j. tit. prox. c. 2. j. de sent. excô. c. sacro. ff. de leg. 2. l. qui solidum. §. etiam. arg. ff. de peti. here. l. illud. & maxime si iuramentum est de calumnia, præsumimus enim bona fide litigare. r. questio. 7. c. sancimus. si autem temere litigauit, condemnatur in expensis. C. de iud. l. eum qui. Quidam tamen dicunt, quod hoc ipso quod succumbit, condemnandus est. ar. 2. q. 3. c. qui non probat. C. de aduo. di. iud. l. 1. ¶ Alij contra in causa appellationis indistinctè semper fit condemnatio in expensis, 2. q. 6. c. omnino. j. de appel. c. ut debitus. Et est ratio diuersitatis, quia in causa principali producantur probationes facti, in quo probabilis est ignorantia; sed in causa appellationis pro magna parte non inducuntur probationes facti, sed tantum allegationes iuris, ubi improbabilis est ignorantia. ff. de iur. & facti ign. l. regula. unde dicimus, quod non semper in causa appellationis indistinctè condemnandus sit; nam si in ea inducerentur nouæ probationes facti, quod licet aliquando, ut not. j. de testi. c. ueniens. & c. fraternitatis. in quo casu non solum parti, sed nec iudici potest aliquid imputari. j. de fide instrum. c. cum Ioannes. in fi. tunc non esset condemnandus in expensis. ¶ Item not. quod si in sententia continebantur plures articuli, & in uno est iusta sententia, & in alio iniusta, & pars

farum; debebat enim diuidere articulum iustum ab iniusto, & super illo solo appellare. j. de testa. c. Raynaldus. Si uero unum solum articulum continebat sententia, ut quia condemnauit in centum, cum deberet in quinquaginta condemnare, tunc non debet distinguere, sed licet appellare a sententia, & non fieri hincinde compensatio, quia non est partis distinguere, tantum debeo, & tantum non. arg. tamen contra. ff. si cer. pet. l. qui dam. ¶ Item non uidetur a differentia a Item non uidetur differentia. ¶ Ad ista dicta Innoc. hic uide Petr. de Ancha. in consilio 4. §. incipit. Primum dubium circa fi. consi. uers. et se aliud questu.

utrum obtineat in causa appellationis appellatus uel appellans ratione præallegata, quia uterque per probationes inductas in causa principali satis posset in frui quod futurum sit in causa appellationis. Alijs tamen uidetur, quod appellatus non debet condemnari in expensis in causa appellationis, quia iustam causam litigandi habet, eum in causa principali lata sit pro eo sententia, nisi alias iniusta sententia appareret manifestè, & intelligimus condemnationem in necessarijs expensis, non utilibus. j. c. proxim. & quæ per causam factæ sunt. j. de sequef. c. ad hoc. & in eundo, & redeundo, & aduocatis. C. de iud. c. sancimus. deducuntur autem expensæ quas domi faceret. ff. ad exhib. sed & si. §. pen. ff. de peti. here. l. sed & si. §. quod autem. & §. sequi. & in Auth. de manda. princ. §. illud. collat. 3. ff. de rei uen. l. si res. simili licet deducantur expensæ quæ casu uel fato factæ sunt. ff. mand. l. inter. §. non omnia. & erunt expensæ mediocres, non delicatæ. ff. de pig. act. l. si seruus. ff. de dam. in fec. l. inter quos. §. si. & l. sequi. non autem queritur, si minores potuit facere. ff. mand. l. si quis alicui. §. impendia. ff. de procu. l. qui proprio. §. litis impendia. & ueniunt expensæ quæ sunt post litis contestationem, ex officio iudicis; quæ uero iure actionis. ff. de adili. edit. l. adules. §. item sciendū. §. 1. & si tempore sententiæ non sit condemnatus, ulterius peti non possunt, ut C. de fruct. & lit. expen. l. 4. in fi. nisi in causa appellationis, ut C. quando prouo. non est necesse. l. fin. ¶ In hoc autem casu, in quo loquitur hæc decre. incontinenti proposita exceptione condemnabitur expiēs ad expensas faciendas, tñ sub cōditiōe si in probatio ne defecerit. sic. s. de procur. c. auditis, & ita uidetur hæc sententia secundū hoc continere multiplicē iniquitatē. primò quia fertur sententia sine certa quantitate, quia non potest esse certa tempore datæ sententiæ, cum nondum sunt factæ. C. de sen. quæ sine cer. quanti. per totum. ¶ Sed respondemus, hoc speciale in odium tam tardè proponentis exceptionem. Vel dic. posse ferri sententiam in certam, quando expensæ non ueniunt principaliter, sed accessorie; accedunt enim expensæ præsumptæ maliciæ, imo dicimus quod semper super expensis incerta potest ferri sententia talis. condemnamus talem tali ad expensas quas fecit, uel quas probauit se fecisse. C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. s. de procu. c. auditis. nam si loquitur prædicta lex, quando sic condemnauit; nam si tu uelles præuè intelligere prædictam legem. s. quod non condemnauit in expensis, sed tantum potestatem agendi de expensis parti seruasse, non posset huiusmodi intellectus sustineri, quia necesse esset quod expensæ tantum officio iudicis perantur uel iure actionis; sed officio iudicis petiti, non possunt, ut in præall. l. terminato, quia iā terminato gotio, secundū quod ibi loquitur, non habet locum tale officium iudicis. in fin. de offi. iud. c. si restat quod necesse sit peti eas iure actionis, sed nulla actio ad eas competit, nisi sit ad eas condemnatus, quia tunc non competit actio in factum ex re iudicata. Et sic apparet quod præallega. l. terminato. loquitur quando iudex expressè condemnauit partem ad expensas, licet incertas; & quod si iudex seruauit ei quod posset agere de expensis factis in lite, quod nihil ualeat. ¶ Illud autem bene faciemur, quod iudex post sententiam tota illa die suum officium exercere potest

potest condemnando in expensis. ff. de re iudi. l. Paulus. Alij tamen dicunt, q̄ bene ualet reſeruation expenſarum. & ſic intelligo. l. præallega. & agitur ad illas conditione ex. l. illa. primum dictum magis placet. Vel dic, ut no. s. de procur. c. auditis. Secunda iniquitas eſt, quod intro-mittit ſe de tractatu futuri temporis. ſed reſpond. ut s. de procur. cap. auditis. Tertia iniquitas eſt, quia fertur ſententia ſub conditione; ſed reſponde hoc non eſt contra ius. 2. q. 6. cap. biduum. & eſt ita ſtatutum propter breuias das lites. Quidam autem dicunt condemnationem hanc tantum in ſine litis fieri, quod litera bene per omnia non patitur. Alij uerò dicunt, q̄ eo deſiciente in probatione; & hoc eſt ſpeciale ſecundum eos, quia etiam ſi alias obtineret in principali cauſa, & per alias exceptiones, tamen condemnabitur in expenſis factis in illa exceptioe.

S V M M A R I V M.

- 1 Cum crimen in modum exceptionis proponitur, an per procuratorem liceat.
- 2 Citato coram iudice ut compareat, an liceat per procuratorem, uel excuſatorem, & an poſt terminum comparere debet ad ſe excuſandum.
- 3 Expenſe an ſint computande a tempore citationis, an a tempore contumacie.

CAPITVLVM VI.

Cum dilecti. Contra eundem hic ſatis apertè patet, quod in modum ¶ exceptionis agitur contra electum, etiam ſi confirmationem uel ordinem non petat; nam hic nec electus, nec nuncijs eius confirmationem petebant, quia confirmatus erat, nam aliter non nominaretur electus; nec ordinem, nec confirmationem iā adeptam petebat, quæ ipſi abſenti præſtari non poterat. ¶ Item dici non poteſt, q̄ ageretur contra electum accuſatum, cum per procuratores agatur; nec inquiredo, nec denunciando, ſicut ex ipſo contextu literæ euidenter apparet. ¶ Item non poteſt dici, q̄ ſint admiſi ad proponenda hæc crimina quaſi proſequendo appellationem, quia ipſi non appellauerunt, nec electus ſuam appellationem fuit proſecutus [appellauerit] de appellatione quæ fit extra iudicium. not. s. de maio. & obed. cap. cum dilectus. j. de appel. cap. cum ſit ro. & cap. conſuluit. & c. ad audientiam. & c. conſtitutus. & cap. bonæ memo. [reſponſalem] de hoc not. s. de procurat. cap. querelam. ¶ Preſentare] a thoſ allegando dicit, uel tunc habet hic locum cum aduerſarium ſcit coram iudice permanere, etiam maxime in cauſa electionis ubi periculum eſt in mora, ut s. de electio. cap. cum inter uniuersas. ſi enim neſcirit eum corā iudice perſeuerare, quare iret; nam ſi fuit legitimo impedimento detentus, circumducitur peremptorium. ff. de iudi. l. & poſt. & ſic fruſtra cogetur circumducto peremptorio ſe fatigare laboribus & expenſis, cum ius reddat eum liberum. ff. ſi quis cau. l. 2. Si autem legitimam excuſationem non habebat, tunc ſimiliter præciſe uenire non tenetur, quia ſue poſt ueniat, ſue non, ſemper tenetur ad expenſas legitimas ut hic, & hoc ſufficere debet. Nec contra facit. l. illa inducit tamen. ff. de arbitr. l. Celfus. cum aliud ſit in ſolutione de qua ibi loquitur, quæ ſemper liberat debitorem. ff. de ſol. l. ſi per me. & ad quod ſemper tenetur poſt terminum; aliud in comparando coram iudice, a quo non liberetur ſi tempore non idoneo compareat, & etiam ad quod non tenetur. Alij tamen dicunt, quod ſemper & etiam poſt terminum comparere debet, ad minus ut dicat excuſationem abſentia. argumen. 4. q. 1. cap. 1. & 1. q. 3. cap. 1. & etiam ut litiget ſi aduerſarium inuenierit, ut hic [elapſo] j. de arbitr. l. Celfus [& inſidias] quamuis hoc ſufficeret, ſi citatus eſſet perſonaliter; non tamen ualet, quando citatus eſt per procuratorem, nec procuratores inſidias timent, quod hic apparet, quia ſi non timent nuncijs, nec procuratores [moderatas] de hoc not. s. cap. proxim. [tempore] ¶ not. expenſas computan

das a tempore citationis, & non tantum a tempore contumacie.

S V M M A R I V M.

- 1 Confirmationis effectum antequam quis ſortiat, examinari debet an electio ſit canonica, uel non.
- 2 Criminaliter uel civiliter contra aliquem agi poteſt, poſt confirmationem & conſecrationem.
- 3 Appellare non poteſt ſi uia uoce, quem conſtat fuiſſe contumacem.
- 4 Confirmationi ſolemniter factæ, a qua non eſt appellatum, non licet conradicere, niſi de gratia.
- 5 Sententia ſuper electione in rem iudicatam non tranſit.

CAPITVLVM VII.

Cum olim. [Affereret] ff. de exhib. re. l. diuus. [impedi] non eſt trahendum ad conſequentiam, cum non debeat accedere ad apoſtolicam ſedem uel metropolitanum electus, uel conſecrandus, niſi habeat decretum ſubſcriptionibus roboratum & literas testimoniales. 61. diſtin. c. episcopus. hoc tamen ſatis poſſet concedi, illam confirmationem fieri cum debita ſolemnitate, uel cauſe cognitione quæ fit prædicto modo etiam cum nullus citetur, cum illi qui uolunt aliquid obijcere, parati debeant eſſe propter periculum q̄ eſt in mora. argum. j. de appel. cap. oblaq. Item quia terminum habent a iure, intra quem debent habere episcopum conſecratum, ut not. s. de elect. cap. cum in cunctis. & cap. ſtatuiſmus. & intra illum terminum ſi unus maliſioſe alium præueniret, caſſaretur quod fieret. argum. præallega. decr. oblaq. Papa autem poſſet hic excuſari, quia per falſas literas iſte D. circumuenit eum. ¶ Canonice] uidetur quod non deberet ſic conducere, ſed ſi inueniretis eum per falſas literas conſecratum, imponatis ſibi ſilentium, nihilominus faciatis eum pacifica poſſeſſione gaudere; cum ex quo confirmatus eſt, talibus exceptionibus non obſtantiſus effectus confirmationis non ſit impediendus. j. de appel. cap. conſtitutus. il. 2. Imo bene dicit quod clandeſtine, uel obreptitiè obtrinit confirmationem, ut hic. Et ideo antequam habeat effectum confirmationis, examinari debet an electio ſit canonica, uel non, ut not. s. de cau. poſ. cap. cum olim. Vel poteſt dici, quod nunquam debuit habere poſſeſſionem rerum episcopatus, quia non conſtabat de confirmatione, cuius effectus eſt poſſeſſio rerum episcopatus, ut s. de elect. cap. cum in cunctis. ſed tantum de conſecratione; nec conſecrando confirmare uidetur, cum hoc non intenderit, & diuerſi ſint actus. argum. s. de elect. c. cum inter uniuersas. in ſi. ſed ſi negaretur clandeſtine, uel obreptitiè facta conſecratio, uel confirmatio, niſi in nouabitur quouſque de hoc conſiet, cum ad hoc dicendum non admittatur quis, niſi ex officio iudicis, ſue dicat confirmationem nullam, uel beneficium reſtitutionis in integrum petat; & ſi utroque iſtorum modorū agatur, lite pendente niſi in nouari debet. ff. de iudi. l. ſi prætor. C. de in integ. reſt. l. 1. j. ut lit. pen. c. 1. ¶ Fatemur tamen, q̄ poſt confirmationem & conſecrationem poteſt contra aliquem agi & criminaliter & civiliter ſuper eo q̄ non ſit canonice inſtitutus, uel per ſimoniam, uel quia omiſſa ſit forma, uel alio modo, niſi dum petebatur confirmatio, uel conſecratio de eo, quod modo obijcit fuiſſet exceptum & iudicatum. s. de elec. cap. cum dilecti. uel etiam exceptum tantum, & non obſtante exceptione facta fuiſſet confirmatio; nam in his caſibus forte poſtea agi poſſet. C. de ſide inſtrumento. l. ſi. argum. C. de fal. lipſe. hic tamen eſt differentia inter eum qui poſt confirmationem obijcit, & eum qui ante confirmationem obijcit; quia qui ante confirmationem obijcit, niſi probare debet ea ratione, quia negantis factum, ſcilicet in electione non canonica nulla eſt probatio, ſed electionem canonicam eſſe probare debet, ut not. s. de poſtu. c. 1. ubi autem poſt confirmationem dicitur electionem minus canonicam, hoc probare debet. Nemo enim cogitur

gitor dicere titulum sue possessionis, ut not. de hoc s. de procura. c. ex infirmatione. vel dic ut not. j. de accusa. cap. super. Si autem crimen obijciatur siue ante confirmationem, siue post, semper qui obijcit probare debet, nisi iudex ex officio suo uelit inquirere, de hoc not. s. de postu. cap. 1. quare non simul audiuntur cause omnium trium, scilicet D. F. & G. hoc, quod s. in hac glo. dicitur, uidetur quod etiam, scilicet post confirmationem & electionem, & de forma electionis & de delicto persone locum habet quando confirmatio data est sine cause cognitione; & idem uidetur etiam si sine ulla inquisitione, vel cognitione data sit, sicut est quando idem elector & confirmator, & hoc probatur. s. de electio. cap. quod si cut. j. de appella. cap. constitutus. & cap. constitutus. & in his casibus si apparuerit electionem minus canonice factam, cassabit electionem. ¶ Item si inuenit confirmationem non rite factam, puta quia confirmator noluit admittere contradictores, uel legitimas exceptiones, uel quia electionem non examinata confirmauit, siue appellatum fuerit siue non, cassabit confirmationem. argu. j. de appella. cap. constitutus. & c. constitutus. si uero confirmatio quantum ad oppositionem iudicij fuerit rite facta, sed electio non, sed tamen confirmatori non innotuit tota ueritas, tunc dicunt quidam quod eodem modo irritanda est confirmatio, quia inspecta ueritate mala fuit, licet iudex bene processerit. C. de appellat. l. eos. j. de fide instrum. cap. cum Ioannes. j. de priuilegiis. cap. cum olim. l. 2. in fin. ¶ Sed certe quicquid dicant, hoc uidetur habere locum ubi fuit appellatum, quia propter remedium appellationis irritatur quod factum est, ut in eisdem iuribus apparet, sed ubi non est appellatum, quod modo irritabitur quod legitime factum est, non uidetur bene, sed tamen non reuocarem sine maturiori consilio, quod sic factum est. sed ubi inuenit superior electionem minus canonice factam, & confirmationem sine examinatione secutam fuisse, melius diceret, si sic dicat: quia confirmatio per errorem fuit obtemperata eam reuoco, & quia electionem inueni minus canonice eam casso. arguam. ff. de re iudic. l. q. iussit. C. commi. & progrā. l. interlocutio. & l. seq. C. si per uim. l. fin. ¶ Si autem electionis confirmatio fieret cum solenni examinatione, puta partibus constitutis in iudicio & lite contest. s. de electio. cap. dudum. ecclesia ro. & sententia tali modo lata scilicet. confirmo electionem. & tunc de cetero nullus admittetur neque contra electionem neque contra confirmationem a qua non est appellatum, ad hoc ut ipsa cassetur nec propter formam nec propter crimen, quia sententia transit in rem iudicatam. C. commi. progrā. l. 3. non negamus, quin possit procedi contra hunc confirmationem, & propter crimen quod ante electionem commiserat, & etiam propter defectum forme ut quidam dicunt non ad electionem uel confirmationem cassandam, sed ad hoc ut deponatur, uel suspendatur, uel alia poena imponatur, sed pluribus alijs uidetur contra, & melius, etiam quod de premissis non possit accusari post confirmationem solenniter obtemperatam, quia transit in rem iudicatam ut dictum est, ut aliquis sit litium finis. C. de fide instrum. l. ult. ad finem uidetur dicendum, etiam si partes non fuerint in processu confirmationis, nec litis contestatio facta fuerit, sed tamen solenniter processerit confirmator inquirendo de forma electionis in loco ubi facta est electio, & de scientia, & de moribus, & uita electi in loco ubi conuersatus est. s. de electio. c. scriptum. nam in hoc casu credimus sententiam confirmationis transire in rem iudic. nisi forte de obreptione proponeretur, nisi forte ex prouisione & de gratia, & non de mero iure audiretur, non tamen multo tempore post confirmationem. s. de electio. cap. cum dilecti. ¶ Alioquin] si prædictus D. non est canonice electus. ¶ Ciratus] sic referebant iudi-

ces uel pars F. & G. scilicet quod contumaciter abfuerat D. sed non constabat, quia si constaret eum fuisse contumacem, sic non posset appellare uiua uoce. ff. de in integ. resu. l. diuis. ita nec eius itineris arreptio uim appellationis obtinet, & hoc iustificat sententiam eo absente latam. s. ut lit. non contesta. c. quoniam. nec fuit necesse quod aliqua sententia ferretur contra hunc D. cum de facto in eadem ecclesia, de qua agitur, nihil possideat nec etiam de iure. Item quia nec ipse agebat contra alios electos, nec alij contra eum, nec se eis opponebat. ¶ Confirmatio huic facto G. acquieuit, uel ad minus non contradixit, nec postea eum inuenimus persecutum huiusmodi negotium, quamuis sola testimonia non sufficerent ubi de pluribus agitur electionibus; hæc autem ideo sufficiunt, quia ambo electi inter quos erat contentio, uidentur his esse contenti, sed D. etiam huic affirmationi se opponere non posset, nisi appellasset, quia confirmationi solenniter factæ a qua non est appellatum contradicere non licet, nisi de gratia; quia confirmatio sententia est, & uim & formam sententia tenet, & ideo transit in rem iudicatam, ex quo non est appellatum [literas] quæ non ualuerunt, cum de premissis literis & eorum quæ in eis continebantur, non facerent mentionem. s. eod. c. 2. [Miseri corditer] quia uera fuit misericordia, quia ex quo alius legitime confirmatus fuit, non erat ulterius audendus, nisi prosequendo appellationem de qua Papa erat incertus. [Inuenit] quasi dicat citatus tercio contumax fuit, ideo proceditur contra eum etiam si non inuenitur [termino] iunius anni sibi dato, cum aliis semper deberet expectari si contumax non esset. ar. a contrario sensu. s. ut lite non contesta. c. quoniam. s. porro. & s. seq. Sed dices, quare annus cum in decre. præalleg. non datur nisi sex menses? Respon. ibi agebatur de electione non confirmata, & episcopo non consecrato; hic uero loquitur de iam consecrato, & hoc est speciale propter reuerentiam consecrationis; uel dic hoc esse speciale propter consecrationem, quia iterum tractatur de eius iure post sententiam iuste latam, & quod expectatur per annum, & sic etiam hoc ex abundanti, ut auferretur omnis exceptio ipsi D. qui dicebat & dicere poterat per itineris arreptionem appellasse, quod tamen non constabat; non enim esset bonum, imo pessimum, quod si de iure esset episcopus, & alius in locum eius intraret. 3. q. 7. c. hoc quippe. & j. de consec. præb. c. 1. ¶ Et est hic arg. quod sententia super electione non transit in rem iudicatam, simile in matrimonio carnali. j. de sent. & re iudic. c. consanguinei. & c. tenor. Alij dicunt & melius, quod si uerum esset quod D. dicebat scilicet quod iter arripuerit ad se. app. uenienti, iniquus erat processus iudicum. j. de app. c. suggestum. & c. meminimus. & ideo de iure est, quod iterum inquiratur de eo, & si inuentum fuerit, reuocetur processus. s. de off. de leg. c. cum causam. ¶ Sed oppones, quare ergo ad eisdem remittitur negotium? Respon. non remittitur, sed hoc ius commune est, si quis intra annum non prosequitur appellationem, primus iudex potest prosequi appellationem, ut no. s. de off. dele. c. pastoralis. s. præterea. Vel melius, propter presumptiones quæ erant contra eundem D. hoc speciale factum fuit contra ius. Hodie autem dicunt quidam hoc quod dicimus de arreptione itineris, esse correctum, ut no. j. de ap. c. ut debitis. ¶ Verbo] quia non dixit ego appello, sed dixit uel pro certo habebatur quod ad se. apo. ueniebat, ut de processu contra se habito conquereret; nec hoc sufficit, si copiam iudicis a quo uult appellare, potest habere intra decem dies, ex quo scit contra se habitum processum, coram eo enim appellare tenetur. 2. q. 6. c. si quis ipse. & s. biduum.

S V M M A R I V M.

Excommunicatus neque administrare neque alienare res ecclesie potest. Res excommunicatus potest conseruare procuratorem.

Excommu-

Excommunicatione pendente suspenditur effectus debiti.
Apostatis debemus de omnibus iuribus suis respondere.

CAPITVLVM. VIII.

Veritatis. [Canonicis] & quia uolebat canonicis eum accusantibus respondere ordine iudiciario seruato, ideo dñs Papa ne de sua contumacia cō modum reportaret, mandat contra ipsum procedi in modum inquisitionis. ¶ Audientiam in modum inquisitionis, aliās non liceret contra eum recipere testes lite non contestata. ut s. ut lite non conte. c. qm̄ frequenter. Alij dicunt, qd̄ semper contra quemlibet prælaturam, & et clericum contumacem ad depositionem procedetur lite nō contestata. ut hic. & j. de cle. non re. in ec. uel p̄. cap. ex tuz. secundum l. aut fecus. ff. de p̄. l. absente. ¶ Depositionis no. qd̄ nō fert hic fiam super crimine, sed tñ deponit eū in inquisitionem j. de no. ope. nun. c. cū ex iniuncto. j. de des. impu. c. ad dissoluendū. s. de in integ. resti. c. cū uenissent. ¶ Excommunicationem excommunicatus enim cum suspensus sit, & administrare non possit, alienare res ecclesiæ nō potest, quod intelligendum uidetur de nominatim excommunicatis & publicē. ar. j. de sent. & re iudica. c. ad probandum. Idem etiam si non nominatim, sed tantum per sententiam uel canonē in qua certum est eum incidisse. j. de excē. præl. c. si. Item res suas uendere, donare, & alias emere potest. i. tenerent p̄ctus, si faciat. i. r. q. 3. c. quoniam multi in fi. & expressus. j. de sen. exc. c. si uerē. ubi dī qd̄ etiā nouos contractus cum eis ini-
 2 licet, & si forte constituat procuratorem ad negotia, oritur inter eos actio mandati; non enim inuenimus huiusmodi contractus censerī nullos a iure. ¶ In iudicijs autem admittendus non est, quando est actor excommunicatus. j. de sen. exc. c. p. tuas. j. de sen. & re iudi. c. ad pbandum. j. de proba. c. post celsionem. si. C. de hære. l. pe. Imo & si in iudicio constituitur qñ excommunicatus est reus, oritur obligatio, quod apparet q̄ reus excōicatus constituit procuratorem. s. de iud. c. intelleximus. sed exceptio actor remouetur, de hoc no. s. de procu. c. consul. nec in spiritualibus ualet, qd̄ fit ab excōicatis. j. de app. c. constitutus. i. sed in his spiritualibus ualet quæ facti sunt tñ, quasi dicat non iuris. ar. j. de p̄. c. pro illorū. s. de ref. c. capitulum. Dicunt tñ aliqui & forte non male, qd̄ si aliqui prælati sunt excōicatis, & ratione sui officij facerent aliqd̄ spirituale, puta quia prouiderent alicui ecclesiæ de prælatura, uel canonicatu, uel confirmarent alicuius electionem, qd̄ bene ualet quod fit ab eis quādiu tolerantur. 8. quēst. 4. c. nonne. 6. q. 4. c. 1. & 2. nisi forte esset notorium, uel aliās probari posset qd̄ essent publicē excommunicati, quia tunc hæc spiritualia uel et alia ab eis recipere non debent, sed cum superiore agere, & ab eo appellare. ar. ff. de minori. l. ait præt. s. permittitur. Nec contradicit decre. constitutis, quia ibi non ratione publici officij eligebant, sed speciale ius prosequabantur, quod quilibet habet ratione sui canonicatus, uel specialis fraternitatis, uel ibi ut excommunicati fecerunt ratione publici officij, quod non habebant, quia publicum officium eligendi in non excommunicatos tantum reciderat. Et dicimus generaliter quod contractus iniri cū excōicatis, non solum ignoranter, sed etiam scienter, & durante excommunicatione tenerent, & ex eis agitur contra excommunicatos, si conueniantur etiam durante excommunicatione; ipse autem excōicatus licet & agere non possit durante excommunicatione, tamen post absolutionem poterit agere de cōtractu inito, & dum erat excommunicatus, obligatur. n. alijs, & obligat sibi alios, dū sint excōicati. i. r. q. 3. c. qm̄ multos in fi. j. de sen. exc. c. si uerē. & tempore excommunicationis durant obligationes, licet agi non possit ex eis dum sunt excommunicati. j. de excep. c. cū inter. j. de sen. exc. c. p. tuas. ¶ Itē pēdente excommunicatione su-

spēditur effectus debiti pura fidelitatis, & uidetur quod iuramento fidelitatis affecti sunt absoluti a iuramento. i. 5. quēst. 1. c. nos. & c. iuratos. argu. contra. i. r. q. 3. c. iul. sed ibi potius narrat factum, quā ius, ut ex eodē. c. colligi potest; sed post absolutionem bene agerent excōicati de contractu in excommunicatione inito rationibus prædictis, quia contractus tenet, licet excommunicatus agere non possit. ¶ Item si existens in excommunicatione expolietur, post absolutionem agere interdictū unde ui, quia non licet alicui excōicato sua auferre; & si quis cū iuramento uel sine iuramento promisit aliquid alijs excōicatis dare, consulimus ei quod det; nam hoc iuramentum uel promissio absque interitu salutis seruari potest. j. de iureiuran. c. si uerō. maxime si alijs seruari debet. ¶ Sed dices, non potest seruari sine peccato, cum ego ei in nullo communicare debeam. i. r. q. 3. c. cum excommunicatis. & si cōunico, pecco mortaliter. s. de his quæ ui met. cau. sunt. c. sacris. ¶ Sed respondemus, cum licitum sit ab eis emere, uendere, & contrahere pro utilitate nostra, uel necessitate. j. de sentent. excomm. c. si uerē. & c. inter alia. & etiam ex pietate aliquid potest dari excōicatis. i. r. q. 3. c. quoniam multi in fi. & p̄ consequens ea facere quæ in contractibus conueniunt, & quia aliter sequeretur quod ecclesiæ machinaretur fraudes uel mendacium, quod esset absurdum. 22. quēstio. 2. c. cum humilitatis. & cap. 1. & c. nec artificioso. quia nec uidetur fuisse intentio condentis canonem, quod alius puniretur quā excommunicatus. ¶ Item si seruans tenetur ei seruire, ut promisit. i. r. q. 3. c. quoniam multi. quare eadem ratione habita non soluuntur & ad hoc bene faciet. i. r. q. 3. c. Iulianus. & c. Imperatores. ubi satis innuitur, quod apostatis debemus de omnibus iuribus suis respondere, nam possunt comprehendī sub patrefamilias. argu. j. de sent. excommuni. c. si uerē. nec est reuocata ratio prædictorum per c. nos. & c. iuratos. 15. quēstio. 6. quia illa. cc. specialiter loquuntur in absolutione, & fidelitate, & iuramento fidelitatis. Vel idcirco specialiter statuitur, & reuocatur ille canon. Iulianus, quia ualde magnum fomentum excommunicationis & excōicatorum erat, qñ se uidebant concomitandos magna caterua uasallorū. Vel dic, qd̄ sicut ibi factum fuit propter multā malitiā excommunicati, & modō fieri potest; sed nisi sententia-
 4 liter absoluantur, ipso iure absoluti non sunt. hic tamen fatemur, qd̄ non est cum eis communicandū, nec contrahendū, si superbiore inde fierent, uel si apud illos equē bene, uel etiam aliquantulum minus contrahere possent; plus dicimus qd̄ ex quo inquisitio fit contra aliquem, ex tunc non licet sibi alienare. j. de accu. c. si, ubi not.

S Y M M A R I V M.

- 1 Beneficium possidere non potest quis absque bona fide.
- 2 Missio in possessionem in actione de beneficio obtinendo non est faciendum.

CAPITVLVM IX.

Contingit. [Potentiam] nunquid si expellat eum competit ei interdictum unde ui. argumen. quod non. ff. uti possi. l. si duo. s. creditore. infra de sequestratio. posses. cap. ad hoc. contrarium tamen credimus. arg. C. de p̄. pig. l. ulci. ¶ Numerus contra hunc plura prodita sunt auxilia. Primum, quod præstet cautionem iudicio fisci. supra. c. 1. Secundum, quod condemnetur in expensis. j. de sequestr. pos. c. ad hoc. Tertiū, ad interesse. ff. uti possi. l. si duo. s. ult. ff. ne uis fiat ei qui in pos. indu. l. 1. in princ. Quartum, manus militaris. ff. ne uis fiat ei qui in pos. indu. leg. si quis missus. Quintum, beneficium huius constitutionis. Sextum, ex constitutione. s. ut lit. non contesta. c. quoniam in fin. Septimum est. ff. ut in posse. leg. l. is cuius. s. missus. ¶ Sed nunquid

B b iudic.

idem est, si clericus de beneficijs ecclesiasticis agat, uel de alijs spiritualibus. arg. quod non, quia non est sufficiens titulus prescriptionis, sed necessaria est legitima electio uel ordinatio. 62. distin. c. 1. & 2. q. 1. cap. legum. Nec est contra. j. de iure patro. c. cura. quia ibi non prescribitur ecclesia ut beneficium, sed ut proprietas, quod esse potest. j. de prescrip. cap. auditis. s. de in integr. resti. ca. auditis. Tamen dices, ad quid prodest secundum decretum in beneficijs, cum nullus posset possidere sine bona fide? & hic non posset habere bonam fidem qui conscientiam haberet rei alienę. j. de prescrip. cap. quonia. Respondemus, ualeat ut fructibus utatur. ¶ Item potest dici, eum possidere bona fide, quia sic credit, uel quia auctore prętoris possidet ex secundo decreto, & si scriberet ut nihil ei obijci possit per aduersariũ, semper tamen si haberet conscientiam rei alienę, quando cunque haberet, non confidat quod ratione huius missionis possit retinere beneficium. Sed uidetur hanc questionem non de facili posse sic procedere, nam aut ille qui agit super beneficio est confirmatus, aut non; si est confirmatus, solum officium iudicis implorare potest, ut confirmetur; & si illi contra quos agit de hoc, & qui sibi se opponunt, contumaces sint, nunquam fiet missio in possessionem causa custodię, nam ante confirmationem non potest suum beneficium ministrare. s. de elect. capit. qualiter. ergo multo fortius non competit ei actio ad beneficium uel res beneficij petendas; nec est hic necessaria missio in possessionem, cum lite non contestata procedi possit. s. ut lite non contest. cap. quoniam. si autem est confirmatus, non debet petere ius quod habet in beneficio, quia illud habet, nec amittit cum iura inseparabilia sint, sed debet petere ut pacifica possessione gaudeat. j. de appel. cap. constitutis. & petat res ad beneficium pertinentes. Item & tunc contra contumacem datur missio in possessionem, sicut in alijs realibus. ff. ex quibus cau. in poss. eatur. l. Fulcinius. s. item uideamus. sed in hoc ultimo casu non multum procedit beneficium, quia potest esse quod nullam certam rem petit, sed beneficium, sicut alij canonici, & locum in choro & c. huiusmodi; unde in hoc satis uidetur quod licite fit missio in possessionem, & etiam secundum decretum huic dabitur, sed tamen iudex primò summam cognoscat. s. ut lit. non contest. cap. quoniam. s. pen. & licet alijs sufficiat pro summaria cognitione: ut s. ut lit. non contest. cap. quoniam. s. pen. iuramentum calumnię, hic aliquantulum maiores probationes requirer. ¶ Hodie tamen statutum est, quod cum agitur de beneficio obtinendo, quod non est facienda missio in possessionem. j. tit. proxi. cap. fin. ubi not. & ex hac ratione, scilicet quia ista l. Fulcinius. dicit generaliter in actione in rem fieri missionem in possessionem rei petite. Dicendum uidetur, qd si episcopus petat ius episcopale in aliqua ecclesia, uel aliquid aliud incorporale, qd reo contumace existente dabitur missio in possessionem causa custodię illius ecclesię, & exercitium iuriũ scilicet ut possit iniungere pœnitentijs, ungere infirmos, & iurisdictionem & iura episcopalia exercere. Et non obstat obiectio; ergo aliquis, qui nunquam habuit curam, habebit exercitium. Ad qd respondemus, potest esse, sed hoc est propter ignorantiam possessoris; nam hæc eadem argumentatio est in sententia diffinitiuā, quę non tribuit ei curam pro quo datur sententia, nisi de iure haberet. ff. de condi. indebi. l. Iulianus. & j. de sen. & re iudi. cap. cum inter uos. & tamen exercitium haberet. Item hoc idem poterat, si simpliciter nomine suo mittatur in possessionem ex secundo decreto pręlationis suę; uel dic ut no. j. tit. proxi. c. 1. ¶ [Constituatur] hæc decret. potest loqui in personali actione, & secundum hoc proprię ponitur hoc uerbũ, constituatur, quia post annum ex secundo decreto cõstituatur possessor, sicut si etiam permansisset in custodia necessa-

rium est secundum decretum, uel potest loqui in reali; & secundum hoc illud uerbũ, cõstituatur, ponitur improprie, ut sit sensus, quasi decernatur uerus possessor; quia sicut nõ esset sibi necessarium secundum decretum, si tẽper in possessione permansisset, sed solo lapsu temporis fit uerus possessor; sic, & si propter potentiam, uel dolum aduersarij non potuit nancisci possessionem.

S V M M A R I V M.

Causa quando tangit aliquem, an sit necesse eum citari.

CAPITVLVM X.

Venerabilis. [Ac in prouincia] quauis causa hæc tangat prouinciales, non tamen necesse est eos citari, sed nec eis pręiudicat secundum quosdam. ff. de lib. cau. l. si pariter. C. res inter alios act. ne prę. per totum. hoc non placet, imo benę pręiudicat, de hoc no. s. de arbit. cap. cum tempore. s. de ma. & obe. c. inter. & c. ult. s. de dila. c. expofuit. & j. de sen. & re iudi. c. cum super. & c. pe. ¶ Archidiacono citatio horum iudicum non est necessaria, si hæc literę perueniunt ad archiepiscopũ, ideo ista mandat fieri quia posset esse, quod hæc literę ad archiepiscopum peruenire non possent.

S V M M A R I V M.

Actor an & quomodo teneatur cauere de iudicio sibi, & qua pena sit puniendus.

CAPITVLVM I. in vi.

Actor qui cauerit iudici. s. de offi. dele. c. pastoralis. 3. q. 3. c. inducia. s. spatium. tamen, & si non esset qui reciperet, nihil esset sibi imputandum. ff. de leg. 1. l. si fundũ. j. de ap. c. ex ratione. hæc cauio hic de nouo introducit, licet enim alię pœnæ per antiqua iura huic decipienti aduersarij imponantur, scilicet quod punitur in expensis. C. quomodo & quando iudex. authen. qui semel. & hic, sed quod hanc cautionem præstaret, nullo iure cauebitur, & credimus sufficere uerbalem cautionem cum pœna.

De eo qui mittitur in poss. causa rei ser.

R V B R I C A XV.

S V M M A R I V M.

- 1 Secundum decretum dandum est partibus etiam presentibus.
- 2 Actori conquerenti de aliquo auferente uel turbante iura & seruicia, qualiter consulatur.
- 3 Quo casu quis mittatur in possessionem nominum.
- 4 Spiritualia estimationem non recipiunt.
- 5 Primum decretum qualiter fiat.

CAPITVLVM I.

Constitutis. [Possessione] forte perebat restitui in possessionem eiusdem ecclesię age do possessorio ex interdicto unde ui, unde est notandum qd in interdictis in rem scriptus fit missio in possessionem causa rei seruandę, sic ut hic uidetur fuisse factũ, & super hac possessione causa data rei seruandę reuocanda modo hic agebatur. ¶ Et ex hac decre. patet, quod partibus presentibus etiam secundum decretum est dandum, quod satis di. i potest, cum pars contra quam dari petitur, mutata possit dicere, & iura sua allegare. Item non est facta sententia, nisi in confessum uel uictum. 2. q. 1. c. nos. Item iudicantem oportet & c. 30. q. 5. c. iudicarem. & melius ad hoc facit. C. quõ & qñ iud. l. ea quę. Vel dic. qd hic nõ petebat secundũ decretũ, quod nõ erat necessarium, qd solus

solus lapsus anni sufficiebat, ut not. s. tit. prox. c. contingit. seu aduersarius petebat sibi restitui possessionem non obstante lapsu anni, cum non fuit in mora. melius dicitur, quia sic super possessione agebatur, quia una pars petebat eam reuocari, & alia petebat eam confirmari. ¶ Et Ecclesie quæritur qualiter consulatur actori conquerenti de aliquo auferente uel turbante iura, & seruinitutes, & non permittenti uti eis, nec etiam comparente ad respondendum. ¶ Et primo quidem excommunicari potest. s. ut lit. non contest. c. tua. & c. quoniam. potest etiam indici multa. ff. si quis ius dic. non obtem. l. i. potest etiam taxari interesse secundum qd exigit natura interdicti uel actionis de qua agit, & fiet missio in possessionem secundum mensuram debiti declarati, ad instar alterius personalis actionis. in Auth. de exhi. re. sed melius iudex, quando ager confessoria, mitter in possessionem seruitutis uel alterius iuris petiti actorem, & erit uerus possessor, non causa custodie, & prohibebit reo ne turbet ipsum actorem uti seruiente illa quandiu de iure suo probet, & præcipiet ei qd super hoc ipse caueat, & faciet interim quasi possessione pacifica seruitutis uel alterius iuris petiti gaudere possessorem. ff. de no. oper. num. l. si priusquam. ff. si ser. uen. l. is cuius fami. ff. de usufruc. l. cuiusque. ff. de opt. leg. l. mancipiorum. ff. de inge. & ma. l. diffamari. C. de re. pig. l. si eo. ff. de usufruc. l. usufructus. ff. ut in poss. leg. l. si pecunia. s. r. & l. si inutiles. & de col. bo. l. r. s. pen. si autem agitur negatoria, non fit missio in possessionem, quia non potest, sed cauebit de non molestando ut in prædictis iuribus hic eodem modo agatur, siue consulitur, siue agatur interdicto uti possidetis, siue interdicto unde ui pro incorporalibus, siue quocunque alio modo agatur pro corporalibus, ut prædicta iura sonant. & j. de leque. poss. c. i. licet enim agens interdicto uti possidetis non possit mitti in possessionem, cum dicat se possidere, tamen præcipietur reo qd non impediat actorem quousque de iure suo probet, ut in præal. l. si prius. ff. de iti. act. que pri. l. si pro uia. & l. r. 2. & 3. sententia diffinitua non feretur, cum non sit lis contestata. s. ut lit. non contest. c. quoniam. i. resp. est autem hoc uerum, si petatur ecclesia ratione iuris episcopalis quod episcopus in ea habet, siue iure parochialis quod archipresbyteri in ea habent; nam ecclesia cum non possit esse in alicuius dominio, uel possessione. ff. de rei uen. l. in rem. i. resp. & s. r. & insti. de rer. diui. s. nullius, non potest de ea agi, nisi ratione iuris quod in ea habetur. ff. de contrah. emp. l. qui tabernas. & ff. de mino. l. pe. & ratione iuris proceditur prædictis modis. ¶ Et dicunt quidam & forte bene, qd antequam det superior possessionem, quæ est ita grauiter præiudicialis, qd incipiet ab excommunicatione, uel sequestratione, uel missione in possessionem causa custodie. arg. s. de dolo. c. 2. Nec obstat præal. l. si prius. ubi dicitur, quod non sunt alia iudicis partes, nisi ut procedatur priori modo, quia non remouet, quin procedatur minoribus modis sine pœnis; sed hoc uult dicere, quod ad diffinitiuam sententiam procedere non potest, & si intra annum uenerit restitutis expensis & præstita cautione recuperabit possessionem prædictam, uel relaxabitur mandatum factum de non molestando, & cautio super hoc præstita. Proprie autem dicitur fieri hæc missio & reuocari, quia sicut per incorporalibus damus interdicta quasi poss. ff. de ser. l. quoties. & not. s. de elec. cap. querelam. s. de cau. pos. cap. cum ecclesie. & ita etiã fieri potest missio in possessionem ut hic, & j. de seq. pos. cap. 2. s. de dolo. c. r. s. ut lit. non contest. c. accedens. & si intra annum non uenerit, ex tunc poterit iudex decernere actoni quasi possessionem ueram dicti iuris, & ulterius non reuocabitur mandatum factum nisi reus probauerit de iure suo, non tamen sine decreto secundario hoc ius habebit. Alij dicunt, quod statim fit uerus possessor lapsu anni sine secundo decreto, sicut & in reali

actione legitur, & not. s. ut lit. non contest. s. in alijs. & hoc satis innuit hæc decre. Alij aut dicunt, corpora ecclesiarum possideri ab episcopis, uel capitulis, uel prælatibus earum; & sic fiet missio in possessionem corporaliū ecclesiarum, sed iurium non. Alij dixerunt, ut no. s. tit. prox. c. contingit. in fi. ¶ Si autem quisquam in personali actione mittendus sit in possessionem causa custodie, & non inueniantur res corporales in quarum possessionem mitti possit, mittetur in possessionem nominum ita qd possit exigere debita, & uero creditori denegabuntur actiones. ff. ut in poss. leg. l. si inutiles. cum tamē si intra annum, uel secundum alios quandoque obtulerit cautionem sibi iuri, recuperabit collecta ab eo qui missus est in possessionem, exinde agit ut prius. ff. de col. bo. l. r. s. iubet. & per simile, eodem modo dicendum est fieri missionem in possessionem aliorum incorporalium tam temporalium quam etiam spiritualium, cum auctor iudice hoc fiat. arg. ff. de acquir. pos. l. iuste. quamuis alijs dicant contra, quando interdicto unde ui, uel actione ex empto agitur, uel alia personali actione, uel missio fuit pro mensura debiti declarati. Competens est qd fiat primo missio in possilius rei de qua agitur, & si ratione interesse aliquid deest, uel plus debetur, tunc suppleatur, & usque ad supplementum cum fiet missio in possessionem aliarum rerum; sed licet hoc sit congruum, ex causa tñ, etsi uideatur iudici aliud fieri pot. ¶ Itē dicimus, qd si agatur personalibus actionibus pro temporalibus, non est procedendum ad missionem in possessionem spiritualiū p mensura debiti declarati, & hoc duplici rōne. Prima est, quia spūalia estimationem non recipiūt, & ideo cōmensurari debito nō pnt. Secunda rō est, quia cū eis pmutari nō pnt. j. de re. permu. c. ad qōnes. sed si agere personali actione pro spūalibus, puta ex permutatione uel donatione rerum spūalium, tunc bene in alijs rebus spiritualibus crederemus fieri missionem, & et fortē in temporalibus, & maxime in spiritualibus quibus sunt annexæ temporales præstationes. [Volūtatem] nō tñ adeo studiosam, ut debuit. s. de offi. ordi. cap. pastoralis. in fin. ¶ Et uos & ita habes hic cautionem præstandam aduersario, & si aduersarius non est præsens sufficit si iudici præstetur, uel coram alijs publicis personis præstetur. s. de of. or. c. pastoralis. 3. q. 3. c. iudiciz. s. spatiū. & si nō eēt qui reciperet, non imputaretur ei. ar. ff. de leg. 1. l. si fundum. s. si titio. alias est l. antepe. j. de app. c. ex ratione. j. eo. c. cum sicut. ¶ Possessionem etiam sine secundo decreto; imo a principio sicut post annum, licet diuersimode, est possessor, ut no. s. ut lit. non contest. c. qm decretum idem est, quod iussus. ff. de dam. infe. l. 4. s. r. & s. duas. & l. si finita. s. iul. ¶ Et dicunt quidā sic fieri primum decretum, decerno hunc præsentem mittendū in possessionem talis rei exigente contumacia aduersarij eius; sed non vñ qd bene dicant isti, quia per hæc uerba potius vñ ferre sententiam contra se, uel sibi legem dicere, quam contra alium; præterea nihil aliud uidetur dictum, decerno talem mittendum in possessionem quam si diceret qd talis de iure mittendus est. Alij dicunt sic, mitto talem in possessionem rei causa custodie. sed certe iste falsum dicere vñ, nisi actualiter mittat. Nobis vñ, qd melius sic fiat hæc decreta, primum sic, decerno, uel constituo te, uel iubeo te esse uerum possessorem talis rei causa custodie, & postea actualiter mittet in possessionem corporalem per minitrum; sed & si non mitteretur tunc hoc iure consequeretur, quod elapso anno eodem modo constitueretur uerus possessor, ac si in possessionem missus esset. ¶ Et eodem modo secundum decretum sic fiet. constituo, uel decerno, uel iubeo te esse uerum possessorem talis rei. & iste, licet non possideat in ueritate, tamē iura possessionis habebit, puta quia fructus illius possessionis eius erunt. ff. de acqui. re. do. l. bone fidei. & præscribet, ac si possideret. Vel primum decretum sic fiat, iubeo

beo tali absenti & contumaci, uel pro contumaci habito, uel condemnio eum ut talem recipiat secum in possessionem talem, causa custodia. Secundum autem decretum sic iubeo tali contumaci, uel condemnio eum ut tibi tradat possessionem talis rei, & si noluerit obedire manu militari auferetur sibi possessio, & missio corporaliter tibi assignabitur. ff. de rei uend. l. qui restituere. ff. ne uis si. ci. l. sicut missus.

S V M M A R I V M.

- 1 Oblatio coram Archidiacono facta an impediat prescriptionem, & an cautionem tanquam inde recipere possit.

CAPITVLVM II.

Cum sicut. [Et offerens] hæc oblatio cautionis facta coram archidiacono ualeat ad interruptendam prescriptionem, sicut si fieret coram alia publica persona. s. de offic. ord. c. pasto. sed cautionem tanquam iudex recipere non posset, nisi ubi essent omnes quorum intererat. s. de offic. deleg. c. prudentiam. [steterit] puta quia idoneam personam habere non potuit, coram qua caueret.

S V M M A R I V M.

- 1 Restores marchie semper cognoscunt de appellationibus ad sedem apostolicam emissis.
2 Quicquid sit post appellationem legitimam, renouatur.

CAPITVLVM III.

Cum uenissent. [Secundum ius tantum.] & malè, cū consuetudo comparatur iuri. ff. de leg. l. de quibus. in fit. de iur. na. s. ex non scripto. [Appellauit] & benè, si consuetudo erat bona. [Decreuerunt] & malè, si consuetudo erat bona, cum per consequens appellatio esset bona. ¶ [30. libras] hic omnibus modis peccauerit, cum faciendas expensas taxare non poterit, nisi fortè hæc taxatio fuerit pro expensis tantum faciendis, & hoc fuit, cum queritur in si. huius decre. non dicitur restituat. 30. lib. pro expensis, sed tantum necessarias coram eo, & sic appellationi non renunciabat, sed potius prosequeretur, cum coparuerit coram rectore marchie qui semper de appellationibus ad sedem apostolicam emissis prius cognoscit, sicut in cuiuslibet rectoris marchie speciali privilegio continetur, alias cum idem intelligat successor cum prædecessore, offerendo cautionem coram successore legati uel rectoris, a quo appellauerat, renunciare appellationi intelligeretur. arg. in Auth. ut nul. iud. s. & hoc uerò inuenimus. collat. 9. uel dic, q. non intelligit renunciasse appellationi, etiam si coram eo tanquam coram successore comparuerit, & cautionem obtulit, quia non fuit appellatum a prædecessore, sed a legato prædecessoris; q. autem cautionem & expensas obtulit, non est signum renunciationis appellationis, cum non fuerit coram eo a quo appellauerit; & si coram iudice a quo appellatum fuit, uult plus offerre quam teneatur, gerendus est ei mos, nec deberet ei imputari. ff. de proba. l. circa. & ff. de redhibi. act. l. quod si nolit. C. de inoff. testa. l. liberi. ¶ [Cautione] contra hoc sic obijcimus, si fuit appellatio legitima, nec cautionem nec expensas debuit præstare, nec tenebatur; quia quicquid sit post appellationem legitimam renouatur. s. de dila. c. dilecti. si uerò non fuerit appellatio legitima, non debuit restitui nisi refusus expensis. s. ut lit. non contest. c. quoniam. Respondemus, q. quilibet iudex ad quem est appellatum de iure communi, si reus appellans uoluerit & petierit, statim etiam antequam constet an sit legitima appellatio, restituatur ei possessio præstita cautione & refusus expensis, si certæ sunt aut de facili taxari per iudicem possunt; alioquin si longiores probationes requireret missus in possessionem, non tardaretur restitutio possessionis sola cautione præstita.

Nec obstat, decre. prædicta, cum quod in fauorem alicuius & c. de leg. l. quod fauore. & dic q. semper ista cautione iudex appellationis restituat rem de qua facta fuit missio in possessionem, & post cognoscat de appellatione; & si inuenit eam legitimam, faciat refundi expensas, alias non. & sic intelligitur, quod hic dicit; & hoc est eadem ratio, quia parum amittit, qui possessionem causa custodie assignatam restituit, & quia factum fuit post appellationem, qua pendente nihil debuit inuouari, ut J. de appell. c. dilecti. in si. & c. dilectis. s. quia uerò. in si. ¶ Et ideo nec missio in possessionem fieri debuit; expensarum autem refusio ideo retardat, quia incertæ sunt, nec de facto potest fieri taxatio, ut dictum est; & quia ibi maius periculum & damnum posset esse, si indebitè solueret; & per hanc restitutionem remouetur periculum, quia si non restituere, & pronunciaretur legitima appellatio, missus in possessionem remaneret uerus possessor, quod malum esset, q. propter appellationem probabilius dubitabat. [Necessarias] ff. de uer. sig. l. si impensæ. ff. de pig. act. l. si necessitas [in lite] in missione in possessionem est speciale, ut ei contumax non solum teneatur de expensis factis in lite, sed circa res; & non solum de utilibus, sed etiam de his quas credit uiles. ff. de bo. autho. iudi. pos. l. prætor ait. s. quod agit. alias secus. ff. de neg. gest. l. si autem ultro. s. r. in si.

S V M M A R I V M.

- 1 Adversarius semper est citandus personaliter, siue sit facienda missio in possessionem, siue diffinitua sententia ferenda.
2 Reus necesse est uocari, cum sit missio in possessionem siue in reali, siue in personali.
3 Absens reipublica causa quomodo cogatur se defendere.
4 Citatio ad domum facta quibus casibus non sufficiat, quando uxor contra maritum, uel ecclesia contra clericum, agit.
5 Citatio ad domum non sufficit ut fiat uenditio nisi lateat.
6 Citandus ubi est eius domicilium ignoratur, quid agendum.

CAPITVLVM IIII.

Si adversarius. [Citationis] idè dicunt quidam, & si non sit citatus alij contra. ¶ [Remota] idem est, & si non ad remota; in ciuitate aut existente bonum est uocare personaliter. ar. in Auth. de exhib. & intro. s. si uerò. colla. 5. Quidam tñ dicunt, quicquid dicatur in gl. est enim semper citandus adversarius personaliter, siue facienda sit missio in possessionem, siue diffinitua sententia ferenda, si scitur ubi est quantuncumque sit remotus; si aut nescit ubi sit, tunc pro magna parte habent locum iura inducta in gl. prædicta. Nos per totum, & in toto huius gl. in heremus. ¶ [Publicè] est. n. necessarium ut uocetur reus, quamquam fiat missio in possessionem siue in reali, siue in personali, ut hic. & ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hæc q. in Auth. de exhib. & intro. s. si uerò. colla. 5. ff. ex qui. cau. ma. in intro. resti. l. item ait. s. ult. & duabus legibus seq. & si non est præsens, necesse est q. uocentur agnati, & cognati, & affines, & amici; & hæc sunt uera siue sit citatus minor, siue maior, siue pupillus. ff. ex qui. cau. ma. in integ. resti. l. item ait prætor. & l. ergo. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hoc autem. ¶ [Idem] est & in absente reipublicæ cā. C. de resti. in integ. mili. & eorum qui reipub. cā abfuerunt. l. ignora re. ar. contra. ff. eum qui appel. in pro. se. de. l. ult. ff. de pri. ui. cred. l. eum qui. Respondemus, absentem reipublicæ cā cogi se defendere, causariue. l. per missionem in possessionem, & non præcisè. sed dices, hoc idè est in quolibet absente, dicimus ergo in hoc esse privilegium eius, quia ablegata eius absentia nō debet iudex properare ad missionem in possessionem, & si fecerit dat restitutio. Vel in hoc è privilegiata, quia in cā appellationis procedet contra alij, qui non esset absens cā reipublicæ, ut J. sequitur, sed contra absentē cā reipublicæ nō debet, sed nō dicitur ibi, q. habeat privilegium q. in bonis eius non fiat missio in possessionem si fuerit absens, quod dicit lex. ff. de priu. cred.

cred. cum idem non contrahitur pignus in rebus taliis, & intellige tale quare in alijs, nam res aliorum absentiu uenduntur, sed istorum non. C. de resti. in integ. l. ignora re. alijs autem non sufficit citatio ad domum, scilicet ut procedatur ad diffinitiuam sententiam contra aliquem, etiam in casibus in quibus proceditur lite non contestata. s. ut lite non contestata. c. quoniam. s. si autem de. uel ut etiam excommunicetur, cum eam praecehere debeat monitio. j. de senen. excommu. c. sacro.

2 Et haec intelligi- a q^a Et haec intelligo uera, nisi fraude se absentasset an citatione postquam promissio iudicio fuit, uel etiam sine promissione postquam semel comparuit, uel citatus est, uel alio modo malitiose se absenterat, & presumitur malitiosa absentatio, ubicumq; teneatur aliquis aliquid facere, & abest; puta clericus tenet residere in ecclesia, & maritus cum uxore, & ideo si absunt alibi sine iusta causa, contra eos proceditur lite non contestata, & sufficit citationem fieri ad domum. j. qui ma. accus. pos. c. 1. s. de do. & contu. c. cautam. ff. ubi pu. edu. debeat. l. luti. j. de cler. non resid. in eccl. uel prae. c. ex tua. j. de appel. c. suggestum. j. qui si sint legi. c. perlatum. & in decre. sepe alleg. quoniam. s. r. ¶ Item not. quod licet aliquando sufficit citatio ad domum facta, quando uxor agit contra maritum, uel ecclesia contra clericum. j. qui ma. accus. pos. cap. 1. j. de cle. non resid. in eccl. uel prae. cap. ex tua. tamen non sufficit, si alius aliqua alia actione personali uel reali uellet agere contra eum, uel ubi etiam proceditur contra aliquem in modum inquisitionis de crimine ubi proceditur lite non contestata. & est ratio diuersa, quia quantum ad illa non uidetur esse absens causa malitiae, cum ad illa non teneatur praesens esse, nisi citaretur. sed hac ratione uidetur, quod si aliquis teneatur sol uere aliquid certo loco & tempore, quod uidetur malitiose absens si tunc absuit, & sic procedendum sit contra huiusmodi ad missionem in possessionem, & ad sententiam. sed hoc non obitaret, quia in illis non potest procedi nisi ad missionem in possessionem, quod licet etiam si sine malitia absens sit; etenim non ita praecise teneatur ad soluendum, sicut maritus ad debitum uxori reddendum, & clericus ad ecclesiae seruendum. ¶ In casibus autem, in quibus proceditur lite non contestata, ideo diximus, quia in alijs etiam citatio reo, uel absente contumaciter non procedet nisi lite contestata. ad diffinitiuam sententiam. s. de elec. c. dudum. ec. ro. s. ut lit. non contest. c. quoniam. sed tunc in alijs casibus ubi necessaria fuit litis contestatio, si actor fuerit absens ante litis contestationem, uocabitur tribus edictis ad domum propositis, & si non comparuerit procedatur ad diffinitiuam sententiam reo instate. C. quomodo & quando iud. auth. qui semel. in Auth. de litig. s. omnem. licet quidam aliter intelligant praedictas leges, & dicunt non posse procedi ad diffinitiuam sententiam; sed certum est hoc fieri posse, & sufficit citationem facere ad domum, ut in praed. iuribus. & in Authent. de exhi. & intro. reis. s. si uero. & s. ti. proxi. c. ult. post licet autem contestatam potest semper fieri citatio ad domum; & si non uenerit, feretur ei sententia diffinitiuam. s. de do. & contu. c. cautam. C. de iudi. l. propterandum. s. r. ¶ Et haec intelligimus uera, nisi reus absolueretur ab instantia iudicij; ex tunc enim cum litis contestatio perierit & omnia acta iudicij, eodem non debet citari, sicut & si nunquam facta fuisset litis contestatio, secus si diceremus circunductum esse edictum quod non est tantae efficaciae, cum per hoc litis contestatio uel alia quae praecesserunt non intelligantur perempta, sed edictum tantum. ff. de iudi. l. etiam & post. ad hoc autem ut fiat missio & uenditio in bonis defuncti, non sufficit citatio ad domum nisi latitet, ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. fulcinius. s. illud. ¶ Et est hic nehemens ar. q. non sufficit citatio ad domum, ut fiat ué

ditio nisi latitet; ergo multo fortius non sufficit, quantum ad hoc ut possit ferri diffinitiuam sententiam in casibus in quibus non nisi lite contestata procedi potest; fit autem haec citatio ad domum suam ubi habitat, uel procuratori, uel consanguineis, uel ad praedium; & si nullus inueniatur, suspendi potest charta in edibus. ff. de dam. infec. l. 4. s. prator. & se. ff. quod ui aut clam. l. qui aliter. s. r. hoc autem scias, q. licet tanquam uerus possessor sit missus in possessionem, tamen postea probato quod ex iusta causa aberat restituitur ei possessio. ff. de dam. infec. l. si finita. s. si forte. & idem uidetur in pupillo. b Nec uidetur, quod debeat restituere expensas quas missus fecerat super obtinenda missione, uel eundo ad iudicium, uel in aduocatis, uel in alijs; nam cum non soluantur, nisi ratione contumaciae, ut C. de iudi. l. sancimus. & ipse contumax dici non possit, expensas non soluet; missio autem in possessionem non fit tantum causa contumaciae, sed etiam ratione iuris sui, unde etiam propter hoc fit summaria cognitio. s. ut lit. non contest. cap. quoniam. in fi. & ideo credimus eum cogendum praestare cautionem iudicio fuit antequam possessionem recuperet; expensas autem, quas fecit possessor circa fructus, restituet. ff. de peti. hare. l. si domino. s. ult. ¶ ¶ Domi in qua degit, non ubi domicilium uel beneficium habet, quia etiam si in aliena domo degit, ibi requirendus est. ff. de dam. infec. l. 4. s. abesse. Si autem sit uagabundus, tunc requirendus est in loco ubi habet domicilium uel beneficium, & maxime illud de quo agitur. j. de cler. non resid. cap. ex tua. & si nusquam habet domicilium ubi habitat, debent moneri agnati uel amici eius ut eum defendant. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hoc autem. Imo, & si haberet domum in agro, uel in alio loco deserto, nec ibi inueniretur, non solum in domo illa citandus esset, sed alia diligentia esset adhibenda in citatione eius, scilicet quia requirendi essent eius amici. ff. de libe. agno. l. 1. j. qui ma. accus. non poss. cap. 1.

b Nec uidetur. j. Adde ad hoc dictum l. in Bal. per illum text. in l. de die. s. tutor. ubi etiam Soc. sen. in 4. not. ff. qui satis. cog. Et an missio in possessionem sit delegabilis de iure civili, tenet Bar. quod non. in l. cognitio. ff. de offic. eius. cui man. est iurisd. uolens tamen, quod cognitio, an quis sit mittendus uel no. possit delegari & id dixi in l. ne quicquam. s. ubi decre tum. ff. de off. pro con. c. eum sequutus est Fel. in c. no pot. ff. de re iud. nu. 1. de hoc tamē dixi se semper dubitasse Paul. de Cast. in d. l. cognitio. posset tamen dici, quod ex quo potest delegari cognitio & pronuntiatio ut quis sit mittendus in possessionem, ut per Bart. in praed. locis. multo fortius

debet posse delegari ipsa realis missio, quae expeditur per actum facti LEON. a Lege.

SYMMARIUM.

1 Missio in possessionem an habeat locum nedum in beneficijs iam obtentis, uerum etiam in obtinendis, ut confirmatio suam sortiatur effectum.

CAPITVLVM I. in vi.

¶ Vm qui. [Obtinendis.] Secus si ageretur de proprietate ecclesiarum, quia tunc bene fit missio in possessionem, ut not. s. de dolo & contuma. cap. tu. contingit. quidam intelligunt hanc decre. tantum in eo casu loqui, quando ille agit, qui nunquam fuit confirmatus uel nunquam habuit possessionem beneficii, quia si confirmatus esset iam non agit de obtinendo, sed obtento & decreta. statuere uidetur certam sententiam in confirmato, quae hic non reuocatur. s. ut lit. non contesta. c. quoniam. s. si uero aliter. ubi not. Et dicunt hi, quod siue petat aliquis beneficiu aliquod, quia sic confirmatus, siue petitor fuit. s. de cau. pos. cap. cum olim. siue postquam fuit in possessione, & eam amisit eam repetat, sicut loquitur decre. s. de procu. cap. ex insinuatione. in fin. siue

Bb 3 petat

petat ut confirmatio suum consequatur effectum, sicut loquitur decre. j. de app. cap. constitutis. siue agat interdictio unde ui, siue per constitutionem conquerebatur, siue quocunque alio modo agat, siue petitorio, siue possessionis, semper poterit fieri missio in possessionem, & non habet locum hæc decre. Alij autem dicunt, quod hæc decre. habet locum in omnibus prædictis casibus, quia causa propter quam facta est hæc constitutio, ita habet locum in omnibus his casibus, sicut in primo. ¶ [Possessionem] & idem uidetur, si uacet beneficium; si autem non agat contra possessionem, quia forte nullus possidet, sed agit contra clericos quod obediant ei, tunc non uidetur habere locum hæc constitutio.

Ut lite pendente nihil innouetur. Rub. XVI.

S Y M M A R I V M.

Lite pendente an aliquid possit innouari, & quid dicatur fieri de nouo.

C A P I T V L V M I.

Memoria. Hoc uerbum est rubrice [innouetur] idest nullum ius nouum impetretur, & sic loquitur. C. nelit. pen. per totum. j. de test. cap. causam. il. 2. possessione autem sua potest uti, quia illud non est innouare, sed uere iure uti; imo plus dicimus, quod aliqua noua potest facere, & ante litis contestationem, & post, dummodo non faciat in præiudicium iuris aduersarij. j. de appell. cap. significante. ubi not. ¶ [Præiudicium] forte manda uerat ei quod crucem non deferret ante se extra suam prouinciam, quia rescriptum priuilegio Eboracensi. uel consuetudini approbatæ non potuit præiudicare, ut s. de præscri. capitu. cum ordinem. C. si contra ius. l. præscriptione. s. de consue. c. ulti. & interpretatio rescriptorum iuri communi concordare debet. s. de transla. episcopi. uel electi. cap. licet. s. de rescri. cap. causam. [Cōsueuistis] etiam si consuetudo præscripta non esset, nam lite pendente non debet exui possessione.

C A P I T V L V M II.

L Audabilem. [Probatam]. s. de offi. deleg. c. causam. j. de diuor. cap. porro.

S Y M M A R I V M.

Litigiosam rem an liceat alienare, de ea transigere, uel eam permutare.

C A P I T V L V M III.

Ecclēsia sanctę Marię. [Successerunt.] Intellexerat enim Papa quod monasterium sancti Libani possederat, & transfulerat in alium titulo permutationis possessionis, de quibus ecclēsia sanctę Marię mouerat litem contra Ioann. de Ateia, & quas easdem possessiones idem Ioannes transfulerat ad monasterium sancti Siluestri post litem contestatam, sed non erat uerum, sed locauerat tantum ut in sequenti capitulo dicitur; & secundum hoc, quod intellexerat, mandat, scilicet quod non alienent possessiones quas intellexit monasterium recepisse pro permutatione illarum, quarum litigium acceperat a Ioanne de Ateia. ¶ Sed dices, quomodo potuit agere ecclēsia sanctę Marię de uitio litigij contra monasterium, cum nunquam fuit actum contra illud? Respondemus, si monasterium possideret, posset contra eum agi, si scienter recepisset. C. de liti. l. ulti. eodem modo si dolo fecit quo minus possideret, posset contra id agi, si scienter recepisset. ff. de peti. hære. l. nec ullam, s.

item si quis dolo. C. de alie. iud. mut. can. fac. l. r. & monasterium in fraudem alienasse dicebatur, unde tenebatur de uitio litigiosi, & rei uendicatione similiter, ut eisdem legibus probatur. ¶ Sed dices, quare prohibebat alienare tantum res, quę successerant in ius litigiosi, cum de alijs etiam sit satisfaciendum? ut in seq. cap. sequitur. nec ille plus, quàm alię sint obligatę? Respondemus, quod monasterium erat Papę speciale, unde debet ei cauere quantumcunque potest, ne sua immobilia alienet. ¶ Alij dicunt, quod sicut pro re litigiosa datę sunt, ita iure illarum censetur. j. de usur. cap. cum tu. 93. distin. cap. ulti. ff. de leg. 3. l. fideicommissa. s. si rem. ff. de fur. l. qui uas. s. ulti. ¶ Sed oppones, nonne ex causa transactionis licet rem litigiosam alienare? C. de liti. l. ulti. Respondemus uerū esse, nisi in fraudem fieret, sicut hic fiebat. Item licet super eis transigere liceat, non tamen eas permutare licet. Item Papa in talibus negotijs quasi semper ex prouisione procedet. ¶ [Laborer] quo ad rem litigiosam recuperandam, siue de iure, scilicet litigando, siue de facto propter potentiam detentoris quo ad ecclēsiam siue monasterium, tamen nunquam in uanum laborauit, ut in seq. cap. apparet; uel quia ecclēsia sancti Siluestri non sentiret lucrum, propter prælati contractum non debet sustinere damnum. 16. q. 6. cap. si episcopum.

S Y M M A R I V M.

Intellectam ex legibus habere sufficit, licet plenē nesciatur qualiter factum fuerit.

C A P I T V L V M IIII.

Ecclēsia sanctę Marię. [Restitui] agēdo 3 monasterium traditione ex decr. quę est. s. de resti. spol. c. sepe. dicebatur. n. monasterium scienter recepisse res de quibus agit a Ioā. de Ateia spoliatore, uel agēdo de uitio litigiosi siue de eisdem possessionibus agere in hac decre. & in præce. siue de alijs. Item q. præcesserit uel hoc, uel illud, & ē quot processus habiti fuerint, dicere non expedit; sufficit. n. intellectū ex decr. habere, licet plenē non sciamus qualiter factū fuit. ¶ [Et innane] cum causa uerteretur inter clericos & laicos, forte multi processus habiti fuerunt per laicos iudices, & ē forte ecclēsiasticos de quibus hic nō dī; sed opponebatur contra ecclēsiā sanctę Marię, quę restitutionem cuiusdam possessionis petebat a monachis sancti Siluestri, & hęc possessionem Io. in dictum monasterium transfulerat, post quam super eandē possessionē contra eū lis mota fuerat.

S Y M M A R I V M.

*1 Priuilegium non potest quis lite pendente impetrare.
2 Lis pendere dicitur etiam si sola citatio processit.*

C A P I T V L V M V.

Dilectus filius. [Cōtēdūt] & malē. C. ut lit. pen. l. r. & 2. s. eo. c. a memoria. & idē est in iure qđ in priuilegio. fuit nouū ius nō piudicet. in Auth. ut cum de ap. cog. in prin. & in Auth. ut in medio litis. p. totū. & intelligo hoc uerū. f. qđ nō ualet priuilegiū suū p nouo iure cōcessum, quia nō præsumit Papa, uel quilibet alius superior, uel equalis, uel ē inferior hoc ius cōcedere pēdēte lite; sed si cōtaret 3 iū, tunc benē ualeret, ut hic apparet, ubi dicit qđ ideo nō ualet, quia nō fecit mētiōē de li re; unde apparet, qđ si de lite mētiōē fecisset, qđ benē ualeret priuilegiū. ¶ [Mentio] nō qđ priuilegiū 4 nō pōt quis impetrare lite pēdēte a cōi dño uel plato; tñ ius alterius pōt acquirere lite pēdēte p uisitationē, & alijs modis. ff. de rei uend. l. si post acceptam. & l. si autē. s. r. ff. de peti. hære. l. si non mortis. s. fin. ff. de pig. act. l. si rem. s. fina. ff. de po. l. r. s. idem trebatius. ff. man. l. si mandauero. Item

a No. quod priuilegiū. J. Adde. Car. in cōf. 65. incip. p. discusse. p. n. col. 3. met. ad primū uidet ut.

Item communis dominus etiam lite pendente, uel iure suo, de nouo alicui dat aliquid iuris. *¶* de confir. ut. c. cū dilect. *¶* ult. De alio autem quā de communi domino, uel prelato non est præsūmendum, q̄ propter lites pendentiam alicui daret priuilegium, ael ius luum, & a tali priuilegium datum bene ualet etiam lite pendente. *¶* *¶* Et not. quod lis dicitur pendere, etiam si sola citatio præcessit, ubi continebantur principi oblata uel libellus etiam ante lites contestationem. in Auth. ut in medio li. non si. fa. iu. circa fi. & est uerum, quod nulla in nouatio impedit quin feratur sententia secundum iura quæ obtinebant tē pore lites motæ, unde si priuilegium impetretur lite pendente, & postea pereat instantia iudicij, uel etiam sententia feratur pro impetrante priuilegium, bene ualebit priuilegium. *¶* Si autem sola citatio interuenit, oportet ad hoc ut ualeat priuilegium postea impetratum, q̄ sententia feratur diffinitiuā, uel q̄ absoluitur ab instantia iudicij, etiam si nondum sit lis contestata, uel q̄ renunciet liti capte expressē, uel saltem tacite, puta quia alios iudices impetrat super eadem lite, non q̄ eis succedant in causa prioris cognitione, sed de nouo procedant.

De sequestratione possessionum et fructuum.

Rubrica XVII.

S Y M M A R I U M.

- 1 *Causa simpliciter committitur, & finita lite super possessione poterit cognoscere de petitorio.*
- 2 *De non commisso non agitur nisi ratione connexitatis uel accessorij.*
- 3 *Sequestratio in quibus sit concessa.*
- 4 *De quibus rebus fiat sequestratio.*

CAPITVLVM I.

De hoc. [Asserens] & malè, quod ex eo apparet, q̄ misio in possessionem rata manet, ut habetur in fine, quia condemnatur archiepiscopus in expensis & in cautione præstanda. Item & hoc ex eo apparet, q̄ Papa reducit negotium in eum statum, in quo erat tempore commissionis factæ Mutin. & Regin. episcopis, & sic apparet Veron. episcopum bene processisse, & intelligimus hoc uerum, quando petitorium & possessorium erant sibi commissa, uel causa simpliciter, quia tunc utrumque commissum intelligitur. *¶* Et no. hic, q̄ si causa committitur simpliciter, & finita lite super possessione poterit cognoscere de petitorio; sed conuersus casus non potest habere locum, quia si petitorium primò finitur, non est amplius de possessione quærendum. *¶* de causa pos. & proprie. c. 2. & hoc non placet, ut no. in gl. illa in quo. sed de hoc cōcordant omnes, finito iudicio super commissio non potest inchoare aliqua pars super non commissio, nisi reconueniendo præmissa protestatione. C. de sen. & inter lo. om. iud. auth. & consequenter. *¶* Et est ratio, quia de non commissio non agitur nisi ratione connexitatis, uel accessorij; sed principale iam effugit cognitionem eius per sententiam, ergo & connexum uel accessorium. [Fundus]. *¶* de offic. deleg. c. in literis. [Agorem] abbatem, & monachos. [Decreuit] & benè. [Eiecit] & male. *¶* de do. & cōu. c. contingit. ff. de bo. aucto. iudi. possi. l. quamuis. [Rescriptum] in quo continebatur, q̄ causam quæ uertebatur inter archiepiscopum Mediolan. & abbatē de Stregula, audiret & diffiniret, & sic per hæc uerba intellige-

batur committi tam causa possessionis, quā proprietatis, ut hic dicit; sed si tantum in literis commissionis diceret, audias causam possessionis uel proprietatis, non posset delegatus cognoscere nisi de hoc quod commissum sibi fuit, nisi ille contra quem imperatæ essent literæ super altero tantum, uellet super altero reconuenire actorem. *¶* Alij tamen aliter dicunt, scilicet q̄ facta commissione super uno, super alio cognosceret. ar. C. si a non cō pe. iudi. l. 3. [Continentia]. C. de iudi. l. nulli. *¶* Sequestrarij sit sequestratio. C. quorum app. nō rec. l. ab executore. ff. qui satisfda. cog. l. si fideiusor. *¶* ult. ff. de appel. l. Imperator. in fi. C. de asser. tol. l. 1. C. de agri. & censu. l. ult. lib. 11. ff. solu. matri. l. si cum dotem. in Auth. de e qua. do. *¶* illud quoque. *¶* de do. & contu. l. ex literis. ut no. ff. de do. lo. l. & eleganter. *¶* de resi. spo. c. literas. in fi. & c. trāsmis. fa. ff. de offi. *¶* præsi. l. senatus. [Arbitrio] quasi nō de iure; nam cū legitimè fuerit misus in possessionem sequestratam, nō debebat ab ea sine causa sequestrari. [Possessionem] sequestratam. [Proprietate]. *¶* de causa posse. c. ad ultimum. [Reducimus] hoc fecit Inn. quia Celestinus malefecerat, qui possessionem datam per Veronen. episcopum malè reuocauit. *¶* Reuocato] reuocatur sequestratio, q̄a generaliter est prohibita, nisi in casibus, ut C. de prohi. seque. l. 1. nec erat hic aliquid de casibus illis. Primus casus est si de uoluntate partium procedat. ff. de solu. l. si soluturus. & ff. de uerb. signi. l. sequester. ff. de po. l. licet. l. respon. & s. 1. Et secundus, ubi sit controuersia de re mobili, & suspectus sit possidens quod cum ea fugiat. ff. de offi. præsi. l. senatus. *¶* ult. ff. qui satisfdatio. cogun. leg. si fideiusor. *¶* s. ult. C. de agric. & censu. l. litibus. lib. 11. Tertius est si suspectus sit possessor de dilapidatione fructuum, uel quod sit rem dissipaturus. ff. solut. matri. l. si cum dotem. *¶* s. finautem. ff. de appel. l. Imperator. l. 1. q. 1. c. quia res. Quartus est si nolit cauere de collatione faciendā. ff. de colla. bo. l. 1. *¶* s. si super. & idem intelligo etiam si contumax sit in parendo, uel sistendo iudicio. *¶* de dolo. c. 2. & quando est sic sequestrata causa custodia, non auferetur possessio possessori. ff. de acqui. pos. l. inter se. alias secus. ff. de po. l. licet. *¶* s. 1. *¶* Si dices quare ergo fuit reuocata sequestratio? Respondemus, q̄ cum misio in possessionem elset legitimè facta, non debebat misio in possessionem auferri possessio, & sequestrari. *¶* Sed uidetur secundum hoc, q̄ possessio sequestrata debuisset reddi misio in possessionem non domino. Respondeo hoc uerum esse, nisi dominus paratus esset cauere de stando iuri, & reficere expensas. Quintus est, cum de conditione personæ agitur, ubi si proclamet quis in libertatem, & contra eius dominum pronunciatum est, sit enim sequestratio earum rerum de quibus dubitatur an sint domini, an eius qui dicit se liberū. C. qui. ad liber. prouo. non licet. l. ult. C. de asser. tol. l. 1. *¶* s. super peculio. [Moderatas] propter hoc intelligo, quod præcessit taxatio.

S Y M M A R I U M.

- 1 *Misus in possessionem causa custodia, quando & intra quantum tempus faciat fructus suos.*

CAPITVLVM II.

Dilectus filius. [Distrahunt] non agebatur de proprietate ecclesiæ, sed de præbenda, & ideo non erat uerus possessor; melius uidetur, quod de proprietate tantum agebatur, sed non fuit uerus possessor, quia nō erat lapsus annus nec faciebat fructus suos; imo si in rem ageretur, tamen intra annum non faciet fructus suos, ut not. supra. ut lit. non contesta. c. quoniam frequenter.

S Y M M A R I U M.

- 1 *Fructus quando dissipari dicantur, & quando id fieri liceat.*

CAPITVLVM III.

CAPITVLVM III.

AB eo. Reo & possessore. [Disipentur] disipari dicuntur si eos in suos usus conuertat, uel etiam si distrahat. s. c. proxi. nisi essent fructus qui non possunt seruari, quia tunc liceret distrahere. arg. ff. de petitio. h. gredi. l. diuus.

De confessis. Rubrica XVIII.

SYMMARIVM.

- 1 Socius in crimine simonie quando admittitur.
- 2 Confessio unius latronis ualet ad presumptionem contra alium.

CAPITVLVM I.

Vm monasterium. [Poenæ] nisi quia forte in diceretur purgatio, si magna oriretur infamia ut hic, & not. s. de elect. c. per inquisitionem. [Exceptio] & in crimine simonia. 79. di. c. si quis Papa. 15. q. 3. c. sane. ar. contra. j.

- 1 de testi. c. ueniens. ¶ Ex quo. c. quidam dixerunt, q. in crimine simonie non admittitur socius nisi & ibi sit crimen læsæ maiestatis, & sic loquitur. d. c. si quis Papa. ¶ Itē cōfessio unius latronis contra alium ualet ad presumptionem. C. de fer. l. prouinciarum. falsarius autem contra falsarium non ualet ad probationem. C. de fal. mo. l. i. & ubi admittitur, aliās nō sine presumptione admittuntur. ff. de custo. & exhi. re. l. diuus. nec sine tormento. C. ad l. Iul. maiesta. l. 3. & 4. q. 2. c. item si ea.

SYMMARIVM.

- 1 Purgatio quando indicatur.
- 2 Testes nunquid interrogari possint, an sint de crimine condemnati.
- 3 In consistentem nulla sunt partes iudicis nisi ut condemnet.

CAPITVLVM II.

CVm super. [Confessus.] Repete quē diximus. s. de elect. c. per inquisitionem. fuit enim interrogatus a simoniam, de qua erat infamatus, cōmississet. Sed uidetur contra. 2. questio. 1. c. si peccata. ubi dicit, nō tibi dico ut te prodas in publicum. ¶ Solu. ubicunque in positione ponitur, q. publicē fuit deprehensus, uel conuictus, uel confessus, respondere debet. ar. j. de coha. cle. c. uestra. ¶ Item etiam si certum esset q. quis infamatus esset, etiam si in positione non apponatur publice, poterit interrogari si agitur contra eum accusando, uel inquirendo, uel excipiendo cōtra ordinandum, uel consecrandū, ut ab eo ordine uel consecratione repellatur, ut. j. de accu. c. super his. uel etiam alio modo criminaliter, uel ciuili liter. ¶ Quod probosc, potest ei indici purgatio ubi p iuramentum suum & purgatorium oportet negare se crimen commississe. 2. q. 4. c. omnibus. & c. presbyter. multo fortius antequam indicatur purgatio, potest ab eo querere an crimen commiserit; sed tamen non præcisē cogā eum respondere, sicut si se purgauerit, suspendetur, uel alias procedetur contra eum; quia uidetur uanum purgare se simplici uerbo, qui se purgari debet etiam cum multorum iuramento. Si uero non sit diffamatus siue conuictus, nec confessus, nec deprehensus, tunc non coget eum iudex respondere; cum enim hæ confessiones non sint faciendæ de iure, nisi ubi æquitas mouerit iudicem, hoc ubi crimē opponitur non cogam eum respondere, nec se prodere. de poen. dist. 1. c. quis aliquando. s. his autoritatibus. & quantum prima facie uidetur, ubicunque cogitur testis reddere testimonium secundū canones. de quo no. j. de rest. cogen. c. 1. ubi iudex interrogabit eum. ¶ Si uero contra eum directio non agatur, sed cum inducatur

in testem, uel accuset, excipitur contra eum, uel aduersarium quod non potest eum inducere in testem, uel nō potest esse accusator quia criminofus est, non est interrogandum de crimine quod ipse, qui accusat uel testificatur, dicitur commississe, etiā in præmissis casibus, scilicet si queratur an sit conuictus & c. non enim de hoc agitur, nec fuit per hoc iurauit. j. de testi. c. de testibus. nec etiam se prodere debet. 2. q. 1. c. in primis. nec ualet arg. superius, quia contra hoc agitur, ut repellatur a testimonio, uel accusatione; non ubi denunciatur boni testimonij, pro quo indicatur purgatio. j. de pur. can. c. ex tuarum. ei autē quod dicit hoc c. respōdeo, quia sic uoluit citatus respondere, & non fuit coactus; & similiter respondeo. j. de accusa. c. inquisi. uel dic, quod ubi de suo facto agitur, ut hic ubi inquirebatur de simonia cum ea commissa, bene requiritur ab eo ueritas, & respondere tenetur cum de eo est infamatus; nec ualet eius dictum ut testis, sed presumptionē facit, ut no. j. de accu. c. cum dilectus. sed prius dictū magis placet. ¶ Quidam tamē dicunt, sed non placet, quod bene pnt testes interrogari, an sint de crimine cōdenati, q. a cōdenatio nō est crimen, sed est notoriū iuris; & idē dicunt querendū scilicet utrum sit irregularis, & corpore uitiatus, tamen de irregularitate contrarium credere cum possit esse occultum, & sine peccato tolerari. s. de renun. c. nisi. s. personæ. illud tamen non fatemur iustam rationem, scilicet quod non iurauerit super his dicere ueritatem; cum qui iurauit super principali, & super omnibus contingentiis iurare intelligitur. s. de off. deleg. c. præterea. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. ¶ Deponendum. j. Not. q. hic canonicus, etsi contra eum non ageretur, deponitur; & dicimus hoc de iure esse, in consistentem enim nullæ sunt partes iudicis nisi ut condemnet. ff. ad laquil. c. proinde. & quod dicitur, non agebatur ad hoc nec contra eum, ergo non debet ei nocere confessio, non ualet, quia sola confessio attēditur & maxime ubi crimen quod obijciatur, tangit causam de qua agitur, sicut hic electio enim de qua agit hic petebatur cassari propter simoniam cum hoc canonico celebratam; si ergo ipse cōstebatur, bene debuit ex ea condemnari. j. de exce. c. denique. s. de ele. c. per inquisitionem. ff. de adul. l. 1. s. si pu. imo plus uidetur quibusdam, sed non placet, quod etiam si non confiteatur crimen simoniae, sed probetur per testes alios, & conuincatur electus, condemnandus est canonicus, cum criminalis sint ita connexa, scilicet quod agebatur de simonia cōmissa cum canonico, impossibile est q. dās ex pacto sine accipiente sit simoniacus, imo necesse est quod ambo sint simoniaci; si ergo contra alterum agatur, & alter sciens de simonia secum commissa agi non processerit & defenderit causam suam, imputatur ei, & sic uidetur loqui. j. de excep. c. denique. arg. 3. q. 6. c. hoc quippe. 2. q. 3. c. interrogatum. c. statutū. Est enim indignum, ex quo de utroque crimine constat, quod unus puniatur, & alter remaneat impunitus; & maxime ex quo scit de crimine agi, quod igno-

ipse tunc ponderabat, ut testes etiā ultra illud, quod continetur in capitulis, deponentes, sub iuramento attestatos fuisse dicantur. Si ergo cantus tu Aduocate, ut semper in fine singulorum articulorum ponas prædictam clausulam. L E O N. a Lege.

rare

rare non potest, ex quo de eo interrogatur, uel pro teste produciatur sicut hic; sed tamen hoc non facitur in probatione quæ fit per testes uel instrumenta; quantumcunque enim sic probaretur eum simoniacum, tamen non imponeretur ei poena, cum de hoc non sit accusatus, ut probatur. ff. de adul. l. denunciasse. nisi forte ex off. iud. extra ordinem. arg. 24. q. 3. c. ecce. sed in confessione bene fateor posse poenam perpetuam imponi, ubi tangitur crimen de quo agitur, aliter non nisi de nouo agatur, ut no. 5. de electio. c. per inquisitionem. decre. autem. denique, non obstat, ut ibi no. ff. de adul. l. 1. nec ob. quia ibi principaliter fuit accusatus. ¶ Et est speciale, quod uxor accusata de adulterio potest accusare accusatorem maritum de lenocinio, & credimus quod non solum ordinarius, sed etiam delegatus hunc confitentem potest punire.

S V M M A R I V M.

- 1 Errorum facti, procuratoris maxime & advocati an dominus corrigere possit.

CAPITVLVM III.

EX parte abbatis. [Nondum]. C. ut quæ desunt ad par. l. 3. [Facti] errorum suum, & multo magis procuratoris & advocati dominus corrigere usque ad finem negotij potest, si probet contrarium ueritati suam confessionem tenere. C. de iur. & fac. igno. l. error. ff. de confes. l. non fateor. C. de erro. aduoc. l. 1. j. de cens. c. cum olim. prefixum autem negotium a quo appellatum non est, non licet corrigere. C. de transac. l. sub præ. j. de sent. & re iud. c. inter monasterium. argumen. contra. C. de erro. aduoc. l. ult. [Docere] directe, uel indirecte. ar. de testi. c. ex tenore.

S V M M A R I V M.

- 1 Positiones faciens, an debeat dicere quod scit, an sufficit dicere quod credit.

CAPITVLVM I. in vi.

- 2 Positiones] Vn a **S**tatuimus. [Positiones] & qui ponit, non semper debet dicere quod scit, sed sufficit dicere quod credit, ut no. j. de testi. c. presentium, de ortum habuerint positiones. & quomodo positionum materia practici cari debeat. & in qua parte iudicij & qualiter positiones fieri possint, uide gl. magist. in hoc c. Papien. in form. libelli. in act. real. in uersis. Positi. Et quando reus teneatur positionibus respondere, & quando alias habeatur pro confesso. uide Dom. de san. Gem. c. l. col. pe. de confes. in 6. Fel. in c. cum non ab homine. 5. de iud. nu. 10. Bar. l. manifeste. in fi. ff. de iureiur. c. Bal. in l. col. 6. C. ne ex delict. def. & in l. 2. c. qui test. fa. pos. l. eo nar. a lege.

De probationibus.

R V B R I C A XIX.

S V M M A R I V M.

- 1 Argentarij semper exhibere debent rationes cum die & consule.
2 Instrumenta a quæ dicantur communia.
3 Acta iudicialia uel forensia, an sint communia.
4 Iudex exhiberi facere debet instrumenta ad litem pertinentia si pendente lite petuntur.

CAPITVLVM I.

EX pistolis. & j. [Temetipsum.] Omnis om nibus alijs oppositionibus dicimus rationes semper etiam cum die & consule exhibendas ab argentarijs. ff. eo. l. 1. §. rationes. & l. præter. in prin. alia autem instrumenta si sint communia idem, ut sunt hereditaria. C. de eden. l. procurator. ff. famil. ercisl. si qua. j. de fi. instrum. c. G. per petuus. Hæc enim sunt communia, & exhibenda inter co hæredes; & testamenta sunt communia, & exhibenda in-

ter hæredes & legatarios. ff. de fi. instr. l. fi. instrumenta tu toris, & curatoris, procuratoris, & negotiorum gestorij, per actionem tutelæ, negotiorum gestorij, & mandati eduntur. ff. de eden. l. quidam. idem in actis. C. de eden. l. 2. ¶ Hæc enim instrumenta dicuntur esse communia quæ communiter sunt pro cautione plurimum. ff. de eden. l. prætor. §. 1. Item dicuntur communia ista quæ cõter pluri bus assignantur a tabellione uel a quocunque alio cuius sunt; sed si in instrumento contineatur cautio duorum, uel delicti quod ego uendidi tibi domum & caui de euictione, & tu promisti mihi soluere pecuniam ad certum terminum, si ego redemi instum a tabellione, non cogor tibi de eo facere copiam. ar. hic, sed tabellio qui facit instum ad pces utriusque, cogit illud exhibere. ¶ Itē idē credo, si habere p totollu notarij, cū illud sit cõe, quia ita factū est pro aduersatio sicut pro me, unde cogor illud exhibere. ar. ff. de eden. l. prætor. §. 1. §. de fi. instr. c. cum P. & idem uidetur in actis, & in hereditarijs, & in alijs, quod si unus redemerit exemplaria a tabellione quæ illa exhibere non tenetur, sed originalia tantum quæ sunt communia, & inuicem exhibenda. ¶ Alij tamen dicunt, & bene, quod acta & rationes & instrumenta tutoris & curatoris negotiorum gestorij & propria quisque exhibere cogitur. ar. præ. l. 2. C. de eden. & maxime off. iud. hæc exhibentur, ubi alias nisi iusta cā mo ueret iudicē, forte quia actor amisit sua instia & etiā originalia sunt perdit. C. de eden. l. 1. ff. de eden. l. si quis. §. prohibet. ¶ Item acta forensia uel iudicialia computant aliqui cõia, quæ sunt coram iudice, uel alijs publicis personis, ut emancipationes, protestationes, & hmoi. §. de of. fi. ord. c. post. §. fi. C. de an. excep. l. ut perfectius, & est expressum. C. de iud. l. cum spali. §. de proc. c. 1. Alij tñ dicunt contra, sed quicquid dicatur, tamē ex causa iudex ex suo officio ea præcipiet exhiberi. C. de eden. l. j. uel actione in factum. ff. de exhi. l. 3. §. pe. hoc autem potissimē attendet iudex, ut aduersarium non cogat exhibere sua instia nisi ex magna cā, ut hic; sed alius facilius cogetur ad exhibendum, & sic loquitur lex præallegata. ff. ad exhib. l. 3. §. pe. si autem instum petatur alterius. si rei, ut instruat, non licet; quia non licet intencionem alicuius ex alterius instrumētis fundari. ut hic. C. de edē. l. ult. & ar. C. de testi. l. nimis graue. si autem non ut instruat ad probationem, sed uideam postquam productum est, si sit uerum uel falsum, facienda est editio etiam in principio causæ sine die & cõsule. ff. de eden. l. 1. §. rationes. & §. edendam. nisi cum nomine filij agatur. ff. de iur. fil. l. nec quicquid. ¶ Item si quis in libello uel positionibus facit mentionem de aliquo instrumento suo non alterius, tatis potest dici ad officium iudicis pertinere ut illud etiam ante litem cõtestatam, uel re sponsonem faciat exhiberi. ar. bo. C. de eden. l. si. arg. ad hoc, quia sine eorum inspectione non potest plenē delibere. ar. ff. de eden. l. 1. in prin. & hoc intelligo uerum si ea habet in presenti; alioquin non obstante quod non exhibet, procedetur in causa. ¶ Et no. quod si pendente lite petuntur exhiberi instrumenta ad ipsam litem pertinentia & communia, iudex in omnibus causis mediante suo officio pedisse quo iubebit exhiberi; sicut si nulla lite mota petatur editio, iuberet ea exhiberi per actionem ad hoc cõgruā, uel per officium quod uicem actionis obtinet. §. de off. iud. c. 2. & no. quod actio ad exhibendum habet locum ubi cunque mea interest exhiberi ratione iuris quod in ea habeo, uel in ea peto siue ut uendicem, siue ut præstem. ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum. sed editio instrumentorum, quæ etiam est ad probandum intencionem meam, non fit quā documq; mea intentio est ad probandum; quia graue esset, probationes suas apud aduersarium suum requirere. ff. ad exhi. l. pe. & l. si liber homo.

CAPITVLVM II.

Sicut consuetudo. [Consuetudinem] utpote onerosam [Consuetudinem] fallit in eo qui accusatur de eo quod accipit

accepit aliquid, ut sententiam ferret. In auth. ut li. iul. col. 9. i. respon. Item, ubicunque aliquis, etiam postquam nihil probatum est contra eum, tamen ipse remanet infamatus. j. de testi. c. tam literis. j. de pur. ca. c. constitutus. & per totum. Item, ubi semiplene probatum est. s. de procur. c. ex infirmatione.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici possunt pro suis praebeendis agere & conveniri.
- 2 Procurator ecclesiae & praebeandarius si concurrant, praefertur praebeandarius in agendo.
- 3 Termini antiquitus positi, vel de novo, in actione finium regundorum observari debent.

CAPITVLVM III.

- 1 **E**X literis. [Controversiam.] ¶ Not. clericos pro praebeendis suis posse agere, & conveniri; nam usufructuarij sunt, qui agere possunt. ff. si. reg. l. 4. §. finit. & hoc intelligo, si habeat ex consuetudine, vel ex constitutione, vel ab epō, vel alio iudice ordinario potestatem ministrandi; & hanc reputo legis administrationem. C. de iur. call. 2. §. 2. imo plus dicimus, qd si generalem administrationem tantum a domino quis habeat, rem in iudicium deducere potest. ff. de pac. l. nam & neesse. ¶ Fundi non poterat agere interdicto uti poss. quia alius occupauerat, ut hic dicit; & ideo agēs possessionem amiserat, quare interdictum uti poss. sibi competere non poterat, ex quo non possidebat. ff. uti poss. per totum. nec unde ui. cū non fuerit spoliatus, sed forte a principio sine uolentia intra terminos alterius praebeendae fundum occupauerat; nec rei uendicatione, cum non esset sua proprietate, sed ecclesiae; sed nec nomine ecclesiae agere poterat, cum ipsa possideret aequaliter omnes praebeendas. & haec ratio sufficiens est, quare etiam interdictis superioribus non ager, ut not. j. de testa. c. relatum. in prin. tamen forte possit dici, qd possit agere nomine praebeendae suae sicut abbas agit tantum nomine suae dignitatis, cum habet bona discretā a consensu suo. s. de rescrip. c. edoceri. & expedit tantum agere nomine praebeendae suae, qd agit contra canonicos vel alios qui nomine ecclesiae se dicunt possidere, vel ius habere; contra alios autem extraneos, qui non utuntur iure ecclesiae, melius uidetur agendum nomine ecclesiae; sed tunc, si dicit nomine ecclesiae uelle agere, oportet qd habeat procuratorem canonicorum uel praepositi quorum nomine agit. ¶ Sed dices, quomodo ager nomine praebeendae, cū praebeenda nihil habeat, uel possideat? Respondeo, imo haec praebeenda potest habere iura sua & possessiones sicut episcopus, abbatia, hospitale, uel quaecunque alia domus, uel dignitas, uel administratio. & si simul concurrent & procurator ecclesiae & ipse praebeandarius, uidetur qd preferendus est praebeandarius in agendo, de hoc no. s. de testi. spolia. c. olim causam. ¶ Fundi ¶ scilicet tibi in praebeendam assignati; in actione enim finium regundorum uenit, ut termini antiquitus positi uel de nouo ab eo qui partem habuit, offeruerunt. ff. fin. reg. l. in finalibus & l. eos. Et satis dicimus posse dari inter praebeendarios ad similitudinem usufructuariorum. ff. fin. reg. l. 4. §. finium. argumen. ff. commu. di. l. communi diuidendo. §. cum de usu. sed & proprietate haec questio coheret. C. fin. reg. l. si quis super. si ergo quando petuntur termini positi dubitetur quis possideat, uel cuius sit proprietate, super eo recipiunt probationes, ut hic, & in legibus praedictis. [Vtraque] ff. de iudic. l. in tribus. & l. sed cum ambo. [Sibi] not. iudici faciendam fidem. j. de testi. l. in nostra. [Propriam] ff. de actio. & obliga. l. Arrianus. 50. distin. cap. ponderet. ff. de pen. l. respiciendum. 26. q. 7. c. tempora poenitudinis. ar. contra. ff. de offi. pre. l. obseruandum. 28. distin. l. quia. 81. distin. c. tantis. [In liberali] & in querela inofficiosa. ff. de inoffic. testam. l. si pars. & in causa matrimo-

niali. 33. q. 1. c. si quis ac. [Cautum sit]. ff. de proba. l. incept. C. de prescrip. 30. ann. l. male.

CAPITVLVM IIII.

Proposui [Aspectum] secundum canones non est melior probatio. 28. q. 1. c. nec aliqua.

S V M M A R I V M.

- 1 Negativa an dicatur directio, uel indirectio probari; an uero praesumptiones tantum dicantur probari, quibus statuitur, nisi probetur contrarium.

CAPITVLVM V.

Tertio loco. [Dixerunt] not. indirectam probationem. si. j. de testi. c. ex tenore. s. de elec. c. bo. me. 6. q. ult. c. actor. s. de renun. c. super hoc. [Inter fratres]. j. de testi. c. ueniens. ¶ Vnanimis nota probari negatiuum, potes dicere, non probari directio, sed indirectio sic; uel dic, non probari negatiuum, sed praesumptiones esse pro negatiua, quibus statuitur nisi probetur contra, ut alias not. Et probabiliter potest dici, qd ubicunque agitur de falsitate instrumenti per eos qui inscripti sunt in instrumento, probatur uel improbatu fides eius, arg. j. de si. instr. c. cum Ioannes. C. de fall. l. ubi. idem dicimus, & si non sint scripti, sed nomine aliquorum non inscriptorum dicitur falsum instrumentum, ut hic. & j. de testi. c. tam literis. in fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractum quod est quamuis difficultus dissoluitur, quam contrahendum, tamen in rebus discretus iudex stabit melioribus probatoribus.

CAPITVLVM VI.

Iuravit. [Priori] contra. j. de senten. & re iudic. c. tenor. Sol. hic quando agitur de contrahendo, quod facilius dissoluitur; ibi de contracto, quod difficilius separatur. j. ti. 1. c. licet ex quadam. & j. de eo qui cog. cō san. ux. s. c. super eo. tamen utrobique discretus iudex stabit melioribus probationibus. in Auth. de testi. §. quia uero. collat. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Literis prae incipit nedium episcoporum fides adhiberi debet.
- 2 Scripta publica manu facta ualent etiam mortuis testibus subscriptis.
- 3 An teneat quod sit a procuratore excommunicatis.

CAPITVLVM VII.

Post cessionem. [Standum est.] ¶ Not. credi literis episcoporum. 11. q. 3. c. cur. 14. q. 3. c. statum. 28. distin. c. de concilijs. j. de si. instr. c. scripta. j. de app. c. personas. 20. q. 1. c. uidua. imo uidetur, qd alieno sigillo possint sigillare literas suas. in si. de testa. §. pnt aut. & nō solū literis episcoporum, sed aliorum principum creditur, si hoc habet consuetudo. j. de si. instr. c. cum dile. Sed contra, uiuax uoci eorum non creditur. 6. q. 2. c. si tantum. quomodo ergo literis? arg. j. de testi. c. cum tu fili. arg. ff. de custo. & exhi. reo. l. diuus. nec scripturis testium alias tabellionum creditur, nisi habeat subscriptionem testium. in Auth. de here. & fal. §. sancimus. arg. s. de procur. c. 1. in Auth. de instr. cau. §. sed neque. & §. sed quia. hic dicit sigillum episcopi obtinere uicem publici instrumenti, unde est ei credendum. ¶ Alij dicunt, qd non creditur chartis episcoporum, nisi redactae sint in publicam formam. arg. in Auth. ut nul. iud. §. si uero. C. de dona. l. in dona. nisi in locis ubi non est usus tabellionum, ubi creditur si habet subscriptionem testium. 16. q. 3. c. dilecto. §. potest. & haec uera sunt extra iudicia; in iudicijs autem non creditur, nisi scripta episcopi sint facta per notarium, uel per duos scriptores non notarios. infra eod. c. quoniam. & est speciale quod in iudicio creditur notario sine subscriptione testium, cum sit aliās secus. in Auth. de here. & fal.

2 & c. l. s. sancimus. ¶ Item hoc scias, q scripta publica manu facta, uel autentico sigillo sigillata, etiā mortuis testibus subscriptis ualent; secus autem de alijs. j. de fid. instru. c. scripta. ¶ Per literas dicunt quidā, q hodie non creditur talibus literis in tantum q uideretur in iudicio. j. eo. c. quoniam. nec est contra. i. q. 3. c. curie. quia ibi non dicit quod uideretur in iudicio, sed in ecclesia, quod non est ei iudiciale, sed medicinale. 2. q. 1. c. multi. ¶ Procuratorem sed quicquid tamen procurator in iudicio fecit, antequam probaretur constituentem excommunicatum fuisse, tenet; quia teneat quicquid ipse ante excommunicationem fecisset. j. de excep. c. pia. extra iudicium autem non tenet quod facit excommunicatus, & antequā probetur sibi excommunicatio, nisi sicut postquam est sibi probatum, de hoc not. s. de procur. c. consulu. s. de do. & contu. c. ueritatis. j. de excep. c. pe. ¶ Admittendum & hoc ea rōne. quia per exceptionem elidi potilia procuratio.

SYMARIUM.

- 1 Heres si unus adiuit hereditatem, an possit alius eandem adire hereditatem.
- 2 Hereditatis petitio competit ad proprietatem recuperandam.
- 3 Res extra pertinentia ad prabendam non uacant, licet prabenda ius uacet.
- 4 Ingressu monasterij omnia iura transferuntur in monasterium.
- 5 Minor. 25. ann. ingrediendo monasterium alienat sua bona et. am. sine curatore & decreto.
- 6 Bona ingredientis monasterium cui applicentur.
- 7 Monachi testamentum quando rumpatur.
- 8 Ingressus monasterium fingitur non solum decedere cum herede, sed etiam cum liberis.
- 9 Verbum testis ambiguum interpretatur pro eo contra quē producit.

CAPITVLVM VIII.

IN præsencia. [Bona] quicquid diceret testator non potuit filium grauari post pubertatem in debito bonorum subsidio, unde male petebat patri eius, quia omnia petebant. [Et petebant] petitionem hereditatis in tentabant; sed nituntur ex testamento patris, qui instituit eos heredes filij sui impuberis, & cum impuberem decessisse dicunt. Vel melius dic, q agebat actione ex testamento, ut no. j. de testa. c. raynaldus. ¶ Petebat] no. q licet unus heres adiuuerit hereditatem pro toto uel pro parte, & licet per multos dies uel anno se gesserit pro herede, nihilominus tamen alius potest adire etiam sola uoluntate pro toto, uel pro eadem parte eandem hereditatem. ff. de acqui. her. l. pro herede. & omnes res hereditarias quę non sunt per alium occupatę potest accipere; uerumtamen siue primus, siue secundus non habeat ius contra non habentem ius ad recuperandam possessionem rerum male occupatarum, interdictum competit de adipiscencia possessione, scilicet quorum bonorum. ff. quorum bo. per co. uel edictum diui. adria. C. de edic. di. l. fin. uel actione in factum ad similitudinem actionis expilatę hereditatis. ff. de cri. expi. her. per totum. uel condictione ex l. conquerebatur. C. unde uis. secundū quod dā.

¶ Ad proprietatem autem recuperandam competit petitio hereditatis. ff. de peti. her. l. regulariter. nec uidetur transire possessio rerum hereditariarum ad heredem, nisi cum singularem possessionem nactus fuerit per se, uel alium. ff. de acqui. pos. l. heredes. nec est contra. ff. ad Treb. l. restitutio. & l. ex facto. in princ. quia ius non dicit

- a Et si unus dicit. c. r. Adde ad hoc dictum lino. Bal. in l. 2. col. 2. C. de edic. diui. adria. sol. quem omnino uacat. LEON. a Lege.
- a si unus dicit se esse in possessione, & alius dicit eum non possidere, si non est timor armorum permittatur uterque ire ad occupandam possessionem uacantem, & qui preuenit, ille in ea defenditur de iure, donec alius de iure suo probet; Si autem est tibi timor armorum compellat eos iudex & inhibeat ne ali-

quis eam priuatim intret. ff. de usufr. l. si cuius. s. sed si. & ouus probandi illi incumbit qui dicit se possidere. ff. de prob. l. 2. & eodem modo prohibebit iudex, si neuter dicit se possidere; sed si uterque cum armis festinet accipere possessionem, & tunc fructus harum rerum a nemine possessorum tenebuntur & seruabuntur, sicut fructus iacentis hereditatis; & hoc uerum est quando dubitabitur ne simul concurrant, sed quando certum est quod unus alium pruenire potest, nunquam est impediendus, uel etiam prohibendus ingredi possessionem, sed alius est prohibendus a molestatione primō ingressi. Postquam autem semel prohibitus fuerit uel uerbo, uel facto, non uidetur quod postea liceat alicui istarum partium, uel etiam alij, cum isti fuerint primō ingressi, illam possessionem nec publice nec priuatim ingredi quousq; lis super possessione siue super proprietate hereditatis dirimatur per iudicem. Dirimetur autem hoc modo, quia iudex qui prohibuit ingressum illius possessionis ex officio suo, de plano, & sine libello cognosceret quis possideret, quando uterque dicit se possidere. ff. de libe. cau. l. liberis. s. si. hoc dixit H. Alij tamen dicunt, quod ordinariē tantum audiendi sunt super interdicto. ff. uti possi. l. 1. s. huiusmodi. sed si neuter dicit se possidere, sed tamen uterque primō adire uult, tunc primō debet cognoscere inspecto testamento quis habet potiora iura. C. de edic. di. adria. l. fin.

¶ In prabendis tamen secus est, quia licet uacet possessore, non tamen quilibet uolens eas occupare admittendus est; quia licet prabenda ius uacet, res tamen & iura pertinentia ad prabendam non uacant, imo possidentur ab ecclesia etiam dum uiuit prabendarius, quia possidet illa nomine ecclesię. de hoc not. s. eod. c. ex literis. Item prabendę non sunt occupandę, sed autoritate superiorum legitime conferendę. [Molestatione.] Item de ea molestatione agitur, quę fit extra iudicium; nō de ea, quę fit in iudicio. s. de elect. c. cum ecclesia. j. c. pro. in fin. ¶ Petebat] contra hos competunt actiones eędem, quę competere pueri qui ingressus fuit monasterium; cum ingressu monasterij omnia iura sint in monasteriū translata. 19. quęstio. ult. c. si qua. Sed si postquam in monasterium translata sunt iura ingressi, & tunc etiam habet ordinarias actiones, scilicet rei uendicationem, uel publicianam, uel si quę alia de hereditate iusto titulo possiderent, uel interdictum quorum bonorum, uel petitionem hereditatis, si qua possiderent de bonis, de qua agitur sine iusto titulo, sed tām pro herede uel pro possessore, sed non placet hoc, non enim dicitur monasterium heres pueri, sed in monasterium omnia iura eius translata sunt; sed ager rei uendicatione si puer erat dominus, & publiciana si non erat dominus, & hac publiciana ager etiam si nondum ad monasterium eorum possessio peruenerit, quia speciale est in ecclesia ubi ex sola donatione uel obligatione agat etiam sine adeptione possessionis. C. de sac. sanc. eccle. l. ubi interdictum. tamen credimus quod hoc oportet monasterium probare, quod puer per additionem ipsam petita acceperit, uel alio modo quo sine traditione dominium transferetur, ut in legatis. ff. de fur. l. a Titio. & in arrogatione. instit. de adop. s. per arroga. in princ. & in bonorum possessione. ff. de bo. priua. l. 1. in herede instituto. ff. de acqui. pos. l. cū heredes. ff. ad Treb. l. facta. & in adiectione causa libertatis cōseruandę. insti. de eo cui. s. liberis. ¶ Minor annis] hic habet expressę, q minor. 25. an. ingrediendo monasterium alienat sua bona, etiā sine curatore & sine decreto. Secus autem uidetur, si in alias causas etiam pias alienaret, argum. ff. depo. l. 1. s. uoto. & feudalia b transeunt si debeant talia seruitia quę monasterium honeste possit

b Et feudalia.]
Intellige, ut per
Felin. in c. que in
ecclesiis. col. 2.
uerfic. 3. limi-
ta. s. de consti. c.
uide solemnem mo-
dernū D. M. Ant.
Nattam. in consil.
suo. 600. m. 1. c.
5. uol. 3. LEON.
a Lege.

exhibe.

exhibere per se uel per alium. ar. C. de episc. & cleri. l. ad summam. & l. quisquis. alias redit ad dominum. C. de cadu. tol. l. i. §. ne autem. ff. de solu. l. inter artifices. emphiteusis etiam transeunt. argu. ff. de leg. 2. l. peto. §. i. argu. contra. in Auth. de alie. & emph. §. i. ususfructus transit & durat in uita eius. insti. de acqui. per arroga. §. usus ete nim. & §. seq. & de usufruc. §. finit. Item si aliqua sibi data sunt ne alienare possit. tamen transeunt. argu. ff. de fun. do. l. i. & ff. de leg. 3. l. pater. arg. contra. ff. de lega. 2. l. peto. §. fin. ¶ Item monasterium tenetur in quantum ad ipsum peruenit. ff. de capi. di. l. tutel. ff. de appell. l. in arroga. insti. de acqui. per arroga. §. si. & idem est ubicunq; aliquis patrimonium ad aliquem peruenit. C. de u. pu. l. 2. ff. de fidei. l. inter eos. si autem in sua obligatione monachus madauit aliquid expendi. & maxime in pias causas. implenda est uoluntas eius. ff. de pact. l. inter. in fin. C. de pact. l. legem. & idem si mandat ne aliquid alienetur de his que secum transferuntur. in Auth. de elig. in emph. §. sanctissimas. licet autem monasterio pro hoc obseruando. uel contra monasterium competat actio; tamen prelati eius eum ad hoc cogent ex officio. C. de lib. cau. l. cum

6 a affirmes. ¶ Si autem ingreditur monasterium. cui non licet habere proprium. dicunt quidam qd bona eius debent haberi pro derelicto. & sic occupanti conceduntur. ff. pro derelic. l. i. 2. 3. & per totum. uel in causa caduci sunt. C. de cadu. tol. l. i. ¶ Alij dicunt. qd debent peruenire ad succedentes ab intestato; quia ex quo professus est. mortuus fingitur. C. de episc. & cleri. l. Deo. ¶ Alij dicunt qd non sit ratum monachus monasterij quod ingreditur. sed etiam episcopi; quando monasterium ergo non potest bona eius habere. perueniet ad episcopum. arg. l. 6. q. i. c. qui rem. 18. q. i. c. i. 27. q. i. c. de pu. elis. in hoc autem non censetur monasterium uice heredum; quia statim cum factus est monachus. monasterium habet dominium. & possessionem omnium bonorum monachi. sicut ipse habebat. ar. ff. de preca. l. si adoptauro. secus in hærede alio. ff. de acqui. pos. l. cum hæredes. hoc autem sic intelligimus. qd licet prædicta perueniant ad monasteria. tamen legitimam dabit descendentibus. 19. q. ii. in fi. & 17. q. ult. c. ult. & idem uidetur in ascendentibus. ff. de inoffic. testa. l. nam & sic. nec exheredari possunt sine causa. in Auth. ut cum de app. cog. §. 2. C. de epi. & cle. auth. presbyteros. ¶ Item quantumcunque monachus qui monasterium ingreditur ascendentes non habeat. & testamentum condiderit in quo prætereat monasterium & alios instituat. rumperetur testamentum quasi agnatione posthumi. arg. hic. & in Auth. de san. episc. §. sed hic in præsentia. ff. de iniur. rup. & irr. test. l. filio. Item rumperitur quia capite minuitur. ff. de cap. dimi. l. amisfione. §. si. & duabus legibus seq. & l. ult. Alij dicunt. qd tantum legitimam habebit monasterium. argu. 19. q. ii. c. si qua. hoc autem certum est. qd hereditates. & legata. & ab intestato & ex testamento melius capiet monasterium. qd monachus coepisset si in seculo remansisset. 19. q. ii. c. fin. [Oblationem] quam fecerat non tantum de persona. sed etiam in rebus. [Iuramento] C. si aduer. do. l. i. & C. si aduer. uen. l. i. ¶ [Instituit] ingressus monasterium fingitur non solū decedere cū herede. sed et cū liberis. i. Auth. de san. episc. §. sed & hoc in pñenti. sed si rogatus esset monasterio. uel ecclesiæ. uel alias in pias causas expendere. si decederet sine liberis. ingrediendo monasterium non intelligerem satisfactum conditioni. ut in eadem auth. si autē fiat clericus alicuius secularis ecclesiæ non euanescit fideicommissum. nisi sic fiat ut perpetuū perseveret clericus. & insuper in pias causas expendatur ipsum relictum. ut in prædi. auth. Si autem testator dixisset. uolumus talem partem hereditatis dare patruis si decesserit sine liberis. etiam si fiat monachus satisfactum uideretur conditioni.

9 arg. hic. ¶ Veruntamen] not. ambiguum uerbum testis pro reo. uel magis pro eo contra quem producitur interpretandum. ar. s. eo. tit. c. ex literis. & ad concordiam reducendum est. J. de testi. c. cum tu.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia prætextu falsi non retractatur.
- 2 Testes falsa dixisse. non sufficit probare nisi probetur quod corrupti falsum dixerint.
- 3 Sententia per falsos testes uel instrumenta prolata tenet.
- 4 Testes eiusdem partis si sibi contradicerent. neutris est credendum.
- 5 Testes qui recipiunt. debet iudici de fama & eorum auctoritate rescribere.
- 6 Scientiam probare debet qui eam allegat.
- 7 Actione in iuratum tenetur qui propria temeritate controuersiam facit.
- 8 Interdictum uiri possidetis contra quem intentetur.

CAPITVLVM IX.

Licet causam. [Speculare] intentando possessorium tantum. ut in fine sequitur. [Proponebat] & in quorum possessione se esse dicebat. & contra a sua molestatione compescendum [publicatis] super principali [In personas] hic enim ante apertionem protestatus fuit. quia alias sine alijs rationibus repellitur. J. de testib. c. præsentiam. [Decreuius.] No. in emergenti ferri sententiam. [Comprehensum] & ad hoc assignatum. [Potuit] quia hoc expresse sibi commissum fuit; alias autem ille. cui commissum est quod recipiat testes super principali. non recipiet testes super reprobatione. quia non est sibi commissum. sed protestationem super reprobatione recipere debet. quia sine illa non potest bene fieri receptio testium. arg. ff. de iur. om. iudi. l. 2. ¶ Post sententiā] hoc uerum est. si nunquam fuit obiectum de falso. nam tunc uel ad 20. ann. potest opponere. C. de fal. l. querelam. J. de fid. instr. l. cum Ioan. Secus autem si esset mota questio falsi in iudicio. quia tunc nunquam prætextu falsi retractaretur sententia. C. si ex fal. in l. i. & 2. nisi esset appellatum. C. de fi. instr. l. ult. arg. C. de temp. appl. per hanc. ¶ Hic etiam not. qd non sufficit probare testes falsa dixisse. nisi probetur qd corrupti falsa dixerint. ff. de iudi. l. ciuis. Alij dicunt quod sicut sufficit probare falsum instrumentum. ita & testes falsa dixisse. C. si ex fal. l. pe. & ult. cum equalis sit uirtus testium & instrumentorum. C. de fi. instr. l. in exercendis. arg. ff. de except. l. qui agnitis. §. de trans. si ex falsis. ¶ Satis uidetur posse dici. quod indirecte sufficiat probare testes falsum dixisse ante sententiā. J. de testib. c. ex tenore. non possit; sed directē uel post sententiā non. nisi probet de corruptione. uel alio modo dolose. scilicet odio uel amore falsum testimonium dixisse. C. de fal. l. nec exemplum. & est ualidū. argu. quia post publicationem testium non possunt testes induci. in Auth. de testi. §. quia uerō. ¶ Sed nunquid sufficit probare testes corruptos. nisi probatum sit falsum dixisse. arg. quod sic. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiuā. uerū. uenales. ar. contra. J. de sen. & re iud. cum l. & A. C. si ex fal. in str. l. falsam. J. de testi. c. sicut. & hic ultra med. & hoc magis placet. ¶ Post sententiā] no. sententiā prolata per falsos testes uel instrumenta tenere. sed debere retractari. ff. de re iudi. l. diuus. & sit hoc per in integ. rest. peti tam contra sententiā usque ad quadriennium. C. si ex fal. in str. l. i. & 2. uel per act. in factum intentatam ad interesse ad finem retractandā. ff. de fal. l. qui noīe. & sic usq; ad 30. ann. uel criminaliter accusando utentem alio instrumento usque ad 20. anno. C. de fal. leg. querelam. quidam dicunt. quod per hanc accusationem directam de falso nunquam retractabitur sententia. sed punietur poena. l. cor. de fas. ¶ Post sententiā] Item non sufficit probare falsos testes. uel instrumentum. nisi probet quod iudex secutus fuit dictum eius. J. de sentent. & re iudic. c. cum. l. & A. infra de testib. c. sicut. C. si ex fal. in falsam. & l. i.

& l. 1. & 2. [Circumstantijs]. 3. q. 9. c. nihilominus. & 4. q. 3. c. si testes. §. Item nihil. & §. qui falso. j. de app. c. folicitudinem. C. de lit. contest. l. cum pariter. [Produxit] non modo coram istis iudicibus, quibus nihil cōmūm erat de negotio principali, sed primo coram alijs. ¶ [Inuicē] quidam dicunt ex loco isto, quod si testes eiusdem partis sibi inuicem contradicunt, quod neutris est credendum. arg. C. de fide instrum. l. in exercendis diuersē. nos autem contra arg. in Auth. de testi. §. Si uerō aperte. Nec obstat, quod hic dicitur, Hæc enim litera non dicit quod unus testis alij, uel alijs contradiceret, & ideo non ualeret dictum eius; sed quod unus testis sibi ipsi contradicebat. ¶ Male hinc habes, quod qui recipit testes debet iudici rescribere cuius autoritatis, & fama sint, & de alijs circumstantijs. argumen. j. de fideius. cap. constitutis. j. de testib. cap. cum causam. [Nulla] hoc autem arbitrio iudicis relinquitur, qui hoc magis scire potest. ff. de testib. l. 3. §. tu magis. ¶ Aliquid dicere] sed nonne sufficiebat contra hos ubi eorum dictum reprobaretur, quia criminosi fuerunt? Respond. sufficere, si ad hoc ageretur; sed ad hoc non agebatur, imo repulsi fuerunt Fauentini ab hac exceptione per interlocutoriam papæ; sed agebatur ut testimonium illorum quasi falsum cassaretur. ¶ Plures] quid ad rē si melius probauit ecclesia, cum se inuicem non contingant istæ probationes? poterat enim ecclesia habere omnem honorem, districtum, & iurisdictionem in locis, de quibus agitur, & commune etiam poterat habere ibidem aliqua seruitia; non ergo contradicunt sibi testes, cum sæpe ad concordiam sit laborandum. infra de testib. & attest. cap. cum tu. Respondeo, multum ad rem; quia si ecclesia probauit omnem iurisdictionem honorem districtum se possedisse; ergo alius non potuit ibi possidere seruitia; qui enim omnia dixit, nihil prætermisit. 19. dist. cap. si Romanorum. & hoc innuit litera, ubi dicit quod duo simul &c. sed dic testes ecclesiæ uidentur suspecti, cum negatiua astruere uideatur, scilicet quod sic pertineant ad ecclesiam, quod non ad cōmune. s. de cau. pos. cap. cum ecclesia. Sed respondeo, aliud est si dicat testis commune non possidere, uel ecclesiam tantum possidere, cuius dictum uere esset suspectum; & sic loqui tur decret. contraria. aliud si dicant omnem honorē &c. pertinere ad ecclesiam, quorum dictum in nullo suspectum dici potest. ¶ Sed oppones, nisi ex illis uerbis omnem honorem &c. Colligas illum intellectum quod Fauentini nihil habebant, uideatur uerum quod primo dictum est, quod utrique testes saluari possunt. Dic ergo testimonium testium ecclesiæ sic intelligendum, nisi ut Fauentinos uel alios excludat, quia sic esset suspectum, sed quod iurisdictionem honorem & districtum omnis generis ibi exercuerat ecclesia tam in ciuilibus quam in criminalibus causis, puta iurisdictionem in cognitione causarum, in puniendo maleficos, insuper eam honorabant uocando eam dominam occurrendo nuncijs eius, & obediendo mandatis eius etiam extra iudicium, distingebat etiam eos ecclesia exigendo cautiones fideiussorias ne ad illicita prorumperent, quæ omnia & his similia possent sub iurisdictione comprehendi. ¶ Sed oppones sic, ergo nihil prodest ecclesiæ quod plures uel meliores & antiquiores habuit probationes, cum per testes ecclesiæ non tanguntur Fauentini. ¶ Item secundum hoc nihil faceret ad propositum quod sequitur, quia duo &c. Nam cum eisdem seruitijs non dixerint, uterque debet habere quod probat. Ad hoc potes respondere, quod melioritas uel antiquioritas testium, ut ita loquar, non ualet quo ad hoc quod Fauentini non habeant seruitia, dummodo tantum per duos testes probarent seruitia percepisse. sed ad hoc quod Fauentini seruitia non habeant, facit probatio antiquioris temporis recepta pro ecclesia. supra de elect. cum ecclesia, uel quia fundata est intentio ecclesiæ; Si ergo commune post probat se eisdem

locis aliqua seruitia percepisse, præsumitur quod possederit clam nisi probet quod ecclesia sciuerit commune possidere, & etiam forte intenderet possidere. argumen. ff. de aqua quotid. & æst. l. 1. §. aristo. ¶ Nam qui scientiam allegat, eam probare debet. 82. dist. cap. proposuisti. ff. de probat. l. uerius. ff. de admini. tuto. l. hoc. nisi forte uiolente præsumptiones essent quod sciret, quia tunc oportet quod probet ignorantiam. argumen. 16. dist. cap. quod dictis. supra de postula. cap. r. sed & si probauerit scientiam ecclesiæ, & ecclesia contra probet quod statim postquam sciuerit uerbo uel alio modo contradicit, ut ab eo possidere uideatur. ff. quod ui aut clam. l. 1. §. quid sit. & §. sequent. utroque ergo istorum modorum, siue clam, siue ui ab eo possideat, succumbet in interdicto. insi. de interdi. §. retinendæ. ecclesiæ autem administrum asserunt priuilegium, licet sola probatio antiquioris temporis sufficeret. ¶ Sed oppones, imo obtinere debet commune, cum commune possideat seruitia, & non ecclesia. ff. uti posside. l. 1. §. hoc interdictum. & sufficere debet si tempore litis contestatæ se possidere probat. insi. de interdi. §. retinendæ. Ad hoc sic respondeo, non est simile uero ecclesiam non possidere; erat enim ecclesia in possessione recipiendi illa & alia seruitia, quæ do uolebat, quæ licet uel consimilia commune se probet possidere tempore litis contestationis, quia tamen ui uel clam possidet ab ecclesia, succumbet, ut dictum est. Melioritas autem testium tunc præcipuè ualeret, si de eodem tempore tantum deberet. Hic autem hoc ideo posuit, quia forte utrique testes probant quia tempore litis contestationis eadem seruitia recipiebant ecclesia & commune, sed ecclesia melius, & per meliores testes; & ad hoc bene sequitur. cum duo, &c. ¶ Sed dices, etsi ui uel clam possidebat commune, tamen quia possidet non debet habere locum uti possidetis contra ipsum; quia tunc locum tantum habere uideatur, quando se tantum, & non aduersarium, dicit possidere. ff. uti poss. l. 1. §. est igitur. in præceden. ¶ Item in hoc casu competere debet, quod ui aut clam, aut unde ui. ff. quod ui. l. 1. 2. & 3. in prin. & ff. unde ui. l. 1. in prin. Respon. imo locum habet tantum uti possidetis, quia actor non dicit se expulsus, sed turbari tantum; & interdictum. unde ui locum habet, quando quis expulsus est. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. interdictum. Hic autem habet locum quando turbatur possidens, quamuis & ille qui turbat possideat, dummodo ui, aut clam, aut precario ab aduersario. ¶ Si autem expulsus esset, competeret interdictum unde ui, uel officium iudicis, uel conditio ex decreta. ut not. supra. de electio. capitul. querela. supra de causa. possessio. capitul. cum ecclesia. sed dices, nonne eo ipso quod alius est in possessione, ecclesia amisit possessionem? Respondeo non, potest enim esse in possessione iurisdictionis honoris & districtus, & etiam ipsorum seruitiorum quæ retinuit ecclesia, & possessionem nihilominus seruitiorum quæ fuit commune, & ita uterque habet possessionem sui iuris, licet commune male habeat. Et posset hic dici, licet iure non prohibetur, & adijci his quæ superius dicta sunt, quod hic competeret interdictum unde ui, uel officium iudicis, uel conditio ex decret. ad recuperandum ius illud seruitiorum quod possidebat commune, & interdictum uti possidetis ratione uis turbatiue, quam sibi facit commune super iure &c. quæ possidebat ecclesia. Sed dices, propter hoc non esset imponendum silentium communi, cum per hoc interdictum non esset ei auferenda possessio seruitiorum, quam habebat. Tu autem potes respondere, quod etiam agendo interdicto uti possidetis, ex quo constat quod ui uel clam possidet ab aduersario, imponetur sibi silentium, quia aliter non cessaret a turbatione ut dicunt quidā, licet non probet illud iure; quod si seruitia possit recipere cōmune sine turbatione iurii ecclesiæ, & non imponderetur ei silentium;

Cc tium;

CAPITVLVM. X.

Per tuas. & j. [Recognovit]. C. de la. li. col. l. i. §. pe. [Nominatus] repete quæ dicimus. §. de fil. præf. v. c. Michael. [Infirmare. §. de elect. cap. per inquisitionem.

SUMMARIUM.

- 1 Testium receptio siue confessio ubicunque fiat, dummodo de iudicis mæ dato fiat, inter acta iudicij computabitur.
- 2 Duo idonei iuri equiualet tabellioni.
- 3 Nuncius si implici cur potius quam iudici credatur.
- 4 Instrumentum productum nunquid dicatur esse de actis.
- 5 Testes recipiens debet in actis ponere quanta sit fides eis adhibenda.
- 6 Cum in instrumento multa continentur, & tabellio dicat se his interfuisse, intelligi debet quæ in eodem loco & die acta sunt.
- 7 Cautio de rato quando habebat locum.
- 8 Iudici an sit credendum super processu iudicij.
- 9 Iudiciarius ordo ita seruandus est in sententia excommunicationis, sicut in alijs.

CAPITVLVM XI.

Quoniam contra. [Iudicis] secus si essent plures, & sic seruat ecclesia Romana. arg. j. de ex. præla. c. inter dilectos. j. de accu. c. cum dilectus. Alij contra, & solunt ut ibi diximus. No. q. ex quo creditur duobus iudicibus, & duobus scriptoribus; ergo eadem ratio ne uni iudici & uni scriptori. [Extraordinario]. i. deleg. ¶ Publicam] repete quæ diximus. §. eo. c. post celsionem. non intelligas q. duobus clericis uel soli notario credat de scriptura. processus, puta si dicit talis sic confessus fuit, ut talis testis sic dixit, nisi hæc fiat corâ iudice, uel corâ alio ad hoc deputato. Sed satis u. q. iudex ipsu notariu duos clericos possit deputare p. utroq. officio. f. & receptis testiu, & scriptoris, & sic habet consuetudo q. est optima. l. l. interpret. & §. de consue. c. cum dilectus. ff. de leg. l. minime diuturna. & l. sed & ea. & l. si de interpreta-
 1 tione. ¶ Item receptio testium, siue confessio ubicunque fiat, siue in præsentia iudicis, siue non, dummodo de mandato iudicis fiat, inter acta iudicij computabitur; quia auctoritate iudicis factum, est ac si ipse iudex præfens fuisset, & quia est de his quæ ad iudicium pertinent, & acta iudicij, & forensia instrumenta ualent si solummodo per iudicem scribantur, uel per quemcunque alium & non notarium sine subscriptione testium. C. de dona. in don. j. de præscrip. c. ad audientiam. Alij contra & melius ut no-
 2 ra. j. de testi. c. cum a nobis. ¶ Conscribant] per se, quia uterque manu sua idem scribet, uel dic q. hi duo possunt actum per unum ex seipsis scribere, uel penitus per extraneum; sed ille qui manu propria non scribit, per sigillum authenticum uel subscriptionem suâ, uel alio modo legitime notum faciet qd. sua auctoritate factum est. arg. ff. de admi. tu. l. tutor. §. gessisse, & etiam quilibet tabellio chartis per alium factis auctoritatem præstat. Auth. de tabel. col. 4. Idem est in electoribus, quia unus solus pronunciat electionem. §. de elect. c. in genesi. & in iudicibus
 3 ferentibus sententiam ar. ff. de re iud. l. duo. ¶ Citationes] mirum est quod creditur simplici nuncio, & non iudici j. de ap. c. cum parati. ff. de reb. eorum qui sub tu. l. magi. §. illud. §. de elect. c. bone. il. r. 65. dist. c. si forte. Sol. dicit qd. hodie non credi nuncio; uel dic ei credi q. eius officiu est, sed non iudicis; q. iudex se p. nitere defendere factu suum, & quia nimis expensæ fierent, si nuncij secum ducerent notarios, unde sic debet exponi quod hic dicit citationem, id est responsionem nuncij citantis, litera est per quam datur potestas citandi debet scribi in actis, nisi esset nuncius publicus qui esset generaliter constitutus ad omnes citationes faciendas. Literam autem citationis sufficit esse sigillatam sigillo iudicis, quia non est de
 4 actis iudicij proprie, sed ante iudicium. ¶ Instrum.] No.

quia ex quo producta sunt infra corâ iudice, uel et corâ alio de eius mandato sunt exemplata, ut de hoc no. §. de offi. deleg. c. cum in iure. ex tunc non agitur ad editionem instrumentorum priorum^a ad quam nisi

raro agi potest, sed agitur ad editionem actorum ad quam semper agi potest, ut no. §. c. r. primu enim instrumenta translata sunt in acta, & idem est etiam si non sunt exemplata, sed tantum scriptum est in actis, talis produxit instrumenta cuius principium est tale, & finis talis; quia ex tunc illud instrumentum uel eius tenor in instrumentis uel in actis computandum est, scilicet. per hoc dicunt quidam quod etiam rescriptum commissionis, & procuraciones inserendæ sunt in actis huiusmodi. Et nos quidem dicimus hic ratum esse; sed & si non inferantur post litis contestationem, non oportet procuratorem probare mandatum, ex quo eum usque ad litis contestationem amisit. ff. de procu. l. Pompo. §. rati. nec iudex commissionem sibi factam, ut & no. §. de elect. c. statuimus. ¶ Vel dicet melius, quod bene debet probare rescriptum commissionis & procuracionem exhibitam in iudicio & scriptam in actis, sed non tenetur^b monstrare ipsa originalia, nec eorum tenorem probare; sed si non sunt in actis scripta, oportet eum probare commissionem & procuracionem per ipsorum originalium exhibitionem, sicut hic satis innuit expresse, sufficit enim in his actis contineri, talis exhibuit rescriptum apostolicum uel procuracionem suam, & est necesse inferi tenorem eorum. ¶ Delegationes autem & subdelegationes etiam debent scriptæ esse, ubi hic dicitur; & sufficit ibi dici. hæc subdelegatio scripta fuit per talem. debet etiam ponere in actis illis ille qui recipit testes, quata fides sit eis adhibenda. 4. q. 3. c. si testes. §. item. j. de fidei ius. c. constitutis. & de testi. c. constitutis. & c. causam. & nisi ponat, hoc periculum inde acceditur, quia licet ipse qui recipit testes & ferat bonam sententiam contra dicta testium, quia non uir testes uacillasse in suis testimonijs; tamen superior ad quem appellatur, uel alio modo causa deferatur, uacillationem ignorans fert sententiam secundum dicta testiu. & uidetur quod ille qui recipit testes, debet dicere & facere scribi in actis præsentem teste & audiente q. iudex reputat eum uacillare, & etiam datur potestas contradicendi testibus; partem autem non oportet esse præsentem nec aliquid scire quousq. fuerit publicatum, alioquin nimis impediatur processus causarum. nec mireris si in hoc requiratur testis, & audietur contradicens, quia eius interest, & propter hoc puniri debet. j. de poe. c. super his. ubi no. nec est contra. §. de ord. cog. c. cū dilect. in fi. qui tibi nulla poena inferatur testi, quia iudici non est manifestum de malitia testis per testes, quia eo absente testificati sunt; sed hic ipse uidet malitiam testium. Videtur tamen quod tabellio^c, qui scribit attestaciones, non debet scribere uel dicere in actis uel inferere in depositionibus testium, nisi ipse bene uideat & cognoscat quod uacillant. ¶ Aliqui tamen dicunt, quod si solus iudex dicit tunc, scilicet in receptione testiu q. uacillat testis, q. ei credendum est, & q. tabellio illud scribere debet, etiam si nihil uideat tunc ubi non uel uacillationis; quia tabellio nullam habet auctoritatem in receptione testiu, sed in scribendo tm. Iudex aut q. debet inquirere, & pot. capere & uinculare testē. C. de testi. l. nullum. j. de p. c. super his. & c. dilectus. ille habet

^a Prius. ¶ Et sic instrumentum ipsum productum non dicitur de actis. Adde tamē q. quando agitur ut tale instrumentum productum reddatur de falso, tale instrumentum dicitur de actis, si est incorporatio. ita Pet. de Anch. in cons. 172. incip. circa primum dubium. uerū preterea licet instrumentum.

^b Sed non tenetur. Hoc refert & sequitur Petr. de Anch. in cons. 41. incip. prima facie. in 2. col. in principio.

^c Quod tabellio. Adde Fel. in c. ecclesia sancte Marie. column. 9. in principio.

Cc 2 autho-

authoritatē, & sicut tabellio debet fideliter scribere & dicit testis & nō aliud, ita fideliter debet scribere ea quę pertinent ad officium iudicis. s. de quibus interrogauit, & inter cetera etiam scribet sicut dictum est, quod iudex qui recipiebat testes mihi tabellioni dixit quod testis uacillabat, & plus ualebit, & maioris autoritatis erit, si ibi tabellio adiiciat mihi uidebatur quod uacillaret, si tamen ueritas sic se haberet, quia nec mentiri debet, nec aliquam scribere falsitatem. Et uidetur quod iudex & tabellio quantumcumque possunt, magis debent exprimere modum uacillationis. s. quia dubitando, uel tremendo, uel retinendo, uel sudando prę nimio timore loquebatur, uel alias huiusmodi; plus etiam uidetur aliquibus & forte non male, & etiā non intelligente hoc teste possit hoc facere scribi. Illud bene uidetur, quod nisi prædicta interlerat, uel scribi faciat dum dicitur testimonium, quod postea non faciet scribi, nec super hoc crederetur ei, ut hic. [Et personas] iudicum, & litigatorum, & aliorum, de quibus fuit acta, testium autem nomina qui interfuerint actis, non debent ibi scribi. ar. a contrario sensu. in Auth. de hære. & fal. §. nec absunt. C. de do. l. in donatione. ¶ Et personas] per hoc satis patet, quod licet multa contineantur in instrumentum, tabellio tamen qui dicit se his interfuisse, non intelligitur dicere nisi de his quę in eodē loco & die acta sunt, unde si iudex in sententiā sua narret quomodo in lite quā diffiniuit, litis contestatio facta est, partium confessiones factę, testes recepti & c. huiusmodi, non tamen ista probatur per instrumenta, quia non sunt facta ea die uel loco quo instrumentū sententię est factum. Sed tantum per hoc instrumentum probatur sententię prolatio, quia eodem die & loco est prolata, quo rogatum est instrumentū de alijs, ut puta ^a de litis contestatione, uel de confessionibus huius facti narratio est. Imo plus uidetur, quod etiam si diceret tabellio tali die & loco facta fuerit litis contestatio, & confessiones; tamen non ualet super his instrumentum, sed quantum ad hoc testimoniales literę sunt.

^a *Ve puta.] De lit. contest. hanc doctri. Inn. hic alleg. etiam Fel. in c. ecclesia sancta Marie. col. 7. in fi. §. de conf.*

Alij dicunt & sic etiam papa iudicauit, quod delegationes & subdelegationes probantur per sola si gilla delegantium; non enim dicuntur esse acta iudicij cū fiant sine causę cognitione, & partibus absentibus. Et eo dem modo probatur procuratio per instrumentum ex in de confectio, quia tam commissio quā procuratio & ante litis contestationem, & post, per ipsa originalia sūt probandę. ¶ [Instrumentorum] lex autem quę est. ff. de procu. l. pompo. §. rati. non contradicit; ibi enim dicitur quod post litis contestationem non exigitur cautio de rato, & bene, quia cautio hæc non habet locum nisi ubi dubiū est, an sit procurator, quod est semper quando procurator uerisimiliter dicit se habere mandatum, etiam si non habet uel probet. arg. C. de procu. l. i. ff. de iure iur. l. plus que. §. si. & ideo est, quia non licet reo dicere post litis contestationem, dubito an habeas mandatum satisfactionis, nec etiam potest dicerē præcisē quod probet madatum, sicut nec ante litis contestationem hoc onus ei incumbat, ut dictum est. Sed si reus uult probare, quod ille qui dicit se procuratorem, non habet mandatum, potest; & sic etiam non exigitur cautio de rato ab eo, qui dicebat se procuratorem, sed absoluetur reus ab obseruatione iudicij. Itē etiam si non offerat se probaturum quod non sit procurator, sed tantum dicit eum non admittendum ulterius nisi ostendat procuratorem originale uel actum iudicij in quo contineatur quod eius procuratio exhibita fuit, uel quod post dubitationem istam. s. an esset procurator, & inquisitionem factam super hoc, admissus fuit tanquā procurator. ar. s. de elect. c. cum dilectus. non admittitur quasi procurator nisi satisfecerit; nam licet cogatur satisfacere post litis contestationem ut i. pr. §. rati. ff. de procu. l. pompo. potest tamē si uult, sicut & nouus procurator satisfacere debet.

C. de cōfor. eiusdē lit. l. 2. [Animaduersione] quā de suo re faciret. j. de sen. excom. c. sacro. C. de iud. l. sancimus. & C. de testi. l. si quando. in fin. alias etiam punit secundum suum arbitrium. in sit. de obli. quę ex quasi del. in princ. ¶ [Processu] repete quę diximus. s. de offi. deleg. c. cum in iure. & de elect. c. bonę memorię. ante sententiam tamen uel post sententiam a qua sit appellatum; post sententiā autem, a qua non est appellatum, præsumitur pro eo, ut no. s. de offi. deleg. c. cum in iure. ¶ Item attende diligenter, quia dicit non esse credendum iudici super processu iudicij. i. super actis iudicij, nec pro eo præsumendum in prædictis, & de hoc no. s. de offi. dele. c. cum in iure. Sed de alijs quę sunt extra processum, est iudici credendum & pro iudice præsumendum; unde si iudex tulit sententiā, & condemnauit aliquem in centum, & non est appellatus, non poterit postea dicere quod sententia non sit iusta; & si propter hoc petit exhiberi acta. s. attestaciones uel alias, ut ex illis appareat iniustam sententiam esse, non est audiendus; & etiam si producta fuerint de facto, licet ex eis non probetur iusta sententia, non tamen propter hoc reuocabitur sententia. ¶ Imo plus uidetur, quod si dixisset, quia per A. & B. testes probatum est, sic sententio; & per illos testes nihil probatur, nihilominus præsumitur pro sententia iudicis. s. de re iud. c. in præsentia. j. de sen. & re iud. c. causam. arg. ff. de re iud. c. cum prolati. ar. contra. j. de sen. & re iud. c. cum bertoldus. ubi no. Idem uidetur dicendum in sententia excommunicationis, interdicti, & consimilibus. s. quia si conqueratur quis de iniusta excommunicatione, a qua nō sit appellatum, præsumitur pro iudice. Si uero sit appellatus, ut hic, cum ordo iudiciarius ita sit seruandus in sententia excommunicationis, sicut in alijs. 2. q. 1. c. nemo. j. de sen. excom. c. cum medicinalis. idem ius seruandū est. [Documentis] nam licet non scribantur per tabellionem uel per plures, alias tamen ualent acta, dummodo possint probari per confessionem partium, uel per testes, uel alio modo.

S Y M M A R I U M.

- 1 Lex que est contra ius commune an & quando sit seruanda.
- 2 Consuetudo quando non ualet, etiam si principis consensus accedat.

C A P I T V L V M X I I.

AD nostram. [Legi] tunc lex, quę est contra ius commune, non est seruanda, cum non sit inducta de certa conscientia eius qui potest ibi condere legem & immutare. ff. de leg. l. de quibus. ¶ Vel potest dici hanc consuetudinem esse contra ius naturale. 6. q. 5. c. actor. uel potest dici quod est contra bonos mores, unde non ualet. 1. 2. dist. c. illa. & ideo consensus principis nullum tam inique legi robur tribueret [Purgare] purgatio enim tantum deficientibus probationibus admittenda est. 1. 5. q. 5. c. 1. & 2. q. 5. c. omnibus. j. de test. c. tam literis. j. de purga. c. ex tuarum. [Audiatis] altero uolente affirmatiuā probare non admisso; nam si cum alio probare uelit, ei mos gerendus est. ff. de prob. l. circa.

S Y M M A R I U M.

- 1 Fama an dicatur probari an adminiculari tantum.
- 2 Dispositio finium episcopatum quando & qua actione peti possit, & omnium episcopatum dispositio fuerit facta ab apostolis.

C A P I T V L V M X I I I.

CVm causam. [Libros] j. de prescrip. ad audientiā. 30. q. 1. c. peruenit. C. de fi. instrum. auth. ad hęc. ff. de proba. l. census. C. arbi. tute. l. ult. C. qui pot. in pign. hab. l. scripturas. 24. q. 2. c. sane. 3. q. 7. c. pluratus. ff. de

CAPITVLVM XV.

ff. de instr. l. sed & si pu. §. præscribere. ff. de iurisdic. om. iud. l. si quis id. ff. de alb. scilicet. l. 1. & 2. ¶ Famam] quæ licet non probet, est tamen adminiculum. 4. q. 3. c. item scilicet. ff. de testib. l. 3. §. quæ arg. Si etiam non probaretur factum, daretur materia papæ diuidendi de nouo secundum antiquam famam, & sic expone quod sequitur, adminiculum. la. & sic. 16. q. 3. c. inter. & potest intelligi hæc decre. habere locum ubi nullus est in possessione, quod potest esse. j. de deci. c. quoniam. ¶ uel si est in possessione, constat tamen quod eam habet sine assignatione papæ uel diuisione; cum enim certum sit eum possidere sine titulo, unde potest iuste iudicis officium implorari ut diuidatur, & ad hanc diuisionem faciendam operantur adminicula hic posita. ar. j. de relig. do. c. 1. ¶ Sed oppones, quod sufficit quod possideat. arg. §. eo. c. ex literis. nec cogitur dicere titulum, sicut possessionis. C. de peti. hære. l. cogi. & præsumitur bene possidere, nisi probetur contrarium. j. de præsi. c. dudum. Respondit hæc uera esse, ubi nescitur ueritas, & ubi non est præsumptio contraria. arg. hic. ¶ Secus cum hæc terra a suis temporibus ad cultum Christi redit, unde poterat satis constare quod non erat diuisa, uel præsumptio uehemens erat in contrarium. ¶ Sed adhuc oppones hanc dubitationem non posse esse, cum prouincia & episcopus sint diuisi ante aduentum Christi, & secundum illam diuisionem postea apostoli statuerunt primates, archiepiscopos, & episcopos. 61. dist. c. 1. & 2. & 9. dist. c. 1. sed dic licet apostoli ordinauerunt ubi episcopi essent, non tamen distinxerunt episcopatum fines; item licet aliter, non tamen ubique. ¶ Item potest esse quod succedentibus temporibus uariantur conditiones locorum, & aliquis locus qui primò tenebat episcopatum, modo tenere non potest. Non obit. 16. q. 1. c. plures. quia illud loquitur quando erant limitate parochie, sed si de aliquo loco dubitatur inter cuius fines hoc non uidetur procedere, quia testis ibi dicit si contentio fuerit de terminatione duarum matricum &c. sic erat questio de terminis & uterque se possidere dicebat, nam tunc secundum tenorem illius capituli est procedendum. ¶ Sed melius uidetur inter eos interdictum uti possideris intentandum. Vel dic, illud. c. loqui in casu in quo illud, & iste præsumptiones illis adduntur, & subaudiunt quod melius est, ut patet. ff. de legib. l. non est nouum. & seq. C. de inoff. testa. l. 1. uel illud corruptum est. Item fallit hæc regula quod in nullius bonis est &c. inoff. de re. di. §. ferè igitur. Item illa questio ab hostibus nostra sunt. inoff. de re. di. §. item ea. quæ enim spiritualia sunt, ea occupanda non sunt, nisi sicut Christus & spiritus & eius uicarius dant. auctoritate tamen canonis fateor aliquando ex iusta causa occupantibus concedi. 16. q. 3. c. placuit.

SUMMARIUM.

1 Sententia iam lata super impotentia matrimonij, iterum audietur pars.

CAPITVLVM XIII.

Causam matrimonij. [Mulieres] forte quia corruptæ testificatæ erant, uel quod discretæ & honestæ non erant. ff. de uent. in spic. l. circa princip. [Ad hæc] nondum erat sententia lata, de imo. & si sententia lata erat, iterum audietur. infra. de frig. & malef. capitul. fraternitatis. j. de sep. & re iu. c. lator constan. Priuilegio in Auth. quomo. opor. episc. §. neque. in Auth. de le. no. §. sancimus. col. 2.

SUMMARIUM.

1 Literæ, quibus alicui mandatur quod faciat scribere processum alicuius cause, an elidantur per exceptionem.

Cum bonæ memoriæ. & j. [Requerentes] quando mandatur alicui quod faciat sibi exhiberi omnes processus alicuius causæ, hæc literæ non eliduntur per exceptionem nisi aliquis tunc de ista causa cognoscat, nisi de hoc in ipsis literis mentio habeatur; sed tunc huiusmodi literæ benè ualent, quoniam per appellationem ad sed. apost. cā deuoluta est, nec alicui commissæ. j. de offi. dele. c. pastoralis. §. præterea. de offi. leg. c. licet. uel quando nullus cognoscit de ipsa causa, & partes ab obseruantia iudicij sunt absolute. [Proponenda] contra ipsa acta iudicij, uel etiam alia puta quia melius uelint probare. [Alioquin] id est, si non poteris habere acta.

De testibus et attestacionibus.

RVBRICA XX.

SUMMARIUM.

1 Edictum de testibus prohibitorum est.

CAPITVLVM I.

Placuit. [quicumque] edictum de testibus prohibitorium [Leiuinus] hoc consilium est. 22. quæst. 5. cap. honestum.

SUMMARIUM.

1 Testium fides ex quibus causis metitur.

2 Testium d. c. contra non citatum receptorum non ualent.

CAPITVLVM II.

IN nomine domini. [Vilissimi] ¶ condicio, sexus, ætas, discretio, fama. Et fortuna, fides, in testibus ista requiruntur. Rex, persona, gradus, hæc sunt consona tempus. Hæc diuersitates consonant derogant fidei testium [Constitutionis] legis dico. l. cōsti. Auth. de test. §. & hæc. [Obijciatur] ¶ hæc. l. quod dicta testium contra se non uocati receptorum non ualent [Eis]. l. testibus. illo] contra quæ testes producuntur [Defensore] i. nuncio [testes] iurantes. dicta autem non audiet, nisi si audiret post posset se testes in ducere, quia timeat de subornatione. in auth. de testi. §. quæ uerō [Inuitabili] sed & tunc uocari debet per procuratorem, nisi esset nimis grauis causa. §. de proc. c. querelam. ut de hoc no. ff. de mino. l. uerum. [Valere]. C. de testi. l. si quæ. 2. q. 1. c. in primis. C. de fi. instr. l. iudices. [Ex una]. i. una parte præsentem tantum [Ipso] contra quem producuntur testes [Ecce] uerba Grego.

SUMMARIUM.

1 Socj criminis an admittantur, & quid in contractibus. in nu. 2.

CAPITVLVM III.

Quoniam aliqua nobis. [Mulieris] hic no. mulieres criminosas, & socios criminis admitti ad testimonium in causa criminali. contra. 6. q. 1. qui crimen. C. de test. quoniam. Sed dic non agi hic criminaliter directò, sed denunciando uel excipiendo quia ad aliquam dignitatem erat electus, ubi bene admittuntur mulieres dummodo idoneæ. j. eo. citam literis. & iste mulieres penam egerant, & sic non est p. 1. §. q. 3. §. 1. 3. q. 5. c. mulierem. uel dic quod hæc sociæ criminis admittuntur non quidem ad probationem sed præsumptionem. 4. quæst. 3. citè ferui. & sic non est contra. j. eo. c. ueniens. 1. §. q. 3. c. nemini. ¶ Socj etiam criminis in aliquibus casibus admittuntur. ff. de custo. reo. l. diuus. C. de malefic. l. 1. ff. de re milita. l. non omnes. §. ultimo. quamuis illi non essent socj. C. de fal. mo. l. 1. c. de fer. l. prouinciarum. alias etiam participes criminis non admittuntur nec

Cc 3 in cri-

in criminali, nec in civili causa. C. de testi. l. quoniam, quia est eadem ratio remouendi, hic autem tantum ad presumptionem admitti sunt; uel dic, q. ibi fuerunt admitti cum questionibus propter infamiam quæ contra eum & contra testes processerat. ar. 4. q. 3. c. si testes. §. si ea. alias autem in criminali causa non admitterentur. ¶ In contradiis autem uel alijs rebus socij non admittuntur, si sunt socij omnium bonorum. C. de testi. l. omnibus, uel etiam secundario interfit eius, ut si emptor pro uenditore inducitur in testem, nam emptoris secundario interfit q. res non emittantur, & econuerso. ar. ad hoc, quia altero uisto alter appellat. ff. de app. l. ab execute. l. 1. & l. a sententia. ff. de regul. iur. l. sepe. §. 1. & si causa sua non esset, appellare non posset. 2. q. 6. c. biduum. ff. quando app. l. 2. §. sed si alius. l. 1. §. in propria. Alij dicunt contra. ar. ff. fi. reg. l. pen. Item nobis non obstat, q. legatarius admittitur in causa testamenti. in fi. de testa. §. legatarius, quia causa testamenti non est propria; nam & si ualeat testamentum, non sequitur q. ualeat legatum. Sed ar. contra. C. de fideicom. l. ult. sed improprie sumitur nomen testamenti. Iure autem communi pro parte socij locius bene admittitur; quia licet ille vincat, non sibi reddit. ff. si pars hæred. l. 1. §. 1. [Peregisse] fornicationem, uel facinora. uel dic q. dicitur peregisse cum eis, id est eis scientibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Denunciare intendens debet pramonere, & an super monitione ipsemet pro uno teste reputetur.

CAPITVLVM IIII.

IN omni negotio. [Correptionis] siue monitionis, quo quis alterius crimen denunciare intendens facit, & nisi pramonere, repellitur. 2. q. 7. c. accusatio. & c. si quis erga. j. de simo. c. licet. Si ergo monitus, ea exceptio ne quia non monuisset, uellet repellere monitorem in probatione monitionis, monitor pro uno teste reputatur; in principali autem secus. 4. quæst. 3. cap. si testes. §. item nullus. [De re] id est monitione. Si peccauerit. 2. q. 1. c. si peccauerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes consanguineos præferri, speciale est in matrimonio.

CAPITVLVM V.

QUOTIES. [Cōsanguinitate] spale est in matrimonio q. tales præferuntur. 35. q. 6. c. consanguineos [cōsanguinitate]. j. eod. c. licet ex quadam. [Dupli] id est iuramento duos articulos continente. [Iurent] primum [Amicitia]. 35. quæst. 6. c. de parentela. [Sicut] secundum &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Procuratores ubi duo instituuntur ad diuersa negotia, amicus possit esse testis ubi alter procurauit.
- 2 Procurator institutus, qui tamen non acceptauit procuracionem, uel si cepit, re tamen integra renunciauit, an possit esse testis in illis negotijs.
- 3 Testis canonicus an esse possit in causa monasterij & an episcopus.

CAPITVLVM VI.

IN super. [Ecclesie] j. eod. c. cum nuncius. ubi no. ¶ Instituuntur duo instituuntur, ut unus in aliquibus negotijs sit procurator, & alius in alijs; & unus poterit esse testis ubi alius fuerit procurator, ut hic innuitur. ¶ & si fuerit institutus in aliqua speciali causa procurator, procuracionem tamen non receperit, bene poterit esse testis. ar. j. eo. c. dilecto. Idem etiam uidetur, etsi coeperit & postea re integra renunciauerit, quod enim hic dicitur, intelligitur quando agere coepit; quia etiam inter laicos non repellitur procurator institutus ad causam, si

procuracionem non exercet; ad quod probandum sufficit, quia non inuenitur prohibitum. Ex quibus infero, si laicus admitteretur in causa priuati; ergo & clericus in causa ecclesie. ¶ Sed uidetur absurdum q. procurator meus repellatur, & non ego canonicus. Respon. q. procurator est uniuersitatis, non singulorum. 1. 2. q. 2. c. episcopus. §. qui manumittitur. sed canonici testimonium reddunt ut singuli, non ut uniuersitas. De episcopo autem credimus, q. si agat uicedominus eius uel procurator, q. non possit testificari, quia eius nomine intentatur actio, sed alio agente oconomus uel uicedominus bene testificatur; quod probo, nam abbas nomine sui monasterij potest agere, ut no. s. de reor. c. edoceri. & tamen alio agente testificari potest, ut hic. j. de iureiur. c. & si Christus. in fi. multo fortius oconomus uel uicedominus.

S V M M A R I V M.

- 1 Testium reprobatio post eorum receptionem semper est admittenda.
- 2 Appellatio non est semper iusta quia denegatur probatio aliquorum testium.
- 3 Reuocari debet quicquid factum est post appellationem.
- 4 Testes, ubi agitur de crimine, sunt monendi non autem cogendi ferre testimonium.

CAPITVLVM VII.

EX parte. [Tacito] & ideo literæ non ualuerunt, quia laicus presbyterum accusare non potest. 2. q. 7. c. 1. 2. & 3. c. seq. nec ualet q. accusabat eum de fornicatione, pro qua licet laico presbyterum dimittere. 3. 2. dist. c. præter hoc. & c. nullus, quia non sequitur si potest uitare, ergo accusare; nec admittam parochianos. 2. q. 6. c. 1. sed patronum sic. 1. 6. q. ult. c. filius. Alij tamen negant, hic tamen laicus est admissus, quia non fuit qui obijceret, uel in obiectione perseveraret; uel dic literas ualuisse, quia agebatur civiliter, si denunciando, quod ex eo colligitur quia per interpositam personam aliquando egit, uel erat patronus. ¶ Per interpositam id est procuratore contra. 5. q. 3. c. criminalibus. Sol. non agebatur hic criminaliter, sed civiliter ratione alicuius sui interesse. si quia fortè eius ecclesie patronus erat, uel etiam inquirendo contra eum, & tamen interuenit procurator ad litem. j. de simo. c. cum esset. Vel denunciando. j. de præsump. c. cum in iure. Vel non interuenit procurator ad litem, sed ad aliquem articulum, puta testes recipiendos. C. de accus. l. reos. infra. de accus. c. ueniens. 5. q. 3. c. reos. Produxisse & male. ¶ Probaturum] ne contra fieret appellatio, ut patet ex sequentibus; non est hæc iusta appellatio. Appello ne isti testes recipiantur quos uolo probare criminosos, nisi statim uelit hoc probare, quod iste non offerebat, scilicet se statim probaturum. in Auth. de testi. §. si uero. & §. seq. imo idem. §. uidetur dicere, q. etiam si paratas haberent probationes testium incontinenti, q. non sunt audiendi nisi quando uolunt testem remouere propter odium quod contra eum habebat ex monitione criminalis accusationis. j. de accus. c. cum P. qd de facili potest esse occultum, cum tales actiones in publico agantur; quia si aliud odium uellet per testes probare, quod longiore moram traheret, uel in se, uel propter reprobationem eorumdem testium, quia fortè testes reprobatorij nimis distat, non esset audiendus; quia etiam probatio instrumenti super repulsione testium non est admittenda ante receptionem testium, si longiorem moram requirat, ubi hæc omnia per eosdem. §§. probantur. post receptionem autem eorum semper admittenda est reprobatio testium. j. eo. c. præsentium. j. eo. c. super eo. & c. seq. s. de proba. c. licet. ¶ Itē nec est semper iusta appellatio ex illa causa, quia denegatur sibi probatio testium aliquorum; quia potest esse quod illis testibus iudex non innitatur. j. de sentent. & re iudic. c. cum I. & A. licet hæc sint uera secundum moderna iura; secundum antiqua tamen bene tenebit hæc appellatio, & ideo mandatur quod si confiterit de ueritate

ante appellationis, & cassetur sententia. Receptis] & male, ut quidam dicunt, sed non placet. ¶ Absenti] iste presbyter fuit absens ex causa probabili, alia tamen quam causa appellationis præcedentis sententiam, quæ non erat iniusta; sed intellige quod hic erat casus, quo potuit constitui re procuratorem tempore absentie, ut no. in gl. non est. Iudex tamen credebatur eum contumacem, cum legitime citasset eum ad domum, & ideo subuenitur per beneficium restitutionis in integrum, ut no. s. de procu. c. querelam. Et propter illud retractatur sententia lata eo absente, & restituatur in pristinum statum, & causa coepta suo marce decurret, ut hic sequitur; tamen ad hoc ut restituatur in pristinum statum, oportet quod probet se lesum, quod bene probabit si probauerit testes fuisse criminosos, per quorum dicta lata est sententia contra eum, cum nulla alia esset probatio. posset etiam dici melius, quia ille presbyter absens ex causa probabili profectus fuit appellationem, quam post sententiam emisit quando sciuit sententiam contra eum latam, quod potuit. C. quomodo & quâ do iud. l. i. [Ad iudicauerunt] hæc sententia redarguit per malos testes receptos, sed hoc protestari debet ante publicationem testium. j. eo. c. præsentium. Item quia recepti sunt sententia literis parte absente. ff. quæ sen. sine ap. re. l. i. Item quia post appellationem legitimam. [Constituitur] cognoscendo de appellatione lata post sententiam, uel etiam ante sententiam dummodo postea non contravenierit. [Legitimè] & uerè non est legitimè condemnatus per testes idoneos, siue ipsi testes non sint legitimi, siue post appellationem sint recepti. ¶ Restituatur] non uideatur posse stare quod hic dicitur, quia si fuit appellatum reuocari debebat quicquid factum est post appellationem. Sed si non erat appellatum, tali uelamento non debet sententia retractari. j. eo. c. series. Respō. presbyter iste facta appellatione recessit, & ut dicebatur iudex post adiudicasset ei ecclesiam, unde papa mandat cognosci de causa appellationis dicendo, ut si est iniusta sententia, restituatur; si iusta, minimè, & hoc usque ad locum illud. Si uerò rex] & tunc ponit quid iuris sit, si non esset sententiatum, uel si non essent testes mali recepti; quia tunc deberet cognoscere & terminare causam uel principalem, uel appellationis, ut prædixi in alijs gl. ¶ Non permittatis] hic not. quidam, quod delegatus datam possessionem tueri debet. & nos quidem hoc fatemur usque ad annum. s. de off. de leg. c. quærenti. Alij dicunt, eum functum officio suo & non debere tueri. s. de off. deleg. c. in literis. nisi specialiter ei hoc ipsum mandetur. ¶ Idem dicendum, si in literis domini papæ dicitur mittas in possessionem & tuearis inductum. ar. ff. ne uis si. ei qui in possessionem. l. i. in princ. §. i. & 2. & l. si quis mis. quid autem iuris sit, si in literis dicitur, contradic. & c. not. j. de priuileg. c. pro illorum. [Aliter] id est quod non sit sententiatum, uel testes mali recepti. ¶ Sed opposites, si testes non fuerunt mali, ergo sententia erat confirmanda, uel non erat causa ulterius examinanda. Sol. primo mandat inquiri in causa appellationis de malis testibus, quia de illis fuerat exceptum; & illud solum sufficiebat ad cassationem sententiae; sed si illud non probaretur, poterat tamen alia ponere. j. de appell. c. constitutis. quia appellatum erat a sententia, ut no. in glo. iste. ¶ Causam] appellationis emissam ante sententiam, uel etiam principalem super criminibus obiectis, quando sententiatum non fuisse fuit sententiatum potuit prosequi causam, id est petere per officium iudicis, quod sententia quæ erat lata eo absente, irritaretur, uel prosequeretur causam in integrum restitutionis, ut dictum est in glo. iste. ¶ Monere] Not. quod ubi ageretur de crimine, monendi sunt testes, licet non sint cogendi ferre testimonium.

SUMMARIUM.

1 Testium ualitudiniorum, & absentium ex examinatione alij committuntur.

CAPITVLVM VIII.

Si qui testium. [Valetudinarij] id est infirmi. [Idoneas] in Auth. de testi. §. multa. ff. de iureiur. l. ad personas. 2. q. 2. c. ult. uel ad iudicem loci, ut eos recipiat. Et hoc in ciuili, non in criminali. C. de fide inst. in Auth. apud. 3. q. 9. §. testes. & ff. de testi. l. 3. §. diuus.

SUMMARIUM.

1 Sententia ex dictis falsis uel corruptis lata, quando sit retractanda; & qua actione agendum ad reintegrationem matrimonij.

CAPITVLVM IX.

Scit. [Quod si uir.] M. dixit, quod ex quo alter coniugum transiit ad secunda uota, non potest queri de prima sententia uel causa. ¶ Sed contra 35. q. 9. §. qui uero. cum c. seq. unde dicitur alij, quod si probari poterit de corruptione testium, & dicti falsitate, etiam post transitum ad secunda coniugia reuocabitur prima sententia, & reintegrabitur primum matrimonium. imo plus dicunt aliqui, & si non probetur corruptio, sed tantum quod falsum fuit quod dixerunt, reuocabitur dicta sententia. argum. j. de sen. & re iud. c. tenor. & c. consanguinei. imo plus hic dicere uidetur, etiam si non probetur falsa dixisse, sed tantum corrupti, reuocabitur sententia; & agatur ista causa contra separatos, & per beneficium restitutionis in integrum, uel per conditionem ex hoc canone petetur, sententiam reuocari & matrimonium reintegrari. [Migrauerint] subaudi, maxime idem est, etsi non migrauerint; sed tunc quando migrauerint, cum maiori discussione testes recipiet, & ad retractationem sententie procedet. [Reuocanda] si iudex eorum testimonium secutus est. j. de sen. & re iud. c. cum I. & A.

SUMMARIUM.

1 Testes infames, & criminis participes, an & quando sint admittendi.

CAPITVLVM X.

Veniens. [Et cum altero.] Videtur, quod saltem in exceptis criminibus infames & participes criminis admittendi sunt ad testimonium. 89. dist. c. si quis papa. 9. q. 3. c. nemini. sane dicunt quidam ad accusandum eos admittendos, sed ad testimonium non. ¶ Nos autem credimus, non admittendos nec ad testimonium, nec ad accusationem, nisi accusatus sit male famæ; tunc enim admittitur. 2. q. 1. cap. in primis. j. de simo. c. per tuas. & hoc est uerum in accusatione; in denunciatione autem, & exceptione secus, ut no. s. eo. c. quoniam. [Iudicasti] absoluentum ipsum. [Credendum] ad condemnationem, creditur tamen quo ad presumptionem.

SUMMARIUM.

1 Confessiones, attestationes, & omnia in factum respicientia perpetuo inter easdem personas & coram eisdem iudicibus ualent; si uero coram arbitris attestationes, & alia acta sint recepta, quid iuris sit remissive habes in nu. 2.

3 Attestationes & confessiones inter easdem personas & eorum heredes ualent, quando ad idem agitur.

CAPITVLVM XI.

Causam quæ, & j. [Iudicibus] quibus uos successistis. C. de iud. l. properandum. §. si autem. l. 3. & obtinet quod hic dicitur, si non perijt instantia iudicij; tunc enim omnia acta forte pereunt. C. de iud. l. properandum. §. 1. ¶ Nos melius dicimus, quod confessiones, attestationes & omnia in factum respicientia perpetuo ualent inter easdem personas & coram eisdem iudicibus. C. de arbi. l. cum autem. §. ultimum. si ad idem agitur, ne sit contra. infra. eod. c. ueniens. uel etiam ad aliud, quod tamen ex illo pendeat, quale est si attestatio nes sint de matrimonio, nam & ualent pro filijs legitimis dis.

dis. 27. j. eod. c. albericus. Alij tamen dicunt, q[uod] ualent ad præsumptionem, non ad probationem. Nec obstat, quod dicitur. C. de iud. l. properandum. ubi dicitur q[uod] quādo quis absoluitur ab instantia iudicij, tunc acta iudicij pereunt; quia intelligitur de his quæ sunt tantum acta iudicij, & ex ipso iudicio orientia sue pendentia, ut citationes, satisfactioes, & consimilia, quæ uerè pereunt. ar. ff. iudi. fol. l. p. sed attestations & cōfessiones potius sunt acta litis quā iudicij, & etiam in factum respiciunt, ut dictū est. imo ea quæ sunt acta principaliter iudicij, si factum respiciant, perpetua sunt & ualent, ut uidetur in citatione quæ perpetuo ualeat ad interruptionem. C. de præsript. l. ult. C. de an. excep. l. 1. §. 1. Item in uitio litigiosi dicunt quidam durare; & hæc uera sunt de his quæ sunt coram iudice, siue ordinario, siue delegato. C. de re iudi. l. gesta. §. c. proximi. c. quoniam. & c. ult. ubi hoc est expressum dum modo reperiri possint, alias enim recipiētur de nouo, ut ibi. ¶ Si autem attestations & alia acta coram arbitris sint recepta, quid iuris sit, habes. j. eod. c. præsentia. C. de testi. l. ult. C. de arbi. l. pen. & §. pœna. Sed obijcies, quomodo ualent attestations ante litis contestationem receptæ, cum hæc lis noua sit, & alia perierit? Respon. licet ante contestationem litis huius sint receptæ, tamen non sunt receptæ ante litis contestationem illius, contrā quæ tunc agebatur, & hoc sufficit arg. hic. & prædicta. l. ult. de testi. & j. eo. c. præsentata. ¶ Item attestations & cōfessionis inter easdem personas & eorum hæredes ualēt, quando ad idem agitur. j. eo. c. albericus. C. de libe. cau. l. iubemus. contra. j. eo. c. ueniens. Sol. ut ibi. Saluatur tamen ei, q[uod] in personas & dicta obijcere possit. C. de testa. l. ult. Imo plus uidetur, q[uod] attestations & omnia acta ad factum respicientia, etiam si sententia non feratur, ualent omnibus quibus ualeat res iudicata, uerbi gratia. Alij cum conueniretur super fundo, induxit testes super iure suo, postea illum fundum uendidit, ille attestations ualebunt emptori sicut sententia ualeret si pro ipso uenditore lata esset. ff. de excep. rei iudi. l. si a te. §. si. & idem uidetur in omnibus casibus, ubi res inter alios iudicata alijs præiudicat; uel prodest, quia eodem modo & acta inter eosdem habita etiam si non sit res iudicata, profunt eis & obliunt quibus res iudicata prodesset uel obesset. de his not. j. de iudi. c. quamuis.

S V M M A R I V M.

- 1 Testimonium clerici quando pro eorum ecclesia, & contra eam dicere compelli possint.

CAPITVLVM XII.

Cum nuncius ecclesie. §. eod. c. in super. 14. q. 2. c. super prudentiam. ff. de re. diu. l. tantum. arg. contra. instit. de testa. §. licet. C. de testa. l. omnibus. 4. q. 3. c. si testes. §. nullus. Sol. ut ibi. [Repellendi] & non solum credimus non repellendos, sed cogendos tam pro ecclesia sua, quā cōtra eam deficientibus alijs probationibus. ar. 1. 1. q. 3. c. quisquis metu. j. c. proxi. arg. contra. 2. 96. dist. c. Imperatores. [Repellendi] in civili causa, secus in criminali. 24. q. 2. c. super prudentiam. 3. q. 5. c. accusatoribus. & c. accusatores. j. de accu. c. repellantur. nisi forte aliquis de uniuersitate accusaret prælatum; tunc quilibet de uniuersitate recipitur in testimonium. 2. q. 7. c. lator. §. de elect. c. inquisitionem. quia par affectio tollit causam suspicionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes criminosi, & infames, an admittantur de iure canonico, & quid de iure ciuili. Et quomodo distinguatur inter infamiam canonicam & ciuilem.

CAPITVLVM XIII.

Super eo. [Testimonium]. 4. q. 3. c. si testes. §. item. l. iul. cōtra. ff. de his qui nota. inf. l. athletas. §. calumniator. contra. Sol. hoc secundum canones, illud se-

cundum leges ubi nullus repellitur nisi sit condemnatus de crimine quod infamiam irrogat, uel sit infamis ipso iure; distingue tamen infamiam canonicam & ciuilem, ut. 6. q. 1. c. in princi. & distingue, ut. j. eo. c. testimonium.

CAPITVLVM XIII.

De cætero. [Admittendos] nisi in criminibus exceptis.

S V M M A R I V M.

- 1 Solennitas que requiritur in quarta testium productione.
- 2 Dilationes in criminalibus causis sine grandi causæ cognitione due uel tres dabuntur.
- 3 Dilationes a iudice ita restringende sunt, ut non transcendant tempora a lege uel ab homine statuta.

CAPITVLVM XV.

In causis ecclesiasticis. [Productionem] quidam intelligunt hanc decre. ut iacet, asserentes q[uod] si iudex admittat quartam productionem sine hac solennitate, non ualent huiusmodi attestations. argu. j. c. ult. & 10. di. c. uidetur. Alij dicunt, q[uod] ualent attestations nisi fuerit appellatum. j. eo. c. significauerunt. Alij dicunt, q[uod] iudex etiam contradicente parte & appellante potest dare quartam productionem & quintam etiam sine hac solennitate, & hi innituntur intellectui. l. unde istæ decre. extra. q[uod] sunt. in Auth. de testi. §. quia uerò. quæ dicit hanc solennitatem habere locum, ubi conclusum erat in causa, uel renunciatum testibus, & dicta testium iam alteri parti edita erant; aliter enim obseruatio huius solennitatis locum non haberet, & hoc uidetur melius, sed iudici est securius q[uod] semper quartam productionem det cum hac solennitate. ¶ Isti autem ultimi dicunt idem quod in tertia & secunda dilatione, uel productione, scilicet si renūciatum est testibus, uel conclusum, uel alteri parti editæ sunt attestations, scilicet q[uod] tunc nō est admittenda tertia, uel secunda dilatio, uel productio sine solennitate. Alioquin semper sine hac solennitate dari possunt; nam ubi eadem est ratio, & idem ius. §. de constit. c. translatio. Auth. tamen non uidetur facere uim in renunciatione, nec in conclusionē; sed tantum in editione facta parti alteri, nam tunc tantum uidetur q[uod] danda sit dilatio cum solennitate a principio statutum fuit q[uod] tantum una dilatio daretur pro singulis causis probandis. ff. de fer. l. in pecuniarijs. nec ista dilatio prima danda erat sine omni causæ cognitione. C. de fer. l. 1. & l. aperte. & sine grandi cognitione. Hoc enim ipso q[uod] perebatur, debebat dari, nisi euident esset calumnia. Sed post causa utilitatis statutum fuit, ut plures darentur dilationes, ut hic. ff. de fer. l. ex ratione. ff. de iudi. l. interdictum. in Auth. de testi. §. si uerò decedens. & si dandæ fuerint dilationes, secunda uel tertia non dabuntur sine grandi causæ cognitione, puta q[uod] probabiliter ostendat iudici se fuisse impeditum q[uod] testes uel instrumenta producere non potuit. ff. de eden. l. si q[uod] ex. §. p. & ult. & l. ult. ¶ In criminalibus autem sine grandi causæ cognitione dabuntur duæ uel tres. ff. de fer. l. ult. Quartam autem dilationem etiam in ciuilibus non habebit nisi cum solennitate quæ est in Authen. de testi. §. quia uerò. nec quartam semper concedit iudex. j. de appel. c. significauit. Alij adherent literæ, & dicunt unā solam dilationem dandam, scilicet intra illam dilationem posse fieri tres productiones, & quartam cum solennitate; nec istam intelligimus super dilationibus citatoris, sed dilationibus ad probationes recipiendas, quæ dicuntur preparatorie. ¶ Item scias, quod omnes dilationes ita sunt temperandæ & restringendæ a iudice, quod non transcendant tempora que statuuntur siue a lege, siue ab homine. §. de offi. deleg. c. de causis. 3. q. 3. c. iudicijs. §. statum. quia illa tempora nisi ex magna & euidenti causa & probata excedere non licet, ut in eodem. §. dicitur. & ff. de

ff. de eden. l. si quis ex. §. pe. & l. seq. Item dicimus q post terminum peremptorium non dabitur quarta productio cum tam leui solennitate, sicut in Auth. precipitur. Sed si alias ostenderet se legitime impeditum, bene admitteretur cum maioribus probationibus. ar. predictarum legum. ff. de eden. l. si quis ex. §. ult. [In legibus] in Auth. de test. §. quia uero. j. eo. c. penult.

S V M M A R I V M.

1 Interpretatio benigna quando habeat locum.

CAPITVLVM XVI.

Cum tu fili. [Benigne] ff. de reg. iur. l. semper in dubijs. ff. de legi. l. in ambigua. & l. benignus. [Periurij] de facto. ff. de obseq. l. i. l. 2. 6. q. 1. c. sunt plurimi. de iure autem non notantur. ff. de his qui not. infam. l. lucius. §. de ordi. cog. c. cum dilectus. [Periurij] hæc interpretatio benigna habet locum in iudicijs; secus autem in foro animæ. j. de sen. excom. c. per tuas.

S V M M A R I V M.

1 Testis idem si pluries recipiatur, debet etiam pluries iurare.

2 Testes an recipiendi sint super nouis capitulis sub primis comprehensis & uide in nu. 3. & 4.

CAPITVLVM XVII.

Raterritatus. [Recipiendi] In causa appellationis. Prima quæstio fuit, si liceat in causa appellationis recipere testes, si fuit eis renunciatum in causa principali, siue in principali testes producti fuerint recepti, siue non. Alij uero intelligunt primam quæstionem tantum, quando in principali non fuerunt testes producti. Secunda quæstio est, si testibus in causa principali receptis liceat in causa appellationis aliquid noui proponere, & eosdem uel alios super nouis capitulis producere in eadem causa; & ambabus his quæstionibus simul respondetur. [Vtrinque] hæc quæstio quæstionem non habet, quia ex quo renunciatum est testibus, non licet in causa appellationis super eisdem articulis testes producere; imo idem est, & si non esset renunciatum, dummodo in principali producti sint testes, & publicatæ attestations. de hoc not. plenius. j. eo. c. cum uenisset. [An testibus] hic incipit secunda quæstio, & prima durat a princ. usque huc. [Receptis] hic collige eundem testem contra eundem & eadem causa posse pluries induci. arg. j. eod. c. cum causam. arg. contra. 4. q. 3. c. si testes. §. item in crimini. Sed exponere ibi reum, id est falsum. ¶ Item not. q si idem testis pluries recipiatur, pluries iurare debet, quod est exaudiendum in diuersis articulis; nam super eisdem secus. [Nouis] quidam domini dicunt, q post publicatas attestations, nec in causa principali, nec appellationis possunt produci testes. in Auth. de testi. §. illud. nec super ueteribus, nec super nouis articulis. ¶ Instrumenta autem produci possunt non solum in principali, sed etiam in causa appellationis, esto q in prima causa principali non fuissent producta; si prius non essent in principali causa testes producti, possent licet produci in causa appellationis, & sic intelligunt. C. de app. l. eos. §. 1. & 1. C. de temp. app. l. per hanc. Io. & Azo. dicunt q in principali causa post publicationem testium, nec in nouis articulis, nec in ueteribus licet testes inducere. In causa autem appellationis tam super ueteribus, quam nouis licet testes inducere. Nos dicimus q tam in causa principali q appellationis possunt inducere de nouo testes super nouis tamé articulis ex ueteribus pendentibus. j. de fid. instr. cap. cum Io. eremi. j. eo. c. ex literis. & c. ex tenore. c. series. c. causam. potest etiam inducere super penitus diuersis, dummodo tangant causam de qua agitur. j. eo. c. tam literis. & c. causam. super ueteribus autem non posset. Hoc tamen quod diximus de nouis, sic intelligimus uerum si articuli noui non comprehenduntur sub primis; sed si de-

pendeant exprimis, sicut loquuntur prædicta decre. ¶ Sed quidam dicunt secus, si comprehenderentur sub primis, uerbi gratia. Induxit aliquis testes ad probandam præscriptionem, non probauit titulum, post publicatas attestations non admittitur ad titulum probandum, quia super eodem articulo uidetur producere, cum ad probationem præscriptionis necesse sit titulum probare. Et qui ad probandum præscriptionem admittitur, potest bene producere testes super titulo, quia titulus in præscriptione exigitur. j. de præscrip. c. si diligenti. & quia si concederetur hoc, scilicet quod in articulis nouis qui comprehenduntur sub primis liceret novos testes producere, uideretur præstari uia subornationi contra id quod est in Auth. de testi. §. qui a uero. Sed uidetur secundum hoc, q nec in integrum restitutio danda est in hoc casu; sed in hoc nos contrarium not. §. de in integ. resti. c. auditis. quia in integrum restitutio, & appellatio comparantur. ff. de mino. l. præsens. Sed respondeo, quia licet in multis æquiparent, non tamen in omnibus, & hoc est unum de illis, quia non omnes grauati appellare possunt. 2. q. 7. §. sunt quorum. nam restitutio super omnibus lēis ecclesijs datur. §. de in integ. resti. c. 1. ¶ Sed isti bene fatentur, q super his articulis testes recipiendi sunt, ut not. j. eo. c. per tuas. & idē dicunt si testes iurauerunt de tota causa, & postea deposuerunt q super nullo capitulo qd contineatur sub petitione recipiendi sunt testes; quia a principio super toto & super nouis articulis dicere debuerunt totam ueritatem. j. de accus. c. cum dilectus. Illud autem capitulum de quo loquuntur decre. series. ex tenore. constat non comprehendere sub petitione, quia nihil communionis & conjunctionis habet locus, & contractus. & idem potest responderi ad illam decre. cum Ioan. quia conditio extranea apposta contractui nihil habet commune naturaliter cum contractus; sed bene fatemur, q hæc capitula pendent & annexa sunt contractui, & ideo testes in causa appellationis recipiuntur super eis. ¶ Alij autem contradicunt, & asserunt q super nouis capitulis recipiendi sunt testes, etiam si comprehenduntur sub primis & inducunt pro se uerba. l. C. de temp. app. in l. per hanc. ubi dicit q testes possunt produci super nouis capitulis, quæ oriuntur ex primis uel quæ eis annexa sunt. Videtur enim, q ex quo ex primis oriuntur, q sub eis comprehenduntur. ¶ Sed primi respondent & ut uidetur bene, q licet oriuntur non sub eis cōprehēdunt, sicut est uidere in conditione apposta uenditioni; nā licet conditio oriatur ex uenditione, quia conditio fuit causa quare adiecta fuit conditio, non tñ conditio sub uenditione cōprehenditur de natura cōtractus. Cum multæ fiant uenditiones sine conditione de natura contractus, sed hac ratione uideretur q etiam sub præscriptione non cōprehenderetur titulus, quia aliquæ præscriptiones sunt, ubi non est necesse probare titulum, ut no. j. de præsc. c. si diligenti. Sed primi respondent, q iudex qui examinat testes ex petitione cognosceret, an sit necesse probare talem præscriptionem ubi sit necesse prius probare titulum, & tunc quia titulus cōprehenditur sub præscriptione obiecta, testes interrogabit de titulo; & e conuerso si obijciatur præscriptio, ubi non sit titulus necessarius, nec de illo examinabit. ¶ Sed queritur, quid si testes aliqui deponunt super articulis nouis qui pendunt ex primis, sed non includuntur in illis, ut in conditione quæ pendet ex uenditione, nunquid ex quo aliqui deposuerunt, poteris alios inducere super eodem? uidetur q non, propter periculum subornationis. Respond. quia ad huc super eodem poterunt induci noui testes; quia licet aliqui de capitulo dependente aliquid dixerint, non tamen ad hoc specialiter fuerunt inducuntur, nec inde sciuerunt aliquid partes, nec scire debuerunt; & ideo non imputat eis, quin super eodem articulo conductis alios inducere possint. ¶ Sed si pars dedisset super hoc articulum, qui a tunc in culpa esset, ulterius super eodem non potest testes pro-

stes producere, & tunc iusta esset præsumptio de subornatione. Item quid dices, aliquis cum ageret rei uendicatione noluit probare q. 2. Petro emit, non probauit in causa appellationis, uult probare q. emit a Martino, nunquid est admittendus? Respon. non, quia hic uariat, & si bi contrarius uidetur, & ideo repellitur. j. de appel. cap. sollicitudinem.

S V M M A R I V M.

- 1 Indices an per se & quos repellere debeant a testimonio.

CAPITVLVM XVIII.

Intimauit. [Eius] V. [Vel R.] illorum productorum, scilicet a partibus. [Recipere] ad probandam corruptionem uel uolentiam prædictâ, quo probato amitteret causam, quia copiam probationum aduersario subtrahere uoluit. 3. q. 7. c. infames. §. tria. j. tit. proxi. c. peruenit. Nos dicimus super principali. j. eo. c. cõstitutis. quos diceremus etiam post publicationem testium recipiendos per beneficium restitutionis ex clausula generali si qua mihi iusta causa &c. ff. ex quib. cau. l. 1. & dic quod post peractam pœnitentiam nō repellitur a testimonio, quia uenit contra illicitum iuramentum, ut not. j. eo. c. testimonium. & hoc dicimus propter iudices qui per se etiã nullo excipiente indignas personas a testimonio repellere debent, ut notatum est. ff. de postu. l. quos pro. Nam excipiens de hoc iuramento uel periurio facile repellit replicatione doli, ut not. j. de adulte. c. 2. & penul.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumenta producere post publicationem testium an & quando liceat.

CAPITVLVM XIX.

Causam. [Priuilegium.] Bene post publicationem testium possunt produci instrumeta. [Alijs] repetere quæ diximus. §. eo. c. fraternitatis. [Impedimentum] repetere quæ diximus ut lit. pen. c. dilectus.

CAPITVLVM XX.

Personas. [Ecclesiarum] 4. q. 3. c. liberti. §. eo. c. ueniens. 15. q. 3. c. nemini.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes infideles an liceat contra fidelem admittere.

CAPITVLVM XXI.

Iudæi siue Sarraceni. [Præsumant] de facto, quia de iure non licet infidelem contra fidelem admitti. j. eo. c. licet. 2. q. 7. c. si hæreti. 23. q. 4. c. papa. [In hac parte] idest in testimonio ferendo. [Subiacere] hic inducitur seruitus de iure canonico. si. j. de iudæis. c. ita quorundam. 15. q. ult. cap. cum multæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater & consanguinei alij an & in quibus causis sint idonei testes.

CAPITVLVM XXII.

Super eo. [Superior.] Et est speciale in hoc casu, quia licet alias pater filio non sit idoneus testis. 4. q. 3. c. idoneus. tamen in matrimonio si agitur, an sit contractum necne, non solum super consanguinitate potest ferre testimonium, sed etiam super matrimonio si non sit suspectus propter diuitias uel po. uel ho. iuri. quia pater & consanguinei pluiquam alij interfunt matrimonijs filiorum. j. qui mat. ac. pos. c. uidetur. ar. §. de proba. c. tertio. j. eo. c. ueniens. [Firmatum] consensu de præsentī interueniente. j. de spon. c. duorum. licet de solis sponsalibus etiam cum iuramento. de consan. & affi. c. super eo.

CAPITVLVM XXIII.

Licet uniuersi. & j. j. Fidelis j. §. eo. cap. iudæi.

S V M M A R I V M.

- 1 Familia que comprehendat, & quam sint attendenda in ceteris familiaribus, ut eis credatur.

CAPITVLVM XXIII.

In literis. & j. [Familia] idest seruos, uel in potestate patria constitutos. ff. eo. d. tit. l. pen. 3. q. 5. c. 1. 2. & 3. Alij autem familiares possunt licite reddere testimonium. 14. q. 3. c. super prudentia. §. eo. c. cum nuncius. Sed tamen diligenter iudex attendat honestatem personarū ut nisi honesti sint nullatenus eis credatur, ut hic. §. de p. ba. c. licet. [Aliquos] etiam non familiares.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudices delegati an post mortem delegantis habeant iurisdictionem.
2 Testes in causa appellationis super nouis articulis ex primis dependentibus produci possunt.
3 Renunciatio & conclusio facta in principali causa non extenditur ad causam appellationis, que est alia a prima.

CAPITVLVM XXV.

Cum uenisset. [Terminandam] Et ibidem iudices eum diffinierunt, sed fuit ab eis appellatum, quia dicebatur non tenere quod fecerant illi iudices in eo q. processerant post mortem delegantis, sed statim respondet hoc non esse uerum. [Mortis] Hic dicunt quidam, q. iudices delegati etiam post mortem delegantis iurisdictionem habent, licet possint per exceptionem elidi; & si non excipiantur contra ipsos iudices, tenet quod faciunt, & est ad hoc arg. quia tempus datæ inspiciendū est. §. de refer. c. eam. Item quia sola presentatione referri pri iurisdictioni perpetuatur, ut postea nō ualeat rescriptū impetratum contra illud, ut not. §. de refer. c. plerunque. & quia super personis & rebus in rescripto expressis statim iurisdictionem habet delegatus. §. de refer. c. pastor. §. 1. Alij tamen dicunt, q. nunquam habent talem iurisdictionem. arg. §. de offi. deleg. c. gratum. c. significantibus. & c. licet. Nec obstat q. hic legitur, quia hic præcesserat citatio. Illud autem constat, quia possent eorum iurisdictionem prorogare per suos consensus, ut hic not. & not. §. de offi. deleg. c. ane. [Egerit] §. de offi. deleg. c. gratum. j. de appel. c. sollicitudinem. [Renunciatum] Not. q. post renunciationem testium factam in principali, iterū admitteretur aliqua exceptio, & iterū super illa exceptione admittuntur testes; ex quo enim quis admittitur ad excipiendum, & per consequens ad probandum exceptionem siue per testes, siue alio modo. arg. hic. & §. eo. c. causam. il. 2. Si uero in aliquo speciali articulo sit renunciatio, super illo ulterius communi iure non sunt recipiendi testes. j. eo. c. de test. §. eo. d. c. intimauit. ¶ Credimus tamen, q. etiam super illo articulo si aliqua iusta causa mouet iudicem, maxime præstato a partibus iuramento q. hoc malitiosè non petit, q. iterum super eodem articulo possent testes producere per beneficium restitutionis ex clausula generali. si qua mihi iusta causa &c. ar. in Auth. de test. §. quoniam multi. ubi dicitur, q. admittatur post conclusionem, quæ magis impedire deber, quàm renunciatio. Item arg. ff. de eden. l. si quis ex communi. §. si. & l. seq. Alij tamen dicunt hic permitti per beneficium in integrum restitutionis specialis de quo legitur & tractatur. §. de in integ. resti. c. 1. & per totum. sed primum dicunt magis placet. ¶ In causa autem appellationis constat, q. quando generaliter est renunciatum, possunt super nouis articulis dependentibus ex primis testes producere, §. eo. c. fraternitatis. Sed si in aliquo articulo specialiter renunciasset quis in causa principali, tunc nec super illo in causa appellationis communi iure testes producere

*a Credimus tamē.
Hoc dictum Innoc.
refert etiam Ioan.
And. & illud tenet in c. intimauit
j. eo. & tenet etiam
Cardi in consi. 23.
inci. in causa amara
re. ti. col. 1. in fi.*

ducere posset, sicut colligitur a contrario sensu. J. eod. c. constitutus. in fi. & sic uidetur, q̄ quantum ad hoc nulla uel modica diuersitas sit inter causam principalem, & causam appellationis. ¶ Renunciatio autem & conclusio facta in causa principali non extenditur ad causam appellationis, quæ est alia prima; & hoc ideo quia non creduntur partes de hoc intellexisse, sed si illi intelligent uel expresse dicerent, nos renunciamus uel concludimus q̄ de cetero nec de iure nec de facto in causa principali uel appellationis dicemus aliquid. hæc renunciatio semper præiudicaret [Receptis] & ita q̄ nullæ aliæ recipiantur, & not. de hoc. s. eo. c. fraternitatis.

SYM M A R I V M.

- 1 Con sanguinitas quomodo & per quos testes probari possit.

CAPITVLVM XXVI.

Series. [Tui rescripti.] In primo hic habes q̄ non est necesse ponere stipitem, sed sufficit ponere primum gradum. 25. q. 1. c. 1. j. de consang. & affi. cap. tua. & credimus duos testes posse probare consanguinitatem ab uno latere scilicet uiri, & alios testes ab alio scilicet mulieris. Imo quod plus est duo testes possunt probare

2 Et alij duo secundum. Et sic in probanda consanguinitate quilibet gradus debet probari per duos testes adde quod hoc idem tenet Petr. de Anch. in consil. 277. incip. ex prædicta facti narratio. col. 5. in princ. & istud consilium repetitur sub num. 439.

SYM M A R I V M.

- 1 Testes cuiusmodi requirantur, cum accusatur quod non possit perfici matrimonium propter affinitatem, & uide in no. 2. & 3.

CAPITVLVM XXVII.

Preterea. In hac decre. queritur, an si quando accusatur matrimonium, scilicet q̄ inchoatum non possit perfici per affinitatem, uel aliam causam, necessarii sunt testes de uisu, & an sufficiant de auditu, si testimonium de auditu fulcitur fama & alijs adminiculis, & an sufficiat testimonium aliquorum qui dicunt se confcios de carnali copula inter eos habita. Respon. quod si testimonium de uisu alias est conueniens, quia scilicet reddiderint causam dicti, puta quia presentes erant & uidebant quando consanguinei simul commiscebantur, bene ualeat ut separetur matrimonium; & hæc pars responsionis nullam dubitationem recipit. ¶ Ad secundam quæstionem respondeo idem scilicet q̄ si de auditu tantum testificantur, dummodo sibi consentiat fama & alia adminicula. Sed contra hoc uidetur, quia fama non probat, nec etiam uiolentam præsumptionem adducit. J. de eo qui cog. con. c. super eo. 4. q. 3. c. si testes. s. item sepe. Respon. hoc speciale est, ubi agitur ad matrimonium impediendum, quia consanguineus uiri eam cognouit, uel q̄ ipse uir consanguineam mulieris cognouit; nam minores probationes sufficiunt ad impediendum matrimonium. J. de clan. despon. c. cum inhibito. s. eo. c. super eo. il. 1. J. de ipon. c. præterea. il. 2. ¶ Potest etiam intelligi, q̄ fama cum alijs adminiculis defendit matrimonium, maxime si non sit præiudicium alijs. J. de præsump. cap. illud. Alij dicunt speciale esse, cum agitur de adulterio ut per præsumptiones cum fama probetur adulterium. arg. 3. 2.

q. 1. c. dixit. in Auth. ut li. mat. & auic. s. hoc quoque. & s. quia uero. Tertia autem quæstioni, cui non responderi pa. tu responde, q̄ si interrogatus de causa sui testimonij non reddidit, non ualeat. Si uero non fuit interrogatus, ualeat. 4. q. 3. c. si testes. s. item sola. 24. q. 3. c. si habes. [Visu] ita sufficiat q̄ uisus [sufficiat] sine uisu [Conscios] quia ab eis, si ab his qui se dicunt cognouisse, audierunt. 22. q. 5. c. hic uidetur. ibantq; cum eis, quando pro hoc ibat, scilicet ut se inuicem cognoscerent. [De uisu] & hoc indubitanter est, scilicet q̄ eos commisceri uiderint. [De auditu] scilicet q̄ audierint ab aliquibus, q̄ commiscebantur ad inuicem. Alij dicunt, q̄ testificantur quod audierunt eos simul coeuntes, scilicet quia tenai pariete separabantur. [Subministret] sup. testimonium de auditu. [Legitima] puta quia aliquando simul loquebantur, quâ do poterant captare opportunitatem.

SYM M A R I V M.

- 1 Index qui cognoscit de causa, an per se acta scribere possit.
2 Iudici scriptura, & forensium instrumenta an faciant fidem.

CAPITVLVM XXVIII.

Cum a nobis. & J. ¶ Hic colligitur, q̄ index qui cognoscit de causa, potest ipse idem scribere acta p. te, & secundum antiqua iura uidetur q̄ credebatur soli iudici sine subscriptione testimonij, dummodo per testes uel comparisonem literarum constaret q̄ esset sua scriptura. arg. ad hoc, quia si creditur soli tabellioni. C. de dona. l. in dona. & in Auth. de fide instrum. s. si uero nequam. C. de fal. l. si quis decurio. multo fortius creditur iudici; & certe hodie contrarium est. s. de proba. cap. quoniam. ¶ Imo plus uidetur, q̄ etiam secundum antiqua iura non credebatur iudici sine subscriptione testimonij, ut expresse dicit; nec est simile de tabellione, qui ad hoc habet publicum officium. Et de iudice qui licet habeat publicum officium in iudicando, non tamen habet publicum officium in scribendo etiam acta, cui etiam minor fides habetur, quia de suo facto testificatur. ¶ Item scias, q̄ talis scriptura iudicis & alia forensia instrumenta, priuatę scripturę sunt; & ideo per se tantum non faciunt fidem, nisi per testes uel comparisonem literarum probetur uera esse scriptura. C. de proba. l. instrumenta. & duabus ll. seq. nos dicimus q̄ nunq̄ scripturę iudicis creditur, nec cū subscriptione testimonij, nec sine; quia nullo hodie reperitur, nec hic hoc dicit. Sequens enim litera sic exponitur, nec scriptum eorum & c. id est tabellionum, non enim refertur ad dictionem supra positā, scilicet iudicis, quæ est singularis numeri. Vel dic, q̄ in paribus illis notarij dicuntur iudices, & hæc est ueritas & communi nomine appellantur iudices b Indices. Adde q̄ notarij. [Et canonica] 6. q. 2. cap. placuit tantum. [Et ciuilia] C. de arbi. l. nemo. [In causis] coram eo habitis. s. de proba. c. quoniam. & multo magis si reddant testimonium de causis habitis coram alijs, uel etiam de alijs factis. 11. q. j. c. nec honore. [Siue] supple, nec etiam extra causas. [Si uel super te] id est si faciant testimoniales literas, uel etiā si aliquando testimonium reddat. [Testium] s. de procu. c. 1. 16. q. 3. s. penult.

SYM M A R I V M.

- 1 Exceptio dilatoria in qua parte iudicij sit proponenda, & in approbando an testes super principali testificari possint.

CAPITVLVM XXIX.

De testibus. & J. [Cogi] quia exceptio dilatoria se per ante litem contestatam proponitur, & probatur, & testes super principali non recipiuntur ante lit. contest. regulariter. s. ut li. non contest. c. quoniam. ideo

ideo testes super dilatoria recepti, super principali non testificant; sed in peremptorijs secus, quia post litis contestationem probant, ut C. sen. rescin. non pol. l. peremptorias. dummodo super principali iurauerint.

S V M M A R I V M.

1. *Testes contra unam personam inducti, an contra aliam valeant. & an recepti in una causa probent in alia; & si fuerint recepti coram arbitro, an valeant coram alio iudice.*

CAPITVLVM XXX.

Constitutus. & j. [Concilij]. de con. prae. non ua. c. 2. [proptij]. de con. prae. non ua. cap. post electi. [Ad iudices] & ab istis iudicibus appellauit Io. & super appellatione suas literas reuocatorias impetrauit, & hoc totum uidemus in registro. [Impetrauit] super appellationem quam emisit a iudicibus obtēis ab R. [Postulabat] coram papa. [Testium] coram quibus inducti fuerunt hi testes, non habemus, nec est uis [procurator] magistri R. [dicebat] & bene [archiepiscopum] archiepiscopus enim petijt remoueri R. cum non esset per eum institutus: R. ante suam electionem petijt confirmari cū canonice effectus institutus per capitulum, & super hoc iter que testes induxit quos Ioan. aperiri petebat, & fuit hac eius petitio reprobata. [Causam] nō hanc. s. an esset apertio testium facienda sed causam principalem eis commisit. [Aperire] testes enim contra unam inducti personam, contra aliam non ualent, sed inter easdem sic etiam in causa appellationis, & si recepti sunt coram arbitro, ualent coram alio iudice. C. de test. l. ult. C. de arbi. l. pe. [Ita] denegata autem sibi petitione super testibus ab archiepiscopo productis processit ad aliam petitionem. s. q. liceret ei producere alios testes, & suae petitioni cum distinctione respond. pa. ho. uidens enim ho. causam agi inter archiepiscopum. & R. super canonica institutione, R. timens sibi prauidicium generari, etiam ipse pro se. i. suo agendo nomine de sua institutione egit dicens eam canonicam, & electionem R. minus canonicam, & ideo non confirmandam, & testes produxit. ¶ Cum autem eadem causam coram alijs iudicibus prosequeret, ad quos potestas deuoluta erat siue per appellationem, siue alio modo, uoluit eosdem testes producere quos produxerat primò; R. autem dicebat q. cum primò reddidissent testimonium, non erant denuò admittendi. Papa autem respondit q. sunt admittendi si non inueniantur primae attestations, uel etiam si inueniantur sed suspectae, sed si inueniantur apud ipsum Io. depositae, in hoc casu non sunt recipiendi testes ex parte Io. quia non potest habere eas suspectas. R. autem bene posset fortè suspectas habere, nisi fortè depositioni consensisset, & hoc uult dicere papa; quia si attestations receptae in causa, quae uertebatur inter magistrum R. & Io. fuerunt depositae apud Io. & postea super eadem causa uelit alios testes ipse Io. producere, uel quia dicat se minus sufficienter probasse, uel quia dicat se praedictas attestations amisisse, non est audiendus, quia suspectus est ne didicerit testificata. Si uerò nō fuissent apud eum depositae ipsae attestations, sed cū adhuc clausae essent uellet plenius probare, uel si amissae essent uellet ex integro probare, posset. s. de proba. c. ulti. s. eo. c. causam. Nec mireris si dicitur, q. apud eum fuerunt depositae attestations; saepe enim accidit, ut apud ambas partes attestations deponantur, quia eas diligentius custodiunt. [Delegatis] sic est in registro app. S. Marcelli presbytero cardi. apo. sed. leg. [Attestationibus] quātum ad illos testes quos produxit pro se, quasi dicat illis attestacionibus, quas semel produxit, utatur, quia eosdē testes producere non poterit; nec prohibet quin utatur attestacionibus aliorum testium, qui postea producētur, bene enim licebat ei adhuc alios testes producere, cum adhuc nō essent apertae attestations. ¶ Eū scilicet Ho.

melius placet, quòd referatur ad legatum. Nam licet testes recepti fuerint coram delegato. Aliae tamen attestations depositae fuerunt apud legatum. Iustum enim fuit, quòd ex quo pro se induxerat testes coram praedictis delegatis, quòd eosdem testes super eodem nō inducat coram alijs, & secundum hoc planus est intellectus, nec sunt necessariae glo. hic positae. [Depositis] quia timetur ne didicerit testificata, quae apud eum depositae erant; & ideo contentus debet esse illis, nec amplius testes illos producere, uel alios, si pro se non produxit. [Alioquin] idest si non sint apud eum depositi. [Producti] in causa quae erat inter archiepiscopum & magistrum R.

S V M M A R I V M.

Protestatio non excusat a iuramento.

Ante publicationem debet iudex exprimi facere quid cuique obijciat. Quando sit admittenda protestatio quòd liceat dicere in personas testium.

CAPITVLVM XXXI.

Praesentium. [Testium] secus in instrumentis contra quae obijciuntur usque ad fin. j. de praesump. c. illud. C. de edi. diui adri. l. ult. [Cum iuramento] dicunt quidam tunc demum hoc iuramentum praestandum cum a principio non est iuratum de calumnia, uel in causis ubi non iuratur de calumnia, ut in spiritualibus. s. de elect. c. eum dilectus. Nos tamen dicimus idem, & si sit iuratum. ¶ Forfan nam in hoc casu, scilicet quando fuit protestatus sine illo iuramento poterit dicere in personas testium. ¶ Sed contra. j. eo. c. praesentium. ubi dicitur, quòd protestatio non excusat a iuramento. Solut. illud loquitur de illo, qui testes induxit quando ault reprobare testes super aliorum reprobatione inductos, & ideo magis praesumitur contra eum, & ideo etiam cum protestatione exigatur ab eo iuramentum, uel ibi aliqua suspicio mouet iudicem, hic autem obtinet generaliter. [Id fuerit] scilicet q. uelit dicere in personas testium. ¶ Protestatus licet sufficiat sola protestatio ut hic, tamen iudex prudenter facit si ante publicationem facit exprimi quid cuique obijciatur, & etiam super hoc ante apertionem testium super principali productorum recipiendi sunt testes. s. super reprobatione testium. s. de proba. c. licet. & j. eo. cap. praesentium. [Ostendere] per legitimas probationes, uel p. probabiles praesumptiones. Alij tamen dicunt, ad hoc sufficere solum iuramentum ipsius. [Repellere] C. de fal. l. q. falsas. C. de reb. credi. l. si quis ius. j. de cens. c. cum olim. ¶ Protestatus] hec protestatio q. liceat dicere in personas testium non est admittenda, nisi iudex in hoc aduersario consentiat; quod si probo, post publicationem testium non est ei licitum dicere contra testes si non fuerat protestatus uel sine iuramento: Ergo & si fuerit protestatus idem dicendum erit nisi praedictorum consensus adsit, uel iusta causa protestationis ostendatur. Protestatio enim contra ius commune uel praeter uoluntatem aduersarij uel iudicis non ualet, nisi ex iusta causa fiat, ut not. s. de consti. c. cum M. & de elect. c. cum ana. & in hoc casu si admittatur protestatio si testes pro eo aliquid dicant, bene ualet et, quia non dicit testes malos, licet & protestatus sit quòd hoc sibi liceret, nec de omnibus dixit q. uellet eos reprobare & si protestetur expresse q. dicere uult in testes, uel excipiat sic testes uolo repellere quòd sunt criminosi bene admittendus est etiam si non habet paratas probationes, sed recipiuntur postea, ut not. j. eod. cap. causam. & postmodum antequam testes recipiantur super exceptione, oportet eos crimina exprimere. j. eod. cap. praesentium. & tunc de facili non crederem eis, si quid pro ipso dixerint, ut hic. ¶ De facili] idest nullo modo. argum. C. de fal. l. quae falsas. C. de reb. credi. l. si quis ius. j. de censib. cap. cum olim. ¶ Vel dic, quòd iudex aliquam habebit praesumptionem ex dicto eius, si

alias uideatur eam consonare ueritati. Vel dic, quod quā diu perseverat in proposito dicendi contra testes, nō cre-
ditur sibi pro ipso; sed si recedit ab hac sua protestatione,
tunc creditur ei, quia poenitere potest. ff. de appe. l. si
quis l. ff. de inoffi. testam. l. nam & si. Vel dic, qd non cre-
deretur huic testi pro ipso qui sic est protestatus, si aduer-
sarius ratam uult habere protestationem eius & non uti
testimonio eius; alioquin si uult uti testimonio eius pro
se, & contra se, admittere tenetur. 3. q. 8. c. cuius in agen-
do. nec debet eadem res duplici iure censeri. 1. 2. q. 2. c. co-
gnomimus. ¶ Sed dicunt quidam, qd hanc protestationem
potest reuocare sicut appellationem. 2. q. 6. c. si quis libel-
los. nisi interesset aduersarij propter expensas & laborē.
ff. de reg. iur. l. nemo. nisi illud interesse uellet remouere
satisfaciendo de expensis & alijs, ut debet; hic autem fi-
xē tenendum est qd postquam induxerit testes ad repro-
bationem testium a parte altera productorum, ulterius
non potest poenitere; nam cum testes pro utraque parte
iurent. 1. 4. q. 5. c. non sane, potest esse qd testes ipsi repro-
batorij ea dicerent quæ potius facerent ad confirmatio-
nem suorum testium, quam ad reprobationem. Si autem
per instrumenta uellet reprobare etiam post productio-
nem potest desistere. Alij tamen dicunt, quod ex quo co-
ram iudice obtulit se probaturum exceptionem contra
testes, ulterius reuocare non potest, quin super hac exce-
ptione iudicetur; cum de qua re cognouit iudex & c. ff.
de iud. l. de qua. & quia iam exceptione tua proposita cō-
tra testem quaesitum est ei ius, ut sibi pro te non credat.
Tacite autē huic exceptioni. ff. quod possit dicere in per-
sonis testium, renunciatur, si mander eum interrogari de
capitulis suis. ar. pr. l. l. & 4. q. 3. c. si quis re. Quidam ta-
men dicunt, qd inuito eo qui producitur super caput pro-
testatus, contra eos audiendi non sunt, cum & si diceret
pro eo, non esset eis credendum. hoc dicit. Secus si man-
der examinari super capitulis aduersarij, quia tunc tantū
ad eos reprobandos intendo. ¶ Sed melius est dicere, qd
semper sunt recipiendi; quia si non faciunt ad plenā pro-
bationem, faciunt tamen ad presumptionem, ut supra di-
ctum est. Si uero ex dictis testium, quos contra protesta-
tus est, faciat rubricas contra aduersarium, non uidetur
tacite renūciare, cum licitum sit aliorum auctoritatibus
uti ad eos conuincendos. 37. dist. c. si quid. ¶ Sed si pro se
uel iure suo faciant rubricas, secundum opinionem eorū
qui dicunt ad nihilum ualet eorum testimonium, renun-
ciare uidetur; secundum opinionem autem aliorum, se-
cus, cum ad aliquid ualet eis dictum illorum: tamen hic
qd pro se uel iure suo possint facere rubricas, non uidetur
habere locum, nisi cum testes generaliter iurauerint su-
per tota causa dicere testimonium. alij cōtra. & no. s. eo.
c. fraternitatis.

CAPITVLVM XXXII.

In nostra præsencia, & j. [Honestatis]. s. de clec. c. du-
dum. ubi no. [Preferenda] uel adrequanda, cum sint
rei. s. de proba. c. 3.

SVMARIVM.

- 1 Criminosi an repellantur a testimonio, & ab excipiendo.
- 2 Testes super alijs articulis penitus diuersis an produci possint apertis iā
alijs attestationibus.

CAPITVLVM XXXIII.

TAm literis uestris. [Lucan.] cum enim consecratio-
tionem peteret, exceptum fuit contra eum de mul-
tis. [Et fama] propter hoc inducitur ei purgatio.
[Tales] scilicet criminosi qui repelluntur a testimonio,
sed non ab excipiendo. Alij dicunt criminosos non esse
repellendos a testimonio in causa exceptionis, hi autem
repelluntur quia erant conspiratores, uel inimici, uel ad

uersarij in causa. prius dictum magis placet. ¶ Quia. No.
qd si testes producti sunt & apertæ attestationes, tamen
post super alijs articulis penitus diuersis possunt produ-
ci testes. ar. s. eo. c. cām quæ. & est hoc ea ratiōe, quia gñā
liter de omnibus excipere potest. Idem etiam dicerem in
uniuersalibus & generalibus petitionibus, qd licet super
uno articulo essent apertæ attestationes, tñ super alio ad
mitteretur; nā qd plus est, et post sniam audiret. C. de iud.
l. 2. Idem etiam est in singularibus actionibus, dummodo
articuli sint diuersi. s. eo. c. causam. ¶ Itē no. qd hic specia-
liter admisi fuerunt postea testes super hoc articulo, li-
cet terminum habuit ad probandum quicquid uoluit de
iure suo, quia propter eius culpam. i. illegitimam appella-
tionem super irregularitate eius non fuerunt testes rete-
pti. [Fœmine]. j. eo. c. quoniam, ubi no. [Literas] & ideo
fuerunt fallæ. s. de prob. c. tertio. j. de his quæ fia. ma. par.
ca. c. quāto. C. de fall. qui ueluti. [Conster] & potest con-
stare directo. s. de proba. c. tertio. & indirecto. j. de his
quæ fia. pre. c. quanto. j. eo. c. ex tenore.

SVMARIVM.

- 1 Archidiaconus an possit agere sine mandato.
- 2 Sententia si feratur contra unum agentem nunquid possit postea alius
agere.
- 3 Singularis persona qualiter agere ualeat nomine ecclesie.
- 4 Consumax in processu negotij citandus est ad audiendam sententiam.

CAPITVLVM XXXIII.

CVm olim. [Arch. Neneñ.] qui alio nomine dicitur
sancti Mauid. dicebat enim hic archidiaconus hāc
ecclesiam esse archiepiscopalem, & super hoc ob-
tinuit fieri inquisitionem per dominum papam. ¶ Sed ob-
ijcitur, aut uacabat ecclesia, aut non. Si uacabat uacante
sede non erat de statu ecclesie agendum. j. ne sede uacā.
c. i. si non uacabat, episcopus debet agere non archidia-
conus. ¶ Item quomodo potest archidiaconus agere si-
ne mandato? Respon. qd ecclesia non uacabat, & episco-
pus erat negligens hoc ipso qd ius ecclesie suæ non prose-
quitur, uel alias de negligentia summaria cognitione pre-
missa cōstitit, unde archidiaconus & quilibet alius de ec-
clesia potest prosequi causam etiam cōtradictentibus epi-
scopo & alijs. 1. 2. q. 2. c. non licet. j. de reb. ecclie. non alie.
c. si quis presbyterorum. 2. q. 7. c. quapropter. & conficiet
libellum nomine ecclesie, & petet fieri restitutionem no-
mine ecclesie, uel iudicari pro ecclesia. ar. s. de in inte. re-
sti. c. 2. & 3. & c. tum ex literis. & licet agat nomine ecclie
sic, non est necesse qd habeat mandatum, & habet hāc po-
testatem agendi de iuribus quæ sunt. j. de re. ec. non. c. si
quis. 1. 2. q. 2. cap. non licet. & non est hic procurator, sed
procurans; sicut si pater agat pro filio. C. de bo. quæ lib.
l. cum oportet. & l. cum non solum. uel consanguineus
pro consanguinea, & in multis alijs casibus ubi aliquis
pro alio agit & nomine alterius, licet non habeat man-
datum. ff. iudi. sol. l. 3. §. i. ff. de procurat. l. sed hæc tamen si
iudex non cogat eum exprimere cuius nomine agit, pruden-
ter faceret si nec ipse exprimat. ¶ Si autem ecclesia
uacaret, non posset agere archidiaconus, cum non esset
negligens episcopus, qui non esset, nec potest currere
tempus uacante ecclesia. infra de prescrip. cap. auditis. &
cap. de quarta. Alij tamen dicunt, quod etiam uacante
ecclesia potest agere archidiaconus. ¶ Sed nunquid, si
uno agente feratur sententia contra eum, postea potest
alius agere? Respon. non, etiam procurator ab ecclesia
legitimè constitutus, nisi forte ignorasset quando alius
agebat. ar. ff. de actio. l. is cui. si idem. uel nisi posterior do-
ceat de collusionē prioris. ff. de iud. l. eum. §. in pupillari-
bus. & si plures simul agere uelint, eligendus est idoneor
post illam cuius interest. ff. de po. ac. l. 2. & 3. quando au-
tem ille cuius interest, singulariter agit suo nomine, con-
ficiet libellum, & post eum si alius agat siue procurator
D d ecclesie

ecclesie sue quicunque alius, non obstat exceptio rei iudicatae, quia est alius qui primo egit, & alius qui modo, & ad aliud. ar. ff. de excep. rei iudica. l. & an eadem. & §. conqueritur. ¶ Item res inter alios acta &c. hec licet pro parte sint uera, in eo tamen quod dicitur quod cuique licitum est agere nomine ecclesie pro iuribus ecclesie, ubicunque episcopus uel capitulum fuerit negligens. ar. c. non liceat. & c. si quis presbyterum. non fatentur quidam hoc esse uerum, nec conceditur quod hic scriptum est; illa enim. cc. tantum in reuocatione alienatorum loquuntur, ubi est ipse & ex ipsa causa concessum est singulis clericis eiusdem ecclesie cuius bona sunt alienata contra ius commune, & suo nomine agat sicut in actione populari, & non ecclesie. ¶ Capitula autem quae sunt. 2. q. 7. c. quapropter. & c. sequere uere non loquuntur in reuocationibus alienatorum tantum, sed etiam ubicunque uiderit episcopum excedere rationem, uel alias ecclesiam legdi. ¶ Sed dicunt, quod ibi non agit singulis persona nomine ecclesie intentando actionem, sed de nunciando, uel inquirendo, uel excipiendo, uel accusando agere potest contra eum uel eos qui neglexerunt ecclesiam, & sic intelligitur. 1. 6. q. 7. c. filius. 23. dist. c. illud. istud etiam. c. non obest, quia hic non admittitur archiepiscopo iure commune, sed ad procedendum in inquisitione. C. si de mo. pos. l. j. & que papa faciebat. Nam cum papa multa audisset de statu ecclesie huius, tandem ad instantiam archidiaconi & eodem prosequente papa commisit inquisitionem, & quod in forma inquisitionis procederetur ex eo apparet quod lite non contestata recipiuntur testes, & fertur diffinitiva sententia, quod non licet si directo ageret. s. ut lit. non contest. c. quoniam. in princ. hoc autem forte posset dici antequam celebraretur aliquis contractus per episcopum uel capitulum, quod si aliquis contradiceret certa causa assignata si postea uellet dicere contra eum & petere illud retractari nomine ecclesie probata causa coram iudice superiore, posset etiam sine appellatione expediri. s. de his quae sunt a ma. par. c. cum in cunctis. & arg. 1. 1. q. 1. c. si quis cum clerico. etiam patronus. 1. 6. q. 1. c. constitutus. ¶ Alij tamen contradicunt, sed prius dicat. l. q. hic proceditur inquirendo ut dicere litera, ubi dicitur quod archiepiscopus repellit, unde dicitur quod hic non agitur in forma inquisitionis, cum in causa inquisitionis fama est pro accusatore, & quae ex quo uera est, nulla exceptione repelli potest. j. de accu. c. qualiter. il. 2. Item quia dicitur hic, quod per procuratorem potest agere executor huius inquisitionis. Item quia hic dicitur, quod in inquisitione secundum hoc necessarii est litis contestatio, dummodo partes non sint contumaces. sed respondemus hoc non esse contra iura. s. quod constituit procuratorem, & quod possit repelli ab inquisitione, & quod fiat litis contestatio, quoniam aliquis executor admittitur ad inquisitionem prosequendam ut hic, & maxime ubi agitur de iure alicui dando uel accrescendo. se cus autem dicerem, si inquireretur de crimine. Item & secus est, ubi papa ex suo officio procedit. [Per exceptionem] forte quia mandatum non habet, hoc non placet. [Per exceptionem] excommunicationis, uel rei iudicatae ut s. de lit. conte. c. exce. & j. de exce. c. exceptionem. uel quia expoliauerat archiepiscopum custodia uacantium ecclesiarum, ut s. de resti. spol. c. item cum quis. & in c. in literis. ¶ Sententiam praemissa tamen litis contestatione, ne sit contra. s. ut lit. non conte. c. quoniam. Vel potes dicere, decret. loqui quando archiepiscopus diffamauerat ecclesias Nemesi. quae ei suberat, unde praefigendus est terminus archiepiscopo intra quem procedat, alioquin praecipendum est ne ultra ecclesias inquietet. C. de inge. & ma. l. diffamari. sed hic non uidetur. s. quod archiepiscopus diffamauerit, cum esset in possessione. Alij dixerunt generale esse, ut in causa status procedatur lite non contestata. Vel dic, quod hic in modum inquisitionis processum fuit, & ideo procedi potuit lite non contestata. s. ut lit. non contest. c. quoniam. Item not. hic contumacem in

processu negotij citandum ad sententiam audiendam. de hoc no. s. de off. deleg. c. consuluit.

S V M M A R I V M.

1 Testes alij publicatis attestacionibus quando admittantur.

CAPITVLVM XXXV.

EX tenore uestrarum. [Festum] Hic non dixit ante productionem testium. s. de loco & tempore, quibus cum alia contraxerat; quia si dixisset post publicationem eorum, non fuissent alij testes admissi, cum & prius de hoc pars instructa fuerit; hic autem ideo admittuntur, quia sic ex dictis testium post publicationem apparuit. [Admittendus] de hoc no. s. eo. c. fraternitatis.

S V M M A R I V M.

1 Testium quarta productio qualiter sit petenda, & nunquid index possit eam denegare. in nu. 2.

3 Appellatur ab interlocutoria quae fertur in iudicio possessorio.

CAPITVLVM XXXVI.

Significauerunt nobis. & j. [Proprietate] de hoc not. s. de sequest. poss. c. ad hoc. [Suspensio] de hoc no. s. de caut. pos. c. passio. [Successerant] interdictum enim unde ui datur heredi, & bonorum possessio. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. hoc interdictum. & in heredem, de hoc no. s. de resti. spol. c. cum ad sedem. & eodem modo successori & in successorem de eo quod ad eum peruenit. [Debeat] nisi monachi quartam productionem petissent. ¶ [Quartam] quicunque quartam productionem petat, debet petere cum ea adiectione. s. cum solennitate iuris, & si hoc non adiciat & offerat & denegetur, iusta est interlocutoria, & iniusta appellatio; quod sic probat, quarta productio testium sine solennitate simpliciter loquendo non est de iure, imo est contra ius, uel preter ius; ergo quae eam denegat, bene facit. ¶ Item not. quod si petatur quarta productio legitime. i. cum solennitate, & iudex simpliciter denegat, uel non assignata causa uel non praemissa cognitione super ea. s. ut refrenet multitudinem testium uel aliam, etiam si illa causa denegationis subsistat in ueritate, tamen sententia est iniusta, & appellatio si contingat ea fieri erit iusta. Et hoc sic probat, petito quartae productionis de iure est, quando fit cum solennitate; denegatio est contra ius; ergo si non assignat causam suae denegationis grauat partem; & sic per consequens legitima est appellatio, ut j. de app. c. cum in ecclesia. & c. ut debitis. sed si causam assignet iustam, & non examinet ipsam, adhuc facit contra ius, & per consequens grauat, quia hec quarta productio cum causae cognitione dari debet, uel negari, ut no. s. eo. c. in causis. Si ergo hoc non procedat, grauen est. Alij autem dicunt contra. [Et propter hoc] quia quartam productionem denegabant. [Interlocutoriam] de elect. c. cum dilectus. ¶ [Appellasse]. No. quod ab interlocutoria appellatur, quae fertur in iudicio possessorio. simile. s. de elect. c. cum dilectus. & tamen in possessorio siue retinenda, siue recuperanda, siue adipiscenda possessionis non appellatur. C. si de mo. pos. l. 1. & 2. q. 6. c. si de possessione. Quidam tamen dicunt, quod dicit illa. l. non obtinere secundum canones, sed secundum leges tantum, de hoc alias bene no. j. de ope. no. nunc. c. pen. unde dicitur quod monachi appellarent post interlocutoriam latam contra eos super denegata eis quarta productione testium, quin per talem denegationem fuerunt grauari. ¶ Sed si monachi petissent quartam productionem, & ante denegatam petitionem dixissent & appellamus si denegaueris eam, tunc talis appellatio non impedit quin ualeat quicquid fit post talem appellationem, etiam si post ea denegeret per sententiam admittere quartam productionem, nisi post denegationem iterum appellatur argum. ad hoc quia nulla causa uel grauen suberat tempore

primus

primæ appellacionis. *J. de appellat. c. ut debitis honor. & c. dilecti. fil. G.* Sed si ante simpliciter denegasset quartam productionem, & monachi appellarent, nisi reuocaret hoc grauamen, bene ualeret huiusmodi appellatio, quia non est a futuro grauamine sed præsentis. *argu. J. de app. cap. ex parte. nec ualeat si obiciat appellatus quod uidetur a futuro grauamine appellatum, cum dicant appellatus, nisi reuocaueris, quod uerbum offensiuum est. ff. ad*

Terrul. l. filij mater. ad fi. & futurum sub iunctiui modi; quia reuocatio quæ petitur, quæ est de futuro, non est grauamen, sed est releuatio grauaminis. Graumen autem fuit denegatio quartæ productionis, quæ bene præcesit, & a qua appellatum fuit, & bene appellare licet. Quartam & de hoc not. s. eo. c. in causis. [Estrinatam]. s. de probat. c. licet. ff. de test. l. i. J. c. proxi. [Legali] in Auth. de testib. s. quia uerò. [In probatione] hac, scilicet quod petiere quartam productionem cum solennitate, & quod quia eis hoc denegabitur intra decendum, appellasse. [In expensis] de hoc not. s. de dol. & contu. c. finem. [Liquere] quod est post conclusionem, ante enim cum posset nouas exceptiones proponere, & super eis testes producere, & in omni causa instrumenta, de causa liquere non potest. s. eodem c. causam. c. tam literis. s. de electio. c. dudum. J. de fide instrum. c. cum dilecti. [Processu] & si noluerint moniales, aliis non, de hoc not. s. de cau. possell. & proprie. c. pastoralis. Alij contra, si noluerunt moniales, dummodo monachi uelint. [Alioquin] id est si est conclusum, & ita habes hic, q. si conclusum est in petitorio, q. potest transire ad possessorium; sed tunc iudex utrunque simul determinabit, ut hic dicit. [Simul] s. de causa possell. c. cum dilectus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testimonium in quo non est reddita neque petita causa, an ualeat.
- 2 Testimonium officium est, ueritatem dicere de his quæ quinque sensibus corporis percipiunt.
- 3 Testimonium quando dicitur esse bonum.
- 4 Attestationes inuálidæ quandoque per partium consensum ualidantur.
- 5 Iudex quo casu refrenare debeat testium multitudinem, & uidetur n. 6.

CAPITVLVM XXXVII.

Cum causam. [Tam super principali.] Idcirco a principio simul mandatur recipi testes super principali, & dici in personas testium, quia præsumptio erat quod Fauentini uellēt prorogare causam. s. de prob. c. licet. Idem ubi a principio fit tantum protestatio de dicendo in personas. ar. s. eo. c. præsentium. Idē ubi dicitur odiosus ex leui causa. Et idem ubi dicitur fer uilis conditio, & in præsentem non habet chartam manumissionis. in Auth. eo. s. si uerò dicatur. Nam in his casibus admittitur & recipitur testis, ubi testificetur super eo ad quod inducitur non obstantibus prædictis exceptionibus, super quibus uel simul cum eis recipiuntur probationes, uel differtur in aliud tempus; alias autem proposito aliquo contra testem statim super exceptione recipitur probatio, antequam testis admittatur ad ferendum testimonium. s. eodem cap. ex parte. C. de probat. l. probationem. C. eo. l. si quando. & hoc si sunt paræ, alias non differtur receptio testium; ut in auth. præ. *J. de causis, scilicet an lucri causa fecerit, uel odij. ff. eo dem l. 3. uel an reddiderit causam sui testimonij. in Auth. eo. s. 2. 4. q. 3. c. si testes. s. foli. si tamen iudex de causa non quæsierit, nec testis reddiderit, non minus ualeat testimonium. ff. de nou. ope. nun. l. de pupillo. s. qui opus. J. de sent. & re iud. c. ficit. 3. 4. q. 3. c. si habes. Hoc intelligo uerum, si non querat de causis scientiæ, & sic loquitur in*

Auth. de test. s. licet. ¶ Sed si omittitur querere de capitulis principalis causæ, puta si egit rei uendicatione, & testis qui iurauit super tota causâ, dicit scio; quia talis est dominus rei petite, nisi aliud probet fertur sententia contra eum; Fert enim testimonium de iure, non de facto, quod non licet; & debet interrogari, & respondere ex qua causa habuit, & si testis respondet q. ex causa emptio nis, iterum interrogabit a quo domino emit, & sic de aliis, sine quibus dominium haberi non potest, & quæ comprehenduntur sub petitione de qua agitur. Item non dicimus querendum indifferenter de odio & lucro, ut no. J. de accu. c. inquisitionis. sed de causis principalis negotij inquiri mandat, & appellat hic causas circumstantias ipsius negotij, sicut hic apparet uidelicet loco & c. ¶ De causis] dic, q. officium testis est proprie dicere ueritatem de his quæ percipit quinque sensibus corporis. 3. q. 9. c. testis. si enim questio est inter aliquos, an aliquis tenuerit aliquam rem de facto necne, uel aliqua res fuerit alba uel nigra, hic debet perhibere testimonium de uisu, & potest reddere testimonium, ego uidi q. de facto tenebat rem talem; & hic non est necesse nec utile querere causam scientiæ, quia iam dixit eam quando dixit, q. uidit q. tenebat eam, quia nulla alia causa potest esse sui dicti nisi quia uidit, nec nego quin utile tunc sit querere de aliis circumstantiis, uidelicet ubi eras tu quando uidisti, & quæ erant, & quando uidisti, & de consumilibus. Sed certe he non sunt causæ dicti, sed sunt circumstantiæ ad ueritatem indagandam. ¶ Sed & si testis dicit simpliciter, talis tenuit talem rem de facto, & non dicit ego uidi, bonum est eius testimonium. C. de testib. l. testimonium. & tunc est utile ab eo querere causam sui testimonij; sed si dicit ego scio, quia nullus dubitat, uel ego scio, quia hic omnes dicunt, non ualeat eius testimonium, quia malam & insufficientem causam reddit sui testimonij; sed si dicit ego scio, quia uidi, tunc bonum est eius testimonium. Item in hoc casu dicimus, quod si non queratur de causa, quod nihilominus ualeat testimonium eius. Item dicimus, si questio est an cantet altē uel planē, bene uel malē, hic queritur testimonium de auditu. Item si queratur de qua materia conditionatus est, & si scit quod talis res est ei obligata, & idem est & in similibus. Idem est quādo queritur de aliqua re, an sit dulcis uel amara, hic ualeat testimonium de gustu, & debet queri quomodo scit, q. fit talis saporis & non est nisi una causa, quia ego gustauit. Et idem est si queritur de aliqua re, an sit aspera uel suauis, querendum est testimonium de tactu, & hoc est utile querere causam quæ similiter non est nisi una, scilicet quia ego tetigi eam. Et idem est, si questio est de aliqua re, an sit boni odoris uel sordidi, nam hic non potest alia causa reddi, nisi quia ego odoratus fui eam. Bene tamen potest procedere iudex, ut dicat, quō scis q. fit mali odoris, an erat ibi alia res uicina de quibus possit uenire odor malus; uel an ipse esset fastiditus uino uel cibo, unde potius ex se exaltabat malum odorem, quam ex speciebus haberet, & hoc idem est querere in alijs. ¶ Sed si omittatur, non minus ualeat testimonium. Aliqui tamen quandoque querunt, an est talis dominus rei, uel an est talis iracundus uel ebriofus. ¶ Sed ad has questionēs non tenetur respondere, quia nullo sensu corporis potest apprehendere q. fit dominus uel ebriofus uel iracundus, sed oculis mentis. ratione hoc apprehendit. Ipsa. n. ratio ex his quæ apprehendit sensibus corporis, bene potest iudicare eum dominum, uel ebriofum, uel iracundum; sed ipse nō adducit in iudicem, sed in testem; & ideo testimonium eius non præiudicat nisi causam assignet. ¶ Sed si assignat iustas causas testimonij, puta scio eum dominum, quia fui presens ubi emit lanam de qua fecit pannum, tunc ualeat testimonium non ratione primæ partis quæ dixit eum dominum quod uidere non potuit, sed iudicare. Sed ratione secundæ partis quæ assignauit

D d 2 causam

causam iustam sui testimonij, & non est malum si testis uel ratio bene iudicat ex his quæ sensibus corporis apprehendit, quod iudex concordet cum eo, tantum nisi sufficientes causas assignet per quas apparet eum dominum non ualere testimonium eius, & idem uel si dicit eum ebriosum uel iracundum, quod potius uidetur iudicium rationis, quam dictum testis. Videtur tamen si testis dicit uideri eum gerere se pro domino talis rei tanto tempore quod prescripsit, quod bene probat utile dominum; etiam si non dicit causam quia non queritur ab eo. Quadam tamen sunt, quæ possunt trahi ad iudicium rationis & ad testimonium sensuum corporis; sicut est si dicit ego dico quod talis tali tempore possidebat, uel iuste possidebat; nam possessio maxime quando iungitur iuste, aliquid iuris habet, ut no. 7. de concess. præben. c. cum nostris. unde intelligo dictum huius testis, quod possidebat. i. de facto tenebat. sic. n. est cõis intelligentia huius uerbi quam sequi debemus. ar. 7. de spon. c. ex literis. nec potest dici, quod eadem ratione ad iudicium rationis spectat iudicare, an bene uel male cõteret, & an sit multum odoriferum, & idem de similibus; quia non est uerum, quia hoc tantum sensibus corporis apprehenditur, licet unus in his cognoscat melius quam alius, & ideo ei magis uel minus credatur. Idem est & in uisu, quia unus habet clariorem uisum quam alius; & ideo minus ei creditur de uisu ad remota, & magis de uisu ad propinqua. Idem est in testimonio sensuum, quia sæpe ratio uiuat apprehensionem sensuum corporis, sicut est uidere in inspektionibus corporis, scilicet an quis sit frigidus, uel non, uel an aliqua sit arcta, uel non, quia aliqui in his sunt alij peritiores. infra de frigid. capit. fraternitatis. & tamen hic sufficit dicere, uidi eam arctam, uel frigidam, quia solo sensu corporis apprehenditur; sed solo sensu corporeo non apprehenditur aliquem esse dominum, & ideo non ualeat dictum eius. ego scio ipsum esse dominum; nec bene dicitur ego uidi ipsum esse dominum: argumen. ff. de interroga. actio. l. quia plerumque. [Loco] 3. q. 9. c. nihilominus. [Tempore]. ff. celebrati contractus. 4. q. 3. c. si testes. §. in testibus. 3. q. 9. c. nihilominus. De qualitate autem temporis si fuerit ferenum, uel nubilum, non queritur. secunda questio. 8. capit. per scripta. §. libellorum. ff. de probatio. l. si arbiter. nisi & testes essent suspecti, tunc laborare debet iudex omnibus modis ut eos interceptat per aliquas contrarietates. ar. 30. q. 5. c. iudicantem. C. de eden. l. is apud quem. ¶ [Presumptio nem] etiam quandoque attendat iudex; nam quandoque attestaciones, quæ non ualent, ratificantur per cõsensum partium non solum expressum, sed etiam tacitum. arg. 4. q. 3. c. si testes. uerbi. si quis testibus. & 7. eo. ti. c. constitutus. & c. uis. Secus in litis contestatione, uel re iudicata & his quæ sunt de substantia iudiciorum; quia illa non possunt ratificari, ut not. §. de offi. deleg. c. prudentiam. in gl. sed quod si iudex licet enim talis exceptio uiribus suis non ualeat, quia non est in iudicio; tamen neutra pars potest contradicere sibi obstante exceptione pacti, ut patet in iuribus superius alleg. & ff. de re. iud. l. si conuenit. & ff. communi diui. l. iudicem. ff. de no. ope. nun. l. 1. §. & post operis. & §. seq. & patet in eo quod legitur. §. c. 1. & 3. ¶ Hac eadem ratione uidetur, quod si ille cui est commissæ receptio testium, & de consensu partium, etiam tacito committat receptionem alijs, quod ualeat, dummodo non erret in facto uel in iure; licet alias non possit alijs committere, cum sit ministerium industriale, ut not. 7. de sent. & re. iud. c. cum bertholdus. ar. 5. de offi. dele. c. quoniam. §. de his autem. ¶ Quidam dicunt & forte bene, quod non sufficit tacitus consensus; quia potius uidetur consentire quod iudex ratione suæ iurisdictionis facit, quam uel se obligare ex pacto. Iudex autem ratione iurisdictionis suæ solus hoc facere non potest; & ideo per solum tacitum consensum partium attestaciones, quæ de iure non ualent, ratificari non possunt. Sed alij dicunt, quod iudex ratio-

ne suæ iurisdictionis hoc facere potest, dummodo partes consentiant saltem tacite. arg. §. de offi. deleg. c. prudentiam. §. sexta. ¶ [Multitudine]. Item & alio modo refrenabat multitudinem testium, quia iudex cum suis assessoribus debet uidere dicta testium, & si uiderit quod bene probent articulos super quibus inducuntur, prohibebit aliter testes produci; non tamen dicit parti, quod hoc faciat, quia bene probauit quod intendit, quia in interlocutione debet iudicare quid sentiat. C. de fal. l. sed ubi. sed dicit quod hoc facit, quia ad officium eius pertinet effrenare multitudinem refrenare, ut hic, & diminueret lites. §. de dol. & contu. c. finem. & dilaciones amputare. C. de t. po. appell. l. 2. in prin. & eas non debet dare ad testes sine causa cognitione. 3. q. 3. c. inducia. §. spatium. ¶ [Sed] tamen prudenter procedit iudex, ut non procedat ad refrenationem huius quam facit ex sua secreta inspectione, nisi prius faciat renunciare partem contra quam proceditur, quod nihil dicit in testes, uel ea admittit ad dicendum appareat testes non reprobatos per testes reprobatorios, quos contra primos produxit, quod iudex bene potest facere, ut §. de proba. c. licet. & 7. eo. c. ad hoc. Item nunquam procedit iudex ad hanc refrenationem, nisi ubi constat quod dicta prædictorum testium non possunt retrahari. Effrenata autem multitudo dicitur secundum estimationem iudicis; quia si aliquando super uno articulo requiritur ultra. 40. & in alio sufficient pauciores. ff. de testi. l. 1. §. si. [Presumptio]. 7. eo. c. constitutus. §. eo. c. intimaui. [Depositiones] quæ forte non ualebant, quia erat recepta post appellationem, uel ex alia causa.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia executioni mandanda est, nisi is qui sententia contradicit in continenti probet sua interesse.
- 2 Cognitio summaria an semper sit necessaria.
- 3 Beneficiorum in collatione maior diligentia est adhibenda, quam in alijs rebus.
- 4 Testes inducti in causa unius, nunquid possunt induci in causa alterius super capitulo eiusdem tenoris.
- 5 Testibus in alio negotio inductis non tenetur quis stare nisi partes consentiant.

CAPITVLVM XXXVIII.

Veniens ad se. apo. [Post app.] iusta erat hæc exceptio, sed procurator repellatur, non quia esset constitutus ab excoicatis, quod bene potest constituere procuratorem in causa appellationis, & etiam per se prosequi. 7. de excep. c. inter. & c. nenerabilem. & 7. de iudi. c. intelleximus. sed forte quia procurator erat excommunicatus, uel aliàs illegitimè constitutus. [Noluerit] aliqua opposita exceptione legitima. [Incontinenti] hoc relinquitur arbitrio boni uiri forte usque ad 8. dies, uel forte plures donec requireret testes de ultra montes. argumen. §. de restitu. spoliato. c. literas circa fin. ubi dicitur incontinenti probandum, hæc tamen pars iudicis arbitrio relinquitur; debet autem fundare suam intentionem, id est quod sua interesset, puta quia sit electus, nec quæram quantum ad hoc quod admittatur ad contradicendum, quod probet se canonicè electum, sed electum tantum; nec probatur per hoc quod etiam contra confirmandum uel consecrandum non admittatur aliquis, nisi cuius interfit, quia hic non petebatur confirmatio uel consecratio sed executio sententiæ, quam nullus impedire potest nisi cuius interfit. ¶ [Incontinenti.] Not. sententiam executioni mandandam, nisi is qui contradicit sententiæ, incontinenti probet sua interesse. Et hoc intelligo auctum, quando petitur res uacans quæ a nemine possidetur, quemadmodum erat hic decanatus qui uacabat. Si autem peteretur res

¶ Pet. de Ancha. qui hoc sequitur in consi. 297. incip. officibus. col. 3.

Et hoc intelligo. Adde Bar. & Doctam la. dno pio. §. si super rebus. ff. de re iudi.

ab alio .i. uicto per sententiam possessa, non obstante qd alius diceret se habere ius in re uel sua interesse, statim mandatur snia executioni prastita cautione ab illo, qui in sententia obtinuit illi contra quem lata est sententia, qd seruetur indemnis contra alium petitoem. ff. de rei uen. l. is a quo. & l. seq. ff. de re iudi. l. sepe. in fi. ¶ Et est ratio diuersitatis hic, quia ubi res uacans transfertur in alium, deterioratur conditio petentis; leuius enim petitur res uacans, quam possessa, ideoq; non mandatur sententia executioni si contradictor probet qd sua interfit. ¶ Sed ubi de uno possidente in alium possessorem transfertur, nec potest dici deteriorari quantum ad possessionem conditio petitoris. Item ubi res uacans est, non est qui recipiat cautionem prastitam de indemni seruando; uel potes dicere, quod illa lex habet locum tantum ubi duo contra eundem agunt. Sed hanc decre. habet locum, quando non est contra tertium, sed inter se tantum de re aliqua agunt.

¶ Sed contra uidetur, quod semper summaria cognitio sit necessaria. ff. de re iudi. l. a diu. §. si super. & §. sequen. Solutio ibi loquitur quando non in rebus petitis fiebat executio, sed in alijs quae capiebantur in causam pignoris, & tunc quocunq; allegante se habere ius in re nt summaria cognitio, ut ibi dicitur; secus autem ubi in ipsa re petita fit executio, nam tunc habet locum distinctio superior. Item in illis quae in causa pignoris capiuntur sufficit summaria cognitio; sed in rebus uacantibus non sufficit summaria ut hic. ¶ Opponere hic dicitur quod iste potest se opponere contra eum pro quo sententia lata erat, sed non dicitur quod possit impedire executionem sententiae; sed licet non dicat, uidetur tamen quod lex quo constituit quod sua interest qd non mandetur executioni, qd eius executio impediri debet, quia per sententiam non debet fieri praedictum absenti & ignoranti. ff. de mil. etiam. §. si. Sed contra. j. de sen. & re iudi. cum super. ubi dicitur qd praedictum sibi nisi appelleret. Solibi loquitur, ubi praesens erat tempore latae sententiae ille qui ex eo ladebatur, sed hic loquitur de absente & ignorante. Alii intelligunt quod hic dicitur esse speciale in beneficiis, in quorum collatione maior diligentia est adhibenda, quam in alijs rebus; & hanc solutio ut possit tolerari secundum iura. Alijs ut qd in executione sententiae si appareat contradictor; qd summaria cognitio est admittenda. ff. de re iudi. l. a diu. §. si reru. & §. se. [Electione] super electione utriusque. [Snia] lata inter capitulum & decanum, forte dicebat ipsam sententiam non praedictum sibi, uel quia non est uocatus, uel quia nulla est. [Super principali] bona allegatio. j. e. c. cum in tua. [Incidenti] i. sua intererat. Eodem mirum ut si iidem testes, qui dixerunt in exceptione, iterum testificentur super eodem principali, uidetur. n. contra. §. c. c. causam. j. ut not. C. de testi. l. si. Item hi testes aut inducuntur, qd dicant idem quod in primo testimonio dixerunt, & ideo est superuacuum; aut aliud contrarium, & tunc non esset eis credendum, imo pantiendi essent raquam contraria dicentes. ar. C. de non na. pecul. generaliter. ¶ Item quomodo post publicas attestaciones admitterentur contra. §. e. ti. l. i. n. i. m. a. u. i. t. 4. q. 3. c. sunt incerti. in prin. Ad hoc sic respondeo, qd si inter diuersas personas sit de eisdem rebus consimilis quizitio, sicut est cum unus coheres pro parte sui debiti agit uel contra eam actum est, nihilominus alius coheres agit & contra eum agatur. ff. de appel. l. a sententia ab ere. & a similibus testes super eodem capitulo induci in causa unus, inducerentur & in causa alterius super eodem capitulo. Et eadem dicimus, si etiam super eisdem articulis inter easde personas utrobique agebatur, sed ad aliud, puta quia primo fuit ad interesse actum, secundo ad uindictam, uel primo agebatur ad repellendum aliquem a litigando uel ad probandum qd sua. §. agentis intererat, & sic admittatur ad agendum; secundo autem inducuntur super principali. i. ut res petita sibi adiudicetur, sicut hic

fatis probatur. C. ad l. iuli. de iur. publi. l. si quis ad. §. de elec. c. cum dilecti. Si enim sententia non obstat inter alios lata, uel qn ad aliud agitur etiam inter eosdem. j. de sen. & re iudi. c. cum super. contra. & not. j. de purg. ca. c. cum dilectus. multo fortius nec testium receptio habita ad unum, & ad aliud nunc productio eorundem, uel attestaciones alibi receptae. ¶ Obiectioni autem sic respon. qd testes no inducuntur ut idem dicant quod primo, uel contra; sed ut ueritatem dicant testes, pro utraque parte inducuntur, & quisque capitula pro uelle dabit, & testes suum testimonium dicent, & quisque habebit licentiam testimonium redarguendi, prout poterit; & bene fateor quod si contradixerit priori testimonio, non ualebit secundum nisi se legitime excuset, sed potest se excusare, quia aliter & in alio sensu intelligebat ar. pra. l. generaliter. C. de non numer. pecun. infra de accusa. capitulo. dilecti. Sed oppones, si priores attestaciones naturaliter ualent ut reprobent secundas, quare non ualent ad probationem faciendam in principali in hoc secundo iudicio? Respon. ad probationem non ualent, quia ad hoc non fuerunt induci, cum nec ad hoc ageretur, nec ante potest instrui causa quam incipiat. Ad reprobationem autem suam non obstant attestaciones prius receptae, quia per eas horum iuris est, eum esse mendacem & falsum, unde repellitur a testimonio. supra eo. c. super eo. ¶ Ad secundam autem obiectionem occasione publicationis testium factam respondeo, quod hi testes non recipiuntur post publicatas attestaciones in eodem iudicio, quia modo agitur ad aliud, & sic est aliud iudicium. Istud autem non nocet, si in alio iudicio sunt publicatae, nec in iure prohibitum inuenitur. Quando autem inter easdem personas & ad idem agitur, quid iuris sit, no. supra eo. c. causam. [Respondit] minus bene. [Sententia] quia forte sententia eo ignorante lata erat, unde sibi non faciebat praedictum. ff. de re iudi. l. sepe. alias enim sibi praedictum fieret. [Electione] scilicet Petri subdiaconi. Vius] bona uidetur hanc allegatio. 4. quast. 3. c. si testes. ueris. si quis testibus. 19. dist. c. si Romanorum. & tamen non est bona, quia ad hoc ut ualeant non sufficit consensus unius partis, sed ambarum parium consensum interuenire necessesse est. ¶ Item potest allegari aliquid ex illis attestacionibus, non ut plene probent, sed ad praesumptionem faciendam; uel potest dicere, quia archidiaconus dicebat falsum, quia de eis praenon nunquam in principali allegauit. [Recipiendi] ¶ quia nisi partes consentiant, nemo tenetur stare testibus in alio negotio introductis, uel etiam in eodem dummodo ad id non ageretur, sed ad aliud, ut hic. C. de testi. l. ult. [Super principali] super electione. [Incidenti] super sententia. [Aguntur]. C. de repu. l. consensu. circa fi. C. de quastio. l. interrogati. ff. ad fillania. l. si quis in graui. [Abfoluatis] non mireris, quod non mittuntur absoluedi ad excommunicatorem, ut supra de offic. delega. c. prudentiam. §. sexta. quia illud obtinet, quando non negabatur tenere excommunicatio; hic autem negabatur, quia dicebatur lata post appellationem, & ideo non erat remittendus ad eum a quo appellauerat. infra de senten. excommu. c. per tuas. & infra de appella. c. ut debitus. ¶ Item non intelligas hoc generale, quod quilibet excommunicatus ad testimonium uocatus absoluetur, sed hoc ideo est quia erant excommunicati post appellationem, sicut continetur in registro. Et ecclesia tales consueuit absolueri ad cautelam, uocatis tamen his pro quibus sunt excommunicati, & audiuntur si dicant excommunicatum pro manifesta offensa. infra de senten. excommu. c. foler. & c. per tuas. uel fuit specialis gratia, uel prouidentia. Alij dicunt hoc tantum tunc obtinere, quando aliz probationes deficiunt.

- 1 *Iuramenti remissio testibus in causa matrimoniali an a partibus fieri possit.*

CAPITVLVM XXXIX.

TVis questionibus. & j. [A parte]. C. de fideicom. l. ult. [Remittantur] hęc remissio fieri non potest in causa matrimoniali. arg. de eo. qui cog. constan. uxo. suz. c. super eo.

SUMMARIUM.

- 1 *Iudicem in testem petens adducere uelle, an sit statim exaudiendus.*
2 *Iudicis in testem petitio fieri debet antequam lis inchoetur in principali.*
3 *Iudex an possit causam delegare alijs, & sic esse testis.*

CAPITVLVM XL.

- D**ilecto filio. [Testimonium.] † Quamcito autem quis dixerit se uelle iudicem in testem adducere, statim exaudiendus non est, sed præcedet summaria cognitio; oportet enim eū ostendere aliquam uerisimilem causam, per quam præsumatur quod super re de qua agitur, nouit ueritatem. argum. quia nulla dilatio est danda ad testes recipiendos sine causæ cognitione, ut not. supra. eod. c. in causis. multo fortius hic necesse est causæ cognitio, ubi non potest esse testis sine præiudicio, & multis expensis; & uidetur ideo dicendum quod ubicunque hic iudex qui euocatur ad testimonium uoluerit iurare se nihil scire de re sup qua petitur testis, dimittendus est; nam qui eius fidei committi ut testimonium dicat de principali negotio, & ei credere tenetur quando dicit se nescire. C. de test. l. pe. ar. 4. quæst. 3. c. si testes. uerf. si quis testibus. ¶ Et est faciendā hęc petitio antequam lis inchoetur in principali, nam postea non potest esse testis iudex, etiam si de nouo sciatur. 2. q. 6. c. statuendum. Aliqui tamen contradicunt. Item in casibus in quibus quis cogitur ferre testimonium, habet locum hęc decre. alias autem si non uult, non dimittet litem; & si uult dimittere, dimittet, & fiet testis. Et cum causa huius constitutionis sit naturalis æquitas ne probationum copia minuatur, credo quod hęc decre. uidelicet simili ratione ad ordinarios extendenda est. ar. ff. ad exhib. l. si ad exhibendum. & C. ad exhiben. l. si res. ar. 4. quæst. 3. c. si testes. uerf. si res. ¶ Per ipsum] sed nunquid potest alijs causam delegare totam, & sic esse testis? Respon. nō, quia delegatus uice delegantis fungitur. ff. de offi. eius cui mā. est iur. l. 1. §. ult. ¶ Et sufficit, q̄ fuit iudex ut repellatur a testimonio in causa principali. 2. q. 6. c. statuendum. nisi de eo quod factum est coram eo. ¶ Per ipsum] idem crediderim, etiam si plures haberet, quia forte hic melius scit ueritatem, forte alij obliui sunt. ¶ Excludo] hęc petitio erat iusta, si in literis erat. q̄ si non omnes duo & c. hinc enim intelligitur impedimentum iuris, qui a iudicando causa testimonium reddendi educitur. §. de rescrip. c. sci. scitatus. Alia autem petitio, q̄ expectaretur substitutio alterius iudicis, iniusta erat, si dicta clausula ibi erat; sed si non erat ibi prædicta clausula, erat iusta; & idem credendum si unus solus testis iudex esset. [Suspēdistis] & male propter rationem hic assignatam; alias enim bene cō petit ita procedere contra contumaces, quando agitur de incorporalibus. supra de eo qui mit. in pos. c. 1. ¶ Testis] nunquid contra hunc postea productum in testem poterat committi dicere in personam, cum eum elegerit in iudicem? ar. q̄ non. 3. q. 3. c. inducia. §. offeratur. 3. 2. q. 5. c. horrendus. [Suspensione] quatenus de facto processit. ff. de fer. l. 1. §. de app. c. ad præsentiam. 2. q. 6. c. arguta. [Procedatis] de uoluntate partium processit, quod causam remitteretur ad eos; alias enim non liceret. 2. q. 6. c. si quis episcopus.

- 1 *Testes ad perpetuam rei memoriam, quomodo, & quibus casibus, & quare recipi possint.*

- 2 *Citatio ad domus quibus casibus fieri possit, & quando expectandi sunt.*

CAPITVLVM XXXXI.

- S**ignificauit. Forma ista in qua recipiuntur testes nō tantum senes & ualitudinarii, sed etiam omnes, & ubi sit statim publicatio testium non expectato anno, locum habet ubi quis est in possessione iuris quod dicit suum, sed dubitat quod morientibus aliquibus testibus qui sunt huius iuris conscij, aliquis possit sibi mouerit litem & obtinere quia suę probationes deficerent. Et est iustum quod hic statuitur, quia nisi inuentus esset iste modus prouisionis, deperire posset ius talium personarum possidentium; quia ipse agere non posset cum possideat, nec alios posset cogere ad agendum. C. ut ne inui. age. uel accu. cog. l. inuitus. est ergo statutum quod testes recipiantur & publicentur perpetuo ualitura, ut hic. & j. eo. c. albericus. a Vnde uidetur quod etiam si esset aliquis in possessione, tamen haberet actionem contra alium, ut in interdicto uti possidetis uel confessoria, quod tunc nō habet locum forma huius decre. sed illius quæ est. §. ut lit. non contest. c. quoniam. in princ. nec est contra. ff. ad l. aquil. in l. aquil. quia in illa. l. dico procedi secundum tenorem prædictæ decre. §. ut lit. non contest. c. quoniam. Itē dicimus quod so. ennior cognitio summaria est necessaria in forma prædictæ decre. quoniam. quā in forma huius decre. ff. ad l. acquil. in l. acquil. ¶ Item uidetur, q̄ hęc attestaciones non ualent secundum formam huius præsentis decret. receptæ, si ille qui produxit agit contra alium, sed si alius agit contra eū, ut patet ex præmissis. Item uidetur, quod etiam si testes recipiantur secundum tenorem prædictæ decre. quoniam. & aperiantur attestaciones ante litem contestationem, dummodo aperiantur de uoluntate partium, quod ualet ad æternam rei memoriam, & ualent siue ille agat qui eos producit, siue ille contra quem producantur; quia in isto casu formam illius decre. conuertitur ad istam. Sed si aperiantur parte altera nesciente, tunc non ualent, nisi postea accedat consensus eius, & hoc uidetur tantum obtinere ubi receptio tenet, puta quia recepti sunt ex causa, & in casu a iure permissio; quia si receptio testium non teneret, & alij testes sine causa reciperentur lite non contestata, tunc quantumcunque partes consentirent publicationi uel attestacioni eorum, propter hoc non ualeret ad æternam rei memoriam. C. de iura. cal. l. 2. §. sed quia. Aliqui tamen contradicunt. [Volentes] idest spontanei. [Publica] potest etiam cogere fundatores, ut chartam libertatis tibi faciant. C. de fide instrum. l. plures. C. de libe. cau. l. sicut datam. C. de condi. ex le. l. 2. ¶ Denunciando.] supra ut lit. non contesta. c. quoniam. §. 1. † & si sint absentes expectabuntur, sed contra. infra. de cleri. non resident. c. ex tua. ff. de dam. infect. leg. 4. §. ait prætor. ubi dicit quod sufficit denunciare ad domum. Sol. b ibi sunt speciales casus, de hoc not. supra de eo qui mit. in pos. c. si aduersarius. Videtur tñ, q̄ ubi sine periculo expectari possunt, expectari debet quousq; ipsi; personaliter denunciatio ista fiat. argumē. ff. quæ sent. sine app. re. l. 1. §. item cum ex edicto. Si uero sine periculo expectari non possunt, tunc debent recipi etiam absentibus partibus. argumē. infra de confirma. uti. c.

mun. uide per Ber. & doc. in l. 4. §. præter. ff. de dam. infect.

cum

etum dilecta. & procedi secundum tenorem decre. s. ut li. non contest. c. quoniam. i. respon.

S V M M A R I V M.

- 1 Decepto ultra dimidium iusti præij quomodo subueniatur, & quando probasse dicatur.

CAPITVLVM XXXXII.

Cum causa. Que talis erat; petebat enim monasterium rem, quam uendiderat, restitui sibi refuso a se pretio quod de re uendita receperat; uel si nollet ciues rem restituere, supplerent legitimum pretium. [Articulus] scilicet quantitatem ualoris, forte enim ualeat, 400. quod est quadruplum pretij. [Ad alium] scilicet deceptionis excessum, qui plenè probatus fuit si res uendita esset pro. c. probauit ualorem. 200. quibus. 200. abbas. non uult nec debet esse contentus, cū ualeat. 400. [Recipere]. s. eo. c. causam que. [Aliud] hæc autem ambo eum probare oportet, quasi emptor nolit integra re pretium, & non restituere rem, non poterit super hoc certa sententia ferri, nisi sciatur quantitas illius prætij &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia matrimonij tenet, etiam si in scriptis non feratur.
2 Pro publicatione præsumitur, nisi contrarium probetur.
3 Attestationum publicatio qualiter facienda.
4 Actus a tabellione scriptis an credatur sine publicatione, & unde in nunc. s.
6 Priuilegi publicationem quis facere teneatur.

CAPITVLVM XXXXIII.

- 1 **A**lbericus. [Miles in scriptis]. ¶ No. sententiam matrimonij tenere, etiam si non feratur in scriptis. simile. 2. quæstio. i. c. in primis. i. i. quæstio. i. c. si quis cum clerico [recipi] uocatis quos res tangit. supra. eod. cap. significauit. Si autem reciperentur, quia timeretur de festinata morte uel recessu testium non expectatis his quos res tangit, si essent absentes ualeat eorum testimonium. supra ut lit. non contest. cap. quoniam. imo uel si contumaciter absint poterit iudex procedere in publicatione testium. s. ut lit. non contest. c. quoniam.
- 2 ¶ [Publicam] sed quid si contra publicationem factam diu obijciatur, nunquid non ualeat eo q. non fuerunt uocati quorum intererat? dicunt quidam præsumi pro publicatione, nisi aliud probetur, & omnia solenniter facta arg. contra. C. de contrahen. stip. l. j. & l. optimam. C. de re iud. l. j. C. de ap. l. qui ad ci. insti. de fideius. s. fi. Alij dicunt, quod si in publicatione contineatur eos uocatos, sic præsumitur, ut in l. prealle. alioquin contra arg. ff. de uerb. obli. l. tina. s. pe. C. de proba. l. pe. C. de fal. l. fi. & ff. de publ. l. quicunq. s. ult. & potest fieri publicatio uel in eadem charta antiqua totum processum continente, uel in alia non solum in præsentia iudicis, sed etiam per tabellionem in absentia iudicis, dummodo appareat potestas præstita per iudicem, aliter enim non ualeat, ut infra
- 3 de fi. instr. c. pen. & ult. ¶ [Publicam] hæc publicatio attestationum ita fiat iudice ordinario sedente pro tribunali, & uocatis quorum interest si adesse uolunt, ut in Auth. de instru. cau. s. sed & si instrumenta. & s. seq. & s. & hæc dicimus colla. 6. ff. de adop. l. nam & ita. C. de accu. l. ult. supra eo. c. significauit. & uocabit notarium qui scripsit testes, quando attestations publicandæ sunt, quos solus tabellio receperat, & non adhibebatur ei fides sine subscriptione testium coram alio iudice, nisi coram illo cuius autoritate recepti fuerunt. in Auth. de here. & fal.
- 4 s. sancimus. ¶ Est enim priuata scriptura secundum quoddam; sed ex quo sic facta est publicatio fides sibi adhibetur. Nos contrarium dicimus, nam ex quo acta scripta sunt per tabellionem, creditur eis inter easdem personas

sine alia publicatione; aliis autem nec profunt, nec obfunt. argu. C. de dona. l. in dona. supra de proba. c. quoniam ff. de iureiur. l. sed & si possessori. s. ult. & l. seq. Si autem inuenirentur apud iudicem, sed non authenticata per tabellionem, necesse est hæc publicatio. ¶ Item hæc uera sunt, quod prætextu defectus solennitatis testium non potest dicere non esse actis credendum, uel etiam instrumentum exinde per manus tabellionis confecto, sed si neget ea acta audietur eodem modo sit publicatio litis contestationis, non ut ualeat ultra triennium ad procedendum in causam, sed ualeat ad interrumpendam prescriptionem. C. de præscri. 30. ann. l. cum nouissimi. de hoc plenius no. supra eo. c. causam. sic & fiet publicatio instrumentorum, que confecerat tabellio defunctus. j. de fi. instr. c. cum p. & similiter instrumentorum uetustate cōsumptorum, uel alio modo. j. de fi. instr. c. ult. & potest hanc publicationem facere non solum ordinarius, sed etiam delegatus. j. de fi. instr. c. ult. & hæc uera sunt, ubi attestations, uel aliæ scripturæ minus solennes publicari & authenticari petuntur; sed ubi scriptura facta non est de eo quod publicari petitur, sicut hic nulla scriptura erat de sententia, sic fiet. Iudex uocabit testes qui sententiæ interfuerunt, uel quando testator testamentum condebat, uel quando aliquis conficiebat aliquem contractum, & tamen non fuit inde facta aliqua scriptura, & per publicam personam redigi faciet in publicam & authenticam formam quod prius erat in mente testium tantum, uel etiam in charta publicata uel non authenticata, & sufficit si iudicis autoritate factum constet, uel poterit ad maiorem securitatem ibi contineri, quia iudex decernit fidem adhibendam illi scripturæ, ad hoc facit. ff. de iudi. l. de qua re. C. de re iud. l. gesta. C. de testa. l. publicati. ff. ad l. aquil. in lege aquil. simile de electione. s. eo. c. significauit. ¶ Simili modo facimus aliquando fieri, quando unus procurator contra multos agit & habet unam solam procuracionem, eam enim exemplari facimus, & redigi in publicam formam, & decernimus partibus præsentibus & non cōtradictibus eandem fidem adhibendam illi sumpto & authentico sine originali, & q. possit fieri probatio; quia quoddam gestum fuit cōstituere procuratorem, ergo potest redigi in publicam formam, & plura instrumenta possunt inde fieri & confici, cum unum non sufficiat omnibus. ar. in præal. l. gesta. & in Auth. ut fra. fil. s. illud. ¶ Sed posses obicere; licet illud obtineat q. possit interuenire publicatio in factis ubi non confectum est instrumentum, tamen secus est hic ubi est procuratoris instrumentum cōfectum, & ideo nec publicatione eget. Itē quomodo fiet publicatio huius procuratoris absente domino & nō uocato? Respon. nil prohibere fieri publicationem alicuius gestu, & plura instrumenta exinde sumi & confici, licet enim sit idem instrumentum, omnibus non sufficit, imo satis expressum uidetur. ff. de edē. l. si quis ex. in prin. & l. ueluti. & insti. de testa. s. pe. ff. de testa. l. unum testamentum. Exemplata uerò seruata fidem non faciunt in Auth. ut spon. largitas. s. & hoc insuper. col. 9. ff. de bo. pos. secundum ra. l. 2. s. sed tandiu. ff. de fideius. l. quicunq. & licet aliqui his uerbis utantur in hoc casu quod publicatur gestum, melius tamen dici uidetur publicari uel instrumentum edi. l. quando sumpto fides adhibenda decernitur. ¶ Ad aliud autem respondeo. q. ex quo procuratori concessum est q. agat contra plures, & per consequens q. procuracionem faciat publicari & multiplicari, cum sine hoc mandatum suum cōmode explere non possit. argumen. ff. de procurato. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. & supra de offic. delega. c. præterea. ¶ Quidam tamen dicunt, quod hæc publicationes de gestis, scilicet sine scriptura habitis possunt fieri etiam partibus non uocatis, per se allegantes, quia nunquam inuenitur expressum quod aliqui uocari debeant, licet primò dictum est securius; hoc autem est certum quod si illi quos res tangit

tangit uocati non ueniant, quod potest fieri hæc publicatio argum. in Auth. ut spon. largi. §. ad hoc. ¶ Et si sit instrumentum quod alium non tangit specialiter, ut privilegium uel indulgentia generalis, tunc uocari debent hi quos res tangit, uel ad minus solenne edictum emitti. argum. optim. j. de clan. despon. c. cū inhibicio. infra. qui ma. accu. pos. c. cum in tua. & j. de sentent. excomm. c. statuimus. Aliter non ualebit privilegium publicationis, nisi fieret per illum^a qui concessit

- ^a Per illum.] De hoc dicto & eius ueritate uide la- zissime per Felin. in c. cum olim. col. 5. in fi. & seq. per totum. §. de re iud. privilegium; tunc enim satis posset dici, quod ualeat publicatio etiam nullo edicto emissio, quia ipse de nouo eidem concedere posset. Sed contra uidetur infra de confirm. uti. c. cum dilecta. Sed potes dicere, quod ibi non fuit emissio aliquod edictum, sed aduersarius comparuit, & fuit auditus. Sed si contrarium diceretur, in instrumentis magnæ fraudes & præiudicia posset peruenire, cum ulterius de falsitate primorum uel suspitione nil posset dici, sed in publicatione eorum, quæ nondum sint in publicam formam redacta, non potest tantum fieri præiudicium, licet & ibi multum fieri possit.

S V M M A R I V M.

- 1 Testibus examinatis coram arbitris an sit standum in alio iudicio, & quid sit iam mo. l. i. sint.
- 2 Testes in una causa recepti, an ualeant in alia.

CAPITVLVM XLIIII.

Cum in tua diocesi. & j. [Eorundem.] 3. uel. 4. [1.1. uel. 1.2.] isti. 1.1. uel. 1.2. recepti fuerunt ante contractum matrimonij, quando inquitur an sint consanguinei secundum tenorem constitutionis quæ est. j. de clan. despon. c. 3. [Primi.] 1.1. uel. 1.2. [Posterioribus] tribus uel quatuor. [Præferantur] licet expressè nõ respondeat huiusmodi quæstioni, tamen innuit hanc responsionem, scilicet quod secundum dicta præteritorum testium est præcedendum. ¶ Præferantur nunquid si mortui sint primi, ualebit dictum quod in primo iudicio dixerint uidetur quod sic. j. eod. c. præsentata. C. de testi. l. ult. Sed nos dicimus contra, quia pro nulla est uox eorum, & illa iura non tangunt hic; quia ibi iudex ordinarius uel delegatus succedit in locum arbitri, unde de iure esset quod si primus esset iudex, quod de cetero non producantur iidem testes, ex quo producti fuerunt coram eo cui successit. §. eod. c. causam. il. 1. C. de iudi. l. properandum. §. sed si autem. sed in primis, qui testes recepit arbiter fuit, qui non est tantæ auctoritatis, sicut iudex. C. de arb. l. 1. statutum fuit ius, contra quem testes producti fuerat, ratas haberet attestaciones coram arbitris receptas, uel de nouo iidem reciperentur super eadem causa. ¶ At hæc causa non est eadem cum prima; prima enim fuit inquisitionis, hæc est actionis. ¶ Item ad aliud in prima agebatur, ad aliud in secunda, & ideo producti in prima nõ ualent in secunda. §. eod. c. ueniens. [Ad aliud] ad continendum matrimonium [Ob aliud] ne filij sint illegitimi, uel ideo ut satisfaciatur sacerdoti inquisitori de consanguinitate inter eos. [Quoniam isti.] 3. uel. 4. qui iurant ad separandum & uere maneant in illicita copula. [Priores.] 1.1. uel. 1.2. [Testimonia.] & etiam si tot essent numero, & non plures. §. de probatio. c. ex literis. [Casu] id est cum agitur de matrimonio coniungendo, uel separando. §. eod. c. series. c. sicut & c. ex tenore. quia nec sententia transit in rem iudicatam. j. de sen. & re iudi. c. consanguinei. tamen quantum circa maiora periculum uertitur, tanto diligentius inquirere debet iudex.

S V M M A R I V M.

- 1 Peritium temerarium an repellat a testimonio.

CAPITVLVM XLV.

Constitutus in præsentia. & j. [Non teneri.] No. temerarium peritium non repellere a testimonio, sed dic hoc in odium archiepiscopi esse qui hoc creditur procurasse, uel ad minus in eius fauorem procuratum est. alias autem secus esset. 1.1. q. 4. c. quisquis metu. ff. de iureiur. l. eum qui. [Inuito] de hoc not. §. eo. c. intimauit.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes in causa matrimoniali an inducere liceat publicatis attestacionibus.

CAPITVLVM XLVI.

Constitutus. [Ad petitionem eiusdem] principis, uel episcopi. [Testificata] hic habes quod post publicatas attestaciones super processu in causa matrimoniali, non licet testes inducere. S. ut lit. non contest. c. ad hoc. secus si super consanguinitate, uel alio impedimento. §. eod. c. cum in tua. & c. series. ¶ Iudicum] posteriorum forte post sententiam Pragen. episcopi princeps super confirmatione sententiæ literas impetrauit, & iterum super cassatione utriusque processus scilicet episcopi, & aliorum delegatorum fuerunt iudices impetrari, & super eis processibus testes producti fuerunt, & antequam aperirentur dicta obtentæ fuerunt hæc literæ ad eosdem iudices, uel etiam ad alios, quia non est ibi uis ad quos sint literæ obtentæ, quibus eis mandatur quod super eis processibus iterum testes reciperent, si partes uelint cum priores attestaciones non sint publicatæ. [Quos] si iudex forte cognouerit, quod i primo testimonio aliqua omisit, uel aliam iustā causam attenderit, alias enim nõ licet, ut in Auth. eo. §. quoniam uerò multi. ff. de quæstio. l. repeti. nisi super alio articulo, uel ad aliud ageretur.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes de auditu quomodo deponere debeant, ne in suis dictis dicantur singulares.

CAPITVLVM XLVII.

Licet ex quadam. Graues] senes, quibus magis creditur in consanguinitate. 35. q. 6. c. 1. arg. ff. de fid. infiru. l. i. uel dic graues esse, qui non sunt leues moribus, similis expositio. ff. de leg. 2. l. cū pater. §. de scruti. c. 1. [Duobus] non est necesse quod quilibet a duobus audierit, sed necesse est quod plures sint principium huius auditionis, & est secundum hoc ar. q. si uolo probare iurisdictionem de usu uel seruitute aliqua, & unus dicat de uno, alius de alio actu, quod probatur; tutius credimus dicendum, quod quilibet testis ab eisdem duobus, & eodem tempore audire debet, alias in suis dictis erunt singulares. §. de elec. c. cum dilectus. de hoc not. j. de accu. c. qualiter. il. 2. [Demonstratione]. ff. si cer. pet. l. certum.

S V M M A R I V M.

- 1 Capitulum & articulum probandorum copia debet dari partibus, & cur id fiat.
- 2 Interrogatorum copia nunquid sit danda parti.
- 3 Testium testimonium ad hoc ut super tota causa ualeat.
- 4 Interrogatio qua de causa iterari possit.

CAPITVLVM XLVIII.

Per tuas nobis literas. [Audiendum.] Iudex tamen ex officio suo potest facere, ar. ff. de quæstio. l. i. epe ti. j. eo. c. cum clamor. [Audiendum] uel nisi obscurè dixisset. j. eo. c. cū clamor. ¶ Capitulis.] Not. quod capitulum uel articulum probandorum expediri copiam fieri partibus, ut postea non ita de facili audiatur, si dice-

si diceret q̄ super illis articulis deponere non debuerit; sed si non fiat, nihilominus ualet eorum receptio, sed liberè audietur contradicens si dixerit super articulis impertinentibus. ¶ Interrogationum autem, quæ sunt super circumstantiis, non est facienda copia partibus, quia ipsæ tantum dantur ad instructionem examinatorum, & si interrogauerunt de alio quam deberent, non fit præ iudicium partibus. arg. ff. de interro. act. l. fi. Sed si uult dare copiam, non peccat. Et no. q̄ producenti testes pro maiori parte est utile dare articulos, super quibus uult producere testes; quia nec iudices nec testes sunt semper instructi & de facto & de iure quod de omnibus necessariis scirent interrogare. Sed illi, contra quem producantur, non est utile, nisi ad hoc quod super capitulis melius scirent facere interrogationes. ¶ Item not. hic nec iudex nec partes debent sustinere, quod testes iurent dicere ueritatem tantum super articulis datis, quia sic non ualeret testimonium eorum super aliis quæ contingunt &c. sed super illis articulis tantum; sed debent iurare super illis articulis datis & etiam super causa, & sic ualebit eorum testimonium super omnibus quæ faciunt ad causam. s. eo. c. de testib. 3. q. 9. c. hortamur. 7. de accu. cap. cum dilectus. ¶ [Negligenter] si enim ex certa scientia uel causa omisset interrogare, scilicet quia non deberet, tunc etiam a principio capitula, super quibus interrogari petiisset, dedisset, non tamen iteraretur interrogatio; sed si capitula, super quibus interrogari debebāt, essent a iudice approbata partibus præsentibus, & postea essent aliqua omissa, super illis bene iteraretur interrogatio. ¶ Item not. quod hic non loquitur de interrogationibus, quæ sunt a testibus super circumstantiis non contingentibus principaliter negotium principale, quales sunt de loco ubi fuit celebratus contractus, & de tempore, & huiusmodi consimilibus; de his enim queritur, ut discernatur eorum fides, de quibus no. s. eo. c. cum causam. ¶ Sed loquitur de capitulis quæ sunt circa principale negotium, uel ei annexa, uel potius sub eis comprehenduntur, sicut est quando intendit probare præscriptionem, quæ querat de titulo, uel de continuatione temporis, & de bona fide, dicimus q̄ de his querere debet, siue pars dederit de hoc articulos, siue non. Sed si non querat iudex de his, repetendi erunt testes, nam in culpa erit iudex, & non pars, de hoc q̄ super articulis his non responderet, ipse enim eos examinare debet. s. eod. c. eam causam. & s. de probat. c. licet. & non pars, quia per eos subornari non debet. s. eod. c. cum causam. de proba. c. licet. Nec etiam ipsis testibus non est imputandum si nesciunt omnia capitula, quæ sunt necessaria ad probandum præsumptionem. Sed dices, secundum hoc uidetur q̄ iudex suppleat de facto, q̄ non licet, ut not. s. de positi. c. bonæ memoriæ. il. 1. Sed respondeo hoc esse tale factum, quod licet supplere, quia colligitur ex actis, scilicet quia ex quo admissus est ad probandum præscriptionem, & sub præscriptione comprehendatur titulus, per consequens admissus intelligitur & ad titulum probandum.

S V M M A R I V M.

- 1 Dilationes ad instruendam causam, & ad reprobandum testes an dari debeant sine causæ cognitione.

CAPITVLVM XLIX.

Licet dilectus. [Partes] quia ambæ fortè partes pro duxerunt testes super principali, & ideo utraque pars contra se productos reprobare uolebat, qd̄ poterat. Eridem dicimus in secunda reprobatione, scilicet q̄ utraque pars poterit testes inducere ad reprobationem suorum testium. arg. ff. de leg. 3. l. fideicommi. s. si decet arbitrum. ¶ [Quartos] licet qualibet dilatio ad instruendam causam non fit danda sine causæ cognitione. 3. q. 3. c. inducitur. § spatiū. & in prima dilatione modica,

aut nulla cognitio requiratur, ut not. s. eo. c. in causis. tamen ad reprobandum testes non dabit dilatio sine grandi causa cognitione, tamen semper dabuntur dilationes & breues, & hoc probatur quia nisi odiosæ essent huiusmodi dilationes, non est ratio quare quartæ & ulteriores non darentur ad reprobationem testium. Inno. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Arbitrari an & quando possit citare partes ad remotas partes, & usque ad quæ loca.
2 Confessiones & alia acta factum respicientia coram arbitris habita, an ualeant in iudicio ordinario. & quis in testibus.
3 Iudices ordinarij procedentes per acta habita coram arbitris an possint ratas habere attestationes.

CAPITVLVM L.

Præsentata nobis. [Ab eisdem] partibus. [Solo] domino etiam arbitri non ualebant, de hoc not. s. de offi. dele. c. causam. ¶ [Solo] hic uidetur expirare arbitrium, si multum abscedat arbiter, tamen hoc non est usquequaque uerum; nam licet non possit citare partes ad remotas partes, potest tamen si hoc expressè actū est scilicet q̄ a remotis citet, illud facere; si autem non sit appositum in compromisso, non poterit eum citare, nec causam agere extra territorium rei; sed ibi fit, quia arbitria ad instar iudicis redacta sunt. ff. de arbit. l. 1. Alij dicunt, q̄ per duas dietas citari possunt. arg. s. de rescrip. c. nonnulli. Melius dicitur, q̄ nisi aliàs expressum sit, semper in loco ubi commissum factum est, uel etiam in secessibus si arbiter talis sit qui consuevit in secessibus agere, & iuxta urbem, uel locum compromissi, dummodo sit sine grauamine alicuius partis citare partem. ff. de arbit. l. si cum dies. §. si arbiter. [Videatur] sicut in ueritate expirauit. ¶ [Acta.] Not. q̄ confessiones & alia acta factū respicientia coram arbitris ualere in iudicio ordinario. C. de arbit. pe. §. pen. In testibus tamen aliquid speciale statuitur hic, & not. de hoc. s. eo. c. cum in tua. sed an litis contestatio facta coram arbitris sufficiat coram iudice. ar. est hic. ar. contra. quia sententia non habet uigorem, multominus litis contestatio, nisi quo ad interrompendam præscriptionem. C. de arbit. pen. §. ult. [Optione] ideo autem seruatur hæc optio capitulo soli, & non archidiacono, quia archidiaconus eos produxerat, unde non poterat eos recusare. 4. q. 3. c. si testes. uer. si quis testibus. [Recipiant] hic uult dicere, q̄ iudices procedant per acta habita coram arbitris, ita tamen q̄ si uoluerint ratas habere attestationes coram arbitris receptas, possint, alias iidem testes iterum recipiuntur, & hoc uerum est si testes uiuant. Alioquin necesse habet eas habere ratas, & hoc est tractum. C. de testi. l. ult. C. de arbit. l. pe. in fi. [Superfunt] i. uiuunt. Inno. quartus.

S V M M A R I V M.

- 1 Imperator an possit concedere priuilegium episcopis in causis quæ mouentur in iudicio ecclesiastico.

CAPITVLVM LI.

Nuper nobis. [Nisi iuratus] nisi quo ad præsumptionem. 28. dist. c. de syracusan. 8. q. 3. c. 1. 20. q. 3. c. p. sens. 86. dist. c. tanta. [Iuratus] contra. 1. q. 1. c. qui cunque. uer. oēs. Sol. illi derogatum est, uel illud est spale priuilegium quod concessit imperator episcopis in causis quæ mouentur in iudicio seculari, quia in causis quæ coram ecclesiastico iudice mouentur, non potest concedere priuilegium. [Iuratus] s. eo. c. ruis. C. de testi. l. i. iusur. ran. 33. q. 2. c. admonere.

CAPITVLVM LII.

Venerabili fra. no. [Congregatis] supple supplicarunt pro canonicatione M. abbatis sancti Martini.

S V M M A R I V M.

SYM M A R I V M.

- 1 *Testes post publicationem qua causa produci prohibentur,*
 2 *Testes an post appellationem liceat producere alios.*
 3 *Testium dicta obscura non sunt per alios declaranda.*

CAPITVLVM LIII.

1 **C**um clamor. ¶ Iterum speciale est in inquisitione quæ ex puro & mero officio fit, ut non attendatur ibi publicatio testium quantum ad hoc quin semper testes producantur; & est ratio, nam ideo prohibentur testes post publicationem produci, quia timetur subornatio testium. in Anth. de test. §. si uerò. Sed hic, in inquisitione non timetur subornatio testium ex parte p. ducentis, cum nullus alius sit ibi pars, nisi fama & index. ¶ Item ipse iudex semper habuit apud se publicata dicta testium, siue per se receperit siue per tabellionem. Sed forte oppones, q. si quis specialiter deputatus est ad ministerium inquisitionis, & illi sunt publicatæ attestaciones, nunquid impedit alios producere? credimus idem quod supra diximus, nam si sit minister inquisitionis, non tamen habet ius in inquisitione, sicut procurator qui nō potest remoueri post litis contestationem nisi causa cognita. ff. de procu. l. post lit. cōte. & il. se. ar. iste semper mutari potest. j. de accu. c. olim. & j. de sen. & re iud. c. cum I. & A. ¶ Item non uir, q. possit appellare, nam non uir sua interesse; nisi forte appellaret nomine superioris, qui inquiri mandauit, & ad inquisitionem prosequenda ipsum deputauit, ut in præal. c. olim. ¶ Alij tñ dicunt, q. hic inquisitor ius habet in inquisitione ita q. mutari nō pōt ex quo coepit, & poterit appellare sicut qui agit pupillari actione, & postq. sibi publicatæ fuerūt attestaciones non poterunt produci testes, nisi probaretur collusio. j. de collu. c. ul. ff. de iurei. l. cum qui. §. in popularibus. ff. de po. act. l. 2. ff. de accu. l. si cui. §. 1. & 2. Et rñdetur huic decr. quia hic non erat spālis executor inquisitionis, uel quia nō dī hic q. de nouo interrogat antiqui uel noui inducant, ppter spālitatem cā inquisitionis, sed pp obscuritatem ipsorum; perueniet. n. ad officium iudicis, ut ipse se sic exponat, & forte hæc dilucidatio non est faciendā ad petitio-

a *Ex officio. Ad j. de accu. c. cum dilectus. ¶ Sed dices, quomodo iterum introducerentur alij, cum super hoc eodem articulo producti sunt aliqui? Respon. post apertionem non licet producere aliquos, ut mutent quod dictum est, uel et addant, ut in præal. Auth. §. si uerò. idē uideretur & si nihil dixerunt, nam tunc non pāt iterum produci, cum sibi suspicio subornationis sit, licet secus sit ubi obscure dicunt; cum obscure rñdere, non per omnia idē sit q. non respondere. ¶ Item & ubi uolunt priorum dicta comprobare per testes et post publicationē, puta per testes tuos probauit me emisse die tali, alius pbat ea diē me alibi fuisse, possum etiā post publicatas attestaciones alios producere ad confirmandum priorum dicta, scilicet q. eadem diē fui pñsens & emi. ar. prædictę authen. & s. eo. c. ex tenore. nec ad confirmandum priorum dicta semper admittendus sum, cum habui dilationem ad testes producidos non est mihi danda alia dilatio nisi cum causę cognitione, ut not. s. eo. c. in causis. ut in casu pñsenti notari potest; nam in isto casu satis apparet quod subueniendum est mihi, & meo sacramento credendum, quod malitiose hoc non peto, probabiliter enim credere potui quod sufficerent mihi duo testes ad probandum contractum, sed superuenientibus probationibus aduersarij cognoscitur contrarium. ¶ Sed si aliqui primo dixissent obscure, alij minus obscure, tunc licet q. obscure dixerunt essent interrogandi super expōne dictorū*

suorū, tñ alij ad hāc obscuritātē declarādā non essent admittendi, nisi sicut dictū est ad confirmandū priorū dicta. Aliqui tamen contradicunt prædictis, dicentes q. i. dē testes non sunt iterum repetendi ad declarandum quod obscure dixerunt, nisi quando adeo est obscurum q. nullum habet intellectum; si autem potest intelligi, sed diuersis modis, tunc si quod dictum est ex consuetudine recipiat aliquam interpretationem, illam habebit. ar. ff. de leg. l. mini me. alioquin in benigniorem partem interpretabitur. ff. de leg. l. benignius. j. de spon. c. iunenis. alias uerborum significationi statuit. ff. de condi. & demon. l. 1. §. 1. uel contra introductorem tunc interpretandum est. supra. de proba. c. in pœnitentia.

Causa in cons. 197. col. fin. in fi. & Alex. in cons. 161. col. 4. in 5. uol. ubi quid in dictis testium attenditur quod ut plurimum fieri solet.

SYM M A R I V M.

- 1 *Infamia canonica per penitentiam tollitur.*
 2 *Emendatio criminis quomodo appareat.*
 3 *Fortaliter peccat qui temere iurat.*
 4 *Condemnatus de publico crimine semper est infamis.*
 5 *Excommunicatus aut semper repellitur a testimonio, & uide in n. 7.*
 6 *Excommunicationis sententia etiam iniuria tenet.*

CAPITVLVM LIIII.

1 **T**estimonium. [Eius crimen] tñ de quo non est condēnatus, non irrogat infamiam ipso iure utrum horum fuerit repellitur etiam post sententiā in causa civilis infamiam enim canonicam tollit pœnitentia. 6. q. 1. c. 1. sed infamiam civilem non. 2. q. 3. c. Euphemium §. hic colligitur. licet alij aliter dicant. [Reprobatur]. 6. q. 1. c. 1. qui crimen s. eo. c. super eo. r. c. ¶ Emendatus j. emendatio apparebit si oculum est crimen per sacerdotem, qui dicat eum sibi confesum, uel ut quidam dicunt, eius simplici uerbo credendum est; sufficit autem occultam pœnitentiam agere, ubi crimen occultum est. Si uero crimen eius est manifestum, debet manifesta esse pœnitentia, licet non solennis. 2. q. 1. c. si peccauerit. 45. dist. c. sed illud. 50. dist. c. in capite. j. de simo. c. nemo. ¶ Perurij. j. 6. q. 1. c. quicunq. Et intelligitur hoc uerum, ubi falsum iurauit, & contra licitum iuramentū uenit; sed si non falsum, sed tantum temerarie iuramentum iurauit, uel et contra illicitum iuramentum uenit, qui non est periuus, quia facit contra iuramentum, sed quia temere iurauit. 2. q. 4. c. si aliquid. nō est repellendus a testimonio. s. eo. c. constitutus. Sed tamen quilibet temere iurans mortaliter peccat. 2. q. 2. c. 2. & q. 4. c. necesse. & j. de iurei. c. & si Christus. sed potest dici hoc ideo esse, quia ex quo tale iuramentum non feruat, seipsum præsumitur de talibus pœnituisse; uel potest dici q. etiam temere iurans repellitur. Nec obstat contraria quę loquuntur q. possunt reddere testimonium contra eū qui alias coegit uel induxit ad præstandum temeraria iuramenta, q. in eorum odium factū est, temerariū et iurū non repellit a dignitate. j. de iure iu. c. sicut nostris. alij tñ cōtradiciūt. [Perurij]. 2. q. 7. c. apostoli. §. q. cōmictus. & c. paruuli. [In criminali]. 2. q. 7. c. apostoli. c. ipsi testes [De crimine] nisi secū sit dispēsatū, uel nisi sit in inter. res. ut no. j. de sen. & re iu. c. cū te. ¶ [De crimine] publico, de quo condemnatus semper sit infamis. ff. ex cau. infra. irro. l. athletas. §. calūniator. uel etiam in priuato si descendit ex ea actione, quę etiam damnato in priuato iudicio infamiam irrogaret, ut furti, & in bono raptorum. ff. de his qui no. infra. l. athletas. §. si & dicitur. ff. de pub. iud. l. infra. ff. de cri. stel. l. 2. & 3. & idem et si de crimine priuato, qd est condemnato nō irrogat infamiam; nā cū non possit promoueri, nō poterit sacerdotē

a *Penituisse. Ad de Card. in cons. 35. incip. ad dābā singulariter. col. 2. circa medium.*

accusare; sed laicum potest accusare & testificari in eū. Idem etiam dicimus, & si excipiat de crimine quod nō infamat, ut hic, & siue sit condemnatus, siue non. ¶ Per exceptionem de crimine in quo perseveret, si autem egisset poenitentiam, tunc ita audietur aliquis excipiens contra eum de crimine, sicut audietur excipiens contra electum petentem confirmari de quo not. s. de elect. cap. dum ec. rotho. & j. de accu. c. super his. uel dic hic exceptionem] sed quid dices in excommunicato, sed nunc absolutus; nunquid potest ferre testimonium? arg. q. non. 4. q. 1. c. 1. & 2. ubi multum de hac materia notatum est; Vel dic aliter quam sit ibi notatum, quod nunquam obstat testi q. fuit excommunicatus, dummodo nunc sit absolutus. Sed necesse est crimen probari propter quod excommunicatus fuit, ad hoc ut repellatur; nec obstant rationes quæ ibi sunt notatæ, puta quia non fertur excommunicatio nisi pro magnis criminibus. 1. 1. q. 3. c. certum est, & assignamus talem rationem. Excommunicatio nō est culpa, sed est medicina, uel poenitentia. 2. q. 1. c. multi. & ideo ea cessante non debet aliqua infamia remanere. ff. de his qui not. inf. l. i. c. i. ¶ Sed dices, licet poena excommunicationis non sit peccatum, poenæ tamen impositio per iudicem facta, est probatio culpæ, quæ non nisi probata culpa irrogatur. 2. q. 1. c. nemo. Respon. quod sæpe sine manifesta & solenni probatione quis excommunicatur hoc ipso q. præsens non est in termino, & tamen potest esse q. legitimo impedimento detentus est, & sic est iusta excommunicatio, sed tamen causa uel culpa non subest; unde postea probato impedimento sine difficultate absoluitur. 4. q. 5. c. 1. j. de sen. & re iudi. cap. cum bertoldus. ¶ Item sententia excommunicationis etiam iniusta tenet. 1. 1. q. 3. c. 1. graue ergo esset, q. perpetuam sibi infamiam irrogaret. Ad hoc ergo ut nunc obstat ei sententia excommunicationis, oportet q. probet et culpam pro qua excommunicatus est, arg. ff. de his q. not. inf. l. i. c. i. ¶ Alij tamen dicunt, q. ubi quis contumax esset in parendo super crimine de quo condemnatus esset, & hac causa expressè assignata excommunicaretur, quia talis excommunicatio bene repellitur etiam non probato crimine; & idem dicunt, si etiam amoueretur ab officio uel ordine propter inobedientiam siue excommunicationem. arg. 4. q. 1. c. 1. & 2. ff. de his qui not. inf. l. 1. §. ignominia. & ff. de iudi. l. cum prator. & idem uidetur dicendum, si non esset condemnatus, sed tantum crimen esset notorium, uel etiam non esset notorium, sed tamen iudex exprimit in sententia q. non uult de tali crimine poenitere quod commissit, ideo excommunico eum. arg. prædictarum legum: sed si tamen bene attendas in omnibus his non est causa eum expellendi excommunicatio, sed sententia super crimine lata, uel crimen commissum. ¶ Et ideo melius uidetur dicendum, q. non sufficit ad repellendum quenquam a testimonio, probare q. fuerit excommunicatus expressa causa criminis in excommunicatione, nisi fuerit tale crimen expressum in sententia quod ipso facto infamaret, cum acta poenitentia de alijs criminibus emendatus sit, & infamia canonica cesset. Nec est simile de remisso causa ignominia exauthorato, cum neutrum horum interuenit in excommunicato. Et respondeo obiectionibus, scilicet. ff. de his qui not. inf. l. 2. §. ignominia, & alijs, quia exauthorare militem uel remouere ab exercitu uel ordine, uel iudicem remouere a sententia, de quibus ibi loquitur, est proxima causa poenæ de lictis, sed excommunicatio, uel priuatio a comunione si delictum uel sacramentorum, non est proxima poena delicti, imo aliquod est medium, scilicet contumacia pro qua fertur tantum excommunicatio, & nunquam pro crimine quantumcunque sit graue. 1. 1. q. 3. c. certum. nec hac ratione dicendum est, q. si ipso facto incidit in excommunicationem, ut in uolenta manuum iniectione, q. repellens

fit perpetuo, quamuis sit proxima poena delicti; quia hæc poena excommunicationis non inferitur ab homine, sed a iure, unde non amplius repellitur propter excommunicationem, quam propter crimen tantum, scilicet durante excommunicatione, uel quouque poenitentiam agat; sed in prædictis legibus dicitur, q. miles uel iudex per iudicem fuit remotus, & mitius agit ius quam iudex. [Grauata] nam cum hic repellantur ab electione, & simili modo ab ordinatione. s. de elect. c. super eo. eodem modo etiam repellendus est ab accusatione & testimonio. 2. q. 7. c. ipsi. & c. testes. ¶ [Ciuili] in causa enim ciuili non repellitur siue crimen publicum siue priuatum commississet, si poenitentiam egisset, & non esset condemnatus nec infamatus ipso iure. Item si condemnatus esset de priuato, quod non infamaret. ff. de cri. stel. l. 2. [A testimonio] idem etiam in accusatione, cum ordo, & testimonium, & accusatio, cum de accusatione criminali clericorum agitur, æquiparantur, scilicet ut quicumque ad unum admittitur, & ad aliud. 2. q. 7. c. ipsi testes.

S V M M A R I V M.

- 1 Quarta productio an fieri debeat ubi quis testificata uiderit & inspexerit.
- 2 Attestationes cum per iudicem apertæ sunt, non potest ulterius producere.
- 3 Dilatione assignata statim incipit currere tempus.
- 4 Provincia continentes quæ dicantur habes, remissive.

CAPITVLVM LV.

VLtra tertiam. [Productionem] præstito. in Auth. eo. §. quia uero. §. c. significauerunt. & c. in causis. ubi de hoc not. ¶ Subtraherit hic satis credo, q. ad quartam productionem nunquam debet quis admitti, ut quidam dicunt, quantumcunque uiderit testificata, dummodo plenè illa inspexerit, & hoc sonat illud uerbū percunctatus fuerit, id est cum diligentiā inspexerit. Ex hoc enim q. diligenter inspexerit & per omnia scrutatus est, præsumitur fraus quando post nult producere testes; imo si a testibus qui deposuerunt, quæsiuisset diligenter quid dixissent, non crederem q. propter hoc posset prohiberi iterum producere testes; quia nec iure prohibet, nec etiam ratione, quia per unam uocem de facili instrui non posset; nam si alias non furtinè, sed casu contigisset q. attestationes uidisset, non tamen plenè nec notando circa illa quæ notanda sunt, unde potest super eisdem articulis testes producere. arg. ff. de rei uend. l. officium. C. de proba. l. exceptione. sed contra. in Auth. de testi. §. q. uero. ubi expressè innuitur, q. postquam didicist testificata, nunquam ulterius testes producere potest; sed illud potest intelligi, ubi reuocauit testibus, & uidit testificata; ambo enim ista ut quidam dicunt simul necessaria sunt, & idem est ubi subtrahit, quia etiam si non tunc cōstaret diligenter uidisse testificata, tamen quia præsumitur contra eum propter furtum, ulterius testes producere non potest. ¶ Item quando attestationes apertæ sunt per iudicem, ulterius producere non potest, & in his casibus uidetur loqui prædicta auth. & non dicimus tantum denegandam productionem testium, postquam didicisset plenè testificata, ultra tertiam productionem, sed etiam post primam, uel secundam, & hoc innuit finis. præalle. §. quia uero. nisi in casibus prædictis. ¶ Item dicimus, q. siue plenè sua testificata uideat, siue partis aduersæ, quod ulterius testes producere non potest, quia lex sic generaliter loquitur postquam didicist testificata. Aliqui tamen dicunt, q. uisio testificationum partis aduersæ non impedit productionem

Itcu quando attestationes] sen rishic Inno. quod sola publicatio testium & processus præcludat uia noue productionis. ita intelligit Pet. de Auth. in consi. 225 incipit ad emendationem præmissa in 1. col. & ibi hac opi. tenet de quo la iussim per Fel. in c. fraternitatis iura praed.

ductionem testium, & habent arg. pro se. ff. de iudi. l. iudices. primo dictum magis placet. Nequirit si quis perat q non aperiantur testes, uel quod non feratur sententia quousque tales, qui sunt in captiuitate uel in peregrinatione uel alijs ex consimilibus causis sunt absentes, uel morbo uel furore tenentur, reuertantur, quia ipsi sunt q suæ causæ ueritatem nouerunt, uel quia ipsi habent instrumenta suæ causæ, non est audiendus ultra tempora quæ sunt. 3. q. 3. c. inducia. §. spadium. sed per beneficium in integrum restitutionis sibi poterit subueniri etiā post apertionem testium, & post sententiam præmissa summaria cognitione, ut iterum audiantur. arg. §. de in integ. re. lti. c. 2. & 3. ubi not. Sed dices, nonne melius erat differre quam post publicationem uel sententiam subuenire? Respond. non, quia si differatur, quilibet posset inuenire uiam q nunquam alia causa finiretur, quod esset ualde iniustum; & e contra, scilicet si procedatur, nullum uel modicum sit præiudicium, quia per beneficium restitutionis sibi subuenitur; nec negamus quin iudex ex magna causa ultra tempora statuta posset prorogare dilationem. ff. de reg. iur. l. 2. sed non immoderate. ff. de iudi. l. si non. ff. de uia. mul. fin. ubi de hoc not. Et uidetur q quarta productio, de qua hic loquitur, non potest peti nisi intra tempora statuta nisi per beneficium restitutionis. Si autem per iudicem uel receptionem testium uel instrumentorum steterit per tantum tempus, q in residuo pars suas instructiones producere non potuit, non imputatur sibi. arg. 2. q. 6. c. anteriorum. si autem propter pericula uiarum uel tempestates aquarum ire impediantur, q nulla parte temporis potest pars suam productionem & probationem perficere, potest dici q est hic magna causa, quare prorogare potest prædictum tempus. arg. ff. de eden. l. si quis ex. §. si. & l. seq. in Auth. de his qui ingre. ad app. §. 2. tamen si multo tempore deberent durare prædicta pericula, procedi poterit ad sententiam, sed saluum erit parti per beneficium restitutionis postquam cessauerint pericula, ut dictum est. Prudenter ergo faciet pars, contra quam producuntur testes, si consentit q aduersarius habeat nouem menses, quando summaria cognitione præmissa ordinatum est q institutionem suā habeat de partibus ultra marinis, nec petat articulos q per examinationem articulorum magis instruitur producens, sed permittit eum super tota causa producere instrumenta sua; quia si etiam super mille articulis produceret, non haberet nisi prædictos nouē menses. Et idē dicitur si petat instrumenta ex continentibus prouincijs una uel pluribus, quia non debet habere nisi sex menses, uel ex eadem prouincia tres, & bene faciat disquiri ab initio an uelit de ultra mare producere, uel de continentibus prouincijs; quia si nō bene disquisierit a principio, & habuit tres menses pro instrumentis eiusdem prouinciæ, & iterum habebit sex pro continentibus prouincijs, & iterum 9. menses pro ultra mare, sicut ex ut literæ colligitur. Item si fecerit dare minorem terminū quā trū mensem, & postea desiderauit aliam dilationem, de leui dabitur ei dummodo non excedant inter ambas dilationes tres menses. Sed in istis tribus mensibus, non computabitur medium tempus quod est a fine primæ receptionis usque ad principium secundæ receptionis, siue fuit impeditus producens, siue negligens fuit in prosequendo causam in medio tempore; quia si fuit ei utile q neglexerit & aduersario damnosum sibi imputet, quia uigilantibus non negligentibus iura subueniunt. ff. ex quibus cau. in integ. restit. l. non est. 4. q. 4. c. 1. & 2. Nec negamus q utile sit aliquando istas dilationes breuiare, sed tamen sepe ex breuiatione magnæ dubitationes occurrunt, ut dictum est. Incipit autem currere hic, ex quo dilatio assignata est, & intra dilationem debet impetrare literas & ire pro testibus, uel mittere ad unam prouinciam, uel etiam ad diuersas, nec debent deduci de isto

tempore solennes dies, nec recreationes receptorum, uel iudicum; dummodo non sint malitiose, uel tales per quas impeditus est producens perficere productionem suam. ¶ Continentes autem prouincias non appello archiepiscopatus, sed sicut exponitur. ff. de uerb. signi. l. actionem. §. 1. ultra autem hos terminos, & ante, & post, per confessiones poterit instrui causa.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatus in excepto crimine an admittatur contra eum qui est bonæ famæ.

CAPITVLVM LVI.

Non debet. [Quis in criminibus.] secus si agitur ciuilititer. [Forlan] forsan i deo dicit, quia in excepto crimine accusatus non admittitur contra eum qui est bonæ famæ. 2. q. 1. c. in primis. [Exceptis] C. ad le. Iul. maiesta. l. nullus. ff. de quæstio. l. de minore. [Accusatione] idem dicunt quidam pendente inquisitione, uel denunciatione. [Accusatione] C. de procura. l. reum. [Suspensione] §. 1. diff. c. tantis.

S V M M A R I V M.

- 1 Abbate & priores conuentuum dicuntur agere nomine alieno & tanquam ministri.
2 Abbas non potest esse testis in causa monasterij, quando in eam constituitur procurator, & uide in nu. 3. & 4.
3 Tutor & procurator in iuramento decusio iurare debet in anima sua.
4 Iuramentum de ueritate dicenda, & de calumnia qualiter differant.
5 Iurans in animam alterius quæ dicere teneantur. & uide in nu. 8.
6 Syndici iurare possunt de ueritate dicenda tam super diffinitione causæ quam super expensarum quantitate.
7 Procurator an possit iurare de ueritate dicenda, remissum.
8 Crimina contra testes specifice non confuse obicienda sunt.
9 Indici licet non est ante publicationem testium assignare terminum, intra quem obijcere testibus possint quæ uelint.

CAPITVLVM LVII.

Præsentium. [Tibi auctoritatem] Casus. examinata quadam causa apud sedem apostolicam, tandem pars de Spaldre. obiecit quadam in personis testium sancti Mich. utraque etiam pars penitus suam intentionem probare uoluit per confessionem partis alterius, super hoc ergo hic scribitur, & certa forma porrigitur secundum quam facere debeant. ¶ Abbate] bene dicitur pro abbate & conuentu, & contra priorem & conuentu, quia pro ministris agitur contra ministros quasi nomine alieno; ipsi enim sunt procuratores, non domini. 1. q. 1. c. si priuatum. sed pro conuentibus & contra conuentus in quibus comprehenduntur etiam ministri. j. de concess. præb. c. post electionem. ff. de uerb. sig. l. familie. infut. de iure nat. §. plebs. agitur proprio nomine, quia ipsi domini sunt. 2. q. 6. c. biduum. uerf. palam. ff. quando appel. sic. l. 1. §. impropria. tamen idem uidetur, si etiam ministri actionum non sunt de conuentu, ut sæpe accidit in uicedominis, & sufficit contra alterum fieri sententiam, uel etiam contra abbates ambo nomine conuentus, uel etiam contra ipsum conuentum proprio nomine; & potest abbas qui ex officio habet exercitium actionis reuocare mandatum a conuentu datum procuratori, quando eumque uult ante litem contestatam, post litem autem contestatam non licet sicut nec alij domino liceret. Sed si ambo simul sint litem contestati, & simul & diuisim possunt in causa producere, sicut si ambo essent in solidum procuratores. de hoc no. §. de procu. c. in nostra. ¶ Imo plus uir, q si libellus dicit, agit talis abbas, agit & talis procurator constitutus a conuentu nomine conuentus, ut sicut quo ad uerba uideatur diuersis nominibus agere, tamen quia constat q eiusdem nomine agit, scilicet nomine monasterij & conuentus, ad quem res pertinet de qua agitur, eodem modo procederet hic abbas & procurator conuentus, sicut

sicut supra dictum est. Secus autem si specialiter causa tã
 geret abbatem suo proprio nomine, & idem est si age-
 ret dominus rei de qua agitur cum procuratore quem ip-
 se idem constituit. [Posidere]. No. q. licet possessorio agi-
 tur ad restitutionem possessionis, de rebus tamen spiri-
 tualibus non iuratur de calumnia, sed de ueritate dicen-
 da, sicut quando petitorio agitur. s. de iura. calum. c. lite-
 ras. [Cum possessione] super spiritualibus. ¶ Ab eisdem
 ideo hic abbas & conuentus sancti Micha. requiruntur
 tanquam honestiores ob uehementiores causas. C. de
 procu. l. si. qui simul egerant, ut patet ex ipsa litera, quia si
 solus abbas egisset, ipse solus tanquam honestior requi-
 ri posset. Sed in hoc casu dicunt quidam, quod conuen-
 tus computatur in ipso abbate requiri posset, quia honesti-
 or & ueracior reputatur totus conuentus ex abbate &
 monachis computatis, quam solus habbas. ¶ Item not.
 quod quando abbas constituit procuratorem in causa
 monasterij, in ipsa causa non poterit esse testis, licet alias
 possit. j. de iureiuran. cap. & si Christus. in fi. Sed si con-
 uentus agit per procuratorem, etiam si tanquam honesti-
 or persona iuret conuentus de ueritate dicenda, tamẽ
 idem illi monachi qui iurant de ueritate dicenda, recipi-
 entur in testes, & pro utraque parte ualebit eorum tes-
 timonium; sed quando iurauit ut honestior persona, tũc
 dictum eorum ualeat contra se. ¶ Sed quæres, nonne eodẽ
 modo recipiet abbas ad utrumque, sicut monachus? 7
 Respond. non, quia abbas quasi legitimus defensor est,
 & ideo duplicẽ personam gerere non debet, scilicet agen-
 tis & testis; sed in alio casu nullus monachorum est de-
 fensor, sed conuentus tantum, & ideo singuli monachi, &
 etiam ipse abbas potest esse testis; quia licet instrumen-
 tum dicat abbas & conuentus constituunt talem procu-
 ratorem, tamen ipse abbas ut pars & membrum conuen-
 tus uidetur loqui, & non quasi principalis defensor. [Ab-
 batem] hi non erant syndici per quos facta fuerit litis cõ-
 testatio, sed & partibus placuit quod per hos iuraretur,
 & alias etiam æquitati & iuri consonabit, cum essent ca-
 pita conuentum, posset tamen & alijs committi hoc iur-
 iurandum. arg. ff. de iureiur. c. 1. ¶ Nomine suo] quia de
 conuentu, & ideo iurat nomine suo, & inde est q. inter re-
 spondentes faciet numerum; sed si ipse aliud crederet, q.
 q. maior pars conuentus sciret, cum tanquam pro uniuer-
 sitate sit iuratum, responderet secundum placitum maio-
 ris partis, non secundum suum. Crederem tamen q. si ab-
 bas non tanquam pars uniuerſitatis uel tanquam unus de
 uniuerſitate, sed tãquam principalis, puta quia forte alia
 habebat diuisa, sed hæc iura de quibus agitur, communia
 habebant pro indiuiso, tunc ipse pro se suum placitũ nõ
 tanquam syndicus, sed tanquam principalis persona re-
 sponderet; pro conuentu autem responderet placitum maio-
 ris partis conuentus; si autem hic de conuentu non esset,
 non in anima sua uel nomine suo, sed conuentus tantum
 iuraret, & responderet. Vel dic ut in gl. totius. ¶ In ani-
 mas] hic iurat in animas eorum quorum procuratorem
 agit, quia non est procurator, nec aliquid habet facere in
 causa sed ministerium tantum habet, & organum est eo-
 rum in quorum animas iurauit; Si autẽ esset procurator
 uel syndicus, tunc in talibus in quibus licet procuratori-
 bus iurare de ueritate dicenda. s. q. sibi fit mândatum. ff.
 de iureiur. l. i. iurandum. de hoc no. s. de iur. cal. c. si. tunc
 non iurat in animam alterius, sed in suam, q. satis hic ap-
 paret, ubi dicit q. a syndico inquirat qd credat uel sciat,
 unde apparet q. de sua fñia uel credulitate debet respon-
 dere, non de alterius. ¶ Item cum in decisio iuramento
 tutor & procurator iurare debeat in anima sua, nam il-
 lusoriam esset quod in anima infantis iuraret, cur non
 idem in iuramento quod fit in prosecutione causæ? ¶ Itẽ
 hic admittuntur isti conuentus ut faciant alios iurare in
 animas suas, quia placuit partibus. s. de test. cap. tuis. Vel
 dic quod authoritate huius decre. hodie licitum est om-

nibus collegijs per alium iurare, & hoc ideo quia cum
 collegium in causa uniuerſitatis fingatur una persona, di-
 gnum est quod per unum iurent, licet per se iurare pos-
 sint si uelint. C. de iura. calum. l. 2. §. hoc etiam. & etiam
 propter facilitatem ponendi, & respondendi; alias autem
 quilibet per se in animam suam iurare debet. supra de iu-
 ra calum. cap. fin. & cap. in pertractandis. Imperator
 etiam per alium iurat. 63. distinct. cap. tibi domino. [Par-
 tis ibidem] residentium. ro. quæst. 2. cap. hoc ius. ante me-
 dium. [Ipſorum] eorum, scilicet quia mandabant quod
 in animas eorum iurent. ¶ Veritatem]. Not. quod ubi
 iuratur de ueritate dicenda, tam ponens quam respon-
 dens, non quod credit, sed quod nouit, dicere debet argu-
 ment. 3. quæst. 9. cap. hortamur. sed cum iuratur de calu-
 mnia, ibi quod creditur ponitur & respondetur. C. de
 iura. calum. l. 2. §. 1. Item si esset causa ciuilis, ubi iuratur
 de calumnia, non esset necesse quod in animas conuen-
 tus iuraret, sed in animam suam tantum, & secundum
 suum placitum positionibus responderet, supra de iura.
 calum. c. cum causam. [Ipſi] abbas & pri. or. [Illos] conu-
 tus, scilicet [In quorum]. s. totius uel maioris partis con-
 uentus ibidem residentis, nec sufficeret q. in aliqua posi-
 tione maior pars consentiret iurantium, nisi esset maior
 pars conuentus ibi residentis; & est hoc ea rōne, quia mi-
 noris partis conuentus confessio non potest præiudica-
 re toti conuentui. ¶ Et est not. dignum, quod est iurat
 in animam alterius, non quod sibi uidetur, sed quod dici-
 tur ab his in quorum animas iurauit, dicere tenetur; &
 debet sic componi iuramentum. Nos iuramus per talem
 quod ueritatem dicimus, simile. 63. dist. cap. tibi domino.
 Vel si non essent præſentes illi in quorum animas iura-
 tur, si per literas uel aliter certum est quod procurator
 præſens potest in animas iurantium iurare, & tunc debet
 iurare sic. ego in animas talium iuro dicere ueritatem
 quam sciuerint, uel melius, iuro in animas eorum, quod
 ipſi per me ueritatem quam sciunt, dicent. ¶ Item not. q.
 si abbas qui iurauit in animas aliorum, sciret aliqua, & il-
 li in quorum animas iurauit aliqua nescirent, uel econ-
 tra, non debet respondere ueritatem, nec aliquis pro sin-
 gulis de conuentu qui dicerent se aliquid scire nisi de eo
 quod maior pars scit, sed pro se si aliquid scit alijs etiam
 inscientibus respondere tenetur. ¶ Idcirco enim hic di-
 citur, quod suo nomine iurat, scilicet ut de his quæ sciant
 ueritatem dicant, etiam si alijs nesciant. melius uidetur
 quod etiam de his quæ soli sciunt, nihil dicere debebat,
 nisi de suo facto; cum dictum eorum non præiudicaret,
 neque quasi procuratoris quia procurator non est, ne-
 que quasi testis. & non est alia causa quare pro se specia-
 liter iuret, nisi ut astringatur dicere cum alijs ueritatem.
 & eodem modo a quolibet quæritur de facto suo, si ab
 alia parte quæſitum esset, & compelleretur iurare; sed
 hic bene dicimus, quod licet aduersa pars peteret aduer-
 sariū iurare de ueritate dicenda super his quæ scit, non
 super his quæ fecit, uel de facto suo, non audiretur; lex
 enim loquitur tantum, quando de facto suo interrogat-
 ur. C. de quæſtio. l. interrogari. Quando enim interro-
 gatur de alieno facto, tanquam testis recipitur, non eo
 modo quo hic dicitur. ¶ Item no. quod si non per se sed
 tantum in animas aliorum iurasset, & ipse ueritatem sci-
 ret, illi autem non, nihil diceret, quia de se non iurauit. Itẽ
 si illi dicant, q. aliter dicat quam se habet ad ueritas, quam
 ipse scit, non rñdebit; quia pro nullo homine debet falsũ
 dicere, nec deberet facere contra conscientiam. imo uo-
 catis qui prodesse possunt, debet eos monere ut a falso tes-
 timonio uel dicto abstineant. 2. q. 5. c. hoc uidetur. Item
 si noluit rñdere per procuratorem, sed p se, non uideo qua-
 re prohibentur. Sed quid, si uelit per alium non iuratum
 respondere? [Super quolibet] not. non sufficere ge-
 neraliter negare positionem, nisi ad singula in positi-
 one contenta respondeat. [Sine iuramento] & bene

E e preiu-

- præiudicat hæc confessio, ac si facta esset cum iuramento, sicut & confessio principalis personæ. ar. contra. ff. de cōfess. l. certum. §. penul. sed ista lex loquitur de confessione procuratoris minoris, quia non præiudicat cum effectu, quia datur restitutio in integrum. ¶ A syndico qui licet fuerat cōfessus, qui nec de calumnia iurauerat, quia de rebus spiritualibus agebat, nec de ueritate dicenda, hoc enim iurum abbas & prior præstare debet. ¶ Et est no. di. gnum, q. etiā in causis spūalibus, q. credat uel nouerint a syndicis sine iuramento requiritur. Fatemur tamen, q. syndici possunt iurare de ueritate dicenda, tam super definitione causæ, quā super quantitate expensarum, & etiam super negotio. C. de iud. l. properandū. in fi. C. de reb. cre. l. pe. §. pe. ar. C. de iura. cal. l. ult. §. 1. & tunc licet sine iuramento possint inquirere de credulitate per iuramēta, tamen queri non debet, ut hic; quidam tamen in iuramento de ueritate dicenda adiungunt, q. etiam per iuramentum rñdebit de credulitate. ¶ De procuratore aut an possit iurare de ueritate dicenda. no. §. de iura. calum. c. ult. & si scit, debet rñdere, scio id de quo interrogas, uel credoret si dubitaret debet rñdere, ego dubito. ff. de peri. herc. l. si debitor. & tunc debet ei dari tps ad deliberandū. ff. de in. terrog. act. l. qui interrogatus. ff. de iureiur. l. iurandū. 1. rñ. ¶ Sed & aliquando congrua responsio uidetur, si dicat ego nescio; ubi quq. enim titubabat inter duo, quorum alterum est necessarium, & est facile utrumq. esse uerū, ut si queratur ab aliquo an modo uiuat aliquis an mortuus sit, uel an sit in tali ciuitate an non, uel extra, circa hoc non uersatur cogitatus eius, & ideo bene respondet si dicit nescio. Posset etiam dicere non credo eum uiuere, uel non credo eum esse in ciuitate; & tamen non sequitur ex hoc, ergo credit eum esse mortuum, uel eū esse extra ciuitatem; quia per suam respōsionem nihil ponit, sed negat tantum. in Auth. de his qui ingre. ad app. §. si. [Primō], idest. antequam admittantur testes prioris & conuentus ad reprobationem testium abbatis & conuentus. 11. ¶ Singillatim. Not. non sufficere dicenti contra testes, obijcio testibus adulterium, periurium, & huiusmodi; sed oportet eum dicere quid contra quemcunque testium obijciat. Locum autem, & tempus, quo adulterium uel 12. periurium commisit, an dicere tenetur, alibi no. ¶ Specificationem hoc est no. dignum, q. licitum est iudici ante publicationem testium præfigere partibus terminum, intra quem quæ uelint testibus obijciant. arg. ad idem. §. de proba. c. licet. quod sic probatur ex loco isto, nam istis iudicibus non committebatur causæ cognitio, sed tantum certa forma eis super certis articulis dabatur; & ita coram eis non erat facienda apertio testium, quod ex eo maxime apparet, quia non præcipit copiam attestatiorum partibus concedi, sed sibi sigillata fideliter transmitti. Et ualet hæc cautela cōtra eos, qui malitiose testes sibi contrarios reprobant, & pro se dicentes approbant; non negamus tamen, quin post apertionem testium possint dicere in personas testium, nisi autem fuerit eis terminus præfixus intra quem dicant. [Iuramento]. §. eo. c. præsentium. contra. Sol. ut ibi.

S V M M A R I V M.

1. Procurator compromissarij, & arbiter, an & quando pro, & contra dominum, & exigentem testes esse possint in eadem causa.

CAPITVLVM III.

Romana ecclesia. & j. [Procur]. ff. de testi. l. si. & 2. quæst. 6. cap. statumendum. C. de procu. l. ad negotia. uidetur quod si placet partibus in negotio q. Procurator potest esse testis sicut mediator. arg. in Auth. de testi. §. quia uero in Auth. de fide instr. §. si uero. In alijs autem negotijs semper admittitur quia non prohibetur. ff. de testi. l. 1. ¶ Item argu. quia etiam iudex admittitur in alijs causis. ff. de testi. l. ob carmē. §. 1. dicunt tamen aliqui quod contra dominum bene admittitur, & cogitur pro-

curator in testem & etiam in negotio & causam quā procurauit, sicut compromissarij contra electum a se, & arbit. §. de elect. c. cū dilecti. §. de arbit. c. non sine. [Presump. p. one]. ff. quemadmo. test. aper. l. 1. in fi. ff. de dec. præleg. l. theopompus. supra de procu. c. ex insinuatione. 24. q. 3. cap. si habes.

De testibus cogendis uel non.

R V B R I C A X X I.

S V M M A R I V M.

1. Testimonium in criminali causa non est quis cogendus ferre.
2. Testimonium ferre qui sint cogendi & uide in nu. 3. 4. 5. & 6.

CAPITVLVM I.

- C**ausam matrimonij. [Occultent] subtrahendo se a ferendo testimonio, ¶ Odio & intelligo eos semper se taliter subtrahere, quādo non potest ueritas aliter apparere, & de hoc in ciuilibus, ubi scilicet quis proprium interesse prosequitur, cum ibi sit peccatum in dampnum proximi ueritatem celare. 1. q. 3. c. quisquis metu. Et hoc est uerum, nisi hanc presumptionem alia elidat, puta quia sit religiosus quare magis iurare ueretur, uel alia confimili causa. In criminalibus autem, & ubi non est peccatum celare ueritatem, non presumo eum qui non uult reddere testimonium taliter se subtrahere, q. idcirco nō est cogendus nisi manifeste apparet malitia. §. eo. c. peruenit. il. 2. Item dicimus, quod in ciuilibus & criminalibus, in talibus tamen causis in quibus non coguntur testes etiam si non subtraherent se gratia, odio, uel timore, tamen si deficient alie probationes cogendi sunt. j. eo. c. peruenit. ¶ Compellat quidam dicunt omnes indifferenter cogendos ad ferendum testimonium. C. de testi. l. si quando. Alij dicunt, quod illi soli qui iactant se scire ueritatem. Alij tunc eos tantum compellent, quando propter defectum probationum perit ueritas, quam celare mortale peccatum est. 1. q. 2. c. quamquam. j. eo. c. peruenit. il. 2. 1. q. 3. c. quisquis. ¶ In criminali autem causa non coguntur testes. j. eo. c. pen. sed si ciuilibiter agitur de erimine, coguntur. j. eo. c. peruenit. & c. ult. & c. super his. & c. cum super. ¶ Secundum leges autem in omni casu coguntur. j. eo. c. super eo. Quædam tamen persona non coguntur etiam secundum leges, nisi magna causa subfit, ut sunt senes, ualerudinarj, & alij qui continentur. ff. de testi. l. inuiti. & l. 2. ¶ In causa autem inquisitionis compelluntur testes. j. eo. c. super his. & in causis spiritualibus, ut hic. j. eo. c. ceterum. in causa et denunciationis coguntur. j. de simo. c. licet hely. ¶ Vel dic generaliter, quod ubicūq. celare ueritatem est peccatum mortale, ibi cogendi sunt testes; q. sic probat, iste inductus in testimonium peccat mortaliter nisi reddat testimonium; ergo est cogendus. ar. 2. q. 1. c. si peccauerit. 22. q. 5. c. hoc uidetur. & hac ratione, quia peccatum esset si ageretur inquirendo contra aliquem diffamatum de aliquo crimine, cogendi essent testes. infra eo. capitu. super his. quia peccatum est sustinere infamem personam in aliqua dignitate. 25. dist. 1. cap. primum. ¶ Idem credendum, & si diceretur falsum instrumentum ciuilibiter, uel aliter agatur ciuilibiter non ad poenam, sed ad pecuniarium commodum consequendum uel uitandum. C. de fals. l. penul. infra eo. cap. cum contra. Idem, si subtrahantur testes siue ciuilibiter siue criminaliter agitur, cogendi sunt testes, ut dictum est supra. ¶ Idem est, etsi iidem testes malitiose se subtrahant. j. eo. c. peruenit. il. 2. & c. cum contra. ubi autem celare ueritatem nō est peccatum, ut qñ agit criminaliter, uel

uel etiam ciuilliter scilicet excipiendo uel alio modo ad poenam tantum, non dicimus cogendos, quia celare ueritatem non est peccatum, sed meritorium. I. celare crimē fratris. ar. 2. q. 1. c. si peccauerit, nisi perseueraret in crimine, quia essent ibi cogendi testes, ut sic eum a malo reuocaret poena, quem Dei timor non reuocabat, ut J. de uit. & hone. cle. c. ut clericorum. §. 1. & arg. 2. q. 5. c. hoc uidetur, nisi esset crimen de quo esset periculum qd esset occultum, sicut hæresis, dilapidatio. Nam in his dicimus testes cogendos, etiam sit sit occultum, quia nequeant sine periculo dissimulari. J. de accus. c. qualiter. il. 2. 2. q. 1. c. si quis per capillum. Item super fama uel infamia credimus cogendos. J. eod. c. super his. Item si quis dicatur condemnatus de crimine, credimus cogendos; quia cum crimen iam sit notorium per sententiam, peccatum esset illud celare. J. de coh. cler. c. tua. & c. uestra. Item si dicatur sententia excommunicationis lata in eum, cogendi sunt testes, quia hoc non est crimen, cum excommunicari possit qd sine causa. J. de sen. excomm. c. inquisitionis. & hæc eadē ratio est in sententijs de criminibus latis. ¶ Si uerò diceretur excommunicatus quis sit ipso iure, puta propter manuum iniectionē, ut 1. q. 4. c. si quis suadente, quia ubi oportet probare crimen, non sunt cogendi testes nisi in casu qui est. J. eo. c. peruenit. il. 2. uel in alijs casibus ubi esset peccatum celare ueritatem, ut dictum est. §. & idem dicendum ē, si sententia excommunicationis sic lata sit, excommunico tē nisi solueres. 10. & hoc ratione supradicta, quia non sufficit probare sententiā, nisi probetur crimen. f. eū cessasse in solutione; quamuis possit responderi qd sufficit probare sententiam nisi aduersarius probet contrarium, de hoc plenius. no. J. de acc. inquisitio. c. super his.

CAPITVLVM II.

- 1 Cum super causa que uertitur.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testes quando cogendi sint in criminali causa.

CAPITVLVM III.

Super eo. & J. [Factū]. i. crimen. [Timore] no. etiā in criminali causa testem cogendum, si pars aduersa testes malos prohibeat. ar. J. c. proxi.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testimonium an ferre possit uim passus.

CAPITVLVM IIII.

Peruenit ad audien. [Ostendit] præsumpriuē. [Calliditatis] hic dixerunt quidam hunc uim passum non ferre testimonium super principali, sed super coactione. de hoc. no. §. tit. prox. c. intimauit.

S Y M M A R I V M.

- 1 In iuria prosecutio an dicatur res ecclesiastica, & quando super ea testes sint cogendi.

CAPITVLVM V.

Peruenit ad nos. [De rebus]. No. hic appellari res ecclesiasticam prosecutionem iniuriarum. Item no. qd agitur de iniuria compelluntur testes, & intelligo cum de iniuria agitur ciuilliter ad suum interesse; uel hoc est introductum in fauorem ecclesie, & clericorum, & ne culpa laicorum remaneat impunita.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testes an in causis spiritualibus sint cogendi.

CAPITVLVM VI.

Ceterum. [Quod super consanguinitate]. No. in causis spiritualibus cogi testes. §. eo. c. 1.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testes synodales non sunt cogendi publice testificari.
2 Infames an possint esse denunciatores.
3 Testi an liceat addere dicto suo.
4 Testis qualiter dicatur uariare.

CAPITVLVM VII.

Proterea si testes. [Synodales]. §. 5. q. 6. c. eps. in fin. [Testimoniū] in hoc testimonio reddendo non præsentialat propriē officium testis, sed officialis uel denunciatoris. ¶ Compelli hic uult dicere, qd si testes synodales semel denunciauerūt, & christiani tē sicut iurauerant fieri intellexerint secundum qd iurauerant siue in mrimonio siue in alijs non debent compelli in publico dicere testimonium super eodem negotio, nisi quando alij non inuenirentur super eodem negotio testes. Et est rō hæc, ne propter redditionē testimonij plures sibi acquirant inimicos; uel dic qd testimonij pstant, sed non iurabunt. ¶ Articulus nouus, talis forte, qui non pertinet ad officium suum, tūc. n. præcisē cogant reddere testimonij, ut si forte querantur de dote uel adulterio; nā quia de eo in primo iūro non fuit facta mētio, de nouo iurare debet & testificari. §. ti. prox. c. fraternitatis. & c. de testibus. [Publici] qd synodales dicunt. ¶ Postq. §. ut qd no. 2. q. 1. c. si peccauerit. ubi patet qd illud mandatum de denunciando pētū proximi cōbus tam infamibus qd alijs factū est. Itē magis uident remouendi qui ante officij erāt infames, qd qui postea. Rū. infames uerē pnt denunciare, nisi post hoc officium assumpserint, facti sunt infames; quia si ante erant infames, hoc ipso qd assumpti sunt ut cum eis dispensatū; uel ex quo deliquerunt in officio grauius delinquit, qd si ex officij. 1. r. q. 3. c. præcipue. J. de uo. & no. redemp. c. magna. & idcirco fortius postea qd antea repelunt. uel dic, qd iō non uult qd ualeat testimonium testis synodalis, si postea incurrat infamiā; quia cum hoc testimonium reddat rōne officij, & ei plus qd alij testi credat, indignum eēt ut & infames officiales hnt ecclesia. Vel dic, qd infamis possit reddere testimonij sicut quilibet alius, sed non pōt sicut testis synodalis. Vel dic, qd infamis admittit ad denunciandum, sed nō ad testificandum, ut hic, & 2. q. 1. c. in primis. & §. ti. prox. c. ex parte. ¶ Incontinēti anteq. partibus loquant, uel alicui psonę, alias. n. prælumiēt p eos, nec ualeret correctio, sed tm primo dicto stabit. ar. §. de testi. c. si cut. quis illud loquat post publicationem testium, & etiā post iniuriam; sed eadē rō ut ē ante publicationem, & licet itē dicto primo, ubi testis sed o sūū dicit; tū erit minor ei fides adhibenda, quia propter secundum dictum debilitatur primum. ¶ Si autem antequam exeat a conspectu iudicis se corrigat, debet prudenter iudex attendere modum & causam correctionis. J. de accus. c. cum dilectus. & nisi cognoscat eum probabiliter se corrigere, incidit in suspensionem uacillationis. ff. de testibus. l. in testibus. Vel uariationis. ff. de testi. l. qui falsa. ¶ Si autem non corrigat sed addat, si hoc faciat antequam exeat presentiam iudicis, constat licitum esse; si autem postea, si hoc facit postquam potuit loqui partibus, audiendus est, sed minor fides adhibetur. arg. hic in Auth. de testi. §. quoniam. & §. quia uerō. ¶ Et not. quod uarians dicitur, qui primō dixit aliquid, & postea eius contrarium, nullam causam uariationis assignans; contradicens sibi, idest qui primō dixit duo impossibilia, ut qui dixit se sciuisse contra actum celebratum, & in tali loco, & tali die, interrogatus ubi illa die fuit dicit se alibi fuisse; uacillans dicitur qui dubitando & timendo loquitur, item & qui uariē loquitur. ff. de fal. l. eos q. ff. de testi. l. 2. & l. qui falsō. horum autem testimonium non ualeat, imo puniuntur. C. de testi. nullum. Inno.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testes in causa inquisitionis an cogendi ad peribendum testimonium.

Ee 2 CAP

CAPITVLVM VIII.

Super his. & j. [Literis] super his literis procederetur inquirendo, aliter enim non cogerentur testes, cum talium literarum commissio caderet super crimine falsi, uel potest dicere, q. cum etiam de crimine inculper aliquis qd lite pendente d. commississe, q. testes super eo cogendi sunt in fauorem iudicis, & elidi possit eorum iurificatio, ut ff. de iud. l. si prator. ¶ Cogatis] ¶ No. in causa inquisitionis cogi testes ad perhibendum testimoniu, quia ex officio suo procedit Papa, & non nisi precedente infamia, & ita esset peccatum tacere ueritatem ubi uidet eligi in epm & assumi in quo populus scandalum patere tur. ar. 8. r. dist. 1. tantis. & j. de accu. c. omnipotens.

SVMMARIVM.

1 Testes super quibus criminibus cogendi sunt, & quare.

CAPITVLVM IX.

Cum contra. [Compellere] hic habes in crimine cogi debere testes, & dicunt quidam hoc esse propter enormitatem criminis. unde & i maioribus criminibus dicunt cogendos testes, ut in hæresi, simonia, homicidio, & in consimilibus; quia de similibus idem est iudicium. ¶ Alij dicunt hoc ideo esse, quia hic prosequeretur suum interesse, si qui agebat de falso. Inne per falsas literas fatigaretur, ita peccatum esset celare ueritatem. 1. q. 3. quisquis metu. Sed nonne dices idem, si in modum exceptionis obijceret falsitatis crimen testibus? Rñ. si uelit probare post sententiam eos corruptos falsa dixisse, cogendi sunt quia peccarent mortaliter si ueritatem tacerent, cum ex illa sententia aliquis damnaretur iniuste. ad hoc. s. de prob. c. licet. secus autem si non dicat eos falsum dixisse, sed criminosos; hoc enim non credimus cogendos, quia in nullius præiudicium taceretur ueritas, sed tantum eis poena imponderetur, si crimina probarentur. Vel dic quod plus placet, q. ubicumq; ex probatione criminis quis cōsecuturus est iniam lucrosam, uel uitaturus danosam, semper cogendi sunt testes; quia tūc pētū esset in alterius præiudiciu tacere ueritatem, ut sepe dictum est.

CAPITVLVM X.

Dilectorum filiorū. [Criminibus] si criminaliter agitur, quidam dicunt idem, si ciuilitur, hic. Nam hic dicunt agi ciuilitur. ar. eius quod hic dicitur quando per procuratores agebant, sed per hoc non probatur cum multe criminales causæ per procuratorem agantur. ff. an per alium cau. ap. l. i. uel procurator ad certum articulum in medio accusationis constitutus fuit. de hoc no. s. c. i. & s. c. prox. uel erat tantum procurator ad inpetrādas literas, de quibus hic agitur.

CAPITVLVM XI.

Venerabilis frater. [Super his. j. s. super coniuratione facta, & iuramento præstito de occultanda coniuratione prædicta. [Absoluant] quod si non fecerint, quia sunt absentes uel pertinaces, tu facias.

De fide instrumentorum.

RUBRICA XXII.

SVMMARIVM.

- 1 Scriptura qua dicatur authentica, & qua dicatur publica habes in nota. 2. que autem priuata, in nota. 2.
- 2 Testes quot requirantur ad probandum scripturam per comparationem.
- 3 Iudici dicenti se talem dedisse sententiam an sit credendum, si eam non offendit.
- 4 Litera continere debet tempus rogati instrumenti.

- 7 Notarius debet in instrumento apponere quod fuerit rogatus.
- 8 Notarius cum rogatus non debet secreto manere.
- 9 Priuata scriptura stabitur, si contra eam qui eam fecit introducitur, nec ipse neget.
- 10 Literis cuiuslibet creditur de his que facere debet, uel potest ratione q. fici.

CAPITVLVM I.

I scripturā. j. Authenticā] authentica scriptura est q. fit iudicis autoritate per quoscunq; ut acta iudiciorū. s. de prob. c. qm. ut quidā dicunt. Alij tñ in contrariū. Vel q. fit per publicā personā & sine autoritate iudicis cum subscriptione duorū uel trium testiu. in Auth. de instru. cau. s. sed infra. & C. de tabel. l. 3. li. x. C. de dona. l. in donationibus. s. de testi. c. cū a nobis. Vel q. authentica sigillum habet cum totide subscriptionibus. s. de proc. c. r. j. c. prox. s. de testi. c. cū a nobis. nisi in leuibus, ubi credit et sine subscriptione testiu, cum non sint multū p. iudicialia, qualia sunt. 1. q. 3. c. cur. 98. dist. c. 2. & 3. 72. dist. finct. per totum. & 73. dist. finct. per totum. argument. 97. dist. c. nobilissimus. Item non est necessaria subscriptio testiu in instrō priuato, quod quis de facto suo facit. ff. de proc. l. si procurator. dummodo constet suam esse scripturā. C. de non nu. pe. l. qui fidem. & auth. cōtra qui pro priam. Item et ubi consuetudo est, q. sine subscriptione testiu credat. j. eo. c. cū dilectus. Quidam et dicunt authenticā, quam facit priuatus cū subscriptiōe testium. C. q. pot. in pig. ha. l. scripturas. in Auth. de instru. cau. s. si tñ quisquā. sed uerius est q. priuata est. ¶ Item publicā appello gñaliter oēm scripturam, cui credidit sine alio adminiculo de iure uel consuetudine spāl. j. eo. c. cū dilectus. si autem esset spālīs cōsuetudo, pter scripturas tabellionū & acta iudiciorum, oēs scripturas reputo priuatas, cum ad hoc officiu non spāliter sint deputatæ personæ per quas factæ sunt. & appello publicā scripturā q. sine adminiculo uiuæ uocis alicuius notarij, q. forte mortuus est, uel testiu qui similiter mortui sunt, autoritatē habet. in Auth. de si instr. s. sed & si. & s. si uerō. coll. 6. oportet tñ si negetur illū, qui instrū confecit, fuisse notariū, q. constet eum fuisse notariū p. testes uel per publicū instrū; crederem aut q. sufficeret si per testes probaret, q. publicē officio notarij fangebāt. ff. ad mace. l. 3. in prin. ff. de of. p. s. l. barbarius. C. de testi. l. i. Idem forte & si appareat instrā per eos facta inter multos b

a Item et. j. Adde Car. in cons. 7. 7. m. ci puto de iure. & quod consuetudine induci possit. quod scriptura priuata probet, adde Alex. de l. mo. in c. 53. col. 1. uer. attamen in 1. uel. Et quod consuetudo loci facit priuatā scripturā publicā, adde eundem Car. in cons. 74. m. in discussio ne prem. ff. col. fin.

b Idem forte. Ad de quod cōs opim hoc est contra Inn. ut attestatur Alex. de l. mo. in c. 53. col. 1. uer. ad nota ta in 1. uol. 1. a non publicis personis, & non habet per se autoritatem nisi aduersarius hoc confiteatur, uel nisi per collationem alterius scripturæ subscriptionis, eiusdemque aduersarij & testium qui subscripserunt probetur contrarium. C. de proba. l. instrumenta. ¶ Ad hoc autē ut ualeat per cōparationem probari instrū, oportet in illa scriptura, in qua fit cōparatio, quatuor testes esse subscriptos. in auth. de si instrum. s. si quis igitur. ¶ Idem dicimus, q. si subscribuntur testes in instrumento uel literis episcoporum, uel non subscribantur. ¶ Item quod credatur literis abbatum, uel archidiaconorum, uel aliorum prelatorū de his que sunt extra iudicium, & quātum credatur eis, scilicet utque ad quam summam & inter quas gentes, totum relinquatur consuetudini, & consuetudo talis scripturas publicas

publicas facit. ar. j. eo. c. cum dilectus. ar. C. de eman. l. 1. q. 3. c. conquestus. ¶ Sed obijcies, nonne ius statuit credendum literis episcoporum. 1. q. 3. c. cur. s. de proba. c. post cessionem. & s. de reug. & pace. c. 1. ¶ Sed potest dici in excommunicatione speciale propter periculum participationis. j. de rap. c. 1. alius autem constat, quod si episcopus uel alius dicit talem sententiam ostendat, uel citationem. 7 de prob. c. quoniam. C. de arbi. l. ne in arbitris. in Auth. de hære. & fel. s. si uero absunt. in prin. 1. col. & sic de ceteris quæ in iudicio contingunt, in quibus non creditur literæ episcopi sigillatæ, sed tabellioni tantum uel duabus personis ad hoc deputatis. ¶ Et sic intelligo d. c. quoniam. s. de probat. in alijs autem instrumentis quæ extra iudicium sūt, ut de cōtractibus & consimilibus caueant illi qui sigillare debent, ne aliquid in literis apponant, nisi quod iniunctum est in eis apponere; non enim creditur q. de his quæ uident, facere possunt literas nisi iniungatur eis. in Auth. de tabel. s. non autem. uel ab ambobus contrahentibus, uel ab altero tantum, uel etiam a quolibet altero, si forte ei prodesse poterit, sed instrumentum non proderit, nisi ei qui mandauit. arg. quia res inter alios acta. non pre. C. res inter alios acta. per totum. & etiam potest intelligi. C. de prob. l. ad probationem. ¶ Item non debet compelli litera, idest sigillum apponi nisi in præsentia prælati, ut in prædi. s. nos autem. in Auth. de tabel. Itē debet prælatus certe persone sigillum cōmittere, uerū tamen si per alium sigillari faciat nihilominus ualeat instrumentum, sed puniendus est prælatus. in Auth. de tabel. 6 s. per tabellionem. ¶ Item continere debet litera tēpus rogari instrumenti. in Auth. de tabel. s. illud quoque. col. la. 4. quod debet esse idem cum tempore celebrati cōtractus. Si enim aliud esset scilicet q. ferret testimonium de præteritis, non ualeret. j. de cōsa. cler. cap. tua. ¶ Alij tamen dicunt, quod instrumentum præceptum ab uno, omnibus præiudicat, uel potius est omnibus sufficiens probatio, quia seruus publicus est; obligationes enim prodesse & obesse dicuntur partibus, non instrumentum quod nō est obligatio, nec ex quo oriū obligatio, sed est tū probatio obligationis uel cuiusque alterius facti, ad hoc. ff. rem pup. fol. l. 2. 3. & 4. 1. respō. uel potes dicere instrumentum non nocere, nisi his inter quos sit, & hoc etiam alijs non nocet, dicitur enim fieri inter contrahentes, licet non ambo sed alter tantum uel etiam quisque extraneus, cuius tamen iurē sit, & iudex præcipiat instrumentum. Quidam tamen dicunt & bene, non posse præcipi instrumentum ab extraneis; imo nec ab uno contrahentiū, nisi ambo consenserint. ar. pro eis, quia nec aliter est contractus uel distractus, ut patet. ff. de pac. l. 1. s. & hoc pactum. & l. ab emptione. C. de act. & oblig. l. sicut in initio. Quid enim interest cuiusque extranei quantū ad ius contrahentium præcipere instrumentum de alterius facto? & hoc uerum est in contractibus qui sunt de consensu partium, ut testimonium, sententia, protestatio, exceptio, cōtradictio, appellatio, & similia, sufficit mandatum illius qui illud fieri facit; & q. hoc sic obtineat, satis probatur ex tenore iuramenti, quod præstant notarij in susceptione sui officij. s. de his quæ uidebunt & audient fideliter conficiant instrumentum, secundum q. eis a partibus uel a iudice iniungetur, tamen contrarium uidemus de facto obseruari, quia quicumque tabellioni præcipit quod faciat instrumentum, ipsum conficit, sed non fit bene, & potest esse ea ratio pro his qui sic indifferēter faciunt, quia non ratione præsentis interesse sunt instrumenta, sed quia poterit interesse, & uix est aliquid de quo non possit cuiusque interesse habere instrumentum de eo quod agitur. ¶ Omnibus inspectis plus uidetur inniti ratione, quia siue ab uno contrahentium tantum, siue ab eo etiam cuius nihil interest, possit præcipi fieri instrumentum, &

quod tamen ualeat instrumentum a publica persona sic factum, quia hoc non prohibetur a iure. ff. de probat. l. ab ea parte. Item pro his est. ff. de iur. fisc. l. in fraudem. s. ex his. & s. sequen. tamen ille qui non precepit, non potest agere, ut sibi edatur, nisi procurator suus hoc preceperit. ff. de edend. l. si quis. s. ex hoc edicto. interest ergo cuiuslibet ut præcipiat fieri instrumentum, ut sic possit editionem ipsius petere quæ aliter sibi denegaretur. ¶ Itē nota utile esse, quod tabellio semper scribat in instrumento se rogatum; quia si mortuus esset notarius uel non recordaretur de rogatione instrumenti, pro nihilo esset instrumentum. Si autem uiueret tabellio, credendum est sufficere solum ipsius testimonium. argumen. in Auth. de tabel. in princ. in Auth. de fide instrumen. s. si uero neque. ¶ Alij tamen dicunt, quod præsumitur semper rogatus. argumen. C. de contrahen. & commit. sup. l. 1. in fi. de fideiuss. s. fin. ¶ Item quod cum officium tabellionis sit publicum & commune, quādo rogantur non debent secretū manere, sed bene debent querere omnia, ut sciant quod agatur. in Auth. de tabel. s. nos autem. ¶ Sed si contrarium fiat, nihilominus credimus instrumentum ualere, sed magna est suspicio contra illud, quia si occulte rogatum est & notarius puniendus est. argumen. infra ut eccle. benef. c. ut nostrum. Sed obijcies, suspensum est instrumentum, ergo obijcedum, nisi producat illud per alias probationes approbauerit. C. de proba. l. uideamus. C. eod. titu. l. fin. & ff. eod. l. 1. Soli ibi loquitur quando scriptura uisitata est, uel alias suspecta ex sui forma, uel ratura. C. de edic. diui adri. tol. l. fin. & j. eod. cap. ex literis. & c. inter dilectos. alias autem secus, quia si aliquæ suspensiones adfuerint, tamē durat & ualeat; nisi alias contra illud probetur, nec propter suspensionem cassandum est. argumen. 2. questio. 1. cap. 1. ¶ Item not. quod si priuata scriptura introducit contra eum, qui eam fecit nec ipse neget, ei statitur. ff. de po. l. pu. s. fin. C. de non nu. pecu. l. generaliter. nisi in mutuo, ubi habet excipiens biennium antequam ualeat. C. de non nu. pecu. l. in contractibus. in princip. Si autem neget esse suam scripturam, hoc oportet probare & postea procedatur sicut legitur. C. de non nu. pecu. l. cum fidem. & authen. contra qui propriam. Si uero de alio agatur instrumento quod alius fecerit, si negatur scriptura esse eius cui ascribitur, hoc ipsi probari oportet; si uero certum sit eam suam esse scripturam per sigillum uel alio modo; sed si dicatur non ei credendum, seruandum est quod dictum est supra, scilicet quod non est credendum ei nisi sit tabellio, uel nisi a consuetudine introductum sit quod credatur nisi in casibus, quia actis cuiuslibet iudicis creditur. s. de proba. c. quoniam. ¶ Item creditur literis cuiuslibet de his quæ facere debet uel potest ratione officij, ut si archiepiscopus ad concilium citet. 18 distict. cap. si quis me. uel de consuetudine alias ad consecrationem episcoporum. 65. distict. cap. non debet. per literas etiam episcopos alienę prouincię uocabit etiam simpliciter episcopus, uel si cum ceteris canonicis ad electionem faciendam. supra de elect. cap. cum inter. uel si conuentus licentiat aliquem monachum. 19. quest. 3. cap. statuimus. uel si episcopus mandat uitari excommunicatos. 11. quest. 3. cap. cur. & idem est in literis commendatijs. 72. dist. per totum. ¶ Item & de his quæ ratione officij facere non debent, aliquando creditur, ut in episcopis qui dant literas testimoniales de ordinibus uel moribus alicuius, supra de cleric. peregr. capitul. 1. & 2. ¶ Et idem diderem in procuratore ad impetrandum

a Se rogatum.]
Adde Spe. in tit.
de fid. instrumen.
s. breuiter. uersic.
et not. et ibi la.
Andr. Bar. & Mo.
der. in l. sciendum.
ff. de uerb. oblig.
Alexan. de Imol.
in consil. 153. col.
lum. 2. uersic. non
obstat. ut 2. no.
lum.
b Item no.] Hoc
dictum refert
sequitur Bald. in
l. mandatum. col.
penult. C. mand.
Fel. in cap. ex par
te decani. column.
8. uersicul. decla.
prima supra de ra
scrip.

E e 3 & con-

& contradicendum constituto. s. de rescrip. c. nonnulli. & in omnibus alijs ubi nullum uel modicum præiudicium alij generatur. nam in prædictis casibus, & si non constet sigilla eorum esse qui scribunt, uel etiam si modice autoritatis homines scribant, creditur eis, ut de consuetudine generali & potissime speciali romanæ curiæ obseruatur. [Ad exemplaria] nisi sint publicata, ut no. supra de test. c. albericus. repete quæ diximus. j. de uerb. sign. c. abbate.

S U M M A R I U M.

- 1 Scriptura facta manu publica etiam mortuis testibus in ea descriptis creditur.
- 2 Sigillum non sufficit apponere chartæ nisi is qui apposuit dicat se illud apposuisse.
- 3 Causæ propter quas sigillum & subscriptio apponuntur literis.
- 4 Decretum seu auctoritas non interponitur de futuris.
- 5 Episcopus an possit sigillum suum alij committere.

CAPITVLVM II.

Scripta uero authentica. ¶ Hic no. illas scripturas dici publicas quæ habent sigillum, uel quæ sunt per tabellionem etiam si non sit eis fides adhibenda, & alia authentica, qualia sunt omnia quibus fides adhibetur; & possunt dici omnia authentica publica, sed non e conuerso. Vel melius, se habent ut excedentia & excessa. Vel authentica scriptura hic dicitur originalia siue manu publica scripta sint, siue non. Vel scripturam authenticam dicit acta iudicij. Vel hic dicit scripturam authenticam quæ habet subscriptionem testium & contrahentium. ¶ **P**ublica] No. q. ex quo scriptura est facta manu publica, uel sigillum authenticum habet, etiam mortuis testibus ibidem inscriptis creditur illi scripturæ, ut hic dicit, dummodo non sit in aliquo uitiata, uel uituperata, uel suspecta, uel calumniosa. C. de edic. diui adri. tol. l. si in Auth. eod. tit. s. si uero moriatur. ille tamen, contra quem producit instrumentum, potest illud dicere falsum. C. eo. l. si ueteris. & l. si. Si uero scriptura est aliquo modo uitiata, uel suspecta, uel calumniosa, qui producit eam, debet eam probare ueram. C. de probal. i. ubemus. ff. eo. l. 2. & secundum hoc in intelligi potest. j. eod. c. cum inter dilect. scripturæ autem priuæ non creditur, nisi testibus uel comparatione literarum adiuuetur. eo. s. si uero. ff. de probal. instrumenta. Idem forte dicendum est in forensi instrumento. ar. contra. ff. de dona. l. in dona. ¶ **S**igillum] non sufficit sigillum apponere chartæ, nisi ille qui apposuit sigillum dicat se illud apposuisse. ff. de test. l. pe. C. de test. l. si unus. & l. hac consultissima. & l. in testamētis. & l. i. ubemus. & j. de sen. & re iud. c. cum inter. uidetur etiam sufficere si loquenti in charta, uel contrahentium contentorum instrumento sigilla apponantur, etiam si non dicant sigilla nostra apposuimus. ar. c. arbi. tute. l. si. & j. eod. c. inter dilectos. qualia sunt sigilla epōrū, & aliorū prælatorum, ut quidā dñt. & l. 1. q. 3. c. cur. 1. q. 3. c. statuimus. 97. dist. c. nobilissimus. s. de eo qui mit. in pos. c. cum sicut. s. de elect. c. eū inter. ff. de custo. reo. l. diuus. s. de prob. c. tertio. ¶ **N**on tamen dicimus, q. sigillis inferiorum prælatorum ab episcopo non creditur, nisi hoc haberet consuetudo. j. eo. c. eū dilectus. nisi forte habeat iurisdictionem, quia tūc in his quæ sunt iurisdictionis sue instrumenta cuiuslibet iudicis ordinarij uel delegati reputarem auth. ar. s. de test. c. cum a nobis. & no. quod debet quis sigillare proprio sigillo si habet, & tunc non ualeat si alieno sigillat, nisi ex causa fiat ut sequitur; quia nec etiam prodest suo sigillare, quando est ad aliud officium deputatum. j. de app. c. significauit. ¶ **S**i autem nullum sigillum unquam haberet, uel saltem tunc cum sigillare oportet, non haberet sigillum, poterit alieno sigillo sigillare; sed tunc etiam necesse est hoc ipsum dicere scilicet cuius sigillo signet, & quare alterius sigillo signet, & est ratio in l. quia turbatum esset sigil-

lum. ff. de test. l. ad testium. ¶ **E**st & alia ratio quæ est efficacior uidetur, scilicet ut ubi, & a quo, & ex qua causa signatum est instrumentum, discerni possit; quia sigillū & subscriptio ex multis causis apponitur literis. uerbi gratia, in signū consensus. l. 2. q. 2. c. sine exceptione. s. de proc. c. 1. ff. de pig. l. fideiusor. s. fin. & l. leg. ¶ **Q**uandoque etiam apponuntur in signum testimonij. ff. de pig. actio. l. Caius. Et in signum præstantis autoritatem. l. 2. ques. 2. c. cum redemptor. & c. sacrorum. Quandoque in signū confirmationis. j. eod. c. inter. & multis alijs causis potest sigillum uel subscriptio apponi; unde apparet quod semper in litera debet exprimi ad quid sigillum apponatur, & cuius sit, & a quo apponatur. ar. s. de transact. c. fin. 29. dist. cap. 2. supra de libel. obla. cap. fin. ¶ **S**ed si in literis non dicitur qualitercunque, dummodo hoc scire possit, uidetur sufficere. imo si in alia authentica scriptura & etiam alterius hominis contineatur aliquid, per quod possit sciri ad quid & a quo appositum est sigillum, sufficit. j. de confirm. uti. c. cum dilecta. j. de fideiusor. c. peruenit. nec quæro qualis sit ille qui scripturam facit, puta Rex uel infans homo, sed quia eius nomine literæ mitterentur dummodo sigillum sit personæ authenticæ; cum sigillum sit quod autoritatem præstat scripturæ; unde si esset talis persona, quæ non principaliter sed secundario autoritatem præstat scripturæ, ut est testis, contractus contenti in illa charta quæ non principaliter sed secundario testimonio autoritatem præstat, non est tunc necesse sigillum appositum esse authenticum, sed sufficit qualecunque dummodo characteres habeat, ut in ea. l. ad testium. s. penul. nec exigitur quod sint ibi literæ, dummodo alias certum sit de sigillo; sed si sint, oportet quod possint legi uel in totum, uel in tanta parte, quod indubitanter intelligantur quid uelint dicere. j. eod. cap. inter. Cum corrigia autem uel alia re quæ non sit sculpta ad signandum, sigillari non poterit, ut in ea. l. ad testium. ff. de aur. & arg. leg. l. argento. s. ornamenta. ¶ **E**piscopus autem non intelligitur alieno sigillo sigillare, quando signat sigillo ecclesie. 73. dist. cap. in nomine domini. argu. 7. q. 1. c. scire. Item no. quod ius ciuile appellat anulum, & nos sigillum. Item non est uis, an in litera loquatur ille, qui se obligat uel aliquid aliud facit, uel ille qui sigillat. De his autem quos constat in schedulis uacuis aliquid scribere, crederem non esset falsarios, unde ex quo schedulam sigillatam eius fidei commisit, ex prima facie, quicquid in ea dicitur, creditur commississe. argument. ff. commo. l. cum quis. s. final. crederem enim quod illud mandauit quod scriptum est, dummodo tale sit quod ibi scribitur, ad quod procurator constitui possit. Si tamen probaretur, quod aliud scripsit quam quod mandatum fuerit, quare ut falsarius puniretur. Alij tamen dicunt, quod in eisdem schedulis nihil poterit ponere quod aliud obliget nisi illum cuius est sigillum. Alijs autem contrarium uidetur, scilicet quod nunquam licet schedulas uacuas scribere, nam ille cuius est sigillum dat autoritatem sigillo, & sigillum debet dare fidem scripturæ, & scripturæ contractui. ¶ **S**ed quando incipit dare uel quomodo potest dare; cunque scriptura non fuerit facta, quando sigillum apponitur, sed postea; etiam autem, quod non est, fidem dare non potest. ar. s. de consti. c. cum accessissent. cum suis concor. & ff. de contrahen. emp. l. fundi. & l. rutilia. sed nec decretum, uel autoritas non interponitur de futuris. ff. quod cuiusque uni. litem. s. 1. Item autoritas quomodo præstabit rei quā ignorat, quæ tūc cum causæ cognitione præstari debet. ff. de of. proc. l. nec quinquam. s. udi decretum. & 3. q. 3. c. inducia s. spatij. ¶ **S**ed dices, bene præstat autoritatem rei presentis; nam mandata, qd fecit portanti schedulas, plens fuit. sed rñ. sigillum non præstat autoritatem mandato uel contractui, sed scripturæ, unde bene dicitur hæc scriptura authentica, non tamē de contractu quem continet fidem facit; imo & cum hoc pro-

procurator possit scribere quicquid uult in hac scheda, non sigillum ei præstat auctoritatem, sed ipse scribes. ¶ Item ad hoc quod non ualeat probare aliquid contra hoc instrumentum, uidetur sufficere quod dicit in Auth. de tabel. §. nos autem credimus. & §. seq. ubi dicitur quod tabellio, qui dat auctoritatem instrumento, debet interesse quando completur, & debet audire totum negotium, ut sciat respondere si interrogabitur. ad idem in Auth. de tabel. §. propter tales. eodem modo dicendum est & de illo cuius est sigillum, cum hæc duo hic æquiparantur. Itē multæ absurditates possunt sequi de talibus schedulis; quid. n. si moriatur ille cuius est sigillū antequam sigillū apponatur? & etiam forte eo ignorante fuit sigillū appositum? Item quid si inimicitie oriuntur? Item quod prædictæ literæ non præiudicent, probatio ex eo constat quod is cuius nomine confectæ sunt literæ nesciuit de eo quod in eis scribitur; si enim constaret eum scire uel mandasse de certo scribendo, tunc forte secus dicendum esset. sed forsitan de præsumptione iuuabis te, puta quia dando chartam uacuum uidetur dedisse potestatem quicquid uult scribendi. arg. ff. de pœnis. l. 2. ff. de contrahen. empr. l. clauibus. cum multis concolor. quas habes. §. de consue. c. 2. Sed certe si diligenter dictas leges inspiceres, non sic præsumeres; quia ut in eisdem legibus euidenter apparet, quando ex datione alicuius rei, etiam aliud uel ratione loci uel temporis uel contractus dedisse intelligitur; unde si dedi clauis iuxta horreum, uideo dedi quæ in horreo sunt. ff. de contrahen. empr. l. clauibus. uel si obli go instrumenta uideo obligasse nomina in instrumentis contenta. C. quæ res pig. obli. pos. l. 1. Item si reddo debitori instrumentum in quo continetur substantia debiti, debitum remississe uideo. ff. de pac. l. 2. ¶ Secus si pignus redderem. ff. de pœnis. l. postquam. at hic nihil tale est; unde non uidetur magis præsumendum de uno mandato quam de alio, maxime cum ex multis causis sigilletur, ut dictum est; & sic apparet hic quod non potest iuari præsumptione. ¶ ¶ Confitemur tamen, quod episcopus potest committere fidei personæ sigillum suum, & secundum potestatem sibi datam poterit illo sigillo sigillare scripturas de his quæ pertinent ad episcopum, puta facere commissiones causarum, citationes, confirmationes, & generaliter de omnibus alijs quæ commissæ sunt ei poterit scripturas sigillare, etiam si prelati ille non uideat literas, sicut Papam & alios prelatos, & principes suis cancellarijs hæc committere uidemus. §. de crimi. fal. c. dura. ¶ Sed in contractibus aliorum non poterit nomine episcopi sigillum testimoniale opponere, nisi uiderit; cum testimonium sit tantum de uisu, uel de his quæ plene nouerunt. 3. q. 9. c. testes. & per totū. & sic loquitur in Auth. de tabel. §. nos autem. & c. posset tamen dici, quod etiam testimoniale sigillum apponere potest, ubi hoc de consuetudine est; non quod contractus intelligatur habere testimonium ab episcopo, sed ab eo scilicet cancellario qui apponit, fingitur enim eius sigillum, sicut & sigillum ecclesiæ episcopi fingitur. 7. 3. dist. c. in nomine. tamen bene debent exprimeri in litera cuius nomine apponitur. si an episcopi, uel officialis.

S V M M A R I V M.

- 1 Abrasio, uel correctio in rescriptis uel in instrumentis facta per officiales, et error in facto an quando nocet, & si per alios an falsari sint.

CAPITVLVM III.

EX literis. [Iudicati] repete quod diximus. 7. cod. c. inter. in glo. quæ incipit, secus latius [iudica] bene dicit, & si cum erratum esset in facto, & nulla esset ibi abratio, uel correctio facta, tamen per eas procedendum esset, sicut non secundum eas. §. de rescri. c. super literis. ¶ Et priuilegia. secus de alijs rescriptis obtentis sic, uel etiam gratiosis, cum ibi posset esse fraus, ut potest col

ligi. §. de rescri. c. super literis. c. sedes. & c. ad aures. & c. pastora. & c. cum adeo. & c. constitutus. & c. significante. & c. rodolphus. ¶ Priuilegia. confirmatorijs, secus autē de originalibus; ibi enim si inuenirentur rursus in possessionibus suspectum esset priuilegium sicut instrumentum contractuum, donationum, & huiusmodi, ex eadem causa redderetur suspectum [Abradi] per cancellarium & alios officiales curiæ; si. n. per alios heret, falsarij essent.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumenta quando arguuntur falsitatis, uel ex alia causa, quid qualiter geandum.

CAPITVLVM IIII.

Accepimus literas. Forte per suas literas petebat ipse abbas, quod non cogeretur portare sua priuilegia ad urbem, & etiam quædam alia super quibus papa hoc scribit. [Arg.] eo. c. proxi. C. de fi. instru. l. ult. 96. dist. c. bene quidem. Venerit [Archiepiscopus.] Arguendi. 4. q. 5. c. 1. C. de inge. & manu. l. diffamari. qui filij sint legi. c. lator. C. qui accu. pos. l. qui ea. [Vacillare] propter hoc quod archiepiscopus ea arguit falsitatis; sed si ex alia causa appareant suspecta, hoc bene licet. [Obseruari] qualiter agatur de falso. not. §. de proba. cap. licet. in princ.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum uel priuilegium si plura capitula continet, an omnia in eo contenta sint recitanda, & quare.

CAPITVLVM V.

Contingit. [Interdum recitetur] scilicet totus tenor, ideo autem totus recitari præcipitur, ut audientes totum intelligant an in alijs capitulis contineatur aliquid pure uel sub conditione, & si in totum uel in parte id capitulum sit reuocatum, uel aliqua pacta adiuncta sint circa capitulum de quo agitur. ff. de eden. l. j. §. edenda. [Solummodo] C. quemad. re. ape. l. 3. §. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Spoliatus potest res uendicare, uel petitorium iam inceptum proseguire. Libellus etiam contra procuratorem concipitur. Instrumentum quomodo ex ratura reddatur suspectum. Sententia ex falso instrumento lata quemadmodum non tenet, ita nec priuilegium ex falsa causa uel ex falso instrumento concessum. Priuilegia confirmatoria meliora sunt quam quæ sunt ad instar, uide de priuilegio concessio ad instar in nu. 6.

CAPITVLVM XI.

Inter dilectos. [Petebat] petitorio agit, quia nec possessionem nec expoliationem allegabat, quod est necesse in interdico. ff. de ui & ui arma. l. 1. in princ. & §. interdictum autem. ¶ Sed non uidetur hoc posse stare, quod petitorium intentaret, seu uendicaret rem quam obtinuerat in iudicio possessionis per sententiam episcopi Veron. §. de seq. pos. c. ad hoc. contra id quod est. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. 1. & in fi. de 2. §. 1. & §. de iudi. c. examinata. Solliciti obtinuerit per sententiam, non tamen habuit possessionem corporalem, & ideo quantum ad hoc parum profuit talis sententia. §. de sen. & re iud. c. cum aliquibus. Vel dic quod habuit, sed post archiepiscopus monasterium eiecit, ut dicit decre. præalleg. ad hoc. & inde est scilicet quia possessionem non habebat, quod petitorium intentare potuit. Vel dic, quod a principio monasterium intentauit petito. & posse. & re. pos. & hoc etiam dicit decre. præalleg. §. de seq. c. 1. ideoque nihil impedit quominus spoliatus possit res uendicare, uel petitorium proseguire iam inceptum. ¶ Procuratore. ¶ Non concipi libellum contra procuratorem. not. quod procurator episcopi petit nomine ecclesiæ. [Obtinet] de seq. pos. c. ad hoc. [Saluo] nihil operat hæc clausula. Obi

testabit

lestatib] quasi ad ipsum pertinerent iure suæ cessionis, hæc tamen sententia parum poterat obesse Medio. eccle. siæ, nisi forsan ex donatione nepotibus ipsius se defendere uellet. ff. de appell. l. a. sententia. Item ex hoc quod dicit molestabat, uidetur quod uti possideris, & sic tantum possessorem intentabat, quare non obstat successoris archiepiscopi quominus agat de petitorio, ut not. j. eod. in glo. sed nonne &c. ¶ Confirmabat] tanquam dominus donationem facta a uasallo uilis dominij, quæ donatio uilis dominij non tenet sine licentia domini facta, & hoc confirmatur; confert autem dominium directum quod penes dominum remanet, ut in constitutionibus Federici imperialis. arg. C. de iure emphy. l. ult. j. de do. c. pastoralis. j. de do. inter ui & uxo. c. nuper. aliter tamen exponitur, & melius, non enim credimus quod a se dominus uoluerit per hæc uerba directum dominium abdicare. [Testes] de alijs testibus loquitur hic quam. j. eo. ubi dicit nec attestations &c. cum loquitur de testibus inductis coram deleg. ab Inno. & productis ad probandum præscriptionem & famam; ibi autem de productis coram archiepiscopo cognoscente ex delegatione Imperatoris, & productis ad probandum legitimam donationem factam fuisse, ut ibi dicit. ¶ A. 40. an.] & ita non possedit nisi 10. an. quod non prodest. 1. 6. q. 3. c. quas act. Vel dic, q. uult dicere, q. aliqui testes dixerunt quod possideat a 60. an. circa. & intelligo continuo. Alij testes dicunt, q. possedit a 50. an. & s. intelligo per modicum tempus ultra 50. an. sed secundum hoc uidetur tutus præscriptione. sed dic, q. licet uisus fuerit præscriptionem probare, non tamen probant. [Consumptum] idest subtiliatum, uel corrosum pergamenum propter rasuram, uel alio modo. ¶ [Annotationes] satis in loco suspecto. arg. ff. quæ admo. test. ap. l. 1. C. de contrahen. sup. l. optimam. Similiter suspectum est, si sit rasura in nominibus uel iudicis, uel actoris, uel rei, uel rerum super quibus est litigium, uel in data, uel in narratione siue conclusione iuris, uel in remotione appellationis uel in coactione testium, uel in assignatione termini, & in multis alijs quæ discretus iudex intuebitur; & si contra has suspensiones apparent aliæ in contrarium, iudex ea attendat. Item magis uidetur suspectum propter rasuram, quam propter consumptionem. ¶ Recentior] suspensionem adducit non probatio nem, cum in charta uetusta possit scribi nouus contractus, & super hoc cum alijs quæ tanguntur hic, uel aliquis eorum præsumptiuè aduersarium onerat probatione, quod sic ualet. [Sigillum] hoc sufficiebat. ¶ Cum mitra induta sceptrum integra cera] uehementissimæ sunt præsumptiones nisi sufficientes probationes, unde statim sequitur præsumebatur, non probatur; uel licet etiã singulæ per se non sufficerent, tamen omnes simul sufficiebant, uel aduersarium probatione onerabant scilicet priuilegium esse uerum. [Nullæ aliæ] sufficit ad probationem [sed cum] hoc sufficiebat ad probationem [duz] & ita non probatur Luitardi dedisse, cum nullum priuilegium haberet abbas q. ipsius monasterium exprimeret, & sic non poterat eius donationem allegare. [Ab inferiori] iuxta possit hoc sufficere ad probationem, sed ad præsumptionem faciunt [sigilli] quod non erat pendens, sed qui chartæ adhebat, & hoc sufficit ad probationem [sed ad ipsum] hoc sufficit ad probationem. [Publica] si enim tempore donationis fuisset donatio per manum tabellionis scripta, & idem chartæ sigillum appositum, dum modo subscriptio testium haberet, etiam amisso sigillo ualidum remanet instrumentum. [Authenticæ] quia non erant ibi literæ legibiles, nec etiam erat integrum. [Media] non sufficit ad probationem, cum in hac medietate possit contineri nomen & dignitas. [Mediatas] hoc sufficit ad probationem. [Literæ] subscriptio. [Recentior] uidebatur] hæc suspicio non sufficiebat ad cassationem, sed ad probationem transferendam in aduersarium.

[Mentio] non est sufficiens probatio cassationis, sed presumendum est, quod si habuisset q. priuilegium inferi fecisset. ¶ Inter alios] sed nonne, quia sciebat causam suam agi, imo quia ipse iudex erat, & pro monasterio iudicabatur, sibi præiudicium fecit? ff. de rei iud. l. saepe. ff. de pig. l. fideiusor. Respond. non. j. de sen. & re iud. c. suborta. nec obstat l. saepe. quæ loquitur quando me sciente agebat ille, quem de iure poteram prohibere; ut si creditor agere patiatur debitorem, & in alijs exemplis positus in l. prædicta. uel si quis nomine meo agat, & cum non prohibeo cam ualeat prohibere. At archiepiscopus nec sciebat rem suam quando causam diffiniuit, & etiam si sciret prohibere non ualebit, quominus iure suo, uel q. sic saltim credebat suum, uteretur si uellet, ut in ea. l. saepe. dicitur. in fi. Nec obstat l. si fideiusor. quæ loquitur quando pars sciens rem suam obligari, subscribit instrumento auctoritatem præstans obligationi; secus autem si faciat tanquam iudex, uel tanquam testis, uel alius quilibet officialis, cum nulli debeat officium suum esse damnosum, & ex sententia non habet ille ius nec ex testimonio, sed tantum declaratur ius pristinum. ff. de pig. act. l. c. ius. ff. si fer. uen. l. si cut. §. sed si quæritur. Item sicut apparet in hac decr. in prin. archiepiscopus tantum tulerat sententiam su per possessione, unde non fit ei postea præiudicium in petitorio. Vel dic, q. ex nouo iure peruenerat ad ecclesiam Medio. scilicet post sententiam [in alio] hoc non nocet secundum quosdam, si essent publicata, falsum dicit hæc glo. imo idē esse debet etsi publicata essent; publicatio. n. nihil facit, nisi quod prius non erat authenticum, modo est authenticum, & ualet inter personas inter quas est actus & quā ad idē agitur. [Vnde] ex quo priuilegio [petitionis] quæ forte erat talis, uel consimilis. petijt tale monasterium tibi donata tali comite confirmare dignemur [intelligatur. ff. de reb. dub. l. quoties. j. de uer. sig. c. abbat] confirmari? ff. de iur. om. iud. l. & quia. ar. contra. 63. dist. c. in synodo. 23. dist. c. in nomine. §. de elect. c. cum inter canonicos. ubi de hoc in glo. sed nonne &c. [Quod in eum est] sed dices, cum non esset suum, quia falsum est priuilegium Luitardi, debet tenere donatio. ar. §. de integ. resti. c. constitutus. Respon. ideo non teneret donatio illorum, quæ secuta est ex priuilegio Luitardi, quia non intēdebat Imperator eam donare ut crederet esse ea monasterij ex donatione Luitardi, & intentio est necessaria in fi. de do. §. sunt etiam. & seq. ¶ Item sicut sententia lata

ex falso instrumento non tenet; ita nec a priuilegium concessum ex falsa causa, uel falso instrumento, non tenet. C. si ex falso instr. l. 1. & 2. Si autem non apparuisset falsitas in primo priuilegio, nec ei imperator niteretur, sed diceret Imperator concedimus & confirmamus, non quæreretur quæ sunt confirmata, quæ concessa; quia in quibus non ualet confirmatio, ualet per consequens concessio, quasi dicat Imperator in omnē euentum uolumus ecclesiam habere siue ut donationem, siue ut confirmationem, nisi per obreptionem obtineretur, ut hic & j. c. proxi. ut potius res ualeat quam pereat. j. de uer. sig. c. abbat. ff. de reb. dub. l. quoties. 1. 2. q. 2. c. si quos. §. de integ. resti. c. constitutus. ¶ Alia] bene dicit, & not. hic diligenter priuilegia confirmatoria meliora sunt, quam illa quæ sunt ad instar; quia si in confirmatorijs dicitur de aliqua re quæ sit donata uel uendita, pro donata uel uendita habetur, & sic de simili; usque intelligitur per prædicta uerba donatio confirmata, licet in priuilegijs continueatur in principio, confirmamus omnia habita & habenda, nisi ea quæ dantur & statuuntur principaliter

Ita nec priuilegium. Et quod priuilegium impetratum ex falsa causa non tenet. tenet etiam Bald. hic pro quo dicit benefactore rex. in l. gallus. §. ff. eius. ff. ac libe. et postea. et refert Fel. in c. ad audiendam. il. y. col. 1. l. uers. amplia primo §. de refer. pro quo addo quod not. Pe. de Anch. in consil. 338. in c. p. uis diligenter iuribus. col. 1. uers. tertio ponderandum est.

CAPITVLVM IX.

Principaliter innituntur confirmationi, ita q̄ confirmatio est principalis causa quare sit donatum uel statutum, & non ponitur confirmatio narratiue tantum, & repete que no. in sum. C. de fal. cau. ad. l. i. ¶ Secus autem quando in privilegijs continetur, concedimus hoc privilegium ad instar; quia tunc omnia quæ sequuntur intelliguntur concessa ad instar, unde si sequeretur in eodem privilegio donamus uobis talem ecclesiam, subintelligendum est ad instar; & eodẽ modo si dicit decernimus uel statuimus, imo idem est si dicat adiucimus etiam q̄ habeatis ius in tali ecclesia, uel etiam eam eximimus, nam semper intelligendum est ad instar adiucimus, & sic de alijs, tunc not. quando in privilegijs dicitur, eximimus omnes ecclesias uestras, quæ per uos sumpturunt regulam beati Augu. in quibus has diximus exprimendas. hæc uerba ponuntur narratiue. arg. 4. q. 6. c. quippe. & ideo nulla ecclesia expresse probatur exempta, nisi probetur q̄ pro eo sumpsit regulam beati Aug. [Principale] privilegium Luitardi [Accessorium] privilegium hoc Henrici [Proprietas] C. loc. l. ad probationem. [Possessio] ff. de acqui. pos. l. si qui ante. & l. si aliquem. [sufficiat] fatemur tamen, q̄ ille qui rem locatam accepit, non poterit quæstionem referre de proprietate, uel de possessione [Obscurus] s. de probat. c. ex literis. 3. q. 9. c. indicas. ff. de actio. & obli. l. Arrianus.

SUMMARIUM.

1. Literis cardinalium, si eorum sigilla sint ignota, an sit credendum.
2. Absolutio ex falsa causa quare non tenet, sicut tenet excommunicatio ex causa falsa.

CAPITVLVM VII.

¶ Quod super his. & j. [Suppressionem] ¶ hic potest colligi arg. a contrario sensu, q̄ si non per suppressionem ueritatis uel expressionem falsitatis sint obtentæ literæ cardinalium, etiam si sint ignota eorum sigilla, q̄ credendum est eis; qd̄ referas ad casum de quo hic loquitur decretalis. arg. j. de crimi. fal. c. pe. Sed uidetur quod tunc essent necessaria. 5. sigilla. de cler. pereg. c. i. sed illud. c. loquitur quando nõ solum sigilla sunt ignota, sed etiam nomina episcopatum & episcoporum. Vel dic, q̄ ibi est maius periculum, quàm hic. [Veritatis] quia tacerunt ea per quæ utiles erant terræ sanctæ. [Falsitatis] expresserunt se debiles cum sint fortes, & ideo non ualent literæ, quia si expressissent non habuissent. s. de refcri. c. super literis. [compelli] quia non teneret absolutio ex falsa causa, sicut tenet excommunicatio? respond. quia non intendit absolvere, sed excommunicare intendit. de hoc not. s. de of. ordi. c. ex parte.

SUMMARIUM.

1. Decretalis allegata, quæ tamen in compilatione non sit, an ex bulla p̄denti facta sit iuris.
2. Decretalis iuri contraria an statim sit reiicienda, an papa consulendus.

CAPITVLVM VIII.

¶ Pastoralis. & j. [Decre.] quæ non est posita in corpore decre. sed tamen aduocati eam pro decre. allegant. Vel loquitur de illis decr. quæ licet olim erant posite in corpore decre. quando nullum corpus erat authenticarum præter compilationem Inno. 3. ¶ Vel loquitur, quando bulla dependet in litera quæ ideo statim pro iure non est habenda. C. de leg. l. 2. ¶ [Consulat] not. decre. contrariam iuri non statim reiici, sed papam consulit, est enim præsumptio pro ea, quia posita est inter alias decre. uel etiam aduocati in iudicio eam allegant, refcriptum tamen statim abijceretur. 2. q. 2. c. refcri.

SUMMARIUM.

1. Instrumenta, confessiones, & alias probationes an liceat producere post conclusionem in causa appellationis.

¶ Vm dilectus. & j. [Conclusum] dicunt quidam q̄ etiam post conclusionem possunt produci. arg. quia cum in causa appellationis possiet produci, melius est ergo ante uulneratam causam subuenire. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. l. sancimus. plus placet q̄ in eadem causa post conclusionem nõ licet, ut hic; sed in causa appellationis in qua non est conclusum, & quæ alia causa est, bene licet producere instrumenta, confessiones, & alias probationes, quod dicitur legi. & not. s. de testi. c. fraternitatis. ¶ Alij dicunt, q̄ nec etiam post appellationem licet ea producere, postquam conclusum est. arg. j. c. proxi. in si. ubi dicit q̄ iudex ex officio suo post conclusionem potest interrogare partes, & loquitur in causa appellationis, & ita a contrario sensu parti non licet in causa appellationis interrogare aduersarium; ergo a simili, nec instrumentum producere. [Consuetudo] C. de arbi. l. cum dilect. [Consuetudo] etiam sine subscriptione testium hoc habeat consuetudo, q̄ sine ea creditur. de hoc not. s. eo. c. 2.

SUMMARIUM.

1. Articulis super nouis in causa appellationis an possint partes producere testes.
2. Testibus quo casu stetur, & non instrumentis.
3. Instrumentum quando reddatur suspectum, & uide de hoc in i. m. 4.
5. Instrumentum redditur falsum si quis per duos testes probat se abibi fuisse tempore contractus.
6. Instrumentum non redditur suspectum ob dubitationem testium.
7. Instrumento publico & subscriptione testium uallato derogatur per duos testes.
8. Testes pauciores quàm qui in instrumento sint descripti, an praeiudicant instrumentis.

CAPITVLVM X.

¶ Vm Ioannes eremita. [Condemnarunt] & malè, cum de his ideo de traditione domus nihil actum est. Vel dic q̄ petijt etiam sibi domum tradi actio ne ex empto, & idcirco bene iudicauit iudex secundum probata; sed iudex appellationis, coram quo probatum fuit scilicet de conditione, contrarium sententiat. ¶ Et ita habes hic arg. q̄ partes possunt super nouis articulis in causa appellationis producere testes, licet illud sciuerunt in causa principalis; bene enim scribere potuit Io. q̄ ex quo petebat traditionem rei uenditæ sibi fieri, q̄ sententiaretur pro actore, nisi probaret reus conditionem. ¶ Alij tamen dicunt, q̄ ex quo sciuit ante apertionem testium articulum sibi necessarium, nisi probet ante apertionem testium, post probare non potest. Nec decret. hæc contradicit, quia primò non fuerunt testes producti super uenditione, sed instrumentum. Sed nos non facimus magnam uim utrum sciuerunt uel potuerunt scire, quando agitabatur principalis causa, illum articulum quem uult probare in causa appellationis, an non. Sed in hoc casu est uis, si fuit oblatu articulus ille probandus in causa principali, uel an comprehenderetur sub articulis in causa principali datis, quia tunc si primò probauit per testes, post apertas attestaciones iterum testes producere non poterit, ut not. s. de testi. c. fraternitatis. [No] uum] de hoc not. s. de testi. c. fraternitatis. [Inhabitantes] & ideo non debebant condemnare P. ad uacuum possidionem tradendam. [Anni] nec propter hoc minus ualent eorum testimonium. ¶ [Tabellionem] si omnes testes uiuunt & contradicunt instrumento in quo inscripti sunt, uires suas amittit instrumentum, & statut testibus. s. de proba. c. tertio. ff. quemad. test. ape. l. 1. §. ult. & in Auth. de fideius. §. si uerò fideiusor. colla. 6. Si uerò unus diceret non interfui contradicui uel instrumentum in quo scriptus sum, debilitat fidem instrumenti ita q̄ redditur suspectum. ff. quemad. test. ape. l. 1. in si. & ideo non ualeat ad probandum.

probandum. C. de proba. l. iubemus. Et dicunt quidā hoc esse adeo uerum, q. si. x. testes inscripti sunt instrumento, & unus solus de scriptis neget se interfuisse, reliquis mortuis uel nihil dicentibus suspectum reddit instrumentum.

¶ Alij dicunt, q. licet unus testis dicat se non interfuisse instrumento, dummodo alij tot remaneant inscripti, quot licet contra testentur, uel ad minus nihil dicant, uel mortui sint, quod sufficiunt ad probationem contractus inscriptis redacti, non debilitatur uirtus instrumenti; & præal leg. l. i. §. si. ff. quemad. test. ap. loquitur quando unus ex septem testibus in testamento scriptis negabat se interfuisse contractui, quo sublato propter defectum testium inualidum remanet testamentum. C. de testa. l. si unus. Secus autem esset si illo educto completus remanet numerus testium. Vel ut dicit Io. illud est speciale i testamento propter solennitates quæ ibi requiruntur. Veruntamen si per duos uel per tres inscriptos testes, uel alios probaretur eum interfuisse qui dicit se non interfuisse, stabitur dicto duorum. §. de elec. c. cum dilecti. Imo idem uidetur, & si dicat se non interfuisse, nec etiam probaretur eum affuisse arg. quia in actis si testis negaret testificatum ut scriptum est, uel pars negaret se confessum, uel aliquid aliud quod scriptum est, soli tabellioni crederetur, uel scripturæ tabellionis. §. de proba. c. quoniam. ¶ Si autem plures negarent se interfuisse instrumento, tunc suspectum redditur instrumentum, unde nihil ex illo probatur. §. de testi. c. tam literis. §. de proba. c. tertio. Et intantum hoc uerum est, quod etiam si per centum testes probarent contractum qui in instrumento continetur, nisi per eos probaretur eos interfuisse qui negant se interfuisse, instrumentum inualidum est; quia ei est hæc falsitas admista, scilicet hos duos interfuisse. g. distin. c. si ad sacras. 3. q. 9. c. pura. non negant tamen contractum posse probari per testes etiam inscriptos in falso instrumento, cum ipsi non fuerint participes falsitatis. ¶ Sed oppones, nonne ambo sunt in dictis suis singulares? cum uterque tantum de se neget interfuisse, ut patet. §. de elec. c. bonæ memo. Respon. si ageretur ad probandum, quod alter absens fuerit tempore confecti instrumenti, non sufficerent testimonia eorum quorum uterque diceret se non interfuisse; sed cum agatur ad probandum instrumentum falsum, sufficiunt hi duo qui probant idem scilicet instrumentum falsum & absentiam horum duorum, & maxime cum simul eos adfuisse scriptum sit in instrumento, & quasi simul & pariter testificari uiderentur; quia nec ipsi, nec alij interfuerunt, cum si interfuerunt simul pariter se uidissent secundum quosdam. ¶ Nos contrarium credimus, nam si centum testes dicerent quilibet de se ego non interfui, & duo tantum dicerent fui ubi instrumentum fuit præceptum, uel ubi contractus fuit celebratus, ualidum erit instrumentum quia singuli testes in suis dictis singulares sunt. §. de elec. c. cum dilecti. nec obstat. §. de proba. c. tertio. quia ibi per nullum testem reprobatu fides instrumenti. Vel dic, q. ibi non fuerunt singulares, imo bene & plenè, licet indirectè probauerunt falsum instrumentum; & sic etiam responderetur ad c. tam literis. Vel dic, q. contradicit. §. de testi. c. tam literis. quia ibi expresse probatum fuit instrumentum falsum continere; & quod diximus de duobus testibus, intellige uerum in contractibus ubi duo testes requiruntur. ¶ Si autem requiratur. §. ut in concil. uel. 7. ut in testamentis, non sufficeret alijs negantibus se interfuisse, probare per duos testes contractum initum alias uerum, uel instrumentum præceptum, quantum ad hoc q. per instrumentum probaretur uel codicillum uel testamentum. Aliqui tamen dicunt qui non minus quam alij ratione nituntur, quod etiam si omnes inscripti negent se directò interfuisse contractui uel instrumenti confectioni, nihilominus ualet instrumentum publicum qd per se habet auctoritatem, & hi testes singulares sunt, nec possunt directò probare negatiuum. 6. q. 5. cap. actor.

Non obstat quod dictum est. §. eo. glo. 5. Respon. quia dicit se non interfuisse, pariter dicit & de alijs qui adesse non possunt nisi uiderent eos, cum hoc non sit uerum. Nec obstat. §. de proba. c. tertio. quia ibi indirectè probauit contrarium; & eodem modo respondeo ad decre. tā literis. ¶ Si autem aliquis de inscriptis testibus per duos testes tantum probaret se alibi esse tempore contractus celebrati, etiam centum probantibus se interfuisse tempore instrumenti celebrati uel instrumenti percepti, nihilominus falsum erit instrumentum; non quia contractus non probatur per testes, sed quia addidit testem interfuisse qui non interfuit, ut j. de his quæ si. a præla. cap. quanto. Sed si testes inscripti instrumento uel alij dicerent eum interfuisse in celebratione contractus, uel tempore instrumenti præcepti nisi luce clariore probationes probet se abfuisse, præualebit instrumentum. C. de contrah. stip. l. optimam. Dicunt tamen quidam & forte non male, quod si unus solus nedum plures negarent se interfuisse contractui uel instrumento, reliquis tacentibus uel mortuis etiam si centum essent, debilitatur fides instrumenti. ff. quemad. testa. ap. l. i. §. ult. nam cum nullam fidem haberet hoc instrumentum nisi ex officio notarij, bene per contradictionem testis suspectum redditur testamentum, siue instrumentum, nisi per collationem subscriptorum testium uel contrahentium inuaretur instrumentum. in Auth. de fide instrum. §. si uerò moriatur. & §. quod si tabellio. & in his ubi negant se interfuisse, est facienda optima indagatio. C. de fal. l. ubi. C. de probat. l. iubemus. ita tamen quod semper iudex magis præsumat ut instrumentum ualeat, quam pereat. j. de uer. signi. c. abbate. Nec tanti ualoris est dicta suspicio quæ oritur ex negatione eorum qui se interfuisse negant, ut instrumentum annihilaret, nisi indirectò contrarium probaretur. §. de testi. c. tam literis. §. de proba. c. tertio. C. de prob. c. cum precibus, nisi in acerrima inquisitione aliud appareret. Sed Ioan. Ere. quantum ad hunc articulum fuit in prima opinione. ¶ Si autem testes dicerent se non recordari an instrumento uel contractui interfuerint, sed non firmiter assererent, tunc standum esset instrumentum contra quod nihil asseritur, licet dubitetur; non enim tantam uim habet dubitatio eius, ut suspectum possit facere instrumentum, imo ex quo dubitat in tutiorem & benigniorem partem declinare debet, scilicet ut concordet instrumentum. arg. §. de testi. c. cum tu fili. j. de spons. c. iuuenis. j. de reg. iur. c. 2. ¶ Si uerò testes contradicant in instrumento alij, quam in quo scripti sunt, dicunt quidam q. si factum est remotum magis creditur instrumentis. ff. de proba. l. si arbiter. ff. de car. l. 3. §. duæ. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. ult. alias est lex & incipit, causæ. ¶ Alij dicunt, q. contra quodlibet instrumentum admittitur probatio testium. j. de præscrip. c. ad audientiam. §. de testa. c. causam. C. de proba. l. cum precibus. Sed dicunt necelarios quatuor testes ad minus, cum instrumentum uim duorum testium teneat, & notarius maior sit uno teste, & negant magis credendum est uiuæ uoci quam mortuæ. Nec ob. in Auth. de fide instrum. §. si uerò aliquid tale. quia ibi erat uiua uox & instrumentum ex una parte, & ex alia parte erat tantum collatio literarum. Item dicit, q. licet priuata scriptura succumbat testibus. C. de contrah. stip. l. optimam. non tamen publica, quæ eandem uim habet ut testes. C. de fide instrum. l. in exercendis. ¶ Nos tamen dicimus, quod instrumentum quantumcunque publicè confectum & quantumcunque inscriptos habeat testes derogatur per duos testes, uel ad plus per tres qui probent eum contractum, de quo instrumentum est præceptum, non fuisse celebratum, uel illos, qui dicunt contradixisse, ibi non fuisse præsentis, prædicta ratione, quia dictum instrumentum non habuit auctoritatē nisi a notario, & hunc auctori præferri iustum est dictum duorum testium; & hæc uera sunt, nisi testes super sint qui asserant uerum

S V M M A R I V M.

- 1 Error sine defectus in literis, dummodo intellectus Papa comprehendatur, an uerit respiciatur.

CAPITVLVM XI.

EX parte charit. [In figura O.] Idem forte posset et dici, si dictio esset minus uel oratio, dummodo comprehenderetur intellectus papae. Alij autem dicunt, quod si aliquando intollerabilis esset error in litera, uel in conditione, iudex tamen nisi occultum sit utrum suspectas habeat literas, cum multi sint officiales in curia qui examinant uicia literarum, primum dictum magis placet, nam per bullam satis tollitur suspicio, & oculus saepe fallitur officialium.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumenta uel acta communia parti, an pars exhibere teneatur, & quid si negauerit, uel respondere nolit.
2 Falsum qui probabiliter deceptus respondit, an ei succuratur, & quomodo.

CAPITVLVM XII.

G Perpetuus. [Communium] id est communi pretio redemptorum, uel aliter, ut not. s. de probat. c. 1. Quæritur, aliquis petat sententiam latam contra se pro Petro super tali fundo cassari, uel quia nulla est, uel quia iniusta, & ab ea est appellatum, Petrus respondit exhibere sententiam, actor respondit ego non habeo scripturam, quia iudex noluit mihi copiam ex ea facere, uel quia amisit; sed tu exhibe, quia ipsam habes, an reus cogendus sit eam exhibere? Sol. sic, ut hic. C. de edē. l. is apud. imo si reus non diceret sententiam latam, interrogabitur an talis sententia pro eo lata sit. ff. de interro. act. l. pen. & si negauerit cogeretur cedere sine renunciare sententiae, uel iudex pronuntiabit si qua sententia apparuerit pro Petro lata nullas uires habeat. arg. ff. de interro. act. l. non alienum. Item quia confessus pro iudicato haberetur. ff. ad l. aquil. l. proinde. Et si nolit respondere, pro confessio habetur. ff. de interro. act. l. de ætate. §. qui tacuit. Succurritur tamen illi, qui probabiliter deceptus falsum respondisset, satisfacto tamen aduersario de interesse suo. ff. de interro. act. l. de ætate. §. ex causa. Item contra istum qui dicit nullam sententiam prolatam dabitur actori confessio sua authentica, quæ perpetuo ipsi reo præiudicabit etiam in alio iudicio. C. de libe. causa. l. iubemus. 2. q. 1. c. multi. ueruntamen si poterit probare contrarium, re integra in hoc casu pro ostensionem sententiae uel alio modo probatio præiudicabit confessioni. C. de iur. & fac. igno. l. error.

S V M M A R I V M:

- 1 Instrumenta quæ dicantur diuersa uel contraria, & quando id per se uel per aliud medium, & tunc quæ partes sint iudicantis.

CAPITVLVM XIII.

Imputari. Quidam ponunt casum istius decre. in eo quod producit duo instrumenta, unum in quo continetur quod sit proprietarius rei, aliud in quo continetur quod sit usufructuarius, sed hoc non potest stare quia potest esse quod primo fuit proprietarius, & postea usufructuarius, uel econtra; & sic non discrepant, sed concordant. Alij ponunt casum sic, aliquis produxit instrumentum quod promisit ei tali die centum Bononiæ, item produxit aliud instrumentum quod ipse eadem die promisit tibi centum Romæ; hæc enim scripturæ aduersæ sunt, & si non directæ, sed per medium uel indirecto; impossibile est enim hæc duo instrumenta simul uera esse, ut patet. s. de testi. c. ex tenore. Vel pone casum sic, primo produxi primum instrumentum in quo continetur, quod ego pro ecclesia mea emi fundum a te pro x. tali die & coram talibus testibus, po-

tea

uerum esse quod in instrumento continetur, uel collatione testium, uel contrahentium probari possit, quod uere testes inscripti instrumento contractui interfuerint. arg. in Auth. de fide instrum. §. si tantum. & §. si uero moriantur. & §. seq. ¶ Sed oppones, nonne si instrumento inscripti sunt x. testes uel plures, credendum est eos affuisse contractui? cum notarius fidem faciat de omnibus quæ in instrumento continentur propter publicum officium quod habet? & si credendum est eos affuisse, ergo non pauciores testes præiudicabunt instrumento quam sint qui in instrumento inscripti sunt. Respon. uerum est quod dicitur, quandiu non debilitatur fides instrumenti, sed ex quo probatur est falsum scriptum esse in instrumento, debilitatur tota uis instrumenti. 9. dist. c. si ad sacras. alias si ad scripturas. unde de cetero non credam quod testes fuerint præsentibus; probata enim qualibetunque falsitate tollitur autoritas scriptoris instrumenti, & ita alijs quæ in instrumento continentur auctoritatem præstare non potest. ut in præalle. c. si ad sacras. ¶ Fallit autem hoc quod per testes probetur contra instrumentum, ubi est præsumptio iuris & de iure. C. ad uelle. l. antiquæ. & C. arbi. tut. l. ult. sed licet, ut ibi dicitur, non possit probare contra instrumentum quod uerum fateretur, potest tamen illud dicere falsum. Item non obstant prædictis. C. si mi. se ma. dix. l. si alterius. C. de non nu. pec. l. generaliter. C. de testi. l. testium. & auth. rogari. C. de suffrag. l. 1. & ff. de prob. l. census. C. qui testa. fac. pos. l. hac consultissima. ubi dicitur, quod melior est probatio instrumentorum quam testium; quia bene fateor, quod ubi instrumentum non negatur uerum, quod magis secuta, & indubitata est probatio scripturæ quæ immutari non potest quin appareat. Sed lingua testium satis mutabilis & labilis est, ut C. qui testa. fac. pos. l. hac consultissima. §. at cum na. sed hæc securitas atque prærogatiua tandiu tantum durat, donec contra instrumentum aliquid rationabiliter sit probatum. Secus autem est ubi instrumentum dicitur falsum, & probetur, tunc scilicet quando confictus est inter eos qui scripti sunt qui dicunt contractum celebratum, & alios qui negant; sed si quæritur qui uel quibus testibus alijs præponderare debent, distingue ut magister Io. no. 4. q. 3. c. si testes. in glo. circa contrarietatem [eandem] C. de fide instr. l. in ex. [momenti] §. de testi. c. cum a nobis. [intentionem] hic satis apparet, quod j. petebat principalem uacuum possessionem domus. ¶ Venditionem] satis est bona allegatio, quia iudex hanc uiam eligere debebat, ut fieret concordia instrumenti & testium. arg. §. de testi. c. cum ti. & propter hoc etiam, scilicet ut appareat concordia testium, utilis fuit interrogatio facta a papa, scilicet an una tantum uenditio facta fuisset; potest etiam dici si interrogatio facta non fuisset, tamen concordia testium & instrumenti eodem modo facienda erat, sicut hic fit in hac decre. quod licet instrumentum diceret quod Petrus uendidit domum Ioanni, non negat uenditionem fuisse conditionalem; & ideo probatio super hoc inducta postea, quod uenditio conditionalis esset, erat admittenda, quia non contradicebat instrumento, sed addebat; nam iudex cuncta debet rimari. 30. q. 5. c. iudicantem. ff. de interro. act. l. ubicunque. [obligatum] in conditionalibus autem contractibus non cedit dies ante euentum conditionis. ff. de uerb. sig. l. cedere diem [alias] id est secundum probationes, non secundum ueritatem. C. de appe. l. eos.

2 Bene dicit. 1. de quod Card. in consi. 72. inci. sigillatim singula. col. 5. circa p. m. dicit hoc dictum singula re. & probat allegat glo. mot. in Auth. de testi. §. illud. dicit quod iudex potest interrogare non ut addat, sed ut rationem dictorum reddat.

stea produco aliud instrumentum in quo continetur quod eundem fundum emi Romae nomine meo coram alijs testibus eadem die. Hæc enim non sunt contraria nec per se nec per aliud medium, quia utrunque esse potuit; sed ita diuersa sunt, quod non est uerisimile rem ita processisse, & fidem sibi inuicem derogarent; nescitur enim cui instrumento magis credendum sit. Sed si a diuersis partibus producerentur huiusmodi instrumenta, tunc iudex inspicere debet quod magis est sine suspitione, & ei credet; uel si utrumque est par, pro reo præsumet. s. eo. c. in ter dilect. s. de proba. c. ex literis. C. de contra. stip. l. optimam. ff. de test. l. ob carmen. s. si. [contrarias] C. de fid. in stru. l. diuersæ. [contrarias] secus in testibus, quorum dicta non potuit præuidere, sicut instrumenta.

S V M M A R I V M.

Causa semper in contractibus est exprimenda, saltem in dote, & mutuo

CAPITVLVM XIII.

SI cautio. [idest scriptura] publica uel priuata talis, scilicet confitetur talis tantum se recepisse ab A. uel se tantum debere; secus autem si diceret, A. tantum accepit a B. ar. contrarium. C. de do. cau. non nu. l. ult. sed dicibi non fuisse publicum instrumentum. Item no. speciale scilicet in dote uel in mutuo, ubi licet in instrumento hæc causæ exprimantur, non tamen sufficiant. C. de nõ nu. pec. l. si ex cautione. l. generaliter. Auth. de tempore non so. pe. super do. col. 7. [indeterminate] idest non expressa causæ [in ea] etiam sine scriptis. C. de non nu. pec. l. generaliter [si causam] puta uenditionis, donationis, uel consimilis [probaueris] puta quia confessus es te debere x. lo. pro domo uendita, & tu probas modo quod eandem domum habes, quia aliam rem permutasti pro ea. C. de rer. permu. l. ex placito. & l. cum precibus. Vel probas eum alibi fuisse tempore cautionis emissæ, ut s. de test. c. ex tenore. Vel probat, quod causæ fuit fraudulenter adiecta, cum tamen nulla causæ subesset, uel errando subiecit causam.

S V M M A R I V M.

- 1 Tabelliones facienda quis habeat potestatem. & uide in nu. 3.
- 2 Tabelliones an alius facere possit præter Papam & Imperatorem.
- 3 Notarius facienda consuetudo an hoc ut ualeat, requiritur consensus superioris.

CAPITVLVM XV.

- 1 **C**Vm P. [Tabellio.] Et de tabellionibus dicunt quidam, quod quilibet potest facere tabellionem qui potest dare, uel facere iudicem ordinarium, siue sit Impator, siue Rex, siue uniuersitas, siue collegiū, siue consuetudo, siue quicumque alius. Qui autem iudices facere possunt, not. s. de of. ord. c. cum ab ecclesiarum. in sum. C. de iur. om. iud. Alij dicunt, quod qui potest dare tutores, potest facere tabelliones; qui autem tutores facere possunt, not. in sum. C. qui dare tu. pos. Nobis autem uidetur aliter. l. quod nullus potest facere tabellionem præter Papam & Imperatorem, qui horum usum approbarunt & inuenerunt, nisi forte consuetudo uel speciale priuilegiū Papæ uel Imperatoris alicui hoc concesserit specialiter. ar. C. de eman. l. 1. & ult. & j. de exce. præla. c. accedenti bus. in fi. Et hoc sic probō, certum est quod contra ius est officium tabellionis, quia chartæ animalis mortui creditur sine adminiculo alio, ut not. s. eo. c. 2. Sed contra ius naturale nulli uenire licet sua autoritate, sed potius temeritate propria, nisi principi qui supra ius est, ut patet. ff. de leg. l. princeps. & j. de conce. præb. c. proposuit. sicut diximus in dispensatione quæ est contra ius. s. de tempo. ordi. c. dilect. Et sic nec licet restituere infamen, nec legitimize illegitimos, nec arrogare, nisi principi & paucis alijs quibus est specialiter concessum, ut not. j. qui si sint legi. c. uel ille. & c. per uenerabilē. ff. de post. l. 1. s. de qua. ff. de adop. l. 1. & 2. j. de reg. iur. c. cum te ubi no. Sunt u.

huiusmodi quasi contra naturam, & miraculosa, de infame facere bonæ famæ, & de illegitimo legitimum, & hominem sui iuris subijcere alij, & homini de tabellionibus autem habemus in C. de tabel. per tot. & in Auth. de tabel. tamen nunquam dicitur quod alius quam Papa uel Imperator possit hoc facere; tamen fatemur, quod si aliquis haberet de consuetudine quod possit facere tabelliones, hæc consuetudo seruanda est. ar. C. de eman. l. 1. Item fatemur, quod si alicubi est consuetudo quod credatur aliquorum scripturis, quod consuetudo hæc seruanda est. s. eo. c. cum dilect. Et licet hi, quibus consuetudo conceditur, possint dici notarij qui in notas redigunt quæ coram eis aguntur, uel tabelliones quia in tabellis scribunt; non tamen potestatem habent & officium publicum quod tabellionibus a legibus datur, sed tantum illud habent quod consuetudo eis tribuit quantum eis tribuit. Et non credimus, quod alius subditus ecclesiæ uel imperio possit facere tabellionem præter Papam uel Imperatorem, uel statuere, uel etiam pacto nudo se ligare quod credatur instrumentis alicuius priuatæ personæ cum eis non liceat contra leges publicas, & contra ius naturale sic aliquid statuere; sicut etiam dicimus in tutoribus & iudicibus quod nisi imperator, lex, uel consuetudo, concederet personis certis quod possent iudicare & tutores dare, quod nullus nisi Papa uel Imperator eos posset dare. Nullus enim præter prædictas personas posset constituere, quod libera persona per alium iudicaretur, uel obligaretur; credimus tamen quod alij Reges qui habent supremam & merum imperium, possint id statuere de tabellionibus si uellent. Et nec etiam mireris, quod per consuetudinem potest induci quod aliquis inferior princeps posset facere notarios, non tamen potest constituere quin faciat ipse notarios, uel alij concedere quod faciat. & est ratio, quia in consuetudine ad hoc ut ualeat oportet quod interueniat consensus superioris principis tacitus uel expressus, ut not. s. de consue. in prin. Sed in constitutione secus, quod autem princeps superior approbat, ipse facere uidetur. C. de uete. iu. enu. l. 1. s. omnibus. [ordinarij] re pete quæ dixi. s. de testi. c. Albericus.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentorum & etiam testium publicationi quæ seruanda sit. in nu. 2.
- 3 Testamentum non dicitur authenticum nisi fuerit per tabellionem scriptum.
- 4 Instrumentum quantumque authenticum non præiudicat alijs nisi presentibus uel contumaciter absentibus.

CAPITVLVM XVI.

- 1 **S**I instrumenta. Testamenta autem sic sunt publica; in primis faciet iurare illum qui petijt publicationem, quod eam non petijt causa calumniæ. C. quem ad. test. ap. l. eius. arg. ff. ad exhi. l. theatrum. Item pro his omnibus uocabuntur hi quos res tangit. ar. s. de testi. c. significauit. ff. de adop. l. nam ita. Item uocabuntur testes inscripti in testamento, & si qui sunt absentes uel et omnes, si commodè uenire non possunt mittentur ad eos testamentum, ut cognoscant si testamento interfuerint; & si consenserint omnes publicabit illud, & hæc omnia debent publice expediri, probantur hæc. C. quemad. test. ap. l. 1. ff. quemad. te. ap. l. 1. & l. cum ab inimicis. & l. si. nec requirendus est tabellio, nam prædictæ leges non faciunt mentionem de tabellione, quia in eis loquitur de testamento quod non erat scriptum per tabellionem. C. de testa. l. cum anti. s. si. & eodem modo facienda est publicatio, si non appareat testamentum, quia non fuit exinde facta scriptura, uel si facta fuit, exusta uel subtrahata est. ff. quemad. test. ap. l. si in duobus. s. si. hæc autem publicatio, quæ in multis legibus dicitur apertio testamenti, debet fieri apud certos iudices, & gesta interuenire debet. C. de testa. l. consulta. & l. publicari. & ex tunc sunt authentica instrumenta. Et similiter est procedendum

nam in publicatione testium receptorum de aliquo contractu non redacto in publicam formam, de qua loquitur. s. de testi. c. significauit. quia tunc contractus, uel aliud actum, quod erat tantum in mente hominum, redigitur in publicam formam; & ideo maior solennitas ibi adhibenda est, quam si instrumentum publicum deberet propter consumptionem uel aliam iustam causam publicari.

¶ Sic etiam est in testamento, quod non est authenticum nec publica scriptura, nisi scripta fuerit per tabellionem; si enim per tabellionem scriptum est, cum sit authentica scriptura, non oportet in aliam publicam scripturam exemplari, nisi aliqua causa subesset, ut hic, & quia testamentum quod a testatore uel alia persona priuata scribitur, quod fieri licet. C. de testa. l. cum antiquitus. s. si in auth. ibi signata. ¶ Et quod non sit authentica scriptura, ex eo patet quia ibi non est manus publica, nec sigillum authenticum. s. eo. c. 2. Huius authenticationis siue publicationis est effectus, quia per illius testamenti siue instrumenti sic publicati ostensionem fit misio in ipsam hereditatem per edictum di. adri. C. de edic. di. adri. l. si. Est & effectus, ut fidem perpetuam semper faciat. C. de testa. l. 2. alias autem licet sigilla, numerus testium, & alie solennitates ualeant ad hoc quod testatoris uoluntas ualeat, quæ secundum leges si unum ex his deficeret non ualeret, ut C. de testi. l. si unus. nihil autem probant nisi scripta sint per publicam personam, uel sigillo authenticum sigillata; sed in exemplatione publicorum instrumentorum hæc non sunt necessaria, cum illa authenticatione suam retineant ex signo, uel sigillo prælati, uel tabellionis, ut not. s. eo. c. 1. quod ex eo apparet, quia etiam post mortem prælati uel tabellionis fidem faciunt; sed hic satis uidetur, quod partibus præsentibus uel per contumaciā absentibus debeat fieri hæc publicatio. j. de confr. uti. c. cum dilecta. j. de prin. c. ex parte. & ad hoc bene facit. C. de si instr. l. fin. ¶ Item etiam si partes exemplificationi consentiant sine iudice, non ualeat, ut hic, licet partium consensus sufficeret sine iudice ad faciendum instrumentum de contractu, uel super confessione de contractu iam facta. ¶ Imo plus uidetur, quod quantuncunque authenticatum sit instrumentum, non præiudicat alijs nisi præsentibus uel contumaciter absentibus, & quid contra illud dici potest secundum tenorem prædictæ. l. si. C. de si instr. ubi dicitur, quod non sufficit instrumentum exhiberi in iudicio, nisi & ei fides imponatur quin semper illud exhibere teneatur; nec est contra. s. ut lit. non conte. c. quoniam. in prin. quia ibi est speciale, nec dicitur proprie publicatio, sed exemplatio uel transcriptio; superiora autem dicuntur publicari proprie, quia cum prius non essent publicata in publicam formam transcribuntur. posset tamen dici quod si aliqua instrumenta sunt in casu perditionis propter ueritatem uel aliam causam consimilem, quia tunc etiam absentibus partibus possent transcribi instrumenta, si uocari & expectari non possunt. ar. j. de confr. uti. c. cum dile. s. 1. & s. ut li. non conte. c. quoniam. in prin. attentiones autem & alia acta per tabellionem solum sine testibus scripta non sunt publica scriptura, nec faciunt fidem coram alio iudice nisi sint publicata. ¶ Et not. quod proprie authentica exemplantur, & non authentica publicantur [inspecta] hæc faciendi sunt uocatis his quos res tangit. s. de testi. c. significauit. ¶ Sed quidam dicunt & forte non male, quod si de uerbo ad uerbum exemplentur, & si iudex diligenter inspiciat sigilla & omnia alia quæ necesse sunt inspici, quod bene ualebunt talia exemplaria; sed si unum instrumentum breuiter facit mentionem, puta quia dicit sententiam laram sicut in publico instrumento per manū talis notarij confecto continetur, non uidetur quod per huius mentionem probetur sententia lata.

¶ Imo idem uidetur, sicut in publico instrumento uidemus contineri; nam in hoc casu potius uidetur testimonium

reddere, quæ uetusta exemplare & authenticare, & hoc satis innuit hæc decr. de hoc etiam not. j. de uer. sig. c. abbate.

72. inci. sigillatim singula. colum. fin. Et ibi intelligit hoc uerum, nisi partes fuissent presentes, & non appellasset; quia tunc probaret plene, alleg. Inn. in c. quoniam contra. s. de pba. & in c. in fine. s. de of. deli.

De præsumptionibus.

RVBRICA XXIII.

SVMMARIVM.

Malum & damnum semper præsumitur fieri malo animo, nisi contraria præsumptio ualeat.

CAPITVLVM I.

Icut noxius. [mittit] manifeste [mortem] id est ut occidat. ff. ad l. aquil. l. nam ludus [ludens] malum enim & damnum semper præsumitur fieri malo animo, nisi contraria præsumptio ualeat, ut ff. ad l. aquil. l. doctem. & l. si obfretrix. s. si. & l. nam ludus. & litem mela. in prin.

SVMMARIVM.

Iudicibus licet tentare, ut præsumptiones habere possint.

CAPITVLVM II.

Afferre mihi. [Diuidite] non suadendo, sed tentando loquitur, & probando præsumptiue, ut uidelicet ex hoc præsumptionem possit habere, & iudices sumant inde exemplum [commota] interpositio est, id est præsumitur quia diligit. j. c. proxi. & 23. q. 4. c. ea uindicta. circa prin.

SVMMARIVM.

Interpretatiue quomodo & quot modis quis confiteatur, & quæ pena puniendus.

CAPITVLVM III.

Nihilus dubitat. [Confiteatur] confiteatur quis interpretatiue. 11. q. 3. c. rursus. 3. q. 9. c. decernimus. Et hoc ore. 11. q. 6. c. 1. Et rei euidencia. 38. dist. cap. Priusquam. [confiteatur] id est præsumitur contra eum, non tamen condemnatur, sed punitur in expensis, & aliquando grauius. s. de iudi. c. 1. C. de iudi. l. sancimus. 11. q. 2. c. 3. c. rursus.

SVMMARIVM.

Tacere, aliqua præsumptio est, sed non probatio.

CAPITVLVM V.

Nonne bene dicimus. Quia erat ueritas quod esset Samaritanus, aliqua præsumptio est, sed non probatio, tacere.

CAPITVLVM VII.

Quoddam. 16. dist. cap. quod dicitis.

SVMMARIVM.

Inducie an sint concedendæ malitiosè petenti.

CAPITVLVM IX.

Scribam. Ironice, quasi non scribam; sed supple, plene. & est arg. inducias concedendas malitiosè petenti. ff. de uer. signi. l. si insulam.

SVMMARIVM.

Probare uolens aliquid non uerisimile an debeat admitti.

Præsumptio quæ dicatur inuis & de iure.

CAPITVLVM X.

Quia uerisimile. s. de renun. cap. super eo. s. de restit. spolia. cap. sollicitè. ff. de proba. l. de indubitato. [concesserit] id est per ordinarium concedi.

Ff cedi

cedi fecit. ¶ [Verisimile] not. quod ubi aliquis uult probare aliquid quod non est uerisimile, non est super hoc eius admittenda probatio, nisi aliquid sit quod loci, uel bonitas huius præsumptionem elidat, puta fama testium, uel alia rationabilis circumstantia, ad idem. supra de procu. cap. in nostra. infra. de no. ope. nun. cap. 2. de præsum. No. quia si est temeraria, reprobat. 2. q. 1. c. primo. j. de sen. excom. c. inquisitionis. uolenta est sufficiens ad sententiandum. 32. q. 1. c. dixit. j. eo. c. literas. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. l. filium. Circa hoc tamē distingue, quia alia est iuris & non de iure, & hæc admittit probationem in cōtrarium. 25. q. 3. c. extraordinaria. 27. q. 1. c. nec aliqua. s. de prob. c. proposuisti. C. de epis. & cler. auth. legitima. 1. 2. q. 5. c. nulli. j. de testi. c. requisisti. ff. de do. inter uir. & uxo. l. quintus. C. eo. tit. l. etiam. ¶ Est autem præsumptio iuris & de iure, si quādo quis aliquid statuit super certo facto, & contra hanc non admittitur probatio. j. de spon. c. ad id. & c. is qui. j. de condi. appo. c. p. ruas. & c. de illis. j. qui ma. accu. poss. c. in super. & de spō. c. commissum. 54. dist. c. fraternitatem. 27. dist. c. quod interrogasti. 27. q. 1. c. uidetur. j. de reg. c. uidua. C. de rei uxo. act. l. 1. in prin. ff. de statu ho. l. qui in utero. insti. de excu. tut. s. filij. ff. de lib. & posth. l. titius testamēto. s. lucius. ff. de uer. sig. l. quod mortui. probabilis quando semiplenā probationem inducit. j. de sen. excom. c. inquisitionis. j. de ressi. spo. c. sollicitē. ¶ Quandoque sufficit ad inducendam purgationem. s. de pur. ca. c. si quis de gradu. 2. q. 5. c. presbyter. Item quandoque requirit probationes contra se. ff. quod met. cau. c. non est uerisimile. C. de contrahen. stip. l. optimam. quandoque nullas admittit, nisi sit fama uel alia circumstantia contra eam, ut hic. quandoque; re fundit probationem in reum. j. ut eccle. benefic. c. ut nostrum. ubi no. C. de proba. c. siue. Quandoque; etiam adducit secum sententiam. j. eo. c. illud literas. s. eo. c. afferre. ff. de stipu. seruo. l. quod si seruus. No. tamen, q. ubi ex præsumptionibus proceditur, multum debet iudex temperare sententiam, & maxime ne condemnet nisi raro & modice ad penam nec pecuniariam nec corporalem, q. potes bene colligere ex sententia Salomonis. s. eo. c. afferre. ubi licet ex præsumptione uoluit adiudicare uni mulieri filium, non tamen uoluit aliam condemnare ad mortem, ad quam iustissimē erat condemnanda si legitime esset probatum contra eā q. filium alterius clam surripuisset. Quidam tamen has præsumptiones, quas diximus probabiles, dicunt uolentas; sed hic non est uis nisi in uerbo quē est pertinacibus relinquenda [fama] fama enim supradictam præsumptionem diminuit.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio propter nuptias locum nō habet, nisi ubi est matrimonij.
- 2 Matrimonium nunquid probetur per productionem instrumenti propter nuptias.
- 3 In ecclesia, uel cum uxore si quis multo tempore stetit se probet, an per hoc debeat in causa obtinere.

CAPITVLVM XI.

Illud quoque. [Vēdicans] adiecta cā de iure canonico, sicut & filius petitur per rei uendicationem adiecta cā de iure quirito. ar. ff. de rei uen. l. 1. r. s. 1. [Instrumentum] instrumento autem soli non statuitur, quia confectum est super dote & non super matrimonio [nominat] quæ nominatio præsumptionem inducit. 32. q. 4. c. dicat. ff. de proba. l. non nudis. [donationem] quod solis liberis conuenit, & non seruis. C. de lati. liber. tol. l. 1. s. sed & si quis. ff. de iure do. l. si mulier. s. eius nomine. [uitio] i. ad hoc confectum ut dominus uidens & tacens seruū nū pisset, cōsensisse q. esset liber uideatur. C. de lati. liber. tol. len. auth. ad hæc. & si negaret dominus eum nū pisset, appareret instrumentum. ¶ [Ille] seruus mulieris [more] præsumptio elidens præsumptionem [attendit] ad conserua-

tionem matrimonij, ubi nō sit præiudicium alij matrimonio. de hoc. no. s. de test. c. præterea. & c. cum quis. Et licet fama plurimum adiuuet, tamen p. eā non adiudicatur matrimonium, sed per instrumentum quo continetur donatio propter nuptias & quo se coniuges nominabant, donatio enim propter nuptias non habet locum nisi ubi est matrimonium. j. de do. inter uir. & uxo. c. & si necesse. & quod obijciebatur contra instrumentum q. fraudulenter erat confectum, non probabatur, nec præsumebatur si notarius consuevit fideliter suum officium exercere. j. eod. c. in fi. ¶ Et tamen dicunt quidā & non male, q. licet produceretur instrumentum donationis propter nuptias uel etiam dotis, propter hoc non probaretur matrimonium si alij matrimonio primo contracto fieret præiudicium, in matrimonio enim necesse est interuenire uerba si loq. possunt contrahentes. j. de spon. c. tux. Item talia uerba sunt necessaria, quæ mutuū consensum de præsentī exprimāt. j. de spon. c. p. e. & j. de spon. duo. c. 1. item hoc diligenter attendendum est, q. si aliquis petit aliquā in uxore, & probat q. per decem annos simul cohabitauerit, & fama uiciniæ habet quod eam tenuit in uxorem, quod sententialiter obtinebit; nulla enim æque est probatio bona in his, sicut fama uiciniæ. ¶ Et uidetur multo fortius, quod si agat possessorio ad restitutionem possessionis uxoris, & probat tenuisse eam & fama esset, quod tenebat eam ut uxorem, quod obtinebit in possessorio; imo plus uidetur, quod etiam si non probaret de fama uiciniæ, sed tātum probaret per duos uel tres testes, quod uir cum uxore iacuit uel steterit uolens & intendens in ea quere uel seruare iuris possessionē, uel uinculi uxoris, & ipsa mulier hoc ipsum sciebat q. hic intendebat uir, q. iudicabitur matrimonium inter tales; & erit, si spoliatio interuenerit, uxor uiro restituenda. imo forte eadem probationes sufficerent in petitorio ad probandum matrimonium uerum. ¶ Item a simili eius quod hic dicitur de matrimonio carnali, uidetur idem in spiritali; quia si aliquis diu steterit in aliqua ecclesia ut clericus, uel ut rector, & probat per famam uiciniæ q. ita sit, quod non solū in possessorio, sed etiam in petitorio iudicabitur pro clerico. ar. s. eo. c. quia uerisimile. & si contrarium dicatur, sequitur magna absurditas, q. oportet semper quascunque habere probationes paratas de sua institutione canonica. ¶ Nobis uidetur, q. licet aliquis probet se multo tempore stetisse in ecclesia, uel cum uxore, & famam uiciniæ sic se habere q. ecclesiam tenebat pro sua, & mulierem p. uxore sua, non tamen ualet sibi intantum q. sententia feratur pro actore; nam cum utrobique perat ecclesiam & mulierem quasi suam, nisi probet de iure suo, reus absoluetur. C. de proba. l. actor. & hoc nisi conuentus probetur in mala possessione fuisse, tunc enim ipsi conuentio incumbit probatio, ut no. per eundem. s. de his quæ uime rulse cau. sunt. in rub. nec sequitur absurditas, quia uix aut nunquam potest contingere quin petens ecclesiā uel uxorem habeat aliquod auxilium ad recuperandam possessionem, de quo contrario autem sequeretur absurditas, quia eadem ratione si aliquis probaret quod domum uel possessionem aliquam possedisset aliquanto tempore pro sua, & super hoc haberet famam uiciniæ debet obtinere etiam in petitorio, quod constat esse falsum quia debet probare legitimū titulum atq. dominiū. ff. de rei uen. l. in re actio. alioquin reus absoluetur. C. de rei uen. l. si. [conditum] i. si nihil contra instrumentum obijciatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Suspecti latebra uitare debent.

CAPITVLVM XII.

Literis fraternitatis tux. [Locis & latebris] talia. n. loca uitare debent suspecti. 33. q. 6. c. ab isto. & nisi abstineret imponitur eis pena. j. de coha. de. c. si quis.

quisquam in Auth. ut lice. matri & auiz. §. is quoque. col. la. §. uiolenta. 32. q. 1. c. dixit.

S V M M A R I V M.

- 1 Turpitudinem suam allegans, an & quando sit audiendus.
- 2 Confessio alterius coniugis cum fama circa contra an sufficiat ad superiorem.

CAPITVLVM XIII.

- 1 **T**ertio loco. [Proponebat] hoc non sufficit ad probationem, sed præsumptionem [proponebat] allegat turpitudinem suam, & auditur. simile. 35. q. 3. c. extraor. contra. j. de do. c. inter dilectos. & est hoc propter periculum animæ. [credere] non sufficit ad probationem, sed præsumptionem. [Inuita] hanc credo uiolentam præsumptionem, per quam iudicandus est. §. c. prox. 35. q. 6. c. ab isto. Alij dixerunt nihil esse in hac decre. sufficiens ad probationem, sed omnia simul. ff. ex qui. cau. ma. l. nec non. §. si quis. 3. q. 9. c. testes. 35. q. 6. c. si duo uiri. ff. de testi. l. ob carmen. §. si testes. [confessi sunt] dicunt quidā hoc sufficere cum fama, ut hic, & 35. q. 6. c. si duo. sed contra.
- 2 j. de eo qui co. cōsan. uxo. c. super eo. & c. licet. ¶ Sed respondetur ibi confessionem esse & rumorem, quod non sufficit, ut ibi; q. aliud est rumor, & minus quam fama: & hic placet. Alij dicunt, q. non sufficit confessio cum fama, ut j. de eo qui co. cōsan. uxo. c. super eo. non contradicit hęc decret. quia hic erat confessio partium cum fama, & uagatio p. memoris; & intelligunt illud. c. si duo. 35. q. 6. loqui tātum, quādo confitentur ambo coniuges consanguinitatem & fama adiunat, in quo casu talis probatio sufficiens reputatur. ¶ Secus autem quando confiteretur turpitudinem suam, sicut hic, & in decr. præl. super eo. Vel aliud est q. partes confitent, ut maritus & uxor, ut d. c. si duo. aliud si adultera, q. est pars, ut j. in d. decre. super eo. [separari] & hoc denegari non præsimitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Potestas delegat an tollatur eo q. arbitri eliguntur.

CAPITVLVM XIII.

Literas. [Impetebat] [Denunciauerat enim crimē coram pape, uel petebat bona corū, quia hereticus erat. [Reseruata] que non tollitur per hoc ipsum q. arbitri eliguntur, etiam si hoc non exprimeret, q. sibi eam referuasset [fratre]. 23. q. 8. c. leges. [Vehementē] non tamen uiolentiam, quia bene tunc pro ea condemnaretur. 32. q. 1. c. dixit. ff. de reb. dub. l. similiter. & contra uiolentum admittitur probatio in contrarium. §. de proba. c. p. p. l. i. 25. q. 3. c. extraordinaria [preter] i. omisso iure iurādo ex quo semel deferauit. 32. q. 5. c. paruli. 3. q. 7. c. nō potes. Vel dic, q. iurabit & superaddet alias cautiones.

S V M M A R I V M.

- 1 Denunciare quis possit per procuratorem, & denunciationem prosequi.

CAPITVLVM XV.

- 2 Per procuratorem. [Adde in hoc Bar. in l. mon solum. & morte. a re quis pot. per procuratorem, & etiā p. ff. de no. op. nū seq. denūciationē. §. de testi. c. ex parte A. c. & Fel. in c. cum M. Ferras. col. 17. uer. septima conclusio. §. de consi. & ibi quod in hoc non requiritur speciale mandatum.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurisdicō dicitur esse nulla, ubi conditio non est uera.
- 2 Officiū meri executoris quādam scitu non indigna hic habes.
- 3 Delegatus contra prouisionem non licet aduersariis se opponere.
- 4 Prouisio facta a delegante quando tenet.
- 5 Prouisor potest assumere sibi partes iudicis.

CAPITVLVM XVI.

Dumarchi. [Nequaquam] non erat exceptio hic ad declinandū examen, sed in principali negotio differendo. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. contra. de for. compe. c. ex parte B. & tunc si proponeretur, erat legitima. j. de instit. c. 1. & c. autoritate. [Idoneus] hęc uerba non sonant conditionem, sed admonitionem ut faciat ea ad quā aliās de iure tenetur. simile. §. de elect. c. si gnificasti. ff. de testi. tu. l. muto. §. 1. ff. de uerb. obli. l. si decem. ¶ Item hęc uerba non præsant nouam formam mādato, sed instruunt executorem ut sciant qualis debet esse is, pro quo scribitur. ff. de ele. c. ecclesia uestra. & propter hoc uidetur etiam q. si minus idoneus sit, teneret p. uisio, & sententia excommunicationis, & quæcunq; alia lata contra rebelles, licet sit iniusta, quia bene habet iurisdictionem in his; sed secus esset, si talis esset clausula, quæ conditionem adduceret. Verbi gratia. Prouideatis tali de tali ecclesia, si est de illo nico oriundus. quia hic bene est conditio & certa forma adiecta mandato, & ideo si aliunde sit oriundus non ualet prouisio, nec sententia excommunicationis propter hoc lata; quia super his iurisdictionem non habebat, quia erat certa forma & conditione limitata, quam delegato egredi non licet. §. de rescri. c. cum dilec. ¶ Item si huic petenti, q. sua prouisio ante omnia sortiatur effectum. j. de emp. c. constitutis. l. 2. obijciatur, q. hoc non debet fieri, quia ille qui prouidit ei non habuit potestatem super hoc, audiendus est antequam ei detur effectus prouisionis; & hęc est ratio diuersitatis, quia hic contenditur de fundamento iurisdictionis. an habuit potestatem ei prouidēdi, & ideo de hoc inquirendum est antequam prouisio, quæ iurisdictioni accessoria est, sortiatur effectum. ar. §. de of. dele. c. cum in iure. §. de fi. instr. c. cum dile. §. ceterum. cum suis conor. Sed ibi. fin. decre. constitutus. non contendeat de fundamento, quia constabat q. eps prætē habebat confirmandi, sed dicebatur q. confirmatio erat iniusta; secus est ergo in questione proposita. ¶ Item iurisdicō data nulla est nisi conditio sit uera. ff. de uer. sig. l. cedere. unde hic constat q. prouisio a tali executore facta, est ipso facto nulla, & ex hoc est quod non obstante tali prouisione tenet electio facta ab illis ad quos alias peruenit de iure communi, uel ex delegatione superioris, eligere; sed si alias nulla sit electio, puta quia facta est scienter de indigno, dummodo facta sit ab illis, qui iurisdictionem uel potestatem habent prouidendi, non transfertur potestas eligendi, neque ad primos ad quos iure communi pertinebat, neq; ad illos delegatos qui similem potestatem prouidendi habebant, imo tantum ad delegantem redit prās hęc ut not. j. de exce. præl. c. inter. ¶ Item super huiusmodi mandatis not. q. si utroq; prædictorum modorum scribitur, merus executor est si uult, unde sine ulla causā cognitione statim de uacante prębenda prouidere potest. Item licet mere sit executor, potest assumere officium iudicis, ut inquirat an pro quo scribitur sit idoneus, uel sit de loco oriundus; & hanc inquisitionem per se potest facere sine partibus, uel etiam conuocatis partibus, uel his quos res tangit; dummodo ille, qui prouisionem committit, iurisdictionem habeat, quia commissā prouisione uidet etiam commississe ea sine quibus prouisio non potest fieri commodē uel rectē. §. de of. dele. c. prætērea. ff. de iur. om. iud. l. 2. Item cum ipse delegans utroq; prædictorum modorum poterit procedere, eodem modo & delegatus. ar. 93. di. c. fi. 94. di. c. 1. ¶ Sed si processisset primo modo. i. p. uidendo sine causā cognitione, etiam sine appellatione, & post x. dies poterit obijci contra hmoi prouisionem. j. de ap. c. constitutus. & no. §. de cā pos. & prop. c. cū olim. ¶ Si autem processisset scdm modum secundum. i. inquirēdo de meritis psonæ, & postea prouidendo sine causā cognitione, tūc nisi illi quos res tangit appellēt a prouisione

Ff 2 iura

intra .10. dies, sit sibi praeiudicium, ut super his de quibus inquisitum est ulterius dicere non possint. s. de elec. cap. cum dilecti. ubi no. Item uidetur, quod eodem modo possit sibi assumere inde officium, etiam si simpliciter sit mandatum sit, prouideatur tali de tali praeiudicio, etiam si non sit ibi aliqua clausula talis. s. si est idoneus uel consimilis, & hoc ratione supradicta. s. & cui committitur principale & accessorium. s. de off. dele. c. prudentiam. §. 6. in fin.

¶ Secus autem est, si tantum ministerium esset commissum uel executio mera, ut patet. s. de off. dele. c. pastoralis. §. quia uero. & c. quoniam apostolica. ¶ Alij melius distinguunt in secundo casu. s. ubi uerba non sonant in monitione, sed in conditione ut ibi, prouideas tali si est de tali loco oriundus, uel si docuit in theologia; nam si per huiusmodi literas tollitur ius alicuius, uel sit praeiudicium, ut puta quia ad episcopum uel capitulum pertinebat prouisio, non ualet prouisio ab huiusmodi executore facta, nisi uocatis partibus siue his quos res tangit praecedat cognitio super conditione. 2. §. q. 2. c. & si non. & de rescript. c. cum dilecta. & idem uidetur dicendum, ubi aliquis mandat alicui aliquei citari ad extraordinarium iudicem, uel ultra duas dietas, quia eo quod coram ordinario iudice timet litigare propter potentiam aduersarij, & idem est ubi mandatur fieri inquisitio, si praecedat infamia. §. de accus. c. cum oportet. & idem est in similibus, nisi forte esset notoria conditio. quia tunc non est seruandus ordo, sed hoc ipsum debet exprimere uel in relatione uel in interlocutoria; ut si praesentibus partibus expediri sit, ulterius non sit ei facultas contradicendi, nisi appellaret. 2. q. 6. c. biduū.

Sed si per huiusmodi literas non tollit ius alterius, nec sit alij praeiudicium, ut si ille ad quem pertinet prouisio mandet alicui, prouideas tali si est de tali loco oriundus, bene tenet prouisio, etiam si non praecessit ulla inquisitio super conditione, & etiam si partes non uocentur, quia nec partes in hoc esse possunt, cum nullus consentat ad se pertinere prouisionem. ¶ Et si dicat, imo sit praeiudicium ecclesiae cui magis expediebat habere ortum de loco quam aliunde. Respond. quod hoc non pertinet dicere aduersariis se opponentibus contra prouisionem delegati, sicut non licet eis opponere contra prouisionem delegantis. Vel dicat, quod nos non negamus quin nulla sit prouisio, si non sit seruata forma mandati; sed illud tantum negamus, quod non est necesse uocari partes. Item dicimus quod etiam in praemisso casu, si partes uocatae sunt, quod tamen de plano praecederet in examinatione conditionis uel clausula; nec dabit libellus, nec alius ordo seruabit. §. de spō. c. cū in tua dioece. ¶ Tu dic, quod siue uerba sonent in monitione siue in conditione, semper tenet prouisio facta a delegato et cognitione nulla praemissa; quia non fungitur in prouisione uice iudicis, sed prouisoris. s. de elec. c. uenerabilem. §. obiectioni. & idem est in citatore, cui mandatur quod cite aliquei, si propter potentiam aduersarij non potest coram ordinario iustitiam habere, hic enim potius fungitur officio citatoris quam iudicis; & idem est in ceteris similibus, & ideo nullum ordinem iudicarium seruare tenetur; tamen si conditio uel monitio non est uera, cassabitur uel casus denunciabitur quod per huiusmodi prouisionem factum est, tequam per obreptionem obtentum, ut patet. §. de sé. & re iud. c. cum olim. §. si. ¶ Item uidetur, quod si iste prouisor assumat sibi partes iudicis, quod potest, ut no. §. de cō. c. praeiud. c. proposuit. tunc si proposita hac exceptione quod conditio uel monitio non est uera, non audiatur excipiens, & iuste poterit appellari ex ea causa; quia cum procedat iudex, & non admittat quod admittere debet, non seruat iuris ordinem. ¶ Alij autem contrarium dicunt, scilicet quod ex ea causa non potest appellari, quia non seruat ordinem, cum non debeat seruare, quia hanc examinationem tantum ad suam instructionem facit, & quia tantum summarie cognoscit. ff. de re iud. l. a dno. §. si super. & ideo etiam non est ibi necessaria sententia co-

tra id quod est. ff. de iud. l. de qua re. & §. de cau. pos. c. cū super. in fi. ¶ Si autem in litera diceretur, si tibi confiteri quod sit de tali loco oriundus, tunc quia non potest constare nisi partibus praesentibus, ubi per prouisionem de trahitur iuri alterius, & quia uice iudicis fungitur, non ualet quod fieri nisi praemissa cognitione; licet aliqui contradicant. Si autem per prouisionem nullius iuri detrahitur, puta quia ad eum qui mandat pertinebat prouisio, tunc ualet quod facit etiam si nulla praecedat cognitio, quia praedictam cognitionem uidetur ei committere non inquam iudici, sed tanquam iuro discreto. Quando autem iudex uel inquisitor procedit, cum debeat seruare ordinem iudicarium, primo de conditione inquirere debet, quam procedat in causa principaliter commissā. §. de accu. c. cum oportet. §. de rescript. c. cum dilecta. & idem est in similibus. Aliqui contradicant. In clausula autem quae in literis consuevit apponi, scilicet quod si non omnes &c. certa forma conditionis data intelligitur. §. de rescript. c. seiscitamus. s. de off. dele. c. prudentiam. [probandi]. §. de uer. sig. c. dudum. s. de scr. u. c. i.

De iureiurando.

RVBRICA. XXIII.

CAPITVLVM I.

EX administrationis. [Cogatis]. s. de testi. cogen. c. uenerabilis.

SVMMARIVM.

1. Iuramento, an absoluat qui iurauit non repetere res de se uel suas.
2. Iuramentum contra suum proprium non datur restitutio in integrum, sed absolutio tantum.

CAPITVLVM II.

PERuenit. ¶ [Rebus suis] non solum si rebus ecclesiae per uim spoliatur, sed etiam suis proprijs, & de eis non repetendis iurauerit, absoluetur a iuramento & eas repetet, ut hic. §. eo. c. si uero. §. uerum. Si uero sine uolentia uel dolo abiurauerit res ecclesiae, superior uel faciet prelatum, qui abiurauit, actore constituere qui petat, uel dabit curatore ecclesiae bonis, uel alio modo prouidebit sicut melius poterit quod res ecclesiae recuperentur, secundo iurans quod non directe ueniet contra proprium iuramentum, sed tantum ut res ecclesiae recuperentur, an. ff. de neg. gest. l. at qui. §. cum me. s. de consti. c. cum uenisset. in fi. §. eo. c. ad nostram. cap. 1. & 2. & c. debitores. & cap. quemad. §. si etiam si per alium non potest recuperari, si dabitur licentia conueniendi & res ecclesiae repetendi; quod probat, quia non potest iuramentum seruari sine interitu salutis lux, ergo conueniri debet. §. eo. c. si uero. & §. eo. c. tua. Et ita dicendum est, si tuus iurauit de rebus pupilli non repetendis. Si autem res suas abiurasset, illud bene seruare tenetur. §. quod met. cau. c. ad audientiam. ad fi. ¶ Et no. quod nulli contra iuramentum suum proprium datur restitutio in integrum, sed absolutio tantum. Contra iuramentum autem ab alio praestitum bene datur in integrum restitutio. ff. de iureiuran. l. nam postea. §. si minor. [Iuramenti]. Iste nulla ratione teneri potest, quin res ecclesiae repeteret. Sed de hac materia diximus. §. quod met. cau. c. ad aures. [absoluius] de facto, & est simile. 34. quæst. 1. cap. audiuius. 11. quæst. 3. c. excellentissimus. uel absolutio a peccato, non obseruatione, ad quam non tenebatur.

SVMMARIVM.

1. Iuramentis sibi ad iniuriam duobus, si unus non seruauit iuramentum, an alter seruare teneatur.

CAP.

CAPITVLVM III.

Pervenit. [Melius] ff. qui satisf. cog. l. ult. 22. q. 4. c. mulier. & q. 2. c. beatus [committat] auctoritate superioris. J. de uoto. c. ex multa. in princ. [minime] not. si duo aliquid sibi adinuicem iurauerunt, si unus non seruauit iuramentum, nec alius tenetur seruare. J. cod. si cut il 2. [minime] 28. q. 1. c. si infidelis. ff. de inoffi. testam. c. si instituta. C. de pac. c. cum proponas.

SVMMARIVM.

- 1 Apostolorum limina ibi esse intelliguntur ubi Papa est.

CAPITVLVM IIII.

Ego N. episcopus. [Petro] id est fidem quam beatus Petrus tenuit & docuit fideliter obseruabo [sancteq;] quia eam matrem, & magistram, & omnibus alijs præcellentem & dominam tenebo [Ad eorum] id est in diminutione fidei beati Petri & in derogatione honoris ecclesie, uel in læsione personæ papæ [papati] id est principatum tam in spiritalibus quam in temporalibus [et regulas] id est canones summorum pontificum; & etiam aliorum sanctorum patrum per Romanam ecclesiam approbatus. 3. dist. c. canon. 16. dist. c. sancta. 17. dist. per totum. 11. dist. per totum. [ordine] expone; ut J. de simo. c. ne dei. [apostolorum] scilicet Petri & Pauli; apostolorum autem limina ibi esse intelliguntur ubi papa est, quod sic exponi debeat, patet ex eo quod sequitur; nisi eorum absolueretur licentia: quod de necessitate oportet exponi, id est nisi absolueretur per papam qui illis liminibus præest, & qui eorum uices gerit, & auctoritate fungitur.

SVMMARIVM.

- 1 Clerici obedientiam Episcopo, non homagium iurant.

CAPITVLVM V.

Nvllus episcopus. [Iurare] hi enim iurant ei obedientiam, ut no. s. de maio. & obe. c. legebatur. Homagium autem facere non debent. J. de reg. iur. cap. ult. ubi not.

SVMMARIVM.

- 1 Soluens scienter indebitum nunquid possit illud repetere.
2 Episcopus potest dispensare ex causa in iuramentis licite præstitis

CAPITVLVM VI.

Debitores. [Restituendas.] Primo cogendi sunt creditores relaxare iuramenta super soluendis sibi a debitoribus. s. c. r. & J. de usur. c. tuas. Si autem nullo modo possint induci ad relaxandum, iudex ipse relaxabit. arg. J. eo. c. cum quidam. s. ult. ubi dicitur, q. iudex relaxat iuramenta illicita. ad idem s. de testi. c. constitutis. il 1. 25. q. 6. c. auctoritate. Si uero non sit præsens creditor, & ideo induci non possit, nec iudici constet q. sit promissum ex causa usuraria, & ideo non possit absolueri; quia absolutionis terminus instet ut secundum iuramentum soluat. Soluet sed postea repetet, ut hic. Sed contra, quia si scienter soluit etiam indebitum, ergo non poterit repetere. ut ff. de re iudi. l. cuius. ff. de condi. indebi. l. 1. arg. contra. ff. de solu. l. qui soluit sic. & l. qui hominem. s. ult. ff. de reg. iur. l. iniustus. s. 1. ff. de superfl. l. 1. r. s. plane. ff. de dolo. l. ex dolo. Solui ad omnia prædicta, quia ibi speciale est hoc propter fauorem obseruantie iurandi; si uero iurauerit non repetere, denunciabit ecclesie, & ecclesia compellet eum ad poenitentiam quam non potest agere nisi soluat, uel reddat ultimas; uel etiam iudex sine aliqua denunciatione præcipiet ei sub poena excommunicationis; quod quicumque scit di-

cat ueritatem, & sic coget usurarium ad restitutionem. J. eo. c. ad nostram. Si uero iurauit non denunciare, tale iuramentum seruandū non est, quia est contra regulam euangelij. J. eo. c. quemad.

eundem Perr. de Ancha. in consilio 254. incipit. casus talis est.

in fin. 2. q. 1. c. si peccauerit. ¶ Credimus tamen, quod in aliquibus hunc ordinem immutari possint, & per hec apparet q. episcopus in iuramentis dispensat, si sunt dolo uel metu uel ui extorta. 15. q. 6. c. 1. & 2. & J. eo. c. cum contingat. Imo dispensare potest ex causa in iuramentis licite præstitis. 15. q. 6. c. nos sanctorum. & c. iuratos. quinimo nam si iurasset certo die gladium redditorum alicui, & tunc contingeret eum esse furiosum, non deberem sibi gladium reddere. 22. q. 2. c. ne quis. quamuis possit dici, quia tunc non necessaria est dispensatio; sed potius est dicendum, q. iuramentum non extenditur ad hunc casum, de quo non præsumitur cogitatum. arg. ff. de transac. l. q. est tutoribus. ad si. uel intelligitur ibi conditio, si Deo placuerit. Deo autem non placet q. furioso reddam. Sicut etiam licitum est principi seculari aliquid statuere uel facere ex causa in præiudicium iuris alterius, ut not. s. de consti. c. quæ in ecclesiis. Item credimus, q. in melius possit commutare; nam q. si quis iurasset ire ad sanctum Iacobum, & magis utile esset q. iret ultra mare, non uideo quare fieri non possit, sicut in uoto. J. de uoto & uoti redem. c. 1. & 2. & c. scripturæ.

SVMMARIVM.

- 1 Excommunicatus an, & quando, & quibus in absolutione præstare cautionem debet.
2 Edictum Diui Atriani quo casu habeat locum, & compensatio fructuum in debitum.

CAPITVLVM VII.

Ad nostram. [Adstrinxisti.] ¶ Idcirco remittitur causa ad eos qui excommunicauerunt & sententiam protulerunt, quia non fuit appellatum, & sic non est contra. J. de appel. c. interposita. s. ille denique. nec constabat de iniusta excommunicatione; & quia non constabat, ideo præstatur cautio quæ alias non præstaretur. s. de resc. c. ab excommunicato. secundum quosdā. plus placet nobis q. non fuit appellatum, & q. excommunicatus fuit pro contumacia & hoc fuit iustum, & idcirco non absoluetur nisi præstita cautione & iuramento. Sententia autem super ratione rerum fuit iniusta, & ideo contra eam mandatus q. res restituantur creditoribus; quia tamen iudex mandauit de rebus occupandis, excusatur debitor a poena constitutionis, si quis in tantā. ¶ Adstrinxisti] præceperat enim creditori q. possessiones restitueret, & quia non restituebat excommunicauit, postea tamen debitores possessiones pignoras subtraxerunt auctoritate iudicis, & ideo excusantur ne amittant ius & proprietatem quā in re inuasa habebant per constitutionem, si quis in tantam, & ad idem est. 16. q. 6. c. placuit. Quidā tñ dicunt constitutionem non habere locum in causis ecclesiasticis. s. de do. & contu. c. 1. uel non fuit hic actum conditione ex illa constitutione. ¶ Edictum autem di. adri. non tangit hunc locum, q. locum habet cū creditor pignus sua auctoritate occupat. ff. q. met. cau. l. extat [restituunt] sed nonne poterant hi debitores compensare debitum cum fructibus? ar. quod sic. C. de compens. l. compensationes. ff. sol. mat. l. diuor. s. dona. ff. ad l. falsi. l. quod de bonis. s. quod autem. Respond. non fieri compensationē nisi in pecunia. ff. de pig. l. grege. in prin. nisi fructus essent consumpti, in quo casu non fit compensatio de pecunia ad fructus, quia iam consumpti sunt; tñ cum pretio eorum sit compensatio, ut in legibus prædictis; hic aut, q. consumpti non erāt fiebat compensatio de eis. Vel ideo non audit super compensacione debitor, quia creditor nihil petebat, nec agebat; imo tñ debitor agebat, primò quia petebat restitutionē coram arch. nā petebat

ff 3 sibi

sibi res pignoras restitui. Item etiam si creditor ageret tantum, debitor non posset fructus compensare, cum iurauerit non molestare eum nisi forte primo solueret non computatis fructibus, ad hoc enim actum erat; uel hic non liquebat quod de fructibus esset sibi satisfactum, sed de debito liquebat. De liquido autem ad dubium non est compensatio admittenda, uel dic, ut j. de depo. c. bona fides.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum metu extortum an sit seruandum.

CAPITVLVM VIII.

SI uero aliquis. [Metu] repete quæ diximus. s. quod metu. causa. c. ad aures. [uenire] sine autoritate superioris. s. de elec. c. uenerabilem. cum auctoritate autem. Adde

Cum auctoritate autem. Adde Pet. in tit. de leg. s. nunc ostendendum. uers. 24. Archi. 22. q. 4. et qui sacramento. et Pe. de Anc. cons. 382 inci. resento ordine. col. 1. & uide pro declaratione eundem Inno. in c. uenerabilem. s. de elec.

tem aliter dicunt, ut in glo. in fi. posita quæ incipit, quia nulla & c. [æternæ] uel temporalis. 22. q. 4. s. ult. [Veniendi] propria auctoritate [auctores] C. si aduer. uen. l. 2. [permissum] quia nulla penitentia eis imposita est, uel imponetur, si administrauerit, sed tamen non dicit eis post absolutionem, quod ministræt. j. eo. c. uerum. plus placet quod dicitur in glo. sine aucto.

S V M M A R I V M.

- 1 Obligatio pro libero homine, ut ius constituitur in eo, an teneat, & in quibus casibus.

CAPITVLVM IX.

EX rescripto. [Taliter]. s. quod certis loco & die reddent [super his]. i. pro conuentionibus adimplendis. [Obsides] contra. C. quæ res pig. oblig. pos. l. q. filios. C. de actio. l. obses. Responderent quidam, hic narrari factum illicitum, sed hæc responsio reprobatur. 23. q. 8. c. ut pridem. ff. qui test. fa. pos. l. obsides. ff. de iure fil. l. diuus. ubi obsidum datio conceditur. Respond. non tenet obligatio pro libero homine ut ius constituatur in eo, tamen detineri potest qualitercunque ut fiat quod conuenit, uel pro pecunia obligari non potest, sed pro pacto ineundæ pacis potest, & alio consimili. Vel dic, quod obsides uocat eos qui iurant quod non recedent de certo loco, quousque eis fuerit satisfactum, & hic notat aduerbium quod sequitur similiter; nam si detinerentur iuuiti, excommunicati essent detentores. 17. q. 4. c. si quis suadente. c. nuper. in prin. de sen. excom. etiam si de eorum uoluntate detinentur. j. de sen. excom. c. contingit. [qui] scilicet monachi [ut hic] ut, non determinat uerbum iurarunt, sed uerbum dedit [uxorem] renunciantem beneficio uelleiani & omnium legum auxilio. C. quan. mul. tut. offi. fun. l. ult. & in Auth. matri & aux. alias contra. ff. & C. ad uelle. p. tot.

S V M M A R I V M.

- 1 Emphyteuta per biennii cessationem priuatur re emphyteutica.

CAPITVLVM X.

Querelam. [Biennium] hoc solum sufficit ad priuandum emphyteuticam re. 10. q. 2. s. hoc ius. [constituitur] in modum inquisitionis procedendum contra eum [necessitatem] 23. questio. 8. cap. si nulla. 50. dist. cap. presbyteros. de consec. dist. 1. c. ficus. ff. ex qui. cau. l. non enim. ff. loca. l. cum in plures. s. uestimenta. ff. si quis cau. l. 2. s. 1. ff. qui satisd. cog. l. ult.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramenta quæ dicantur perplexa.

CAPITVLVM XI.

Tuanos. [Iusurandi] primum iusurandum [iurant] secundum iusurandum [lateran.]. j. de cens. c. prohibemus. [Præiudicat] si de gratia tolerantur in ecclesijs, nam expelli debent de eis. s. de pact. c. cū cle. j. de cens. c. prohibemus. & c. grauis [periurio] id est temerario iuramento prædicto. scilicet. 22. q. 2. c. animaduertendum [quod iurare] quia perplexi sunt inter duo iuramenta ita contraria, quod si unum seruauit, alterum seruare non possunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Monachus an sine licentia superioris possit egredi monasterium prætextu iuramenti.

CAPITVLVM XII.

Cum quidam. [Absoluendi] repete quæ diximus. s. de elec. c. uenerabilem [absoluendi] aliqui dicunt de facto. [Absoluendi] non loquitur hic papa nisi si necessitas adesset antequam a superiore sit absolutus. quia hoc potest seruare absque interitu salutis æternæ. s. eo. c. si uero. Sed post absolutionem liberè loquitur sibi; monachus autem de quo loquitur. j. eo. c. proxi. prætextu iuramenti non potest egredi monasterium sine licentia superioris.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum de exeundo mon. an præiudicat monasterio quin monachus, et ipsi monacho quin pristinum locum repetere possit, & quid in clerico seculari.

CAPITVLVM XIII.

Sicut ex literis. [Temerarium] non debet hic prætextu iuramenti monasterium exire, quia non potest sine mortali peccato. 21. q. 4. c. 1. Quidam dicunt quod licet hoc iuramentum non præiudicat monasterio quin eum possit repetere; ipsi tamen bene præiudicat, ut non possit repetere locum pristinum in monasterio. ar. s. quod metu cau. c. ad aures. c. ad audientiam. ar. s. de renun. c. quod in dubijs. Alijs uidetur autem contrarium, & dicunt quod prædicta. cc. loquuntur in clericis secularibus, quibus licet esse sine aliqua ecclesia; sed secus est in monachis, quibus non licet esse sine claustris. 16. q. 1. c. si cupis. c. placuit. unde nunquā abbas debet dare literas absolutionis suo monacho, nisi prius habeat aliud monasterium, uel aliam ecclesiam ad quam uadat, sed tunc bene licet, & extunc nihil habet facere in primo monasterio. 58. dist. c. 2. & 3. 19. q. 3. c. statuimus. 16. q. 1. c. si quos. & multis alijs. cc. eiusd. q. Item propter delictum bene imponitur penitentia monacho, per quam eiicitur a monasterio. j. de simo. c. ueniens. c. dilectus. & c. quia simoniaci.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum, ex parte eius cui ratur, reale est; ex parte uero iurantis est personale.

CAPITVLVM XIII.

Veritatis. [Compelluntur.] Contrarium uidetur in libertis qui intra annum debet facere professionem patrono. 12. q. 2. c. longinquitate. contrarium est in feudatario ut in constitutione de feudo non alie. si consen. maio. do. l. imperialem. s. præterea. 1. dist. quidam hanc specialem concessionem. Vel dic quod iurare quis potest successoribus; sed non cogitur, quia iuramentum reale est ex parte eius cui iuratur, quia non solum personæ iurat, sed ecclesie. s. eo. c. ego. 63. dist. c. tibi. licet sit personale ex parte iurantis.

Reale est. Ad de Pe. de Archi. in consi. 210. ci. 1705 magni domini. col. fi. in pe. & Iaco. de S. G. or. in erat. fen. in uer. Quidam inuestiri præstitit. col. 9. uer. nunc erat. eam. & Felicitas allegat in c. quæ in ecclesiis. col. 24. uers. et intelliges. s. de offi. SVM.

SYMMARIUM.

- 1 *Iuramento pro proprio contravenire leges non præcipiunt, at contraveniendi licentiam dare præsumuntur, quæ tamen necessaria est exprimi.*

CAPITVLVM XV.

Verum. [Antecessores] scilicet Gelasius, Gregorius, & Urbanus. 15. q. 6. c. alius. & c. nos sancto- rum iuratos. [attendērint] & hæc uerba dicendo intelligitur sibi dare licentiam ueniendi contra propriū iuramentum, sed non præcipit ueniendi contra illud; & tamen nisi huiusmodi uerba uel expressiora diceret, non sibi licet uenire contra illud.

SYMMARIUM:

- 1 *Iuramentum non nisi ad ea de quibus cogitatum est, extenditur.*
2 *Iuramentum quando recipiat interpretationem secundum intentionem iurantis, & quando secundum ius, & quando obuiat priori promisso.*

CAPITVLVM XVI.

Veniens. Hoc enim iuramentum loco satisfactionis succedit. J. eod. cap. quintauallis. nisi esset tanta iniuria quod merito cū iuramento non compenlaretur [mandato] ff. de arbit. l. si de re. contra. Solu. compromissum factum in aduersarium tenet, non ut procedat sicut arbitri, ut l. contraria. sed ut tanquam arbitrator potest, & nisi bene arbitretur, ad arbitrium boni uiri reducit, ut ff. de oper. lib. l. si libertus. ¶ Præcipi- stis] & male, iuramentum non extenditur nisi ad ea de quibus cogitatum est, uel debuit merito cogitari. J. eod. c. quintauallis. J. de deci. c. ex multiplici. s. de restitutio. spoliato. c. audita. 22. q. 2. c. ne quis. argum. ff. de transac. l. cum aquil. ff. de pecul. l. qui pecu. & ex quo semel præci- pit, ulterius præcipere non potest. ff. de adop. l. qui libera- ratus. & l. sequen. ff. de adop. leg. l. cum apud. ¶ Alij di- cunt & non malè, quod non sufficit cum dicat, ego non cogitavi, quod hoc mihi præciperes, dummodo poena non excedat culpam, ut not. in gloss. quæ incipit. ff. & c. imo omnia potest ei præcipere nisi sint contra ius. J. eo. c. quintauallis. uel contrarium primo iuramento, ut hic. uel nisi esset tale præceptum quod est contra præsum- ptionem communem, quod si hoc crederet mandari, nun- quam iurasset. argum. J. eod. c. petitio. C. quæ res pign. oblig. pos. l. ult. ff. de pign. oblig. l. generali. & l. denique. ¶ Si autem præceptum factum per iuramentum obuiaret priori promisso, seruari debet iuramentum, & alias satisfacere de promisso, & hoc satis colligitur ex hac de- cre. quia dicit, priori iuramento, & non promisso; cum tantum intentionem fecisset de utroque. argum. s. de præ- sumptio. c. nonne. & hæc uera sunt, quando iurat parere mandatis. ¶ Si autem iurat aliquid determinate, tunc iura- mentum in consilio animæ secundum intentionem iuran- tis recipit interpretationem. J. eo. c. quanto. & c. ad no- stram. l. 2. Sed in iudicio recipit interpretationem secun- dum ius. J. eo. c. uenientes. [licite] facto duci & eccle- siis, secus si illi citè. s. eo. c. tua nos.

SYMMARIUM.

- 1 *Appellatio inuenta ad remedium, non debet extendi ad defensionem iniquitatis.*

CAPITVLVM XVII.

Breui. [Ille] ut uassallus uel canonicus [excusat] ap- pellatio enim non tenet nisi a grauamine. J. de ap- pel. c. ut debitis. & quod prouisum est ad reme- dium, non debet tendere ad defensionem iniquitatis. & J. de appel. c. reprehensibilis. & c. 3. & c. cum speciali. s. porro. [difficultas] s. eo. c. querelam. ego N. ff. qui satisd. cog. lult.

SYMMARIUM.

- 1 *Moneta an minoris ualoris metallo esse possit, & quare.*
2 *Iuramento aliquem an Papa possit soluere propter graue scanda- lum, uel malum exemplum.*

CAPITVLVM XVIII.

Qvanto. Legitimo pondere defraudari dicitur, quando ordinatū fuit a principio ut certum pon- dus auri uel argenti apponeretur in qualibet mo- neta; sed postea minus auri uel argenti apponi mandauit & tamen monetam expendi mandauit, ac si eiusdem pon- deris esset. & hoc idem credimus etiam si ab initio fecit multo maioris ponderis uel ualoris quam ualeat metallū uel materia unde fit, fabrorum & alij expensis necessa- rijs & utilibus exinde deductis; ¶ credimus tamen quod propter iurisdictionem & propter hoc etiam quod a per- sona uel charactere regis aliquam authoritatem & com- munionem recipit, aliquantulum, sed multum minoris ualoris possit facere quam sit metallū uel materia unde fit. In primo autem casu scilicet quando facta est, si uult minuere non credimus quod hoc possit sine consensu po- puli; sed cum eius assensu credimus quod possit, cum li- citum sit cuicunq; renunciare iuri suo. 7. q. 1. c. quam pe- riculosum. & quia negocium regis negocium uniuersita- tis reputatur, & ideo sufficit consensus maioris partis re- gni. C. de iura. calumn. l. 2. §. si autem. ff. de condit. & de- monst. l. ciuibus. ff. ad muni. l. quod maior. ¶ Item non credimus sufficere consensum populi ut illa moneta cō- munitè expendatur extra regnum [absolui] ¶ quidam di- cunt quod Papa potest dispensare & soluere a iuramēto aliquem propter graue scandalum uel malum exemplum præcedente tamen claue discretionis. H. tamen dicit con- tra, nisi iuramentum sit illicitum; cum iuramenta & vota sint de iure naturali. Tu dic prout not. s. de elec. c. uene- rabilem. [iniquitatis] 22. q. 3. c. si aliquid. & c. inter cæ- tera. [satisfactione] 22. q. 4. c. qui in sacramento. Inno. 4.

SYMMARIUM.

- 1 *Commune an possit condere legem contra ius commune.*

CAPITVLVM XIX.

Veniens. [Et leges]. 2. q. 6. c. non ita. & c. ante- riorum. [in plagiaris] i. fideiussoribus [aggra- uare] quod ideo utrobique appellationis reme- dium est necessarium [exceptum.] sed dices, nonne pos- sunt super hoc condere legem municipalem contra ius. Respon. possunt condere legem contra ius commune, quæ in alterius tamen non sit præiudicium, ut hic. & s. de constitut. c. quæ in eccle. ubi de hoc plenè not. specialiter tamen condendo legem bene possunt litigantes renun- ciare appellationi. C. de tempor. appel. l. illud. §.ulti. [ex- ceptionem] J. supra de rescrip. c. constitutus. J. eod. c. ea te. ff. ad muni. l. Impetratores. [executioni] & male. ff. ad turp. l. 1. §.ulti. 2. q. 6. c. appellare. [introducetes] de hoc not. supra de offi. deleg. c. pasto. §. 2.

SYMMARIUM.

- 1 *Testamentorum tuitio pertinet ad ecclesiam.*
2 *Episcopus potest contra sibi suspectum inquirere de usura.*

CAPITVLVM XX.

Ad nostram. [Condiderit] per hoc dixerunt quidam debitores posse non obstante iuramēto pro- cedere ad receptionem debiti, quod non credi- mus, quia nihil est eis relictum uel remissum; & de hoc not. supra eod. c. debitores. ¶ Proponi] contrarium. s. ut lite non contest. c. quoniam. Sol. hic proceditur in modum inquisitionis, uel denunciationis, quod licet; & est hoc ea ratione, quia ad ecclesiam pertinet tuitio tes- tamento-

stamentorum. C. de episcopis & clericis l. nulli. §. si quis ad decli. ff. de peti. hered. l. hereditatis. j. de testa. l. si heredis. Et magis restitutio usurarum, quod licet scilicet contra tales procedere in modum inquisitionis, uel denunciationis non solum Papæ, sed etiam aliis etiam delegatis, nisi forsan forma commissionis contradiceret, licet aliqui contradicant. ¶ Sed non sic extra ordinem proceditur in aliis criminibus, nec in alio casu, nisi quando iurant non repetere; non. n. super iuribus singulariū psonarum pcedendum est inquirendo uel

2 Sed intentatis a actionibus. ¶ Et sic oportet officium iudicis psonali. l. 4. & ibi per Bar. ff. de damno infect. in a. Per. de Anch. in cons. 167. incip. uis diligenter omnibus in 2. co. ner. secundo principaliter.

ra personæ interesse consequendum. De consanguinitate autem non est dubium quod inquirere potest inter cōiuges. j. de diuor. c. porro. 3. §. q. 6. c. si duo. Et idem forte dicendum est si de alio canonico alias legitimo impedimento inquirere uellet. De illo autem non est dubium, qd de iuribus principis inquire potest. C. de bo. uac. l. 1. & pe. & si. l. 10.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentum licitum per uim tamen extortum an sit seruandū.

C A P I T V L V M XX I.

AD nostram. [Per extorsionem] id est contra consilium suum, uel id est desiderium. Hic habes quod iuramentum licitum etiam si per uim sit extortum est seruandum. j. eodem c. petio. & c. & si Christus. Quamuis posset dici seruandum in quantum est licitum, sed non incurrere periculum si non obseruat. uel dicas, etiam si non sit licitum non teneri ad obseruationem, nisi esset præceptum alias, nec tunc ex uirtute iuramenti teneri sed ex u. præcepti, quamuis debeat absolui a superiori seruata diffinitione quam posuimus. §. quod mer. causa. c. ad aures. non tamen uera extorsione [ordo iudicis]. 2. q. 1. c. manifesta. j. de accu. c. euidencia [ordo iudicis] ex toto, nam in aliquibus seruatur, nam quia citari debet notarius criminolus. 2. q. 1. c. Deus. & in eum fertur sententia. §. de diuor. c. porro.

C A P I T V L V M XX II.

EA te. [Huius] scilicet fidelitatis [præstitis] iura [debitum]. §. eo. c. tua nos. [præstitum] pifano archiepiscopo. puta qui pro alio feudo uel alia causa iurasti, quam nobis iurandum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Actio non oritur ex sententia arbitratoris, cum non est iuratum de stando eius arbitrio.
- 2 Arbitratio sine iuramento an habeat in se aliquid utilitatis.
- 3 Iudiciarius ordo non seruatur coram arbitratoribus.
- 4 Arbitri & arbitratoris differentia, & etiam in nu. §.
- 6 Arbitrator quando & per que uerba eligatur.
- 7 Arbitratoris dictum an mutetur.

C A P I T V L V M XX III.

QUintualis. [Mandatis] No. §. eo. c. ueniens. [exheredaret] quod non licet nisi ingratitudinis causam committat. in Auth. ut cum. de appel. cog. §. causis. colla. 8. ¶ Iuramentū id est satisfactionem iniuriæ. §. eo. c. ueniens. ubi not. cum iuramentum interuenit in tali casu bene potest ille, pro quo fertur sententia, petere officium iudicis ut soluat condemnatus id in quo con-

demnatus est, dummodo id æquum sit, & licitum; secus si illicitum & iniquum, ut hic. & hoc idem dico si fuerit iniquum, dummodo per eum ad quem pertinet reductum sit ad æquitatem. arg. ff. de reg. iur. c. in personam. ff. pro foc. l. si focieratem. & l. si focieratem metur. §. arbitrorum. & l. seq. ¶ Sed si non iuratum est de stando arbitrio talis arbitratoris, tunc ex sententia eius non

oritur actio, nec proprie dicitur dictum eius sententia, uel arbitrium. Imo Ioan. Cre. notauit in Auth. ut differ. iud. §. 1. quod poterat dici, per tale arbitratorē potius transactio debere fieri, & inducit in arg. C. de cōtra. hē. empr. l. si. inf. c. §. pretiū. ¶ Sed opones, secundū hoc ergo ad nihil utilis est arbitratio sine iuramento. Respond. utilis est, quia si præcise stipulatio, ex stipulatione agitur, ut si electus est arbitrator in aliquo contractu, puta quia arbitraretur de pretio alicuius rei uendite, tunc agitur ad arbitratum actione ex uendito, uel ex aliquo consimili contractu, sicut dicitur. præleg. & instit. de contrahen. emptio. §. pretium. ¶ Et hæc intellige tu uera, ubi incontinenti post contractum uel stipulationem conuenit de stando dicto arbitratoris; quia si ex interuallo, tunc non datur ex dicto talis arbitratoris actio, sicut nec ex pacto, sed exceptio tantum, ut ff. de pac. l. iure gen.

3 §. quoniam. ff. i. cer. pe. l. lecta. C. de pac. l. perens. ¶ Item corā hmoi arbitratoribus nullus ordo iudiciarius est seruandus, imo nec iudicialē dicitur esse quod coram tali agitur; ipse tamen arbitrator ad sui instructionem, quasi extra iudiciū laborabit ad ueritatem inquirendam, ut plenius instruat. Et quod ipse arbitrator non sit iudex, nec arbiter, & quod non sit dicendum iudiciū quod cū eo sit, satis probatur ex eo quod hic dicitur; quia hic cōpromittitur in principalem aduersarium. ad idem. §. eo. c. ueniens. ff. de ope. liber. l. si libertus. nullus autem in iure suo potest esse arbiter uel iudex. ff. de arb. l. si de se. C. ne quis in sua cau. per totum. In actione autem iniuriarum, sicut hic erat satis est quod iuratur ad arbitratores. Quidam dixerunt qd cogendū sunt partes stare dicto arbitratoris proposita actione iniuriarū. ¶ Sed contra, actio iniuriarū non competit ad interesse, sed ad uindictā; non est enim in nostris bonis. ff. de iniur. l. iniuriarum, actio. quomodo ergo dabitur actio ad centum uel ad aliud in quibus cōdemnatus est? ¶ Sed respondent alij, quia ista centum petuntur, non ut interesse, sed ut uindicta. Alij dicunt, qd arbitrator iste incontinenti post iniuriam assumptus non fuit; imo etiam si incontinenti assumptus fuisset, tamē edicto eius, si non interuenisset iuramentum, non dabit actio, sed exceptio reo quasi transactionis uel pacti modificati; actori autem præstatu pristina actio. C. de pact. l. cum proponas. Vel si illa non superesset, dabitur actio ob causam ut se reponat in pristinam obligationem, ut si dedit rem, rem reddat. C. de rer. permut. l. 1. & l. quoniam. ff. de condi. ob cau. l. si quis. uel prescriptis uerbis, ad interesse. C. de rer. permut. l. cum precibus. & l. rebus. ff. de condi. cau. data. l. similiter. & ff. de iure do. l. si pater. & l. quemadmodum. uel officium iudicis. ff. de prescri. herb. l. ob causam. ¶ Item not. differentiam inter arbitrum & arbitratores de qua hic loquitur, quia arbiter dicitur qd eligitur ut iudex scilicet ut procedat in substantialibus seruato ordine iudiciali, & litem dirimat coram se extorram, uel coram alio secundum ordinem iudicii seruatum, licet possit eam dirimere si uult, & etiam iniquē. ff. de arb. l. 1. & l. qualem. & l. diem. §. statim. unde arbitrium diffinitur trium actus personarum, quasi in iudicio consilientium in

Actio. Ad de Per. de Anch. in cons. 33. col. 2. post me. uers. Et primo & incip. consil. in hac causa. et ibi quod in arbitratoris potest compromitti de causis decimarum. & sic de cōspirituali. & eodem Per. in cons. 198. col. 1. incip. si am quæstionem.

Potius transactionem. Ad de Per. de Anch. in consil. 444. incip. primo eliciamus. col. 1.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentum contra matrimonium aut temerarium fit & quæ po-
na puniendum.

C A P I T V L V M XXIII.

T Va nos. & j. [Iurauerunt] Temerarium fuit hoc iuramentum, & imponitur penitentia tanquam pro mortali. 22. q. 4. c. qui sacramento. [compellat] te meritis iuramenti facit q. coguntur ad cohabitationem redire, sicut cā seruādi continentiam, & per consequens non temerarie iurassent se non inuicē petitores, ulterius petere nō possent. ar. 33. q. 5. c. quod deo. [utrinq.] & ideo sibi inuicem obijcere adulterium non possunt. j. de reg. & trans. c. ueniens. & j. de diuor. c. significasti. j. de exce. c. cum ecclesiastica. ff. de compen. l. si ambo. secus si alterius parte tantum. j. de conuer. coniug. c. ueniens.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentis quæ conditiones & quot plerumque requirantur.
2 Excipiendū nōrūquā consequimur, q. agendo petere nō possumus.
3 Vxor an dimitti possit ob aliquam causam, & quid de sponsa.

C A P I T V L V M XXV.

Q Vemadmodum. [Contraxit] per uerba de præsenti [conditio]. ¶ No. quasdam conditiones subin-
telligendas, ut saluo iure alterius. s. eo. c. ueniens. Et auctoritate superioris. s. de reg. c. constitutis. Si Deo placuerit. 22. q. 2. c. ne quis beatus. & s. r. Item hæc, si res in eodem statu permanserit. 22. q. 2. c. ne quis. ff. de solut. l. cum quis. Item, si seruatur mihi promissum. s. eo. c. peruenit. Item, quod non præcipiatur contra ius. s. eo. c. quin-
tauallis. alia. ut C. de non nu. pecu. l. indubitati. ff. de iure dot. l. stipulationi. ff. de ope. liber. l. si liberus. s. eo. c. bre-
ui. ff. quarum rer. act. non da. l. i. s. quæ honoranda. 32. q. ult. cap. si. C. de condi. ob turp. cau. l. si repetenda. [legē]. C. de pac. inter emp. & uend. l. cum te. s. eo. c. peruenit. j. de transact. c. constitutis. & ff. loca. l. quæro. s. inter loca-
torem. [Ita] sicut quod dictum est obtemperare in sponsalibus de præsenti, ita in sponsalibus de futuro secundum quod sequitur [ducturum] not. sponfam de futuro non dimitti prætextu præcedentis fornicationis [alioquin] id est si dicas, quod si fornicatio sequens sponsalibus non impedit ea-
dem ratione, ergo nec publicum meretricium. ¶ For-
tius. ff. de reg. iur. l. inuitus. & s. cui damus. ff. de superfi. l. 1. s. quod ait prætor. Quandoque tamen consequimur accipiendo, q. agendo petere non possumus, ut ff. de neg. gest. l. 3. s. pupillus. Quandoque quadam consequimur agendo, quæ non consequimur excipiendo. s. quod met. cau. c. ad audientiam. s. eo. c. debitores. [sponfam] contra sponfam enim competit accusatio de adulterio. C. de adul. l. propter. nisi in casu. ff. de adulte. l. miles. s. quære-
batur. nam etiam iniuria ei facta est. ff. de iniur. l. i. c. apud. s. sponfam. ad idem. ff. de adulte. l. si uxor. s. diuus. j. [alte-
ruto casu] in uxore dimissa, & sponsa admissa [quod qui-
dem] iuramentum [conditionem] [scilicet si in legem ma-
rimonij non peccauerit] [ad utrumque] id est ad ducen-
dum, uel ad dimittendum uxorem [eam] sponfam, & re-
sponde q. non. ¶ Profecto] hic uult dicere q. uxorem iam ductam per uerba de præsenti, non potest dimittere propter aliquam causam uel deformitatem superuenientem, sed sponfam de futuro etiam interposito iuramen-
to non tenetur ducere. s. eo. c. si uerō. contra. Solut. non uenit in hoc casu contra iuramentum, quia illud iura-
mentum habet conditionem tacitam annexam hanc, scilicet si permanserit in eodem statu, sed non manet in eodem statu, cum non sit apta facere illud propter quod ducitur, scilicet tollere uiro occasionem fornican-
di, quia ad eam tam deformem accedere non uult. [tene-
retur] rñ. minime. [non dirimat]. 59. d. i. c. quia te. [accusa-
bit] ff. de pac. l. si unus. s. pacta: & s. illud. [canonicas]. 28. q. 1. c. si infidelis. j. de diuor. c. quanto. [adulterio] perpe-
trato. [testetur]. 32. q. 1. c. 1. ff. ad le. iul. de adul. l. 2. s. 2. ff. de fur. l. qui uas. s. r. [respicere] ad est penitentiam agere,

gentium in causa in dicendo iure uoluntarie posita; nec est uis si sit compromissum cum poena, uel sine poena, uel etiam sine ulla stipulatione electus simpliciter, cuius arbitrium emologatur ut taciturnitate decem dierum, uel expresse. C. de arb. l. pe. Omnes enim isti ordinem seruare debent, & ad obseruantiam ageretur arbitrij sue stipulatione sine conditione ex. l. ut est. j. de arb. c. dilecti.
¶ Arbitrator autem est qui eligitur, ut aliquid æstimet, pretium, uel operas, uel partes societatis, uel quid sibi uideatur de aliqua re sine ordine iudiciario dicat, uel super eo arbitretur. insti. de emp. s. pretium. ff. pro soc. l. si socie-
tatem. & l. interposita. ff. de uerb. obl. l. si quis arbitratu. & ff. de lega. 3. l. si de commi. s. si fideicommissum. nec facio uim an partes iurauerint stare dicto eius, an non, quia semper redigendum est ad arbitrium boni uiri. ff. de oper. liber. l. si libertus. ff. de uerbo. obliga. l. si quis. argument. C. de dot. promiss. l. fin. Quidam dicunt idem etiam si sub poena stipulatur stare arbitrio huius arbitratoris si quia nunquam potest exigere poenam, nisi cessauerit tol-
uere id ad quod per arbitrium boni uiri redactum est dictum arbitratoris. arg. pro his quod non obstante iura-
mento & stipulatione sine poena possint petere, quod dictum eius redigatur ad arbitrium boni uiri, eadem ratio-
ne qua potest si cum poena promittit. Alij tamen contra-
rium dicunt. Item non facio uim utrum iste arbitrator fe-
cerit litem contestari inter partes, uel etiam si sententia in scriptis pronunciauerit, uel simpliciter nudo uerbo q. sibi uisum est dixit; quia coram eo non est iudicium uel quasi iudicium, sed totum in sua positum est uoluntate; & prædictarum solennitatum obseruatio non est nisi coram iudice uel arbitro, & ita non potest dici litis con-
testatio uel sententia. ¶ Sed quid dices, si compromissum factum est, ut possit procedere seruato ordine iudiciario, & non seruato? Respon. hæc uerba sic sunt interpretan-
da, quod compromittatur in eum tanquam in arbitrum, & hoc innuunt uerba illa, seruato ordine &c. & tanquam in arbitratorē, q. & uerba illa innuunt etiam non seruato; & si processerit ut arbitrer sed seruato ordine, non redi-
getur dictum eius ad arbitrium boni uiri. Si autem pro-
cesserit ut arbitrator id est non seruato ordine, tunc redi-
gitur ad arbitrium boni uiri. ¶ Item no. quod si dicunt partes, eligimus eum in arbitrium simpliciter, non intel-
ligitur electus ut arbitrator nisi ex alijs uerbis appareat de contraria intentione, puta quia dixit quod possit pro-
cedere non seruato ordine iudiciario. Item si dicant, eli-
gimus in arbitratorē uel in bonum uirum qui determi-
net questiones nostras non intelligitur electus ut arbi-
ter nisi ex alijs uerbis appareat aliud. Item no. q. dictum
a arbitratoris a nunquam emologatur ta-
citurnitate. 10. dierum, sed si expresse illud confirmatur pr partes parit excep-
tionem quasi transactionis, uel pacti. Dictum aut arbitri procedentis ordine iudiciario sine poena electi emologatur C. de arb. l. pe. nec unquam, & si iniquū
7 sit, redigit ad arbitrium boni uiri. ¶ Itē non mutatur dictum arbitratoris, nisi non modice ledat. ff. de ope. liber. l. si lib-
ertus. Item dictum arbitri non mutat, etiam si grauitur ledat, imo si poena sit promissa agitur ad ipsam. C. de arb. l. i. si uerō nō fuit promissa, cum stipulatio intercessit agitur ad interesse. ff. de arb. l. i. diē proferre. s. si. & duabus ll. sequen-
tibus, & ita de iur. & si simpliciter cō-
promissum sit & sententia expresse per
partes emologata fuerit, uel intra decē dies nulla pars contradixerit, omnis ex sententia actio & exceptio. C. de arb. l. i. in 2. & tunc agitur conditione ex. l. illa.

agere, sed opponit contra [in hoc] ubi iurauit non accusare uxorem de adulterio. ¶ **Diuortium** in eo enim quod rem familiarem uel injuriam eius tangit, in hoc uult quod iuramentum & etiam pactum de non accusando de adulterio praterito obsit. In his autem que ad animam spectant, minime, & ideo potest adulterium commissum denunciari; tamen per hanc denunciationem iudex precipiet marito, quod uxori non cohabitare nisi se correxerit; quia non iurauit non cohabitare, sed non accusare. Si autem uxori adulterii non correptæ cohabitare iurasset, non esset huiusmodi iuramentum seruandum. argu. 22. q. 1. c. 1. Imo credimus plus quod si nec per preces, nec per monitionem uellet mulier cessare ab eius cohabitatione nec per denunciationem nec per iudicem posset induci ad poenitentiam; posset eam accusare de adulterio non obstante prædicto iuramento.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurare per creaturas licitum est.
- 2 Iurare christianus per deos alienos peccat.
- 3 Iurare non licet nisi necessitate ne utilitate cogente.
- 4 Prohibetur quandoque aliquid non quod ipsum sit malum, sed quia inde potest sequi malum.

CAPITVLVM XXVI.

- E**T si Christus. [Procedat] quod uoluit in geminatione, nonnon. [prohibuisse]. j. ubi dicit, nolite iurare. ¶ **Creaturam** ut in auth. ut non luxu. contra natu. r. respō. c. 1. 22. q. 1. c. clericus. & c. si aliqua. 2. q. 5. c. qui piurat. 1. q. 8. c. quories. ff. de iuriu. l. qui per fal. & l. 3. §. ult. sed in omnibus sicut proximè sequitur, potius attribuitur diuinitas Deo, & non creaturis [album] naturaliter, accidentaliter forte [iurandum]. 22. q. 1. cap. monet. ff. de iureiur. l. non erit. §. ult. argum. 27. di. c. si uir.
- 2 27. q. 2. c. nos nouimus. ¶ Item no. peccatum est Christia no per Deos alienos iurare, sed si iurauit implere debet quod iurauit. Item Christianus recipiens huiusmodi iuramenta ab infidelibus non peccat. argum. 22. q. 1. c. monet. [nolite] id est non habeatis uoluntatem iurandi [necessitas] supple & utilitas. 22. q. 1. c. tu malum. & cita ergo [comites] 22. q. 2. c. animaduertendum [ueritate] conscientia [iudicio] id est discretionem siue deliberatione [iustitia] quod fiat de relicta, cuius obseruatio sit iusta.
 - 3 ¶ Per quodcunque aliud] hinc collige, quod uel nulla uel modica est differentia, siue iurent super sancta Dei euangelia, siue super aliquas creaturas, siue tantum dicant promitto hoc in fide mea; quia non solum per creatura, sed etiam per increata iurare uetat, nisi necessitas uel utilitas hoc exposcat. argum. s. quod met. cau. cap. ad aures. s. de arbi. c. cum tempore. maior tamen contemptus & maius peccatum est fallere iuramentum factum per increata, uel per sanctiores creaturas, quam per minus sanctas. Item uerum iuramentum est, quando diceret ueritatem & asserit in periculo animæ suæ. j. de frigi. & malefici. fraternitatis. tamen semper quando quis parti iuramentum defert, iurandum est, secundum quod placet ambabus paribus. ff. de iureiur. l. 3. §. ult. & l. 4. & 5. ¶ In iuramentis tamen, quæ in iure præcipiuntur ut est iuramentum testis & calumniæ, semper iurandum est super sancta Dei euangelia. j. de iura. cal. c. ult. r. q. 1. c. testimonium. & idem intelligas in omnibus aliis iuramentis, quæ a iure, uel a iudice, uel a paribus ex necessitate deferuntur; & idem est etiam si partes promiserunt aliquid iurare nulla forma distincta. [finis] ff. de iureiur. l. non erat. §. ult. 22. q. 1. c. mouet. [testis] sic iurabant antiqui. 22. q. 1. c. si peccatum. [per gloriam] 22. q. 1. c. ut noueris. & c. si peccatum [quædam] hæc enim illicita sunt secundum sui naturam, quædam autem ciuilitate id est iure positio, uel consuetudinario. ff. de uerb. sig. l. probum. ff. de adul. l. si adulterium. ¶ Sequuntur] no. aliquid prohiberi propter mala quæ sequi possunt. 22. dist. c. denique. 37. di. c. ideo. 11. q. 3. c. nolite. argum. contra. ff. de pac. l. si unus. §. istud.

ff. qui & a qui. l. ult. in fi. [indulgemus] id est indultum de iure communi significamus.

S V M M A R I V M.

In peccato mortali constitutus & ad episcopatum promouens an deponatur.

CAPITVLVM XXVII.

Sicut nostris. [Vacante] quando nihil licet immutari. j. ac se. uac. per totum. ¶ **Iuramenta** not. in mortali peccato constitutum & ad episcopatum promouens non deponi. ad idem. s. de renun. cap. nisi cum pridem. §. persona. & dicunt quidam hoc fieri propter peccatum quod est leue, quod scilicet non deicit iam promotum. 68. dist. c. 1. 50. dist. c. quicunque. Quod autem incauta iuratio sit peccatum leue, apparet ex poenitentia leui. 22. q. 4. c. cum iuramento. si autem essent magna crimina & publica, bene deicerent, ut s. de renun. c. nisi cū pridem. §. persona. 24. di. c. ult. 50. dist. c. ex poenitentibus. 87. dist. c. si quis sine. & c. quicunque. quæ autem crimina inducunt depositionem, & quæ non. not. s. de tempo. ordin. cap. ex tenore.

S V M M A R I V M.

Iuramentum factum in præiudicium alterius non tenet.

CAPITVLVM XXVIII.

Cum contingat. [Legitimas] ff. de fund. dor. l. iul. [seruare] secundum canones, secundum leges secus. C. de legi. l. non dubium. [alterius] puta creditorum; si enim in eorum præiudicium uergeret secus, uel si uergeret in præiudicium ecclesiæ. s. eod. c. 2. idem si uergeret in præiudicium regis. j. eod. c. intellecto. idem si uergeret in præiudicium cuiuscunque alterius. s. eo. c. uenientes.

S V M M A R I V M.

- 1 Obligatio non contrahitur in re turpi.
- 2 Vassalli ad quæ seruitia teneantur dominis.
- 3 Commodanti equum uel arma ad bellum, si ibi amittantur, non competit actio ad repetenda, quid autem in mandatario, in rume. 4.
- 5 In bello iusto quod ex principis edicto fit, res occupare sunt competentium.
- 6 Actio uel bonorum raptorum an competat ei cui absque rem meam uolenter, cum eam mihi reddere denegaret.
- 7 Compensatio non fit in penis temporalibus, uel spiritualibus, uel etiam in pecuniariis quæ applicantur fisco.
- 8 Socius tenetur socio, si aliqua amittat casu fortuito.
- 9 Socii tam de lucro quam de damno, participes esse debent.

CAPITVLVM XXIX.

- S**icut. & j. [iniuste]. secus si iuste. 3. q. 4. c. si dicat. de hoc no. j. de hom. c. sicut. quod sit iustum bellum, & quando licet alicui alium iuste impugnare. no. s. de rest. spo. c. olim. ¶ Et not. quod uocati ad iniustum bellum nunquam habent actionem mandati, uel aliam contra uacantem ad impendia uel damna contingentia sibi occasione uocationis uel mandati; quia in re turpi obligatio non contrahitur. insti. mandati. §. illud quoque. si mand. l. si remouerandi. §. rei turpis. & l. si manda. §. qui eodem. ¶ Vocati autem ad iustum bellum, actionem mandati habent contra uocantem nisi ex debito teneantur, uel nisi causa pietatis, uel humanitatis, uel parentelæ faciant. 23. q. 3. c. non inferenda. & in alijs. cc. eiusdem. q. 9. q. 3. cap. si domino. & c. iulia. & uidetur quod illi qui ex debito faciunt excusantur, nisi bellum esset malum manifeste. 11. q. 3. c. quid ergo. 23. quæstio. 1. c. quid culpatur.
- 2 ¶ Item uidetur quod de iure non est, quod uassalli licet teneantur esse in consilio & auxilio quod domini non dantur. 22. q. 5. c. de forma. non tamen milites debentur cum armis in seruitio eorum, nec aduocati tenentur pro eis aduocare, uel alia seruitia eis exhibere, nisi ex pacto ad hoc teneantur; cum non teneantur ad munera personalia cum sumptu, uel sine sumptu, nisi ex pacto; de hoc no. j. de immu. eccle. c. non minus. uel nisi in casibus qui ponuntur

ponuntur in uisibus feudorum uel nisi ex consuetudine uel alio iure speciali debeant teneri. ¶ Sed contra prædictam uidetur, scilicet quod dominus uocans alios non debet teneri de damnis datis in bello; quia casus fortuiti non debent imputari sibi. J. de homic. c. iohannes. Sed respondeo, quod hic non fuit casus fortuitus qui de facili potuit præuideri a uocante, scilicet quod si iret ad bellum quod de facili posset expoliari & capi; quia dubius est euentus belli. ¶ Sed tamen est in commodatore, quia si commodat equum uel arma ad bellum, & ibi amittantur, non competit actio ad ea repetenda. ff. commo. l. si ut certo. §. sed interdum. & hoc erit ea ratione, quia non excessit fines contractus; quia ad eum usum usus est, ad quem commodatum accepit. Idem est in locatione equorum uel armorum, quia si ibi capiantur, conductor non tenetur ad emendam, quia sic ea conduxit. ff. loca. l. uideamus. §. si hoc. & ff. commo. l. fin. ¶ Mandatarius autem qui uocatur ad bellum, licet præscire potuit quod equum de facili amittere poterat, sciebat tamen quod per actionem mandati consequi poterat a mandatore impendia sua & damna. ff. manda. Item casus, §. impendia. & l. qui mutua. §. fin. ¶ Sed locator debet esse contentus mercede sua, unde nec tenetur conductor dummodo dolum uel culpam non commisit; commodatarius etiam non tenetur nisi de dolo & lata culpa, uel leui, uel leuissimas; sed constat quod ille, qui utitur equo ad eum usum ad quem ei commodatus est, nec etiam in minima culpa est, hæc autem in mandatario non attenduntur, imo quando mandatarius melius implet mandatum, tunc habet actionem mandati ad impendia & damna, dummodo absint dolo & culpa. ¶ In iusto autem bello, quod fit ex edicto principis, dicimus quod res occupate sunt capientium, & liberi homines capti sunt serui. ff. de cap. & postli. reuer. l. hostes. ff. de uerb. sig. l. hostes. Si uero non sit bellum ex edicto principis, sed alias sit iustum, puta quia est ad defensionem rerum suarum uel pro executione iuris sui, tunc distinguitur; quia si ille qui bellum tale gerit habet iurisdictionem, potest statuere quod quicumque inuasit aliquem, liceat inuaso bonis inuasoris capere, & sua facere, & etiam inuasorem detinere quousque eum dominus assignet; ut no. J. de lenden. ex com. c. a nobis. Item si iure per hoc non fecerit aliquam constitutionem potest tamen danare de inuasionem facta intra fines iurisdictionis. C. ubi de cri. agi oportet. c. qua in provincia. ¶ Si autem ille qui tale bellum iuste agit, nullam habet iurisdictionem super eo pro quo bellum agitur; & tamen quia iuste pugnat, puta quia alius inuadit ipsum, & ipse, se & res suas defendit, & tunc licet uim ui repellere, & etiam in repellendo homines percutere, & etiam occidere; sed cum moderamine inculpate tutelæ; ut not. supra de restitutio. spoliatorum. capitu. olim. in fin. tunc tamen non licet ei bona eius capere, nec capiendum ea sua facere; nec licet inuasorem detinere; & tunc non competit inuasori contra hunc spoliatorem actio ui bonorum raptorum, nec actio iniuriarum, quia obstat ei exceptio paris criminis. J. de adult. c. intelleximus. ubi no. sed bene competit ei rei uendicatio, quia dominium remanet penes eum sicut prius. ff. de rei uendi. l. in rem actio. ¶ Sed quæres, si mihi repetenti meum reddere deneges, & ego meum uiolenter aufero, nunquid tibi competit actio ui bonorum raptorum? ar. quod sic. ff. qd me. cal. l. extat. ¶ Sed ex prædictis uis, quod debet tibi obstat exceptio paris delicti; quia delinquis ita tu denegando quod meum est, sicut ego qui ui rapio. Sol. circa diuersa sunt hæc delicta, & ideo non compenlantur hic, tamen constat quod exceptio culpæ non impedit prosecutionem actionis de dolo uel criminis. ff. solu. matr. l. si mora. Alij dicunt in prædicto casu, & uidetur melius, si quoniam spoliatus spoliatur suum spoliatorem, utriusque contra alterum competit actio ui bonorum raptorum & etiam iniuriarum. Sed bene com-

petit alij spoliatori exceptio compensationis in eorum quantum æstimabitur spoliū uel iniuria alterius; sic intelligitur, quod dolo dolo compensatur. ff. de dolo. l. si duo. & paria crimina mutua compensatione tolluntur. J. de adul. c. intelleximus. ¶ Item fit compensatio inter delinquentes quo ad mutua paria debita, etiam si non sint pecuniaria, ut in redditione debiti coniugalibus, & in receptione doris, & donationis propter nuptias; & sic intelligitur. J. de adul. c. intelleximus. ff. solu. matr. l. uiro. ¶ Quo ad poenas autem temporales, uel etiam spirituales, uel etiam quo ad pecuniarias, quæ applicantur fisco; nulla fit compensatio, imo omnes qui delinquent, & illi tantum puniuntur, ut patet. C. de modo mul. per totum. J. de his quæ fiunt a ma. par. cap. c. quæsiuit. Item uidetur, quod iste mandator qui uocauit alios ad exercitum qui amiserunt equos & arma, habet actionem ui bonorum raptorum contra raptorem pro rebus ablatis uocatis, cum sua interfuit, quia actione mandati tenetur eis ad satisfactionem; tu tamen dicas contrarium, & hoc ea ratione quia res ablata non erant in bonis mandatoris, nec de bonis eius processerant. ff. ui bon. rap. l. 2. §. in hac actione, actio enim furti, uel bonorum raptorum non competit nisi ei qui habuit dominium, uel possessionem, uel detentionem, uel aliquod ius, ut est ille cui res obligata est pignori, sed nondum tradita. ff. de præscrip. uer. l. si rem. §. si quis. ff. de fur. l. si is qui rem. & l. homines. ergo expoliati singuli agere debent. Sed contra. J. de iniur. cap. penul. Solu. ibi idem uidetur, et si mandator eis promississet quod seruaret eos indemnes. ff. loca. l. quæro. ¶ In his autem casibus & similibus expediens est consilium, ut mandator satisfaciatur spoliatis, sed ante satisfactionem sibi cedi faciat actionem; sic enim agere poterit contra spoliatores. C. man. l. pen. & ult. post solutionem autem non prodesset facta cessio, nisi & de ipsa facienda antea conuenisset. ff. de solu. l. modestinus. Quid si ego mandauit alicui quod faceret mihi ædificium in insula circumdata mari, & mandatarius uolens adimplere mandatum accepit seruos & pecuniam & calcem & aliam materiam ædificij quam prius habebat non ob hanc causam sed ob aliam, & ea omnia mittat per mare pro mandato ædificij implendo & omnia naufragio pereant nullo modo de hoc damno tenetur mandator, quia casus imputandus est & non mandator. ff. man. l. inter cas. §. non omnia. Sic. n. hæc oia poterant perire casu fortuito domi remanendo, sicut perierunt eundo per mare, licet pluribus casibus & frequentibus subiaceant eundo per mare, quam remanendo domi. non. n. casus fortuiti æstimandi sunt; iste enim propter mandatum nihil amisit, sed propter casum tantum, ut dicit lex præla. ¶ Et si aliud dicitur, sequitur magna absurditas, scilicet quod si per unum solum passum prædicta portata essent, uel et solummodo portari destituta, & fulgure uel alio fortuito casu perissent, quod mandator teneretur, quod absurdum est dicere uel sentire. Sed si seruos uel materiam ædificij emisisset propter ædificium, uel pecuniam mutuo accepisset, uel pro ædificium alienare omisisset, & hoc casu fortuito perisset, bene tenetur mandator mandati, etiam si eodem modo apud mandatarium perissent; probatur hoc. ff. de condi. ob cau. l. si pecuniam. ff. manda. l. si procuratorem. §. vi. & seq. §. item papi. & §. item labeo. & l. si quis aliqui. & l. inter causas. §. impendia. & l. qui mutua. §. si. ff. de neg. gest. l. sed an ultro. Iste enim non propter casum fortuitum tantum hoc amisit, sed propter mandatum, quia nunquam hic emisisset, uel mutuo accepisset, nisi propter mandatum implendum hoc fecisset. & ideo de eo tenendus est. ¶ Sed dices, eodem modo nunquam amisisset prædicta, nisi mandatum præcessisset, quia nunquam mari expoliasset. R. nescis, si alio casu fortuito perissent, et si domi fecissent, cum infirmi sint casus qui præuideri non possunt. C. de usu. l. p. circa medium. C. de præscr. 30. an. l. si. ante finem. In-

ciatæ

348 Innoc. super Secundo Decretalium.

cietate tamen secus est; quia socius tenetur socio si aliqua amittat casu fortuito, si ea secum non tulisset; nisi ad negotiandum iuisset. ff. pro soc. l. cum duobus. §. quidam. & est ratio diuersitatis, quia societas est quasi quædam fraternitas, & ideo magis debet communicare damna, & lucra. ¶ Item societas fit causa lucri, & ob uberiores questum, & quasi fratres participant sibi lucra, unde dāna participare debent. ff. pro soc. l. chori societate. & l. sequen. & l. cum duobus. §. papi. alias est lex & incipit. si fratres. & §. seq. æquum enim est, ut qui patitur lucrum, patitur & damnum. ff. de reg. iur. l. secundum naturam. Quidam dicunt idem seruandum inter mandatorem & mandatarium; & hoc certum est, quia si sic seruetur, urbanum est certe & de iure. Item uidetur siue prius suas siue de nouo emptas casu fortuito amisit, dummodo casus talis sit quem non incurrisset nisi mandatum accepisset, ut in ll. præal. ff. de condi. ob. cau. l. si pecuniam. §. si. ff. pro soc. l. cum duobus. §. quidam. ff. man. l. inter causas. §. impendia. ff. de neg. gest. l. sed an. Si autem non esset talis casus, qui propter mandatum contingit, sed etiam alias contigisset, tunc non haberet actionem mandati; & sic intelligitur. ff. man. l. inter. §. non omnia. [ipsum] H. [negligit] §. eod. c. peruenit.

CAPITVLVM XXX.

Nimis. [Temporale] §. de maio. & obediē. c. folitæ.

SVMMA RIVM.

1. Iuranti non esse contra aliquem, quibus in rebus liceat contranire & quomodo.

CAPITVLVM XXXI.

Petitio. [Extorsit] precibus importunis, uel etiā metu qui caderet in constantem uirum, alias enim secus, ut not. §. eo. c. ad nostram. [ipsum] hæc uerba sequentem interpretationem recipiunt, quia agebatur hic inter eos, quod ex illis uerbis apparet cōspirationes & c. alias si generaliter ageretur, q̄ in nullo negotio essent cōtra eum, tunc enim in negotijs ecclesiæ astringeretur, ut §. eo. c. 2. sed in suis proprijs deberet obtinere absolutionem, si iustus erat metus, uel alia causa rationalis quare fuit iuramentum extortum, ut not. §. quod met. cau. in c. ad aures [specialibus] ff. loca. l. qui insulam. §. ult. C. de solu. l. inquisitio. arg. ff. de pact. l. cum eo. in Auth. ut differ. iudi. §. si uero refu. ff. si serui. uendi. l. alterius.

SVMMA RIVM.

1. Testis iurans de ueritate dicenda, an non tantum quæ uidit, sed etiam quæ nouit, & quæ alia dicere teneatur.

CAPITVLVM XXXII.

Ex literis. [G.] debitor. [E.] creditorem [a partibus] per quas potest melius ueritas haberi, unde & ad eas est recurrendum. ff. de procur. l. si actor. C. de procur. l. si §. de iura. calum. c. cum in causa. ubi not. ¶ Istud autem iuramentum licet dicatur de ueritate dicenda non tamen est tantum de his quæ quis uidit, sed est etiam de his quæ quis indubitatè

2. Nouit. Ad hoc a nouit. nam non uidi Christum crucifixum Inno. uide per Cardin. Iarē in cor. si. §. 6. incip. in elucidatione præmissi dubij. col. 2. uersicu. sed ad hoc statim & col. seq. ¶ Non tamen debet firmiter hoc noui. Itē non uidi Constantinum nec Iustinianū imperatorem, sed ipsum bene noui. arg. §. testi. c. ad hoc. ff. de iureiur. l. uideamus. ad hoc facit quod dicit Augu. qd̄ spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, quia de futura beatitudine non potest haberi certitudo scientiæ, sed credulitas tantum; sic est in iuramento de ueritate dicenda, quia iurat uera esse ea de quibus non dubitatur, licet ea non uiderit; sed non tantum iurat de ueritate, sed his quæ in eius præsentia sunt facta. C. de testi. l. testimonium. Inn. 4.

SVMMA RIVM.

1. Reges & alii principes an teneantur seruare alienationes etiam iuratas, per quas grauiter læditur dignitas regalis.

CAPITVLVM XXXIII.

Intellecto. [Illobata] hæc decre. intelligitur quoniam fecit alienationes propter quas grauiter lēditur dignitas regalis; non enim propter hoc interdicitur tibi donare, uel aliter alienare. ar. s. eo. c. tua nos. il. 2.

SVMMA RIVM.

1. Contra propriam confessionem an & quando liceat uenire.

CAPITVLVM XXXIII.

Mulier. [Hoc] c. contrahere [conscientiæ] quidam dicunt hoc speciale in matrimonio propter periculum, quod esset si continere cogeretur. arg. §. de eo qui cog. confan. uxo. suæ. c. iordane. uel dic quod plus placet, scilicet q̄ post sententiam cuiuslibet licet contra suam confessionem uenire, de hoc no. j. de excep. ca. cum uenerabilis.

SVMMA RIVM.

1. Iuramentum an extendatur ad præterita, uel futura.

CAPITVLVM XXXV.

Clericus. [Idem] hoc intelligo quādo postea factio nouo statuto dixit se uelle teneri ad eius obliuentionem ex debito prius præstiti iuramenti. Secus autem si iuraret seruare statuta præsentia, & futura. arg. §. eod. c. ueritatis. & §. de test. cogen. c. præterea. nam tunc ex uirtute iuramenti teneretur ad statuta facta post iusiurandum, dummodo bona & canonica essent. arg. §. eod. cap. ueniens.

SVMMA RIVM.

1. Iuramentum aliud necessarium, aliud iudiciale.
2. Iurare quando quis cogitur, etiam si nihil contra se sit probatum.

CAPITVLVM XXXVI.

Iuramentum. [A te] iudice, & appellatur hoc iusiurandum necessarium. [De causa.] ff. de in lit. iuran. l. ult. C. de iureiur. l. generali. §. finautem. [recusant]. C. de iureiur. l. delata. & l. generali. §. finautem is cui, & appellatur hoc iuramentum iudiciale. [famofa]. ff. rer. amo. l. marcellus. & l. seq. [actor]. C. de eden. l. qui accusare. [actor] nisi quādo iudex accusatur, q̄ accepit pecuniam p̄ diffinienda causa, in quo casu et si nihil probetur contra eum, tamen iurare debet se nihil accepisse. in Auth. ut li. iur. coll. 8. & hoc in alio casu, quomodo ipse ponet, & nota. §. de procu. c. 2. ¶ Præsumptione unus testis [obtinere] si uero nil probat, reus absoluitur; si autem semiplene, puta quia per unum testem, defertur iusiurandum, ut hic. C. de eden. l. qui accusare. C. de iud. l. properandum. [pro illo] actore. ff. de iureiur. l. admonendi. [deferendum]. C. de iureiur. l. in bonæ. C. de iud. l. properandum. ff. quemad. testa. ap. l. i. in fi. ff. de do. præleg. l. theopompus.

De exceptionibus.

Rubrica. xxv.

SVMMA RIVM.

1. Ex confessione sua an & quando quis damnari possit p̄na ordinaria.

CAPITVLVM I.

Enig. [Hactenus] repete quæ diximus. §. de testi. c. super eo. & c. testimonium. [objiciuntur] & sufficit sententia contra eos lata. §. de testi. c. testimonium. & idē dicimus si qd̄ crimen cōfessi sunt [stephanus] 3. q. 1. c. negandam. 2. q. 6. c. criminationes [probauerint] q̄ sit coip̄ q̄ non probetur contrarium. §. de præsump. c. dudum. [Confessi] contra. §. de ele. c. inquisitionem. §. de conf. c. cum super. Sol. ex confessione sua damnari non potest, ut hic; nisi crimen, de quo testificant, tangat crimen de quo agitur, quod in decr. contrarijs contingebat; uel ibi imponitur extraordinaria p̄na, quod hic non negatur. Sed nec extraordinaria p̄na infligenda est nisi confessis, & sic loquuntur præmissa contraria. & ar. C. de testi. l. nullū. & non

nullum. & non est imponenda illis quibus in modum exceptionis probatum est crimen per alios testes, & hic, & s. de ord. cog. c. cum dilect. in fi. [præsertim] maxime ideo est, ut contingat causam quantum ad reprobationem testium, & instrumentorum, ut no. s. de conf. c. cum super. sed in confessione secus, ut no. s. de conf. c. 2. & s. eo. c. in gl. præce. [De qua] ut si aliquis accusetur de simonia, & ipse accusatus per se inducat testem. s. quod non erat in terra quando cum eo dicitur simonia commissæ, uel q non ipse accusatus sed alius conscius & actor fuit huius simoniz; nam in his casibus & similibus ipse testis constituitur se simoniacè aliquid dedisse uel recepisse, uerè peccatum quod constituitur. i. simonia tangit crimen de quo agitur. s. simoniam, quia de simonia accusatur; & tunc bene punitur [contingere] ff. de adul. l. 2. s. si publico. 3. q. 4. s. item qui falso. s. de conf. c. cum super. s. de elect. c. per inquisitionem.

S V M M A R I V M.

1 Excommunicatus an & quando ab accusatione repellatur.

CAPITVLVM II.

A Nobis. [Questi] Causa dubitationis est, quia non uidebatur q communicans possit obicere excōmunicationem excōicato cui cōcauerat. argu. j. de accu. c. nulli. 3. q. l. c. sicut. ff. de adul. l. si uxor. s. de iureiur. c. quemadmodum. 4. q. 3. c. si quis testibus. 8. q. 2. c. dilectissimi. j. de his quæ fi. a. ma. par. ca. c. ore. j. de præb. c. cum illorum. j. c. proxi. j. de ap. c. an sit. Sol. nonnullos sustinemus, quos inuiti toleramus. 14. q. 1. c. quisquis. Not. igitur, q accusator excommunicatus repellitur ab accusatione, nec potest replicare de communione secum habita ab excipiente. idem dico & si accusator, simplici & minori excommunicatione ligatus sit, non repellitur etiam si accusatus sit maiori excommunicatione excōicatus, cum sibi legitima defensio reseruetur. j. eo. c. cum inter. & c. dilecti. Quod intelligo uerum etiam si de ipsa excōicatione impetratur, de qua impetiri non potest ab his qui ei cōcauerunt. j. de sen. exc. c. in præsentia. & est ratio, quia est criminofus. s. quod me. cau. c. sacris. & criminofus non admittuntur ad accusationem. 2. q. 7. c. ipsi apostoli. nisi suā prosequantur iniuriam. 4. q. 6. c. omnibus. & in episcopo. 2. q. 7. c. cum pastoralis. & in exceptis criminibus. 2. q. 7. c. in prin. beneficium autem appellationis non potest tollere aliquod crimen. j. eo. c. cum inter. [is]. f. reus uel accusatus [excommunicato] actor uel accusator [ipsum] agere uel accusantem [repellere] excipiendo [ille] accusator [cum] cōtra accusatum [primus] accusator [secundus] accusatus [participatione] maxime; idem. n. esset si uterq; esset minori excommunicatione excommunicatus. j. eo. c. dilect. ar. 32. q. 8. c. nihil. 3. q. 7. c. iudicet. C. de adul. l. quoniam Alex.

S V M M A R I V M.

1 Infamis potest etiam fungi officio procuratoris.

2 Rescriptum accipit uires ex scribentis intellectu.

3 Electio clericici beneficiati non prohibetur.

CAPITVLVM III.

Cum ecclesiastica. [Posit] mirum uidetur, q nomine ecclesiæ hanc exceptionem opponere non possunt. Lau. rñdet, soluat qui pōt. Vincentius dixit, q & qui plura hñ beneficia, & qui noie ecclesiæ opponere non pñt. Sed hæc non admittuntur, quia de certa sciētia dñi Papæ ei hñi plura benef. processerant lxx. arg. s. de of. del. c. pastor. j. de rel. do. c. constitutis. ¶ Alij dñt, q noie ecclesiæ pñt opponere, cū ecclesiæ seruitorū numeri ampliari expediat. s. de conf. c. pe. nec noie suo, quia quod quisq; iuris in alium statuit eodē iure uiri dēt. s. de conf. c. cū oēs. 32. q. 7. c. nihil iniquius. ¶ Sed quid si recipiant aliquos beneficiatos pluribus beneficiis, nunquid possunt excipere contra alios? quidā dñt q non. arg. j. de præb. c. pro illorū. ff. de adul. l. si uxor. ¶ Dic primū q uerū & merum ius est, quia hic de quo agitur erat canonicus

ecclesiæ, ut pote quia inuestitus erat per Papā, & agebat eum quod repelleretur; uel cū peteret possessionē, excipiebatur q non erat admittendus, quia alias beneficium habebat, unde ergo poterat eis rñdere, frustra auxiliū legis inuocat &c. ut not. j. de adul. c. penult. Et si queritur, si qui sunt qui habent plura beneficia, & alij non. dico q noie ecclesiæ non pōt proponi, cū in damnū ecclesiæ non uertitur. Si aut uerteretur, secus, puta quia pp paupertatē prebendarū ecclesiæ deseratur, nā quilibet et hñs plura beneficia ageret, tunc et aliis inuitis, ut in interdico de liber. ho. exhi. ¶ Itē quilibet admittitur, si suum interesse & ius spāle prosequitur, et ceteris inuitis. ff. de p. cul. licet. Secus si cōe, puta quia diceret minorē prebendam habeo, si iste superaddatur; sed si de sua prebenda spāli diminueretur, tunc esset spāle interesse. ¶ Exceptio aut, q procurator plura beneficia habet, non ob. cum et infamis possit esse procurator. insti. de exh. s. ul. Sed oppones, si hic erat canonicus, quare impeditur cū non habeat possessionē, et ab his qui non hñt plura beneficia & et si noie ecclesiæ excipiant? s. j. de app. c. constitutus. j. de acc. c. accedens. Sed hoc ideo fit, quia dicebatur per obreptionē impetrasse, de hoc not. s. de dolo. c. cū olim. Hoc aut bene fatemur, q ille qui plura beneficia habet, bñ excipiet p rescriptū super beneficio impetratum, hoc mō. s. Tu non potes per hoc rescriptū petere beneficium cū sit impetratū p ueri suppressionē. hæc igitur exceptio propriē p rescriptū proponitur, & non contra personā; sed hic cū iā receptus esset, hæc exceptio non obstat, quia ei non obstat, si alias canonicus eius ecclesiæ esset electus, cū non sit crimen plura beneficia hñe, ut no. j. de præb. c. cū iā dudū. ¶ Sed dices, quare cōtra rescriptum competit exceptio beneficiorū plurium, si non est pñt? Rñ. rescriptū uires accipit ex intellectu scribē. j. de uer. si. c. dilectio. Sed qui hñt beneficiū quantumcūq; modicum et insufficiens si rescriptū impetret super alio, non ualeat q psumit p Papæ uoluntatē impetratū. s. de rescr. c. proponēte. electio at uires accipit a iure. ¶ Clericus aut bñficiatus nō prohibet eligi, nisi fortē tanta esset multitudo q in ambitionē uel auaritiā transiret. j. de p. b. c. cū iā dudū. ubi no. sed hoc ut id, qd hic dñt, quia ideo nō admittitur p institutū, quia bñficia plura habebat; nā scdm ea q proximē dicta sunt, ex quo non p rescriptū sed p instōne obiciebat, iā scdm iura iudicari debebat q non prohibent canonicū in una, institui in alia; & sic et, etsi illi non hñent plura bñficia, tñ tunc hoc opponere nō dēbat. Ad hoc quidā rñderent, ut sicut exceptio obreptionis opponitur p rescriptū, sic pōt opponi p collationē. s. de dolo. c. cū olim. j. de acc. c. accedens. ff. de na. rest. l. 1. ¶ Illud at non uidemus sibi aliquo mō obici posse, q plura beneficia habeat; qm si alias ei de iure exceptio lrima cōpeteret, eā opponere posset, cū paria crīa non mutuo se tollant circa diuersa cōmissa, ut not. j. de adul. c. pe. Relp. q hæc crīa circa idem cōmittebantur. s. circa negligentiam hmōi beneficij, de quo agitur. Vel dic & melius, q hic nō sumitur ar. a contrario sensu; sicut. n. repulsi fuerant qui habebant plura beneficia, sic repellentur qui non habent plura in casu in quo loquitur decr. ut dictum est [opponere] j. de usu. c. quia frustra. 5. q. 7. c. in grauib. ff. de doli excep. l. apud celsum. s. marcellus.

S V M M A R I V M.

1 Agens dilatoria exceptionis solutionis quando se repellendur.

2 Index condemnat reum ad debitum soluendum, quando constat in sententia de debito & de dilatore.

3 Declinatoria iudicii in ipso lris primordio pceda et pbāda est.

CAPITVLVM IIII.

Pastoralis [dilatorias] ¶ De dilatoria exceptionis solutionis dic q sic, q si ex cōfessione actoris uel alio mō cōstaret, q solutio debiti differenda sit, repellit ab agendo, quia male agit. ff. qñ dies usus. leg. ce. l. 1. s. si ff. de uerb. ob. l. continuus. s. 2. ff. de eo quod cer. lo. l. 2. s. si

G g quis

quis ita stipu. & induci duplicantur, vt. s. de plus peti. c. 1. Sed si non constat proposita exceptione dilatoria solutionis, facienda est litis conte. super princ. q. & prob. o exceptionis differenda est post litis conte. C. de prob. l. exceptionem. s. de li. conte. c. exceptionib. s. de fo. comp. c. ex parte. & no. q. p. r. a. l. exceptionem. dicit exceptio nem dilatoriam proponenda non ante litis conte. sed in initio litis; & appello initium litis, etiam si proponit in litis conte. vel parum post, puta antequam ad alios actus iudicii procedatur. C. de iur. cal. l. 2. in prin. R. o. autem quare oportet in initio vel ante initium proponi, & non post, hæc est quia si reus post litis conte. ipsam opponat, per ipsam non impeditur processus iudicii; & dilationum materia amputanda est. C. de r. e. ap. l. 2. in prin. & hoc curare debet iudex, & ius ut lites cito decidentur. ff. si cer. pe. l. quidam. s. de do. lo. c. finem. in prin. cum si. nec reus potest ex hoc multum con queri, si post litis conte. non posset hæc opponere; quia cum talis sit, tamen modicum generat præiudicium. C. de prec. im. p. off. l. 2. ¶ Itē quia si ante litis conte. tacuit, & postea eam proponat, præsumitur causa differendi facere; unde vt q. si de nouo quicunque; et post litis conte. veniret ad notitiam eius, puta quia pactum de non petendo factum fuit cum procuratore suo in remotis partibus tunc agente, & postea ei significante. ff. de ver. obl. l. si. s. si inter eos. in tali casu vt q. et post litis conte. proponi possit, multo magis quam in declinatoria fori, de qua hic conceditur. j. e. c. & s. de of. dele. c. insinuante. Aliqui tamen dunt, q. sp. et post litis conte. admittenda est huiusmodi exceptio, & intelligunt præall. l. exceptionem. non imponere necessitate; oēs autem fatentur, q. si per attestaciones vel infra apparet debitum in diem, q. bñ proderit reo; quia licet ad hoc non fuerint producti testes, tamen contingit principale negotium, vt no. j. de acc. c. inquisitionis. ¶ In sententia autem semper, quoniam constat de debito & de dilatione, iudex condemnabit reum ad debitum soluendum, licet male egerit; quia de qua re cognouit iudex & c. ff. de iudi. l. de qua. de hoc not. s. de plus peti. c. 1. ¶ Declinatoria iudicii inter ipsa litis auspicia proponenda est, & probanda, j. de sen. & re iud. c. inter monasterium. C. de excep. l. pen. & nisi tunc proponat, in personam iudicis consentire videtur. C. de iudi. l. fancimus. in fi. nisi tibi postea competere incipiat. s. de off. dele. c. insinuante. vel ad eius notitiam de nouo perueniat vt hic, dilatoria solutionis ante litis conte. proponitur, sed post probatur fundata intentione actoris. C. de prob. l. excep. & C. de excel. l. si quidem; sed intelligo ante publicas attestaciones. Auh. de testi. s. quia verò, peremptoria uero ante litis conte. & post, potest opponi & probari. C. ten. resc. non poss. l. peremptorias. j. de præf. c. auditis. si autem eadem sit peremptoria solutionis & declinatoria iudicii, non in principio probatur, sed in prosecutione principia, quoniam differtur. s. de fo. comp. c. ex part. ff. ad exhib. l. 3. s. ibidem. nisi talis sit, per quam diceretur snia nulla esse ipso iure, vt est exceptio rei iudicata. 2. q. 6. c. ei. qui. s. diffinita, vel nisi sit talis exceptio, quæ elisis literis elidit etiā principalem questionem, quæ tantum ex literis nititur; vt si papa scribat pro aliquo recipiendo in aliqua ecclesia, nam tunc uile est & cautum ad elidendum literas & de clinandum iudicium, exceptionem proponere quod literæ non valent, quia non dixit se sufficienter beneficiatum. s. de resc. c. si propo. s. de transac. c. ex literis. vel q. non esset clericus, vel q. erat condemnatus de crimine, & non differre in principalem questionem. ¶ Et est ratio diuersitatis, quia tunc ad lationem totius questionis sufficiat elidere literas, & sic propter breuiandas lites uile est in principio proponere; secus autem esset in alijs peremptorijs, quæ licet elidant iurisdictionem, tamen questio remanet, unde interim esset necesse eandem exceptionem replicare; tamen non negamus, si iudex tolerare uult, & pars etiam non contradicit, q. talis peremptoria etiam post litis contestationem ad utranque propositam propo-

ni & probari possit, quia propter hoc non uitiatur processus [tempus] hic terminus præfigendus est ad petitionem eius, contra quem excipitur, sed si excipiens hodie proponat vnam, cras aliam, nam ad confundendam eius malitiam iudex hunc terminum præfigat; si autem reus dicit se velle proponere exceptiones, & ad hoc petebat terminum, non debet spalem hunc terminum, sed habet illum qui iure datur, vt declinatorias iudicii proponat intra 20. dies. nisi abbrevietur. 3. q. 3. c. inducia. s. offerat. & dilatorias usque ad litis conte. ¶ Itē debet venire instructus, nec det ei dari materia malignandi; prius tamen. s. q. possit peti hæc dilatio, vt expressum. j. de ap. c. cum cam. & credo hunc terminum posse præfigi et in peremptorijs; & post lapsum terminum non vt q. possit proponi exceptio excōicationis; quauis si terminus pfixus non esset, p. vsq. ad snia proponere posset. j. eo. c. exceptionem. ar. pro prædictis hic, quia eadem ratio est in peremptorijs quæ in dilatorijs, scilicet vt finis litium festinetur. Item arg. ad hoc, quia etiam ad agendum quandoque terminus præfigitur. C. de ing. & manu. l. diffamari. & j. qui fi. sint legi. c. lator. cum suis conxor. [ad illius] exceptionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatus nunquid possit agere.
- 2 Excommunicatus non audiri extra iudicium appellans.
- 3 Appellationē an prosequi is possit, qui ante excommunicationem extra iudicium appellauit.
- 4 Exceptio in qualibet parte litis ritè opponitur.

CAPITVLVM V.

Cum inter priorem, [Vinculo] excommunicacionis. ¶ Circa hanc materiam sic credimus, q. excommunicatus nullo modo potest agere, quia per sonam standi in iudicio non habet. j. e. c. dilecti. & c. exceptione. excipe quod habetur. s. de of. ord. c. significauit. in fi. accusari autem & conueniri potest nominatim, & tunc ei omnis legitima defensio reseruatur, vt. s. de iud. c. intelleximus. puta recusare iudicem, appellare, & excipere, appellationem prosequi, vt hic. no. & j. eo. c. significauerunt. & c. ul. recouenire autem non potest. Idem etiam dicit quidam, q. compensare non possit. Item per id quod hic dicit in fi. q. defensionis remedium non debet trahi ad materiam impugnationis, dico q. si electus petat confirmationem, q. excommunicatus non est admittendus ad excipiendum electum; quia sic trahitur defensio ad impugnationis materiam. ¶ Item qui est extra ecclesiam, etiā cum sua non interfit, quomodo alij obijciat excommunicationem, vel aliquod crimen? argu. 25. dist. c. primum. 26. dist. c. vna. & quomodo auferet festucam de oculo fratris & c. 3. q. 7. c. infames. s. tria. in fi. & c. seq. & si obijciantur paria crimina & c. solue vt no. j. de adult. c. penult. ¶ Sed contra. j. eo. c. dilecti. ubi contra excipientē de excommunicatione contra electum non datur replicatio. ¶ So. illa loquitur in necessario reo, hic autem in voluntario; unde hic primò reus uoluntarius firmare debet personam suam in iudicio, quod facere non potest excommunicatus; sed necessarius reus hoc ipso quod vocatur, firmavit personam suam in iudicio. s. de iud. c. intelleximus, unde & dicitur q. iudicium redditur in inuitum. ff. de uer. obl. l. inter stipulantes. §. 1. & idē dicimus. s. ad dīcendū non admittentur excōicati ubicunque; officium iudicis imploratur generaliter nullo expresso; ut si quis restitutionem peteret aduersus aditionem hæreditatis, ubi uocari debent generaliter omnes quorum interest. C. ut ab hære. se abstu. tunc si excōicatus se offerat ad dīcendū in integr. restitutioni, non est audiendus, nam quod dicitur q. reo seruatur defensio, intellige uerum qn ex necessitate est reus qui uocatur; sed si ex necessitate non est reus, sed ex uoluntate, ut in casibus prædictis, non credimus quod se opponere possit; & sic intelligitur decre. s. de iudi. c. intelleximus. satis tamen crederemus, q. si in bello exprimeret aliquam personam, puta peto in integ. restitutionem,

restitutionem aduersus sententiam pro Io. contra me la-
tam, auditur; uel quia damnosa est hereditas p. debi-
ta Io. uel legata ei facta; nam hic ex necessitate uidetur
reus constitui. ¶ Alij tamen dicunt, q. nec hic admittetur
ad contradicendum; & dicunt quidam q. si non fuerit ad-
missus, quia excommunicatus erat, postea tanquā abso-
lutus admittetur ut petat restitutionem in integ. ad ap-
pellandum pro eo, quia nec per se nec per alium procu-
ratorem potuit ius suum defendere. ff. ex quib. cau. mal.
fed. & si. ff. de mino. l. papinianus exuli. uel non currit ei
tempus. unde post obtentam absolutionem a sententia
restitutionis in integ. poterit appellare intra 10. dies. arg.
pro hoc, quia illo tpe non currit ei tempus appellatio-
nis. ar. j. de conc. preb. non uac. quia. dic. tñ. qd factū est
contra eum tenet, nec potest retractari; quia uocatus nō
fuit uel admissus, quāuis alius non excommunicatus ob
hoc posset dicere nullum, ut not. s. de procu. c. in nostra.
Prius dictum magis placet, & ualet restitutio ad appel-
landum quando aliter sibi super iure suo subueniri non
potest. ¶ Sed si aliter agere potest, ut in confirmato pa-
tet, contra quem obliciendo crimina auditus non fuit,
hic non est restituendus, quia per aliam uiam ordina-
riam sibi prouideri potest. l. quia contra eum de crimini-
bus potest agere directio. j. de app. c. constitutis. & ideo
non restituetur ad appellandum. ff. ex qui. cau. ma. in in-
teg. rest. l. 1. r. 2. & 4. nam & quandiu competit uia ordina-
ria, extraordinaria denegatur. ff. de minori. l. in causa. 1.
responsio, & seq. sed secus forte dicendum est de pacto in
forma, ut alibi nō. ¶ Item nō. q. excommunicatus appel-
lans extra iudicium non auditur; nam cum illa appella-
tio sit quasi ad causam prouocatio. j. de ap. c. cum sit ro-
ficut non potest prouocare, ita nec appellare, nec per eā
negotium ad superiorem deferretur. Item si ille excommu-
nicatus, cuius interest, coram iudice uadat, cum causa in-
ter alios uertitur, uel cum imploratur officium iudicis,
ut in casibus superioribus, & appellaret, non poterit eā
prosequi; quia non potuit appellare etiam in iudicio, cū
non esset necessarius reus, imo nec reus; alias aut in iudi-
cio ubi necessarius reus ē, licet appellat, & si ex alijs cau-
sis sit excoicatus & ante iudicium coeptum. j. co. c. ult.
¶ Si autem aliquis appellasset extra iudicium ante ex-
communicationem, crederem q. appellationem suā pro-
sequi posset, si negotium sit ad superiorem relatum, puta
quia post appellationem grauauit eum in eo super quo
appellauit antequam excommunicetur, & multo fortius
si tunc arripuit iter ueniendi ad sedem apostolicam. arg.
3. q. 9. c. re uera. & arg. quia generaliter dicitur q. appella-
tionem prosequi potest excommunicatus. j. eo. c. genera-
bilem. & quia uidetur iudicium iam coeptum uel causa
appellationis; crederem tamen q. licet appellans si non-
dum grauatus esset, cum nondum appellatio effectum ha-
beret nec adhuc ad superiorem sit translatus negotium,
quod non admittitur prosequens appellationem obli-
gari exceptione excommunicationis. Alij tamen con-
trarium dicunt, dicentes q. extra appellationem suā po-
tuit prosequi indistincte. Item his, quae diximus prius, ui-
detur contra. s. de offi. dele. c. prudentiam s. sexta. ubi di-
citur, q. excommunicatio superueniens impetrationi li-
terarum impedit processum per eas. ¶ Item contra, j.
eo. c. exceptionem. ubi dicitur q. exceptio in quacunque
parte litis rite opponitur; ergo apparet q. contra istum
appellationem prosequentem rite excommunicatio op-
ponitur, etiam priusquam negotium fuerit ad superio-
rem relatum. Tu dic, q. hoc speciale est in appellatione
at excommunicatus ipsam prosequens admittatur, ut j.
eo. c. significauerunt. & c. si. secus ar. qñ non agitur in mo-
dum appellationis; defensionis]. si in seruo. ff. de accus. l.
feras. & in patrono. ff. de bo. lib. l. quod cum minor. s. si
liberatus condemnatur; appellationis etiam causam pro-
sequi poterit. j. eo. c. ult. [reconuentione] recompenlare

autem non potest arg. contra. ff. de compen. l. quicunq.
Innocen. 4.

S V M M A R I V M.

1. Litis contestatio fit per exceptionem peremptoriam.
2. Excipiens an semper confiteri dicatur.
3. Confiterens aliquid an dicatur etiam confiteri quicquid ex illo se-
quitur.
4. Instrumentum producens de falso contra illud dicere non potest.
5. Errantes in iure nedum se corrigere possunt, sed etiam suum erro-
rem reuocare.
6. Quicquid a prophetis scriptum est id indubitanter credendum
& tenendum est.
7. Testes qui pro mese mel testificati fuere, non possunt amplius re-
probare.
8. Sententia non dicitur incerta, cum in aliqua parte actorum conti-
neatur capitula excepta.
9. Ecclesia statim q. sita est in diocesi, temporalia ad episcopum priuileg.

CAPITVLVM VI.

Cum uenerabilis. [Possessionibus.] Iste episcopus
intendebat petere possessiones & pertinentias,
ut de eis pro libito disponeret. j. eo. c. saepe expo-
nit. sed hanc petitionem reputant quidam satis congruā,
etiam si tantum rationem sibi debere reddi petere inten-
deret, & esset patronus clericus; ut infra. de priuile. cap.
3. s. in ecclesijs. Imo plus dicunt aliqui, q. est sufficiens
& congruus talis libellus, etiam si patronus laicus sit.
¶ Per hanc enim uerba. ecclesia cum suis pertinentijs &
possessionibus. nihil intelligitur petere, nisi ius patrona-
tus. arg. s. de iud. c. examinata. sed certe in laico hoc non
admittimus, etsi tantum ius patronatus petet, quia nihil
habet in possessionibus. s. de iure patr. c. q. autem decate
ro. 10. q. 1. c. 2. & seq. In clericis autē, ad quos ex fundatio-
ne sua pertinet ius patronatus, bene admitto hunc libel-
lum. 1. 6. q. 2. c. 2. sed si ex donatione laicorum obtineret,
idem dicunt, scilicet quod in laicis; sed tutius est, ubi etiā
patronatus clericus est ex fundatione, q. non petat eccle-
siam cum possessionibus & pertinentijs, ubi intendit tan-
tum petere ius patronatus, sed petat rationē administra-
tionis sibi reddi; hęc enim petitio competit non solum il-
li, qui habet ius patronatus, sed etiam illi qui habet admi-
nistrationem in temporalibus. ¶ Respondit] item con-
testando, & sic apparet p. exceptionē peremptoriā lit. con-
testationē fieri. arg. s. de dolo. c. prout. arg. contra. s. de li-
cont. c. 1. Sol. siue excipiendo siue respondendo, alias respō-
deat petitioni animo contestandi litem, lis contestata
erit. arg. hic, quia hoc ipso q. hic appellatur responsio, in-
fra appellabitur exceptio, ubi dicit q. exceptionem obij-
ciens & c. [canbium]. j. de rer. permuta. c. ad quęstiones.
[proposuit] & male. ar. tamen contrarium. s. de tran. 2. c.
præterea. il. 2. ¶ Crederem] non est uerum, q. semper qui ex-
cipit, confiteatur. ar. ff. de excep. l. non utique. arg. ad idē.
ff. de excep. l. nemo. contra. s. de trans. c. præterea. Item
cum in iuramento talis clausula contineatur, q. nullam
probationem requireret nisi quam credat necessariam. C.
de iur. cal. auth. in isto. ergo monasteriū quod hanc ex-
ceptionem proposuit, credebat eam esse ueram & se iu-
uari illa permutatione, & sic per consequens uidetur cō-
fiteri rem fuisse episcopi; ut credebat esse falsam excep-
tionem, & sic non iuuari ea, & sic faciebat contra iura-
mentum calumniæ; & etiam si non iuuauerat, tamen con-
tra ius non erat audiendus allegans turpitudinem suam.
j. de dona. c. inter dilectos. Ad hoc sic respondeo, q. siue
excipiendo siue alio modo quis confiteatur expressē in iudi-
cio intentionem aduersarij, tunc bene sibi præiudicat
confessio prædicta, adeo ut ante sententiam dicere non
possit contra confessionem suam, nisi ostenderet erro-
rem. ar. j. de accu. c. cum dilectus. C. de iur. & fac. ign. l. er-
ror. s. de trans. c. præterea. C. de probat. l. 1. ¶ Si uero non
confiteatur expressē, sed excipiendo tñ proponat ut hic

Gg 2 fuit

fuit, non potest dici quod confiteatur; nec etiam credit quod plus est, qui excipit non credit, sed non discredet, imo dubitat, & quasi inter duo uerisimilia agit. C. de except. l. si quidem. ff. de acqui. hered. l. qui puta. §. qui bona. & §. ult. C. de condi. inde. l. iudi. Nec obstat dicta auth. quia licet non credat, qui excipit; quia tamen non discredet, necessaria est sibi dilatio ad probationem, ut sciat an uerum sit necne id de quo dubitat. ¶ Imo idem uidetur dicendum in actore ut si indicat aliquod priuilegium pro se, & postea illud priuilegium probetur falsum, licet tacite uisus sit confiteri quaecunque in instrumento continentur etiam si qua in eodem instrumento erant contra eum, tamen reprobato priuilegio sibi non oberit propter hoc quia uisus est hoc fecisse innitens priuilegio suo quod si ne dolo uerum putabat. J. de sen. & re iud. c. cum I. & A. argu. imo idem dicendum uidetur, si expresse confessus fuisset uera esse quae in priuilegio continentur; quia semper priuilegio inniti debet, quo sublato & omnia quae ex illo sequuntur, tolli uidentur. ¶ Sed secus dicendum uidetur, si expresse aliquid confessus fuisset non habita mentione de priuilegio; quia tunc ei stare tenetur etiam priuilegio casato uel reprobatos; secus autem si non pronuntiaretur falsum, sed alias defectum haberet, puta consensum canonicorum uel consimilia, ut not. J. de cen. c. cum olim. uel chartam non esse sufficientem ad probandum id ad quod inducitur; ut not. J. eod. in glo. quasi dicat, sed si confiteatur in genere uera esse quae continentur in charta praedicta quae inducitur ad probandum, & non probat, uel quae alias defectum patitur, credimus quod licet postea pronunciet illam chartam non sufficere ad probationem, tamen propter confessionem ratam haberi debent omnia quae ibi dicuntur. Et ratio diuersitatis est, quia probato falso instrumento tollitur fundamentum cui inhærebat confessio, & ita per consequens totum tollitur ædificium ei coherens, scilicet ipsa confessio. arg. l. q. r. c. cum paulus. & J. de presbytero non bapti. c. ueniens. Sed in alio casu ubi non probatur falsum, remanet instrumentum in suo uigore, licet non habeat tantum uigorem, ut credebatur quod illud producebat. argum. opt. C. de lib. praxe. uel ex hère. auth. ex causa. ¶ Item praedicta locum habent, ubi sententia lata est super falsitate instrumenti, uel alia questione incidenti; sed secus est ubi super principali questione fertur definitiua sententia, quia tunc lata sententia non obstante priore confessione potest sequi sententiam is pro quo lata est, & ei innititur, etiam contra priorem dicere confessionem. S. de iure iur. c. mulieri. [contractus] inslit. de actio. §. actionum. [domino] nam dans rem alienam non contrahit permutationem. ff. de rer. permul. l. i. in fin. [diutius] sed non usque ad praescriptionem [intelleximus] incipit sententia [inte] ligitur ff. de except. l. non utique. ¶ Sed contra, quia ex quo aliquid confitetur, & quicquid sequitur ex illo uidetur esse confessus. S. di. c. quo iure. Respondeo licet excipiat de permutatione, non tamen confitetur rem fuisse permutantis, sed permutantem non posse uenire contra permutationem, uel repetere rem quam permuto uic cum alias permutatio licite facta sit; nam si non esset licite facta, & expresse confiteretur rem fuisse episcopi, quocunque modo, siue excipiendo, uel alio modo bene praediocarer monasterio, et prodesset episcopo. S. de trā fac. c. praeterea. l. 2. arg. S. de testi. c. ueniens. il. r. Item licet excipitur, non confitetur tacite, quia etiam dubitans excipit. C. de exce. l. si quidem. quamuis tutius sit, ut ibidem dicitur hoc modo protestari, non est uel fuit res tua; sed & si tua fuisset, ex causa permutationis in nos transfuisset. C. de except. l. si quidem. ¶ Instrumentum quasi dicat instrumentum non prodest episcopo, quia ibi non dicitur quia episcopus Sabin. permutationem fecerit, sed Theodosius episcopus; tamen si episcopus replicet, quod procurator hoc excipere non possit, cum falso adiece-

rit in transcripto Sabin. malè dicit cum dilectus &c. sed dices, si uerum esset instrumentum, quare imponitur silentium episcopo, cum necesse haberet stare permutationi. Respon. forte non prauidicabat insitum, cum in permutatione non interuenisset autoritas superioris, nec alia quae interuenire debent. x. q. 2. c. hoc ius. 17. q. 4. ca. in uenditionibus. ¶ Item licet producat insitum, de falso contra illud dicere non possit. J. de cens. c. cum olim. arg. 19. di. c. si romanorum. licet nec contra testes. 4. q. 3. c. si testes. uer. item si quis testibus. 3. q. 8. c. si quis in agendo, potest tamen dicere illud contra se non facere, ut hic; nam licet monasterium produxerit instrumentum ad probandum quod episcopus Sabin. fecerit permutationem, tamen postea admittitur ad dicendum quod non continetur in insitum authentico Sabin. ueritas. n. rerum erroribus gestorum non uitatur. ff. de offi. p. res. l. illicitas. §. ueritas. ff. ad muni. l. assump. ff. de neg. gest. l. sed sicut. §. ult. Item licet non possim dicere contra ea, quae continentur in insitum quod produxi, quia ab initio uidere diligenter debui quod in eo contineretur, possum tamen dicere contra dicta testium quos produxi, & ipsa de ipsis depositionibus testium reprobare. 4. q. 3. c. si test. §. ite si quis testibus. & contra testem possum opponere, quod corruptus sit, uel de noua inimicitia. J. eo. §. di. & de noua infamia. S. de testi. co. c. preterea. imo & dicta meorum testium per alios testes possum indirecè reprobare, ut S. de testi. c. presentium. in prin. in his. n. nihil sibi imputatur, quia scire non potuit quid testes diceret. ¶ Item si quis malè intelliges legem allegat eam pro se, uel instrumentum, uel chartam simplicem dicit sibi fouere in sua causa, cum in ueritate de iure non foueat, quia non est authentica charta, uel est testimonialis, tamen si postea per aliquem articulum qui in eadem charta continetur inducatur de eum, non facit sibi praedictum praecedenti ratione; quia ueritas &c. ff. de offi. p. res. l. illicitas. §. ueritas. & quia qui errat in iure quales sunt praecedentes, non solum se corrigere possunt, & suum errorem etiam reuocare, & sibi non praedictum imo & iudex corrigere, & supplere debet, ut not. in sum. de erro. aduo. C. ut quae de aduo. in sup. ¶ Sed oppones, hic producat hanc chartam credit probare per eam id, quod pro eo facit, eadem ratione & quod de eum facit. ar. 3. q. 8. c. cuius in agendo. ergo uir quod debet haberi pro confesso, maxime si expresse continetur esse probata quae in eadem charta continentur. Respon. licet credat & confiteatur per ipsam chartam omnia, quae continentur in ea esse probata, sed cum erret in iure sibi non praedictum; secus si confitetur se credere ea quae in ea continentur esse uera, ut no. S. eo. in gl. non est. Hoc tamen fate mur, quod si per tale ius, uel per talem chartam minus authenticam aliquid iudicatum esset tam iudex quam assessor quam etiam litigator, eadem charta, uel consimilem, uel idem ius condemnato agente de eos ad intercessu, contra se admittere tenentur, ut not. in summa Azo. quod quisque iur. sed quod dictum est, contra dicta testium a me productorum possum obicere, uidetur contra. 27. di. cap. si quid. ¶ Sol. aliud est in prophetis & autoribus, ubi locus cit ab autoritate, & quicquid dicunt, indubitanter credendum & tenendum est ut. 9. dist. c. ego. & c. seq. & 15. dist. c. si aliud in testibus, & instrumentis; qui & si autoritatem habent ut eis credatur, quandiu non probet contra probationem, tamen contrarium admittitur. C. de fi. instr. l. si S. de testi. c. presentium. & tales prophetae uel auctores si habentur infideles, uel heretici, uel aliquid dicunt contra eos ex eorum autoritatibus, contra eos argumentari possumus, ut in praedicto cap. si quid ueri. sed bene fateor licet ipsi infideles de iure non sunt audiendi, si uelint admittere autoritates eorum & propriorum prophetarum spiritualium auctorum, nos de iure possumus autoritatibus eorum uti de illos quorum auctores non sunt uel prophetae, cum eos si reprobemus. S. de testi. c. presentium.

presentium. C. de fal. l. qui falsus. C. de reb. credi. l. si quis. ¶ Itē no. q. testes p. me inductos n. solū in eadē cā, sed et alij; & si solū si p. bona q. quā primō produxi, mō p. me p. ducat, sed etiam si quēcunque alij, non possum reproba- re. ar. 4. q. 3. c. si testes. uer. item si quis testibus. ¶ Et idem dicimus in iudice. ar. 4. q. 8. c. cuius in agendo. & hoc in- telligo uerum, q. non possum reproba- re testem uel iudi- cem ex causa quē ex parte mea procedat, sed ex causa quē ab alio procedere possit; uerbi gratia, patrem tuum induxi in testem uel habui iudicem contra aliquem, mo- dō inducis etiam contra me, bene reprobo eum, & et recusabo eum; ex te. n. procedit cā, quare recusabo eū. f. quia pater tuus est. ¶ Item si admitto aliquē ad unum offi- cium, non possum eum repe- lere ab alio officio, ubi consi- miles personę requirantur uel reputantur; si autem dissi- miles, tunc secus. Itē si imperaui aliquem in iudicem po- test esse criminosus, & idem in testem contra me induca- tur, eundem bene repello a testimonio, non p. textu crīs, sed p. textu infamie ciuili non possum eum repellere; q. a quem non reputaui infamem ad iudicandum, non debeo reputare infamem ad testimonium, cum infamia utrunq. repellat. ar. ad hoc. & omnia p. dicta. j. de accu. c. nulli. s. de ar. c. accepimus. ff. de adul. l. si uxor. §. ult. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis. utrum autem eum, quem ordinaui, excep- tione repellere possum a beneficio. no. s. de ar. & qua. c. accepimus. an at contra factum suum cuiquā uenire li- ceat. no. s. de ele. ca. no. ff. Delictum j. 6. q. 6. c. si epim. nō uir hoc spale fuisse in fauorem ecclesie; quia quicunque priuatus inducat falsum instrumēto probato falso n. con- demnabitur productor falsi instrū ad id, in quo falsum in- strū dicebat eum teneri, cum in ueritate non teneretur; quia si diceret sequeretur q. deberemus iniustā senten- tiā ferre. fatemur tñ q. puniatur de falso. ar. s. de cau. pos. cum super. Item alia ratione non debet condemnari ad id q. continetur in instrū; quia hic excipiendo proponit; & ideo non confitetur, ut s. dē. Alij dñt, q. si affirmatiue proponat exceptionem, & sciebat instrū per quod probare uolebat exceptionem esse falsum, pferenda est sen- tentia p. eum; sed si nesciebat falsum, secus est p. ratio- nes assignatas in gl. hic positis; in ecclesia tñ spale est, et si sciebat [ad 10.] dic. ut nō. s. de proba. c. licet [episcopa- 8] le j. de offi. ordi. c. conquerente. ¶ Au- thentica non est incerta sententia, cū aliqua parte actorum contineantur ca- pitula excepta. C. de sen. q. uer. certa quan. pro. l. p. intelligo enim quod cer- tis nominibus uel per circumlocutio- nem instrū distinxit; uel intelligitur de productis in illo iudicio quę publica- ta erant in actis, nā p. textu aliorum instrūm non posset iuari. C. de trans. l. sub p. textu. secundum quosdam. Nobis uidetur q. bene est certa hęc sententia, etiam si in nulla parte actorum exprimentur il- la capitula, quia scripta authentica certa & indubitata sunt, quare eis fides est adhibenda; quod dic ut legitur & no. s. de fi. instrū. c. 1. & 2. unde prudenter facit ille a quo petitur ius episcopale, si facit illud exprimere quid pe- tit, ut no. s. de offi. ordi. c. conquerente. nam si iudex ad- iudicat alicui ius episcopale nulla exceptione facta, de- cetero omnia iura episcopalia exhibere condemnatus tenetur, quamuis priuilegium uel p. scriptionem uellet exhibere super aliquibus capitulis in quibus diceret se exemptum a p. scriptione. j. de p. r. c. cum olim. Iudex ergo prudenter facit si quando ei constat q. quis habet in aliqua ecclesia ius epale, sed de aliquibus capi- tulis dubitat, si dicit adiudicamus tali ius epale, exceptis talibus capitulis de quibus non plene constat nobis, ut hic. & j. de relig. do. c. constitutus. & c. cum venerabilis. & j. si. proxi. c. auditis. & c. cum olim. & c. ueniens. [muni- sum se.] no. uen. dicanem uen. dicare ex p. scriptione. de

hoc no. j. de p. r. c. ad aures. ¶ Temporalia] not. hoc ipso quod sita est ecclesia in diocesi, temporalia perti- nent ad episcopum ut hic, unde ea nullatenus alienare ualet. 1. o. q. 2. c. ult. tamen uacante ecclesia aliqua episco- pus nomine ecclesie ager. j. de succ. ab intest. c. cum dile- ctus. & si non appareat quis sit patro- nus intelligam eam liberam, sed eps b b

habebit ius episcopale ibi, ut hic, & iurisdictionem. 1. o. q. 3. c. 1. 2. & 3. & seq. ut 1. 6. q. 7. c. omnes. & tunc etiam si non est collegiata & non est in parochia alterius ecclesie, ipse ponet ibi mini- strum; licet aliqui dicant q. non episco- pus, sed populus p. sentabit ministrū, sed non uideo quare hoc dicant, cum iure non caueatur; administrationis au- tem rationem in omnibus ecclesiis pe- ter episcopus, nisi ubi patronus est cle- ricus.

canz, quod non Episcopus sed populus p. sentabit ministrum. Ad- de Abb. in c. q. arelam. supra de elect. col. 1. uer. not. ibi per electio- nem. LEON. a Lege.

S V M M A R I V M.

Dietæ a quo loco sint computandæ.

CAPITVLVM VII.

O Lim. [Treueren.] hic Treueren. archiepiscopo committebatur causa quæ erat inter Guil. & ad uersarium [idem] scilicet Guil. [dietas] a sua dioc. computandas ad locum ubi citabatur, non ad lo- cum ubi iudices habebant domicilium [curetis] & sicut continetur in integra permittant procedere abbatem sancti Laurent. & coniudices suos ad quos pars aduersa literas super appellatione facta ab archiepiscopo obti- nuerat. alioquin isti procederent ad quos istæ literæ de consensu partium sub hac forma impetrantur.

S V M M A R I V M.

Excommunicatus etiam causam appellationis prosequi potest.

Probatio superflua admitti non debet.

CAPITVLVM VIII.

Dilecti filii. [Eletioni] Forte petebat ab dis obediē- tiam quam ipsi denegabant, & super hoc impe- trabantur, scilicet pro E. & B. uel ipsi appellaue- runt, aut appel. non prosequerantur, unde electus potest petere q. procederetur in causa. j. de appella. c. oblate. §. p. uel quod eis imponatur silentium, & etiam alias pu- niatur. s. de elect. c. statuimus. ¶ Videur tamen q. hodie non potest impetrare literas, sed apud iudicem appella- tionis expectare, & ibi prosequi causam suam, ut in p. alle. decre. statuimus. sed aliquando papa, uel alius supe- rior literas concedit ex certa scientia, & tunc ualet, alie- ter non. ¶ Sed oppones, non uidetur bene dicere, quia contra hunc sic agentem admittitur exceptio excommu- nicationis, sicut contra illos non admittitur replicatio: s. eo. d. c. cum inter. sed resp. hoc non est uerum, quia tau- fa appellationis agebatur, quam prosequi potest excom- municatus. s. eo. c. cum inter. j. eo. c. uenerabilis. aliquan- do mandat papa uel quicuius alius citari qui uolant oppo- nere alicui, & tunc citator publicè debet proponere edi- ctum, ut quicunque uult se opponere facto super quo agi- tur, tali die compareat. j. qui mat. accu. pos. c. cum in tua. & quod talis citatio operetur ibi not. ¶ Potest etiam iste citator, quos uult, nominatim citare ut compareant ad opponendum se contra factum de quo agitur, si uo- lunt; & si non comparuerint quod p. scriptionem eis fiat, ex p. r. decre. colligitur. hic autem constat q. in hoc ca- su nullum p. r. c. citare potest sub modo tantum, scilicet si uult. ¶ Aliquando autem mandatur alicui, q. citet omnes qui se opponunt tali super electione sua, uel super alio facto; & hoc dixerunt quidam sed male, q. citatō- nis est aliqua cognitio, debet. n. eos uocare quos actor p. e-

Gg 3 ur

tit citari & querere ab eis si uoluerint se opponere uel non, & si responderint q̄ uelint se opponere, citet eos; si uerò dicant q̄ nolunt se opponere, absoluet eos a citatione. arg. pro eis, quia omnia iudicia sunt absolutoria. inf. de offi. iudi. §. si. sed hoc nobis non placet, quia cum hæc clausula citet omnes qui opponunt, sit intelligenda de eis qui ante datam literarum se opposuerunt, & sua interfit eos se non opposuisse, non sunt absoluendi a citatione illi qui se opposuerunt, nisi satisfaciant de interesse; an autē per tales literas possit citare illos qui post literarum datam, uel qui de nouo uolunt se opponere, dixerunt quidam quòd non. argum. §. de rescrip. c. significauit. Alij dicunt, quòd & hic omnes contradictores, & ante datam, & post datam, & cum modo prædicto si uolunt, & sine modo, citari poterit; quia præsens consensum præsentis non tenet usum. ¶ Sed oppones contra id q̄ dictum est, scilicet quia si citator debet citare quos uult actor, multi poterunt fatigari iniuste; sed certè hoc tenet, quia etiam papa, si nominasset ei multos, citasset eos. ¶ Item si comparuerint coram iudice, & non subit causa citationis, damnabit actorem ad expensas; & etiā si non comparuerint, non condemnabuntur statim citati neque ad expensas, neque ad aliud, imò summaria cognitione præmissa & in iuramento calumniæ contra ipsos, & non aliter, sicut iustum fuerit procedetur; alias non. Item licet dixerimus, quòd citabit omnes ad nutum actoris; tamen & moderabitur citator, sicut & delegans moderetur. §. de rescrip. c. super literis. in fin. [ipso] M. [idem] P. & G. [exceptionem] quam proponebat contra confirmationem. Et melius M. ualebit elidere exceptionem, scilicet P. & G. quam dixerant M. excommunicatum replicando de except. & ideo non est audiendus super petitionem obediētiæ quam fecerat, uel super procedendo in principali, & in opponendo eis poenam; ut not. in glo. forte. ¶ Quia & si probatio enim superflua non est admittenda. C. de proba. l. ad probationes. §. de offi. deleg. c. cum contingat [sua] denegare enim tali obediētiā, erat defendere ecclesiam, sicut nec a sua; imò etiam periuri agere possunt, & prosequi causas suas, & actiones suas & fuorum. 4. quæst. 6. c. omnibus. & sic etiam actiones prosequi possunt a simili nomine ecclesie. arg. §. de iureiur. c. petitio. [M.] electio cui obijciebatur excoicatus [a defendendo]. & ita hic habes quòd contra exceptionem maioris excoicationis non admittitur replicatio maioris excoicationis, de hoc no. supra e. c. 2. [deserendo]. supra eodem. c. cum inter dilec. [Interlocuti] & male.

S V M M A R I V M.

- 1 Amoris a beneficiis, quibus negotiis uel actibus interesse non possit.
- 2 Absolutio a sententia excommunicationis an & quibus casibus ad cautelam periri possit, & eius effectus.

CAPITVLVM IX.

A Postolica. [Vobis] qui interesse debeatis electioni, uel electionem celebrare [amotionis] temporalis quæ idem dici potest quod suspensio; et quia hæc pēnæ sine ordine possunt infligi, sine magna solennitate possunt reuocari; infligi dico ex culpa quæ fit coram iudice. ar. ff. de pen. l. ult. & l. moris. [Amotionis] ¶ & ita ex quo erat amor a beneficiis intra tempus amotionis, nec omnibus ecclesie actibus nec negotiis intererunt, quod est no. quid autem iuris sit de interdicto ab of. ficio. no. j. de app. c. ad hoc quoniam. & j. de cle. excom. mi. c. si celebrat. & j. de excels. præla. c. ult. [in modum] ¶ i. ad repellendum uos ab electione. ¶ Esse j. ex hoc dicunt quidam & forte melius quam alij quorum opinionem uisi sumus præferre. j. de sent. excom. c. solet. glo. quia q̄ quandoocunque quis petat absolui ad cautelam a snia quam dicit nullam, siue cōfiteatur eum, qui tulit eam suum alias esse iudicem, sed ex aliqua cā dicit non tene-

re; siue dicat eum in nullo casu suum iudicem esse, imò & si dicat sniam nullam contra se latam, sed tamen uult absolui ad cautelam ut alij securè ei cōicent, semper est sibi danda supra de offi. ordi. c. graue. nisi opponatur q̄ manifesta est offensa. j. de sen. excom. c. solet. ¶ Et no. q̄ hæc absolutio quandoque fit ad cautelam eius qui dicitur excoicatus, ut puta si ipse dubitat an sententia teneat, sed tamen probabilius credit contrarium; nam huic non est dicendum, dimitte ius tuum & fac te absolui. ar. ff. de pe. hæ. l. illud. imò ex quo nec per sniam, nec per confessionem, nec per rei euidentiam constat, cum non sit manifesta offensa, absoluendus est sine satisfactione ad cautelam, & postea ius suum prosequatur. arg. j. de sent. excom. c. sacro. §. 1. & 2. ¶ Item quando fit ad cautelam aliorum, scilicet ut ei cōicent securè & in sacramentis, & in alijs, quandoq; etiam ad cautelam opinionis eius, scilicet ne lædatur propter infamiā excommunicationis prælati. ¶ Item fit quandoque etiam ad cautelam futurorum, scilicet ne in posterum eius facta irriterentur, ut hic; & sic multas consimiles inuenire potes. [Ad cautelam] idest ita q̄ non fiat in præiudicium ipsis amoris ex nostra relatione, si forte interim temporalium, & spiritualium administrationi se immiscuissent. Alij dicunt, id est sine præiudicio alterius, idest ita q̄ nec amoris fiat præiudicium nec aduersarijs, quin facta electione possint obijci contra eos, & de amotione, & de alijs dicere quod uolunt. uel dic, ideo dixi relaxari sententias ad cautelam, quia per hanc relaxationem prouidetur ecclesie ne diu vacet. Et est æqua prouisio, & ideo præferenda iure uigoris, per quam prius de ipsis sententijs & sententiarum causis conitare deberet, quàm isti ad electionem admitterentur, & hoc faceret quilibet alter de sententijs quæ ipsius autoritate latæ essent, non tamen autoritate huius decre. credimus, q̄ possit relaxare sententias aliorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Dies, in qua cautio promittitur, in uno uicenario nō computatur.
- 2 Nūquid ualeat quod cum excommunicato fit in iudicio.
- 3 Excommunicatus antequam quis probeatur, ualeat quicquid fit ab eo in iudicijs.
- 4 Instrumentum ualeat etiam si testis excommunicatus sit ibi inscriptus.

CAPITVLVM X. in vr.

P Ia. [Consideratione opponat] contra agentem [speciem] an maiori uel minori excommunicatione sit ligatus, quia si maiori, tunc repellitur a litigando; si minori, nequaquam [nomen] ut sic impediatur uagari. ff. de iureiur. l. prætor. ff. de do. l. item exigit. & l. si ex dolo. §. si. [Octo] ideo tam breuis terminus statuitur hic; quia nullum præiudicium fit actoribus in principali quæstione; non enim minus bene consequitur iustitiam suam in principali ab excommunicato, quàm ab alio non excommunicato. Idem dicendum est in termino assignato ad impediendum solutionem ad cautelam. j. de sentent. excom. c. solet. & idem in termino assignato contra spoliatores. §. de rest. spo. c. frequens. ad idem §. de offi. dele. c. prudentiam. §. sexta. non autem obtinet breuitas termini, si fieret sibi magnum præiudicium, ut si dicitur non tenere electionem, uel scripturam, uel contractum, uel aliud huiusmodi, quia ab excommunicatis facta, ut §. de consue. c. cum dilec. de æta. c. cum bono. 3. q. 4. c. constanguineorum. ¶ Item si per iudicem, uel testes, uel infirmitate proponentis exceptionem, uel per fraudem aduersarij, uel alia iusta causa staret quo minus intra tam breuē terminum probare posset exceptionem, iudex prorogaret terminum ut probare posset exceptionem, alias non curreret. arg. ff. de re iud. l. 2. in Auth. de his qui ingre. ad ap. §. 1. 2. & 3. & no. de hoc. j. de appel. c. ex ratione. j. de sen. excom. c. solet. alij tamen contradicunt. ¶ [Computatio] sic dies, in qua cautio promittitur, in uno uicenario

rio non computatur; ut ff. si quis cau. l. i. licet secus in tempore appellationis, in quo dies recitationis sententiae in biduo vel triduo computantur, vel altera die, vel tertia erat appelladum, secundum vetera iura. 2. q. vi. c. in ducit. §. biduum. & §. ult. & hoc idem alias contingit, ut prius dies connumeretur in numero aliorum; ut 2. q. 6. c. propter. & 4. q. 5. ca. quilibet. ¶ Sed nunquid in octavo die poterit quis probare, cum dicatur hic intra octo dierum spatium? Respond. sic, nam & lex dicit maritum posse accusare uxorem iure mariti intra 40. dies, ut ff. ad l. i. m. de adul. l. i. cuius. §. ex senatuscon. & tamen sexagesimus est in numero illorum, ut ff. eo. tit. l. pater. §. sexaginta. sic & bonorum possessio intra ceterisum diem peti potest, & eodem numero centesimus computatur, ut ff. de suc. ed. l. i. §. quod diximus. & ff. de verb. obli. l. qui ante. [reum] excipientem de excommunicatione, & non probantem [his]. i. his quae in iudicio acta erant ante probationem excommunicationis. ¶ Duratur sed quare valet quod cum excommunicato fit in iudicio, cum alias excommunicatus rescriptum impetrare non possit suo nomine? ut s. de rescri. c. dilect. nec procurare in iudicio etiam absolute ex mandato sibi facto tempore excommunicationis; ut s. de proba. c. post cessionem. nec sententia ab excommunicato lata valet; ut j. de sen. & re iud. c. ad probandum. Respon. ad singula, excommunicatus agere non potest si excipiat, & sic nec literas impetrare, ut c. de nup. ex rescri. p. l. i. item procurare non potest, quia per hoc assumit negotium alienum; & sententia ab eo lata non valet, quia sententia videtur auctoritate iudicis; & haec eadem ratio est, quia scriptura ab excommunicato confecta non valet. 3. q. 4. ca. nullus, quia scriptura sumit auctoritatem ex persona scribentis; secus aut statum est in excommunicato, qui in iudicio petit quod ei forsitan debeatur, nec fuit exceptum; & hoc ideo quia in culpa fuit qui non exceptit, & propter fauorem rerum iudicatarum, & vim iudiciorum, & quia modicum prodest excommunicato sententia, & modicum interest rei; quia & si excipiat, & probeatur, absolvetur reus ab observatione iudicii, non ab eo quod petebatur. ut ff. de iud. l. non idcirco. §. cum postea. Aliqui tamen dicunt, quod hodie auctoritate huius decreti tenebitur quicquid fit in iudicio siue actor sit excommunicatus, siue rescriptum cuius auctoritate processum est fit per excommunicatum impetratum, siue etiam iudex excommunicatus sit; & dicunt iura quod contradicunt per hanc decreti sublatam. Veruntamen alij dicunt quod non est presumendum quod papa tot iura voluerit uno verbo tollere. Item quod non reuocatur, quare stare prohibetur. c. de inof. test. l. si quando. c. de test. l. omnium. ¶ Duratur in iudicijs constat, quod quicquid facit excommunicatus antequam probeatur excommunicatus, valet, ut hic. Idem dicimus extra iudicium, nam si sit notarius excommunicatus, non tamen sententialiter damnatus, & faciat instrumentum, valebit, licet aliqui dicant contra. ar. pro eis. s. de proc. c. consulti. Sed alij respondent illam decreti loqui de illis qui praestant, scilicet auctoritatem his quae dicuntur in instrumentis, hic autem loquitur de illis qui praestant auctoritatem in instrumento, scilicet quod sit authenticum, & non in his quae dicuntur vel fiunt in instrumento. Item pro eis est. 3. q. 4. c. nullus. Sed ipsi respondent quod ibidem loquitur de scripturis quas faciunt excommunicati, non ratione publici officij, sed proprio motu. Item loquitur ibi in condemnatis, hic loquitur de toleratis. ¶ Dicimus etiam quod instrumentum valebit, etiam si testis excommunicatus sibi inscriptus, dummodo in instrumentum non sit suspectus; sed si esse suspectum, non daretur fides instrumento per testem non suspectum vel excommunicatum, licet satis dici possit quod si nunc esset absolutus, quamvis eo tempore quo fuit inscriptus esset excommunicatus, quod bene nunc per suum testimonium dat fidem instrumentum; sed non contra, scilicet si nunc

excommunicatus esset, sed tempore inscriptionis erat absolutus, quia tunc per suum dictum non datur fides instrumentum, sed suspensum est; quia excommunicatus est, aliqui tamen contradicunt. ¶ Sed haec est differentia inter ea quae aguntur extra iudicium, & ea quae aguntur in iudicio; quia ea quae aguntur in iudicio, valent; & ea quae aguntur extra iudicium, non valent, ut instrumenta, & huiusmodi quae fiunt ex officio publico, si est sententialiter damnatus, licet aliqui contradicant. Si autem sint talia, quae non aguntur ex officio publico, ut emptio, contractus, & huiusmodi, illa valent et si publice & solenniter sit excommunicatus; ut no. s. de do. c. veritatis. & j. eo. c. excep. Ea autem quae aguntur in iudicio, similiter valent, licet actor sit sententialiter excommunicatus, dummodo sibi in praesenti actione excommunicatio non obijciatur, nec iudex eum repellat; secus tamen videtur si iudex sententialiter efferet vel alias publice excommunicatus, quia tunc etiam si non obijciatur iudici excommunicatio, non valet quod agitur. j. de sen. & re iud. c. ad probandum. Ratio diuersitatis est, quia magis uerentur partes obijcere iudici, quam aduersarijs; quia magis afficit sententia excommunicatione iudicis, quam partium. In spiritualibus autem quid obtineat, ut in electione, & huiusmodi, no. de elec. c. cum uintonien. c. illa. & c. nihil. [proponatur] siue ex eisdem causis, siue ex diuersis, dumtamen praecedentibus.

S V M M A R I V M.

1 Libellus in causa appellationis quo modo concipiatur, ad hoc ut reuocetur quicquid post appellationem, & medio tempore inter sententiam & appellationem factum fuit.

2 Iudicis appellationis officium circa quae uersetur.

3 Intellectus ad regulam, Nil innovari appellatione pendente.

CAPITVLVM X.

Dilecti. [Conueniebantur] moniales [ipse] moniales [tulerunt] & male, cum esset legitime appellatum [excommunicationis] repetere quae diximus. s. de offi. deleg. c. pasto. §. 2. [mentionem] sicut nec tenebatur ar. s. de rescri. c. super literis [aduersari] monachorum [iudices] prior de Ang. & coniudices [ab ea] scilicet tempore monachorum. ¶ Literas [habe] literae elidebantur per exceptionem; quia si dixisset, quomodo sententia excommunicationis lata fuit post appellationem a sufficienti gravamine interpositam, & quod causam appellationis prosequerentur, & quod, quia iudex priorissimam & moniales admittebat in prosecutione appellationis, non admissa exceptione excommunicationis appellauit, nunquam literas habuisset. ar. s. eo. c. cum inter. j. cap. proxi. nam hic tacuit & in genere tamen dixit, quod iudex exceptionem excommunicationis non admisit, & idcirco appellauit, sed forma literarum bona erat [propositum] & bene memorati iud. [prior de Ang. & coniudices] de Gernemoe & bene dicit, nam papa commiserat per illas literas causam appellationis emissam a monachis & sub canonica forma fieri; & licet ibi diceret suppressam ueritatem, hoc tamen non constabat; & ideo bene dicit si ita est, quod primo debet inquiri an prior de Angles & coniudices negauerunt, monachum admittere exceptionem excommunicationis ab eis propositam in causa principali, & ita iusta erat appellatio; an in causa appellationis, & ita iniusta erat appellatio quod in literis obtentis ad priorem Gernemoe, & coniudices continebatur. ¶ Reuocato] & no. quod statim antequam incipiat causa appellationis, reuocatur quicquid fit post appellationem ut hic. & j. de ap. c. ex parte M. & C. & ff. ap. pe. nihil inno. per totum. & idem dicendum est de his, quae fiunt medio tempore inter sententiam & appellationem, quia appellatione extinguitur pronuntiatum. ff. ad turp. l. i. §. si. & faciet sic petitionem suam iste appellans, Domine iudex peto reuocare quicquid factum est post sententiam, a qua ego appellauim; & quod interdicatis sibi ne aliquid contra sententiam attenteat quousque mihi competit prosecutio appellationis. quod autem

tem hæc petitio legitimè sit & admittenda, pater ex illo, cum etiam iudex hoc facere ipsum teneatur ex officio suo, ut hic. ¶ Sed contra, id ad iudicem appellationis non pertinet iudicare nisi utrum bene uel male appellatum sit, necne. C. de ap. l. eos. quomodo ergo admittit prædictam petitionem? Item contra id, quod dictum est, uidetur quod si diceretur illud, sequeretur absurditas hæc. scilicet quod si postea non prosequeretur appellationem, fingeretur non appellatum, & sic restaurandum esset quod prius reuocatum erat, quod esset iniquum. arg. s. de rest. spo. c. audita. Item expresse contradicit text. ff. de appellatione. l. cum ex causa. ubi dicitur, quod tunc reuocabitur quod factum est post appellationem cum meliorem meruerit sententiam, ergo a contrario sensu possum concludere quod non ante. ¶ Solu. ad hoc sic respondemus, quod ad iudicem appellationis pertinet principaliter cognoscere & diffinire de appellatione, an sit iusta uel iniusta, sed ex ratione accessorij ad officium eius pertinet etiam prædictam petitionem admittere & exaudire. Ad secundum quod dixi de absurditate, dicimus quod non obstat, quia non est absurditas si id quod male actum est, reuocetur, & postea illud idem legitimè fiat. ¶ Item etiam cum ex causa. ff. de ap. non contradicit, quia licet ut ibi dicitur cum obtinuerit appellans reuocandum sit quod post appellationem sit, non negatur quin & ante possit reuocari, quod & conceditur per altam legem. ff. app. pen. nil innovari. in rubro, & nigro, & per alia superiora iura. Licet autem appellatione pendente nihil sit innovandum, tamen si agatur personali actione ut ex empto; uel consimili, ut res quæ petitur alienet, tenet alienatio; Nec est contra. ff. app. pen. l. r. & ff. de iniust. rup. & irri. testa. l. si quis exheredato. §. hi autem omnes. C. de ap. l. appellationem. ubi dicitur quod status causa mutari non debet pendente appellatione, quia non mutatur nec præiudicatur appellationi; quia ita condemnabitur persona si res petitæ alienentur, sicut si non alienentur. Item non est contra. in Auth. ut nullus. §. super hoc. quia prohibet quod possessio rei petitæ non transferatur ab uno litigantium in alium per iudicem, & non prohibet per litigantes transferri in extraneum, & uidetur quod in hac regula ap. pen. nihil est innovandum, supplendum est per iudicem; si autem agitur reali actione de dominio, tunc fateor quod non tenet alienatio, non ea ratione, quia appellatione pendente factum est; sed quia res est litigiosa.

S V M M A R I V M.

1. Appellationis causam actor prosequi potest non obstante exceptio-
ne excommunicationis, quod est mirabile, quando ante senten-
tiam quandoque eadem exceptione repellatur & quare.

CAPITVLVM XI.

Significauit. Ipsum capitulum de Torna [partem] sci-
licet archiepiscopum [absoluit] forte capitulum ege-
rat contra Zepum super fructibus quos dicebatur
percepisse de ecclesia; uel quia se passus fuerat in eadem
ecclesia intrudi [altera [Zepi] in iudicio] s. eo. c. prox. cu
interperperam]. No. quod capitulum primo egit coram ar-
chiepiscopo confirmationem petendo Petri quem in suum
archipresbyterum elegerunt, a quo etiam archiepisco-
po appellauit. Item secunda uice agebant & appella-
tionem prosequerantur coram preposito sancti Stephani.
Item tertio agebant coram abbate sancti Saluatoris &
coniudices, quia petebat coram ultimis iudicibus senten-
tiam absolutionis pro episcopo latam reuocari; quia in eo
quod pro se lata erat, non poterat ipsum capitulum appella-
tionem prosequi, quia nec ab eo appellauerat; fatuum. n.
esset appellare a sententia pro se lata. ¶ Et ita ex hoc est
arg. quod etiam actor causam appellationis prosequi po-
test, nec obstat ei exceptio excommunicationis. Aliqui
tamen contrarium dicunt. arg. J. c. prox. ubi dicitur quod
exceptio excommunicationis in qualibet parte litis op-
ponitur; ergo & post appellationem. sed nos idem exci-
piamus, nisi in causa appellationis argum. huius decreti. &

est mirabile quod actor excommunicatus si usque ad senten-
tiam processisset, potest repelli & excipi quod sit excom-
municatus ne ad sententiam procedatur, & tamen non potest
repelli a prosecutione ap. sed hoc id est, quia ante sententiam con-
tra ipsum latam si repellatur, nullum damnum habet per
iudicem occasione sententiae quæ adhuc lata non est, unde
de ibi non leditur æquitas iudicantis; sed postquam per sen-
tentiam iudicis quæsitum est ius alteri parti, & damnum ira-
rogatum nisi appellare possit & appellationem prosequi
laderetur æquitas iudicantis, & absurdum esset si reo uin-
cente defendendi se per appellationem actor victus facul-
tatem habere non posset. s. eo. c. cum inter dilecti. Item di-
cunt quidam, quod procurator excommunicatus possit prosequi causam
appellationis quando principalem causam egit, quia al-
ter laderetur æquitas iudicantis. Nec obstat, quod possit op-
poni quod qui appellauit non cogitur prosequi appellationem.
C. de procu. l. inuitus & s. de pe. c. non iniuste. ergo pec-
cat si se ingerat familiaritatem hominum. J. de cle. excom. m. c. illud ergo. & iudex peccat si potest eum prohibere
a peccato, & non prohibet. 2. q. 7. c. negligere. Respondeo
non peccat ingerendo se communioni hominum profes-
quendo appellationem, quia excommunicatus fidem ser-
uare debet ei cui promissit. alij tamen contradicunt. Si
autem appeller aliquis nomine alterius extra iudicium,
& sic rata habeatur ab eo cuius nomine appellatum est,
eius appellatio tenet, tamen appellationem prosequi non
potest, quia talis appellatio obinet uim actionis. Item
qui appellauit si excommunicatus non sit, ea prosequi non
potest nisi fiat procurator de nouo [procedatis] remitti-
tur ad eosdem iudices, quia partes consenserunt, & ap-
pellans iniuste appellauerat, unde remittitur ad eum a
quo appellauit.

S V M M A R I V M.

1. Excommunicatio potest in qualibet parte litis opponi.
2. Reus qui mandato iudicis cum excommunicato litigat, non peccat.
3. Sententia quo casu sit reuocanda pro excommunicato.

CAPITVLVM XII.

Exceptionem. [In qualibet] hoc locum habet in cau-
sa principali, in causa autem appellationis etiam
actori non obstat exceptio excommunicationis;
ut not. s. c. prox. ¶ Prohibetur contra, argu. quod excom-
municatio opponitur actori non solum quæ præcessit li-
tem, sed quæ sequitur litis contestationem, cum possit in
qualibet parte litis opponi; tamen quantumque oppo-
natur, etiam coram delegato absolui potest, & in absolu-
tione eius proceditur secundum tenorem decre. s. de of-
fi. deleg. c. prudentiam. §. sexta. sententia autem non retra-
ctatur licet probetur fuisse index excommunicatus tem-
pore latæ sententiae. J. de sen. & re iudic. ad probandum.
nisi forte esset publice denunciatus excommunicatus ut
ibi. ¶ Alij dicunt, quod post sententiam non potest excipi con-
tra eandem excommunicationem iudicis propter utili-
tatem eorumdem qui apud eum egerunt. ff. de offi. prator.
l. barbarius. sed de excommunicatione actoris, secus in-
quantum ad hoc ut sententia non ualeat; sed quantum
ad hoc ut manderetur executioni, potest excipi, ut s. eo. c.
pia. de excommunicatione autem rei constat, quod nunquam
potest excipi contra sententiam pro eo latam. s. eo. c. cu
inter. J. eo. c. uenerabilem. imo plus dicunt quidem & for-
te non male, quia omnia quæ sunt cum excommunicato
occulte siue in iudicio, siue extra, non retractantur etiam
ante sententiam; & respondent decre. s. de proba. c. post
cessione. & s. de procu. c. ult. quod publice excommu-
nicati erant, uel loquuntur de his quæ extra iudicium acta
sunt; & male, quia tantum in fauorem excommunicato-
rum facta sunt, nec peccat actor qui rem suam petendo
participat excommunicato. s. de iudi. c. intelleximus. J. de
sen. excommu. c. si uero. ¶ Item nec reus qui mandato iu-
dicis cum excommunicato litigat, quia si actori hoc licet
excommunicato communicare ut ius suum consequatur,
multo

multo fortius licet reo ut damnum causa & poenam iudicis euitet. arg. 1. 1. q. 3. c. quoniam mul. j. de sen. excom. c. si uero [fatigetur] nam si ex iusta causa etiam scienter omittat non condemnabitur ad expensas, forte quia tunc non habebat probationes, sed modo habet. ¶ Legitimis legitimas autem expensas dicimus, si probauerat excommunicationem in omnibus, ut condemnaretur in omnibus expensis quas fecit ipse actor, siue reus inducendo probationes super alijs exceptionibus, uel super principali, uel quolibet alio modo usque ad tempus quo exceptionem proponit; quia illas fecit propter malitiam proponentis modo, & non ante exceptionem excommunicationis. C. de iud. l. sancimus. ¶ Sed ad expensas quas fecit actor durante probatione exceptionis & excommunicationis dum modo reus ipsam probauerit super probanda excommunicatione, non credimus quod debeat condemnari, cum principaliter eas fecerit sicut apparet ex sententia, quia repellitur ab agendo iam excommunicatus. arg. C. de iud. l. rem non nouam. sed si contrarium probetur & sententietur, scilicet quod non sit excommunicatus, tunc apparet quod expensas quas fecit super alijs exceptionibus uel super principali, non fecit quia tardauit reus proponere exceptiones excommunicationis, imo fecit eas propter suam utilitatem, quia bene ualebunt sibi ac si non esset proposta exceptio excommunicationis, & ideo reus non condemnabitur ad illas. Sed si appareat cum hanc exceptionem malitiose proponere, modo condemnabitur in expensis, non in principio scilicet quando proponit, sed la re sententia super excommunicatione. ¶ Condemnandus cum enim sententia super expensas ferenda sit, si appareat fraus non excommunicati contra excommunicatum, pro ipso excommunicato ferenda est sententia etiam diffinitiuam, quia in hoc non attenditur fauor excommunicati, sed æquitas iudicantis. s. eo. c. cum inter. [iudicis] ff. de postu. l. quos prohibet. ¶ Repellendus nisi contradiceret reus & peteret procedi in lite coeptra, quod potest reus petere postquam conuentus est per iudicem uel per executores, C. quomodo & quando iud. auth. qui semel. idem uidetur dicendum ubi non est conuentus reus, cogitur tamen aliquis agere, ut s. de testib. c. significauit. & not. j. qui fil. sint legi. c. lator. quinimo & idem uidetur dicendum etiam si reus adhuc ab excommunicato conuentus non fuerit, sed ab eo rimet conueniri. arg. C. de inge. & manu. l. diffamari. s. qui fil. sint legi. c. lator. nam si contra diceretur sequeretur absurditas, scilicet quod excommunicatio prodesse excommunicato, & noceret aduersario non excommunicato, quod esse non debet. s. de iud. c. intelleximus. C. de legi. l. quod fauore.

SVMMARIUM.

1 Possidere tempore moræ litis, & postea sine dolo desisse possidere, idem est.

CAPITVLVM XIII.

Aduersario tuo. [Tempore] maxime enim idem est, & si tempore moræ litis possidebat, sed postea sine dolo desisse possidere. ff. de excep. rei iud. l. si autem. & l. si in rem. & l. si quis. & C. de exhi. l. neque.

SVMMARIUM.

1 Excommunicatus non solum causam pro qua excommunicatus est, sed etiam aliam penitus diuersam prosequi potest.

CAPITVLVM XIII.

Venerabilem. [Ex causis alijs] No. excommunicatum non solum posse prosequi appellationem causam pro qua excommunicatus est, sed etiam penitus diuersam. [Impetrare] sed nonne potest petere executionem sententiae, uel officii iudicis, uel actionem in factum? Respondeo non, quia nec ei debet solui debitum. 1. 5. q. 6. c. auctoritatem. c. nos. cap. iuratos. secundum quosdam. Nos tamen dicimus contrarium. s. de do. c. ueritatis. est ergo melior ratio quare non mandatur executioni, quia noua actio competit pro executione rei, scilicet

et officium iudicis quod pro actione ponitur. s. de offic. iudi. c. 2. uel actio in factum ex sententia. C. de re. cre. l. actori. excommunicatus autem has actiones uel alias intentare non potest quamuis ualeat conuenire. s. de iudi. cap. intelleximus. cum igitur hæc petitio locum non habeat sine actione, & excommunicatus aliquam actionem nequeat intentare, sequitur quod nec sententiam executioni mandari potest petere. Item, & quia non laeditur æquitas iudicantis, quia rectum iudicauit, & sic sententia executioni non mandatur, quæ multoties per alium executioni mandatur. ff. de re iudic. l. a diuo. in princip. s. de offic. delega. cap. significasti. & usque ad 30. annos potest facere se absolui. & tunc executioni mandabitur. Alij tamen dicunt sententiam pro excommunicato latam executioni mandandam.

De præscriptionibus.

RVBRICA XXV.

SVMMARIUM.

1 Præscriptio an currat hæretico in hæresi permanente.

CAPITVLVM I.

Lacuit. [Triennium]. 1. 6. q. 3. c. placuit. il. 2. c. tra. Sol. hic quando non fuit præmonitus, ibi contra. Vel ponitur ibi tempus postquam lacuit alijs episcopis populum hæreticū lucrari, hic autem postquam non potest repetere, & currit iam breuis præscriptio contra ecclesiam in fauorem fidei. ¶ Si autem] contra, nonne potest conueniri & conomus ecclesiæ uacantis? 1. 2. 5. 2. c. uulteranæ. ergo eadem ratione currit præscriptio. ff. ex quib. cau. in integ. re. fil. l. is qui rei. 1. respon. Sol. non sequitur, potest agere & conueniri per procuratorem uel alium, ergo currit contra eum præscriptio, in l. i. in pupillo & minore. C. de præscrip. 30. an. l. sicut in rem. & minori ecclesiæ comparatur [fuerit] prædicta habent locum, ubi episcopus remanet catholicus, & locus factus est hereticus; hic autem loquitur quando episcopus factus est hereticus & aliquis locus diocesis eius eodem modo; nam tunc non currit præscriptio illi episcopo in hæresi permanente, sed postquam conuersus fuit incipit currere contra ipsum.

SVMMARIUM.

1 Præscriptio an currat in re inuasa.

2 Præscriptio quibus protestationibus interrumpatur inter principes.

CAPITVLVM II.

Nihil prodest. [Forali] id est contentioso iudicio [scripsisse] & hoc facit ex superabundanti iustitia, quia si taceret non peccaret [præiudicium] nisi esset taciturnitatis centum annorum. 1. 6. q. 3. c. dilectio. § potest. j. eo. c. cum nobis. auth. ut ro. ecclesia. ¶ uel dic quod loquitur in re inuasa ubi non currit præscriptio. 1. 6. q. 3. c. licet. ¶ uel dic quod unus princeps contra alium per tales protestationes interrumpit præscriptionem; cum non sit alius coram quo conueniatur. argum. C. de ann. excep. ut præfectius.

SVMMARIUM.

1 Præscribit quando una Ecclesia contra aliam, quot anni necessarii sint.

CAPITVLVM III.

Sanctorum. [Ut omnes possessiones] id est omnia iura provincialia [singulas] id est ad singulos archiepiscopos ratione provinciarum suarum [a quibus] fratribus. ¶ Triginta] contra laicos, quia unus archiepiscopus in aliterius provincia aliquando etiam contra laicos aliqua præscribit; nam si una ecclesia contra aliam præscribat, necesse farij sunt. 40. anni. j. eod. c. de quarta. sed melius uideretur dicere, quod unus archiepiscopus contra alium [spatio] 30. ann.

30. anno intra provincialia prescribat; & loquitur secundum antiqua tempora [synodali] synodalis proclamatio ad interruptionem sufficit argum. C. de an. excip. l. ut per fecius.

S V M M A R I V M.

1. *Servitus rustica quibus casibus, & quot annorum prescriptione amittitur.*
2. *Servitutes & iura, quali prescriptione & quibus casibus acquiritur.*

C A P I T V L V M IIII.

DE quarta. [Clericus] Quia bona fide possidet, puta in alterius locum succedit. ff. de re iud. l. quod in alterius. uel alio legitimo modo. [Quadragesimaria] secundum legem servitus rustica quæ non habet interuallum, uel habet modicum puta horarum uel dierum amittitur prescriptione. 10. an. inter presentes. & 20. inter absentes. Si autem habet interuallum annorum uel mensium, tunc duplicatur tempus, uidelicet ut inter presentes, necessarii sint. 20. ann. inter absentes. 40. argum. ff. queadm. ser. amit. l. si sit. C. de ser. l. si. Alij tamen dicunt, qd non sunt necessarii etiam inter absentes nisi. 20. anni. Idem etiam intelligimus si habet interualla septimanarum, quia odia sunt restringenda. ff. de lib. & posthu. l. cum quidam. ¶ Quidam autem dicunt qd hæc distinctio non habet locum secundum canones. ar. hic ubi apparet, qd tempus in hac prescriptione decimarum non duplicatur, & tamen hoc ius, scilicet perceptionis decimarum habet interuallum magni temporis. sed certè nobis contrariū uidetur; & hoc ius non habet interuallum horarum aliquod, imo quasi continuam causam habet, cum quotidie possint & debeant recipi decimæ non solum personales, sed & prædiales; cum & prædia quotidie aliquos fructus producere possunt, & quotidie quarta episcopis est soluenda. ¶ Et idem dicimus de iure eligendi, quia quotidie parata est uacare ecclesia. arg. eius qd dicitur de succid. l. ff. de ser. urb. præd. l. foramen. & ideo sufficiunt. 40. anni, ut hic. & s. de cau. pos. e. cū ecclesia. & c. cum olim. & s. de ele. c. cum mana. ¶ Si autem esset ius, quod interuallum certum & deputatum ab homine uel a iure reciperet, quale est quoddamni anno partem oblationum in die dedicationis uel festiuitatis recipiat. 18. q. 2. c. eleutherius. 10. q. 3. c. nec numerus. uel quod annuatim aliud seruitium recipiat. J. de cens. c. cum uenerabilis. & hoc secundum eos qui dicunt tempus ad duplicandum, necessarii sunt. 80. an. seruitutes etiam urbanorum prædiorum amittuntur tempore, si id interueniat quod dicitur. ff. de ser. urb. præd. l. hæc autem iura. ¶ Circa acquisitionem autem seruitutum uel etiam huiusmodi iurium no. quod si seruicus uel ius de quo agitur habet perpetuam causam atque continuam ut aqueductus, cum aqua ducitur sine intermissione, uel quasi perpetuam, ut in casibus supradictis, currit præscriptio. 10. ann. inter presentes, & 20. inter absentes ad similitudinem rerum immobilium. C. de ser. l. 2. C. de præscrip. lon. temp. l. ult. sed hæc est differentia, quia in rebus immobilibus requiritur titulus, ut ibi; sed in seruitutibus siue iuribus non est necessarius titulus. ff. si ser. uen. l. si quis diu. & no. J. eo. c. si diligenti. & incipit currere hoc tempus ex quo coepit uti illo iure non uti, non clam, non precario, sciente illo cui fiebat præiudicium, & non contradicente sed tacete, & hoc ipsum probare debet, ut quidam dicunt. ff. quæ ad. ser. amit. l. si. ff. de iti. act. pri. l. 1. §. iul. ¶ Si autem non habet perpetuam causam & continuam, ut est uia, & seruitia ex tractuaria quæ ab alijs recipiuntur, non præscribuntur nisi tanto tempore cuius non exeat memoria. 10. q. 3. cap. quia. & 100. distinct. cap. contra morem. ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. 1. & l. 2. §. antepe. ff. de aqua quotid. & esti. l. hoc iure. §. ductus. uel ibi quia ducitur de flumine publico, exigitur tam longa præscriptio; ius autem percipiendi decimas de fructibus sancti continuam causam habet, sed ius percipiendi decimas de grano uel uino tantum, de omni

bus minutis tantum, uel consimilium tantum, non habet perpetuam causam, quia hæc ceteris temporibus percipiuntur, & alijs temporibus possunt aliq. percipi, ut hic. & not. J. eo. c. ad aures. [quadragesimaria] ut 16. q. 3. ca. quæ actiones.

S V M M A R I V M.

1. *Bona fides presumitur nisi contrarium probetur.*

C A P I T V L V M V.

Vigilanti. [Dierum] ff. de act. & obli. l. obligationum. §. placet. [malæ fidei] & dicitur quilibet bonæ fidei, nisi probetur contrarium. ff. de mil. l. inter. §. ult. C. de euc. l. pen. & secundum. l. secus. C. de præscript. 30. an. l. si quis emptionis. 16. q. 3. c. prescriptione. [cognitis] C. de an. excip. l. ult. ipsi uero domino scienti quod ab alio possideantur, uel. i. qd cognoscit possessor eas esse alienas [latentibus] ipsi uero domino ignorati qd ab alio possideantur, uel. i. quas possessor ignorauit alienas, & supple. quandocumq; ante compleat prescriptionem. [non habere] si mala fide possident.

S V M M A R I V M.

1. *Prescriptio quadragesimæ annorum currit in decimis, & quare.*
2. *Prescriptio quibus casibus exceptionem pariat, & quibus actionem, & contra quos.*

C A P I T V L V M VI.

AD aures. [Decimis] ¶ Et ita habemus qd præscriptio. 40. an. currit in decimis, cum uideretur qd tempus duplicari debet, ex eo qd prout frequentius semel tantum in anno colliguntur. ff. quemad. ser. amit. l. si sit constit. Sed tu respondeas, qd si hoc uerum sit de grano & uino, tamen ius percipiendi decimas & causa continuata est. [Possidentis] & huiusmodi, scilicet qui præscriperat; nam & si hic cadit a possessione, & alius quam dominus uel uerus diocesanus possideret, haberet utilem uendicationem decimarum, ex quo bona fide possidebat. C. de præscri. 30. an. l. ubi ita tantum. ¶ Imo plus secundum leges, quia etiam si mala fide præscri. 30. ann. haberet exceptionem, & etiam in aliquibus casibus actionem. s. contra raptores, furem, & eum qui ob suam contumaciam passus est missionem in possessionem. C. de præscri. 30. an. l. si quis.

S V M M A R I V M.

1. *Laicus contra ecclesiam quam præscribere non potest.*

C A P I T V L V M VII.

Causam quæ inter. [Concessione] ita qd in eis habeat titulum sicut clericus. In alimoniam autem concedi possunt pauperibus. 10. q. 1. c. 1. & ult. [Decimas] hæc sunt quæ præscribi non possunt, decimæ a laico ut hic. 16. q. 3. c. dilectio. §. potest. ecclesia a laico, li. mes. 16. q. 3. c. licet. Item tributum, uel cuiuslibet præstatio. C. de præscri. 30. ann. l. cōpetit. Item procuratio debita ratione uisitationis. J. eo. c. cum ex offi. Item obedientia contra maiorem. J. eo. c. cū nō liceat. Item præbenda uel beneficium. 16. q. 3. c. cle. item liber homo. 16. q. 3. c. dilectio. §. potest etiam aliter. uerfi. nam liber homo. C. de præscri. pro. li. l. ult. [detinere] ciuilitate [præscribere] quam nemo obijcit, nisi possessor. s. de proba. c. ex literis. ff. de usucap. l. 3.

S V M M A R I V M.

1. *Prescriptionis interruptio naturalis quæ fit.*
2. *Prescriptionis interruptio ciuilis quor. modis fiat.*

C A P I T V L V M VIII.

Illud. [Quadragesimæ] s. de quarta. 16. q. 3. c. quas actiones [tricennalem] 16. q. 3. c. per singulas. s. eo. c. sanctorum. [Interruptione] ¶ est enim interruptio naturalis per inundationem fluminis, & per deiectionem & expulsiōem fluminis, & forte alijs modis. ff. de acqui. pos. l. per uniuersas. §. 1. & ff. de usucap. l. naturalis. Item est interruptio ciuilis per libellum principi oblatum in annalibus actionibus. arg. C. quando li. prin. ob. l. 1. Item per lit. contestata. 16. q. 3. c. placuit. §. pen. uer. is autem. Item per

prescriptum a principe datum & reo insinuat. C. de p[re]scri. 30. ann. l. sicut. Item per protestationem. 16. q. 3. c. placuit. §. p[re]scri. uer. is autem. C. de ann. excep. l. ut per. §. eo. c. nihil. Item per solutionem usurarum. C. de p[re]scri. 30. ann. l. si quis. Item per synodalem proclamationem. §. 30. ann. l. si quis. Item per secundam cautionem factam a debitore. C. de p[re]scri. 30. ann. l. cum notissimi. Item per denunciationem factam colono. C. ubi in rem ac. l. 2. & in istis casibus oportet de nouo p[re]scriptione incipere.

SVMMARIUM.

1. Prescribi an possint fines agrorum, præbendarum, parochiarum, & provinciarum.

CAPITVLVM IX.

Quia. [Finibus] Nota p[re]scribi fines agrorum. 16. q. 4. c. uolumus. & p[re]bendarum. §. de probatio. c. ex literis. secus autem in finibus parochiarum, & provinciarum. §. de paroch. c. penul. [p[re]sentia] ff. fin. regun. l. si irruptione. C. si. regun. l. si quis.

SVMMARIUM.

1. Prescriptio non habet locum tempore hostilitatis.
2. Hostilitas uel schisma nunquid se in medio 40. an. fuit, an id tempus ipso iure subducatur.

CAPITVLVM X.

EX transmissa. [Parochiani] id est parochialia iura sibi reddere debent, ut decimas & oblationes ecclesie de Cam. ratione [hostilitatis] siue una die tantum, siue pluribus annis fuerit huiusmodi hostilitas, locum habet hic dormitio p[re]scriptionis. Item locum habet non tantum secundum canones & in ecclesijs, sed et secundum leges & in laicis. ¶ Hostilitatis talis. §. q. non reddebatur ius in terra propter hostium impetum, & ideo non potuit petere decimas & oblationes, & ideo p[re]scriptio interrupta erat naturaliter. ff. de acq. pos. l. qui uni. §. 1. & 2. & ff. de usuc. l. naturaliter. Alij dicunt & forte melius, quod nec in isto casu nec in sequentibus qui notantur in hac eadem glo. interruptitur p[re]scriptio, quia sic oportet q[uod] de nouo finita hostilitate per 40. an. p[re]scriberet, ut not. §. eo. c. illud in glo. est interruptu. sed dicitur

a q[uod] hoc tempore dormit a p[re]scriptio

2. Dormit. Adde quod hic refer. & sequitur Petr. de Ancha. in consilio 444. incip. primo eliciamus. col. 10. an medium.

rit p[re]scriptio, licet dari possit restitutio tanti temporis quanti fuit causa reipublice absens, si tempore feriarum repentinarum completa esset p[re]scriptio; in usitatis autem secus, quia p[re]iudicari poterant. idem est. §. q. non currit p[re]scriptio, si ius non redditur propter defectum iudicis, uel rei. ff. ex qui. cau. maio. in integ. l. sed & si per totum. §. usque ad §. quod uero. necesse

- b. Necesse tamen est. Adde Abb. qui ista dicta alle in c. plerumq; cir. 22. §. de rescr. & Bar. in l. de p[re]p[ar]ilo. §. fin. quis ipse p[re]tor. ff. de noui. op. non.

tamen est quod doceat se uoluisse agere, sed propter causas p[re]dictas non potuisse. ff. ex quib. cau. ma. in integ. l. sed & si. §. si ferie. unde sibi utile est q[uod] super hoc protestetur. C. de an. ex. l. ut perfe. §. de offi. ord. c. pastoralis. no. quod totum tempus male alienantis & dilapidantis subducitur de p[re]scriptione. 16. q. 3. c. si sacerdotes. Item tempus hostilitatis & captiuitatis ut hic. 16. q. 4. c. pia. & c. porro. Item tempus puerilis etatis C. quibus ex cau. in integ. restit. non est. l. ult. C. de p[re]scri. 30. ann. l. sicut. Item tempus uacationis & hæresis p[re]lati. §. eod. c. j. eo. c. auditis. Item tempus uitæ patris. C. de bo. quæ lib. l. quacunque. Item tempus uitæ mariti. C. de iu. d. d. l. in rebus. Item tps schismatis. §. eo. c. cum nobis. Item in rebus quæ

sub conditione debentur non currit p[re]scriptio, nisi a die extantis conditionis. C. de p[re]scri. 30. anno. l. cum notis. §. illud. Item tempus suspensionis excommunicationis. §. de con. p[re]s. & ecclesi. non ua. c. quia diuersi. ¶ Confueuit hic quæri, si in medio 40. an. fuerit schisma, uel hostilitas, uel aliqua de causis p[re]cedentibus, an id tempus ipso iure subducatur. arg. quod non subducatur, sed datur restitutio. C. de testa. mili. l. 2. & l. ignorare. ff. ex qui. cau. maio. l. ab hostibus. & §. ult. & l. seq. Nos tamen dicimus, contra, scilicet quod p[re]dicta tempora subducatur ipso iure sine in integrum restitutione, ut patet in suis concordantijs, scilicet assignatis. & illæ leges non contradicunt quæ loquuntur in integrum restitutione danda absenti causa reipu. ubi bene currit p[re]scriptio, sed datur restitutio temporis absentie si completa sit p[re]scriptio in eius absentia tantum, uel in modico tempore post reuersionem, & non aliter; quia beneficium in integrum restitutionis cum sit extraordinarium, est restringendū, ut patet. C. de mino. l. in causis. & similiter p[re]scriptio est odio fa, ut patet. §. eo. c. uigilanti. & idcirco quantum fieri potest restringenda. ar. ff. de li. & posthu. l. cum quidam. bene ergo est quod in causis supradictis retardatur usufructus ne currat, & ideo non est necessaria restitutio, & iustum est in absente causa reipu. ex quo currit p[re]scriptio contra ipsum q[uod] per beneficium in integ. restit. iuari debet, ex quo ei mederi aliter non potest. Adiuuabitur autem quantominus potest saluo iure in integrum restitutionis & ideo si non post modicum, sed post magnum tempus post reuersionem computandū completa sit p[re]scriptio, non restituet. melior rō ut q[uod] non fuit completa p[re]scriptio in absentia, nec in modico post non fuit lesus p[ro]p[ter] absentia, & idcirco non dat restitutio q[uod] non dat nisi lesio. C. de i. inte. rest. l. minorib. ff. de ui. ar. l. nā postea. §. si minor. sed in casibus supradictis non est necessaria in integ. restitutio, quia non currit p[re]scriptio, sed dormit; & ideo sine restitutione aliqua in integrum subducitur de p[re]scriptio illud tempus. ¶ Si autem uis opinionem Gul. tenere, non oportet diuersificare inter in integrum restitutionem, & deductionem temporis. & no. q[uod] in p[re]dictis casibus ubi dicit dormire siue non currere p[re]scriptionem, si uult licitum est interrompere p[re]scriptionem sine litis contestatione ubi agere potest, seu protestando in casibus ubi sola protestatio sufficit, ut §. de offi. ord. c. pastoralis. in fi. C. de anna. excep. l. ut perfectius. illud enim est beneficium a iure concessum, q[uod] in aliquibus casibus non currit p[re]scriptio; & non tollit maius beneficium. §. quod interrumpat p[re]scriptionem.

CAPITVLVM XI.

Accedentes. [In talibus], scilicet in procuratorijs legatorum Sedis apostolicæ, & quæ ratione uisitationis debentur. in alijs autem secus. 18. q. ult. c. pen. & ult.

SVMMARIUM.

1. Prescribere non potest, quæ in seipso possidere non potest.

CAPITVLVM XII.

Cum non liceat a capite. 12. dis. c. non licet [p[re]scrip[ti]one] intelligo quando non diffidentur archiepiscopus suum esse p[re]latum, sed tamen nolunt ei obedire, & sic non est contra. §. de priuilegiis. c. cum olim. uel dic quod ipsi clerici non possunt p[re]scribere iura hic posita, quia ea possidere in seipsis non possunt, ut non infra eo. cap. auditis.

SVMMARIUM.

1. Censuali libro fides adhibetur.

2. Ecclesia dicitur habere directum dominium, uel saluo autē utile.

CAPITVLVM XIII.

Audientiam. [Castellanus] qui & dominus [probandum] ad probandum concessionem sibi factā inducebat priuilegium, ad probandum uerō iura quæ

quæ sibi concessa erant inducebat censualem librum, & alia. ¶ Censualem non credi censuali libro, sic C. de fid. in stru. auth. ad hæc. 30. q. 1. c. peruenit. ff. de iure si. l. in fraudem. §. quocies. ff. de proba. l. census. C. ad ter. l. ult. [credentes] dicebatur quod notarius falsauerat dicta testium, quos mathefeloni prodixerat, & quibus dicebat se multum inniti; sed speciale est in actis, ut soli notario credatur nisi probetur contra. ut not. §. de proba. c. post celsio nem. & c. quoniam. ¶ Principaliter quia ecclesia habet directum dominium, uasallus utile; & intelligo hoc uerum ubi agitur iure ecclesiæ Romanæ diminuendo. secus autem si uterque confiteretur ius Ro. esse ecclesiæ quo ad directum dominium seu etiam quo ad utile, & non ad uersarij, & est not. quod licet contra mathefelonem curreret prescriptio. 30. ann. quia tamen communiter præiudicium caretur & ipsi & ecclesiæ romanæ, necessaria est prescriptio. 100. ann. ff. quemad. ser. amit. l. si communem.

S V M M A R I V M.

- 1 Subiectionis causa quando agitur, contra eos agitur qui dicunt eos sibi subiectos.
- 2 Defensio ecclesiæ ad quæ pertinet, etiam de ipsius libertate agitur.
- 3 Prescribere potest abbas iura episcopalia in aliquibus suis capellis.
- 4 Prescribere non possunt per se abbas nec capellæ contra obedientiam uel iurisdictionem.
- 5 Interruptio quorundam modo fiat.
- 6 Deiectionis uidetur abbas qui ideo iure deiectionis non utitur, quia suspicatur se posse repelli.

C A P I T V L V M X V.

A Videtur. [Abbatem] ¶ Hic not. quod cum agitur de subiectione aliquorum, agitur contra eos qui dicunt eos sibi subiectos. j. eo. c. cum olim. 16. q. 3. c. inter. §. de elect. c. querelam. j. de cens. c. cum instantia. ff. de lib. exhi. l. ult. ff. de seru. l. ult. Item dicunt quidam, quod potest conueniri subditus. j. de appel. c. ad audientiam. s. ut lite non contest. c. quoniam. 1. 2. q. 2. c. quicumque militum. ff. de usur. l. actenus. sed sententia contra unum lata non præiudicat alij. j. de sen. & re iud. c. cum super cōtrouersia. & c. suborta. ff. de libera. cau. l. si pariter. uerum est quod hic dicitur in hac glo. scilicet sententia contra unum lata aliquando non præiudicat quando contra eum agitur ad quem secundo loco pertinet actio uel defensio j. de sen. & re iud. c. cum super controuersia. sed si lata est sententia contra eum ad quem primo loco pertinet defensio, præiudicat ei etiam ad quem secundo loco pertinet defensio, si sciat causam agi, & non aliter. ff. de re iud. l. 1. §. p. j. de sen. & re iud. c. quamuis. ¶ Et dicunt quidam, quod primo loco pertinet defensio ad prælatum cui subiecta est ecclesia quando agitur de ipsius libertate, uel quod alij sit subiecta quam ad ministrum ecclesiæ; secus si agitur de possessionibus. Alij dicunt & forte melius, quod hic non dicitur primo loco pertinere ad unum, & secundo ad alium; sed plene ad utrumque & æqualiter pertinet defensio. C. de lib. cau. l. principaliter. nec unius sententia alij præiudicat, nisi sciuerit & defenderit, quia tunc præiudicat. j. de sen. & re iud. c. quamuis. ff. de re iud. l. 1. §. p. in compositione. tamen & transactione uidetur quod etiam si utroque sciente facta est transactio, non præiudicat. arg. §. de transac. c. contingit. & bene dicitur competere actio ista non solum contra illos qui de tinent subditos, sed & contra subditos qui non obediunt. j. de sen. & re iud. c. cum super. de cons. utili uel inutili. cap. cum dilecta. quia qua ratione faciunt quominus possideant cum non obediunt, eadem ratione possidere uidentur iura quæ in eis petuntur, sicut dicitur in confessoria. ff. si seru. uendi. l. si quis. & l. sicuti. §. sed si queritur. ff. si usufruct. petat. l. 1. in princip. contra possidentes autem constat quod recte contra eos agitur ut hic. ¶ Item not. quod aliquando aliquis possidet iura aliqua, ut cum aliquis possidet iurisdictionem in aliquos, uel cum possideat aliquam libertatem, uer-

bi gratia, quod non teneatur ire ad conciliem, uel quod possit ordinari & benedici a quo maluerit episcopo, & consimilia iura; ut j. eo. c. ueniers. aliquando autem nullum ius possidet aliquis, sed alius in eo possidet aliqua iura, sicut monasterium de quo hic agitur, dicebat se possidere & habere aliqua iura in quibusdam ecclesijs, & tamen ecclesiæ illæ non possidebant in se illa iura; quia nullus potest in se habere seruitutem uel ius, nec mirum, quia nec iure proprio. ff. de ter. urb. præd. l. in re communi. ¶ Et in hoc casu ultimo hoc habet locum quod diximus hic. §. competit actio ad hæc iura sic possessa contra utrumque, scilicet contra possidentem quia possidet, & contra non possidentem sed inique possidentem iura quia actorem non patitur iure suo uti; & hic uterque admittitur ad defendendum litem, & ad sistendum defendenti, & ad appellandum; ut not. j. de sen. & re iud. c. cum super. quia non tantum prælatorum interest non perdere iura quæ habent in subditis, sed subditorum interest etiam non mutare dominos. Sed in primo casu, §. qñ agitur contra aliquem tanquam contra possidentem iura in alio uel defendentem libertatem suam, tunc prælati talis actoris uel rei non potest conuenire, uel conueniri, nec assistere conuenienti uel conuentio, nec appellare; quia eius non interest. 2. q. 6. c. non solent. ¶ Quid enim interest episcopi diocesanij, si suus clericus uadat ad consilium alterius, dummodo sibi nihil detrahatur, uel si euincitur ab eo iurisdicatio quam dioc. episcopus non contēdat suā nec ad se teneri, & si de hoc agi posset alia uia ageretur ut no. j. de ap. c. dilectus. [prescripisse] illud, scilicet quod possidere potest, & institutio, & destitutio, & alia de quibus est §. de off. ord. c. conquerente. illa autem quæ possidere non potest, ut ordinare clericos illius monasterij & cōsecrare ecclesias, & huiusmodi, prescribere non potest. §. eo. c. causam [libertate] ab actione iurium regaliū. ¶ Per illa] Celestinus enim exemerat ab episcopali iurisdictione loca quæ Hen. & Off. reges libertati donauerunt. Cum autem dubitaretur an uallis de euescā. in qua episcopus ius episcopale petebat, esset de illis locis donatis libertati per reges, mandat papa inspicere priuilegium regum, & si de illis fuerit appareat quod etiam per papam illa uallis exempta est; hæc probatur per hanc decre. & §. de in integ. resti. c. audis. [defecerit]. l. exceptione. [per priuilegium] & sic remaneat sola prescriptionis probatio. no. hic proponi in uno facto duas contrarias defensiones. s. priuilegium & prescriptionem. ¶ Huius ratione jno. §. de excep. c. cum uene. j. eod. c. cum olim. contra. §. de fide instr. c. inter dilectos. & intel ligitur proponere sub dysfunctione, quia si unum non poterit probare aliud probet. C. de excep. l. si quidem. arg. C. de excep. l. nemo. ff. de inoff. testa. l. contra ueterani. §. sed nec impuberis. quidam dicunt quod simul proponere non potest, sed de una ad aliam transire potest. arg. §. de test. c. ex tenore. 14. q. 1. c. quisquis. §. de excep. c. cum uenerabilis. §. de iudic. l. examinata. C. de transil. interpositas. ff. de acquir. posse. l. naturaliter est. ff. de regu. iur. l. nemo. ff. de bo. pos. contra tab. l. simpliciter. contra. C. de non nu. pecu. authen. contra qui propriam. ¶ [Super tempore] not. abbatem prescribere posse iura episcopalia in aliquibus suis capellis, & dicunt quidam abbatem non aliter prescribere, nisi ipse tempore prescriptionis alij de illis iuribus respondit, uel alij subfuerit, infra de priuileg. cap. cum olim. C. de sun. patri. l. ultim. si enim non subfuerit, non prescriberet, supra eod. cap. cum non liceat. cap. accedentes. sed nos non dicimus necesse esse abbatem alij subesse, sed capellas in quibus sit prescriptio, ut hic. & infra eo. cap. cum olim. Imo plus dicimus quod etiam capellæ si non subfuerit alij, ea quæ possidere possent, prescribere possunt, puta quartam decimarum & mortuorum, & consimilia, supra eodem. cap. de quarta. & cap. ex transmissa. argumen. infra de sepul. cap. certificari. ¶ Contra obedientiam autem, uel contra iurisdictionem

ationem non possunt præscribere nec capellæ per se, nec abbas nisi alij obediunt, quia in se non possunt ea possidere; nemo enim sibi ex necessitate obedit, uel se uisitat, & sic de consimilibus. J. eo. c. prox. ff. de arb. l. p. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tempestiuium. & ideo requiritur, quod non nomine suo, sed nomine alterius cui exinde respondent & ei subiacent, hoc præscribant, ut J. eod. cap. prox. & §. co. c. in prin. [Exceptionem] scilicet interruptionem per uacationem sedis, uel potius deductionem temporis; quia dormit præscriptio [exceptionem]. Hinc colligunt quidam, quod si abbas probauit se generaliter præscripsisse ius episcopale in aliquibus ecclesijs, etiam non expressis capellis exemptionis, si episcopus dicit medio tempore se aliqua exercuisse, & sic in aliquibus interrupisse præscriptionem, illam interruptionem probare debet; sed contrarium uidetur, quia si pro abbate facit præscriptio, pro episcopo facit ius commune quod plus est & fauorabilius, unde uidetur quod semper iudicandum sit pro episcopo, nisi in capellis de quibus abbas probauerit specialiter argumen. in fin. huius decreta. & infra eodem cap. cum olim. Solu. si testes uel probationes episcopi dicerent ipsum exercuisse iura episcopalia, & testes abbatis illud idem dicunt de abbate, præferentur testes episcopi qui uerisimilia dicunt, quia iuri communi consonant. argum. supra de probatio. cap. licet. dum modo in alijs sit paritas. Si uero testes abbatis generaliter dicerent abbatem exercuisse omnia iura, & testes episcopi tantum probaret ecclesias fitas in diocesi episcopi, & quod exercuit episcopalia, nec dicerent omnia, tunc omnia episcopalia adiudicabuntur abbati; nisi de aliquibus specialiter episcopus probauerit, uel nisi in aliquo probauerit interruptionem quam forte sufficit probare per duos testes, licet abbas generaliter probauerit per plures argumen. supra cap. illud. hoc non placet. prudenter tamen faciat examinatio testium si de singulis capellis iuris episcopalis interroget testes abbatis, & tunc non ualebit abbas præscriptio nisi in capellis probatis, ut hic in fin. & infra eod. cap. cum olim. potest etiam dicere episcopum probare interruptionem in capellis hic positis, quia licet abbas probauerit se exercuisse eadem per 40. ann. tñ episcopus probauerit interruptionem, eo ipse quod intra idem tempus pluries exercuit; de hoc not. plenius infra de relig. domi. cap. cum dilectus. [40.] id est antequam compleretur præscriptio an. 40. ¶ Interruptione] hæc interruptio in iuribus huiusmodi & in alijs incorporalibus fit eodem modo, quo in corporalibus, scilicet per litis contestationem. C. de præscrip. long. tempo. l. nec bona. & in alijs modis, qui no. supra eod. capitu. illud. & in sum. C. de an. excep. Item fit interruptio in his spiritualibus, si episcopus etiam una uice tantum usus fuisset istis iuribus, antequam abbas tempus præscriptionis compleuisset. C. de præsc. 30. an. l. cū nouissimi. §. imo. & illud idē credo, quod si episcopus abbatem uolentem exercere iurisdictionem quam præscribebat, per uolentiam prohibuisset, ita quod dimisisset timere exercere iurisdictionem, quod sic interrupta est præscriptio; quia cum possesio solo animo amittatur, multo fortius interruptitur. ff. de acquirend. possessio. l. possideri. §. in admittenda. & l. quemadmodum. ¶ Item quia deiectus uidetur abbas, qui ideo iure deiectionis nō utitur, quia suspiciatur se posse repelli. ff. de acquirend. possessio. l. si id quod. §. uicini. sed non uidetur, quod hoc cap. stare possit; quia licet abbas exercuit iura episcopalia, non tamen minus cū eo episcopus etiam eadem iura possidere potest, sicut apparet in uisitatione ecclesie, & alijs similibus quæ non prohibentur simul esse apud plures; nam archidiaconus, plebanus, episcopus, & archiepiscopus eosdem subditos excommunicare & uisitare possunt, supra de offic. archidia. cap. i. & cap. satis. & cap. mandamus. & de offic. archiepiscopi. cap. i. 2. & 3. J. eod. c. i. J. de censu. c. romana.

Et sic apparet, quod etiam eodem modo & abbas eadē iura cum episcopis, & archiepiscopis, & alijs possidere possit, nec unus præscribit ius alterius, licet sibi præscribat illud consimile ius. ¶ Item absurditas uidetur sequi, si aliud dicitur; quia qua ratione præscriberet ius episcopi, & archidiaconi, uel ulterius, nō uideo. So. dicimus, q̄ abbas bene præscribit contra singulos, & contra omnes; nā quicumque fuerit ille qui. 40. annis non fuerit usus iure excommunicandi, & uisitandi, uel quolibet alio, siue archiepiscopus, siue episcopus, siue quicumque alius, contra eum uel eos omnes præscriberet abbas qui illo iure per idem tempus exercuit; secus si præscriptio fuerit interrupta aliquo modorum supradictorum contra eum, quia postea non perficietur præscriptio, & hoc bene probat ex hoc. c. & J. eo. c. cū olim. qui. n. petitius aliq̄ in aliquibus ecclesijs, debet dicere quod ius petit, & ex qua cā petit.

S P M M A R I V M.

- 1 Renunciare potest quilibet iuri suo priuato.
- 2 Præscribere quolibet diocesis uel ecclesie potest contra uisitationem de sola consuetudine introductam.
- 3 Qui sit abbas auctoritatibus pcedere, nō cogitur alterā eligere.
- 4 Contrarium nihil dicitur esse ita sicut error.

CAPITVLVM XIX.

Cum ex officij. [Necessitas] non necessitate longitudinis dietæ, quasi non possit petere alibi commode declinare, quia tunc non posset petere procurationem de necessitate iuris, sed de gratia tantum; sed necessitas fuit in hoc, quia uisitatione indigebant; dicimus etiam, quod si ex gratia petat procurari, & negetur sibi, quod diocesanus non archiepiscopus debet eum punire, quia inhumaniter se habuit contra suum archiepiscopum [præscribi] imo nec expressè remittit. J. de censu. c. cum uenerabilis. arg. J. de dona. cap. pastoralis. posset tamen conuenire quod certa summa daretur pro procuratione. 10. q. 3. c. relatum. ita tamen quod non fiat conuētio in fraudem. arg. C. de tranlac. l. præses. ¶ Quidam tamen dicunt, quod expressè non potest remittere, sed tacite. ar. J. de censu. c. lopite. quod non placet. Imo dicimus, quod expressè tantum potest remittere procurationem sibi debitam ratione uisitationis, quia cuique licet suo iuri priuato renunciare. 7. q. 1. c. quā periculosum. hoc autem priuatum est quod in sola pecunia uel temporalibus lucro consistit; sed tacite. s. multo tempore non recipiendo procurationem non præscribitur contra eam, nec ipsam amittit, ut hic; & ratio, quia ipsa procuratio non debetur principaliter sed accessorie, scilicet ratione uisitationis, & ideo retenta uisitatione retinetur & accessorium, scilicet procuratio. argum. ff. quemadmodum. ser. amit. l. si is qui. & in præalleg. cap. cum uenerabilem. secus autem esset si uellet renunciare expressim iuri uisitandi, quia illud non posset, cum sit ius publicum uisitare & corrigere. argum. supra de foro compe. cap. si diligenti. imo quod plus est, alicui non licet pacisci, quod non ager uel accusabit alium quem de crimine. ff. de pact. l. si unus. §. illud. ¶ Vistationem] sed contra. nonne sicut per consuetudinem archiepiscopus acquisierat hoc ius, ita per contrariam consuetudinem potest amittere? J. de reg. iur. cap. 1. ff. de legi. l. de quibus. Respondeo, uniuersalis provincia posset præscribere, sed singularis diocesis, uel ecclesia non; quia turpis est omnis pars & c. 8. dist. c. quæ contra. Vel dic, q̄ quolibet diocesis, uel ecclesia potest præscribere uisitationem de sola consuetudine introductam; & quod hic dicit non potest præscribi contra uisitationem, intelligo debitā de iure cōi non de consuetudine, & talis uisitatio est archiepi. J. de censu. c. romana. [præscribi] eo nihile minus dñare plato ¶ Auctoritate] nō. q̄ simul procedit utraque auctoritate. si. §. de cor. uitia. c. significauit. J. de præb. c. nisi. & tunc quando simul procedit utraque auctoritate, ad papam tantum, non ad patriarcham est appellandum; licet enim patriarcha ratione auctoritatis metrop.

H h posset

sendam in diocesi, ecclesia, & ecclesiasticis; quia occupa-
ri prohibentur, & non nisi iusto titulo acquiruntur, ut pa-
teret in prædictis iuribus. & s. de cle. pereg. c. ult. & de offi.
archid. cap. cum satis. & j. de inst. cap. 3. & aliud est in fun-
dis seu prædiis priuatorum, in quibus non impeditur ac-
quisitio seruitutis, sed potius conceditur in suo tractatu
de seruitutibus. C. & ff. † Si autem seruitus uel ius non
est contra iura, item nec habet perpetuam causam uel
quasi, sed habet intermissionem temporis uel seruitutis
iure, & ius seruitorum extraordinariorum de quibus di-
ximus, supra eod. cap. de quarta. tunc similiter est necesse
habere & allegare titulum, sed non est necesse illum pro-
bare, sed sufficit probare quod per longum tempus, sci-
licet per 10. annos inter præsentis, & 20. inter absentes,
uel inter ecclesias per 40. usus sit domino sciente, & non
contradicente; præsumitur enim debitum hoc ius ex cau-
sa, quæ prætenditur præcessisse. ut ff. de usuc. l. cum de
inst. de aqua plu. arcen. l. 1. §. penul. sed hoc uidetur con-
tra. j. de deci. cap. dudum. Solu. ibi. & 93. dist. cap. il-
lud. ubi habes quod clerici Rauennates etiam in eccle-
ro. usi erant manipulis, & tamen non profuit eis præscri-
ptio, sed semper usurpasse intelligitur. Sed respondemus,
quod illud fuit contra ius, quia licet usi fuerint in ec. ro.
tamen papa ignorauit, quia multoties potuit uti quod
papa ignorauit, & sic intelligitur. 100. dist. c. contra mo-
rem. uel quia papa ignorabat usum archiepiscopi. ¶ Itē
no. q. cum tantum per coniecturas & præsumptiones iu-
uatur utens iure extraordinario. si collectis, si in contra-
rium sint aliæ præsumptiones uolentiores, non iuuabit
probatio cursus temporis, nisi & titulum probet, quod
est uidere in prælati, qui seruitia grauiamine exigunt a
subditis. præsumitur enim quod potius subditi ex timore
præstent, quam debito, & ideo non currit præscriptio.
1. q. 1. c. nullus. 10. q. 3. c. quia cognouimus. & idem si cre-
datur causa curialitatis præstitum uel hospititatis, ut si
sepe aliquem in hospitio recipit. ff. de acquir. posse. l.
qui iure. secus si essent talia quæ non præsumuntur ex ti-
more præstita, quia ad illa cogentur. 9. quest. 3. cap. con-
questus. ff. communia præ. l. uenditor. §. si conitat. sed suf-
ficit si postea potest probare præscriptionem, cuius non
extet memoria quæ in talibus est necessaria, scilicet in in-
corporalibus. ut not. supra eod. cap. de quarta. quæ proba-
tio quomodo fiat not. j. de uerbo. signifi. cap. quid per
nouale. nec est necesse probare titulum, nec allegari, sed
si sit præsumptio contra petitem, tunc est necesse. ff. de
aqua plu. ar. l. 1. §. fin. 100. dist. cap. contra morem. Alij
tamen dicunt, quod aliquando potest agi ex præscriptio-
ne. 16. quest. 3. c. placuit. l. 2. §. potest. C. de præscri. 30. an.
l. si quid. & tunc necesse habet probare titulum. s. de pro-
ba. c. licet. ¶ Item quandoque opponitur præscriptio ex-
cipiendo. s. de proba. c. ex literis. tunc non habet necesse
probare titulum quia possidet. C. de peti. her. l. cogi. & ac-
tore. & c. C. de prob. l. actor. Alij dicunt, quod semper tenetur
probare titulum, siue excipiat. & ad l. cogi. C. de peti. her.
respondent, quod illa loquitur quando cōueniens actione rea-
li simpliciter negat, & nō excipit; secus autem si excipiat,
quia tunc necesse habet probare titulum. ¶ In rebus au-
tem corporalibus necesse est probari & allegari titulum,
unde quando allegat titulum non debet dicere tantū, ta-
lis res uel ius peruenit ad me titulo emptionis uel alio cō-
simili; sed debet plenē narrare factum. si talē rem de qua
agitur in me, uel eum cui successi, talis transtulit titulo
emptionis, alioquin præsumitur fictitium quod dicit. ar-
gumen. j. de deci. cap. dudum. ubi coactus fuit dicere, per
quem ad hospitale decima peruenit. In præscriptione
autem cuius non extat memoria, sufficit tam magnum
tempus exprimere, & si queratur ab eo de titulo, suffi-
cit dicere, nescio quo titulo hæc res ad prædecessores
meos uenit, sed credo uel credere debeo quod iusto ti-
tulo, ex quo tanto tempore sine contradictione posse-

derunt. arg. bona. 1. i. dist. c. ecclesiasticarum. & c. palam.
& c. quis nesciat.

S V M M A R I V M.

Arbitrorum sententia an retractetur prætextu instrumentorum
de nouo reperorum.

Episcopalia iura præscribuntur ab abbate.

CAPITVLVM XVIII.

Uim olim. [Plebs] not. 2gi. cum eo qui contendit
plebem sibi esse subiectam. s. eo. c. auditur. ubi de
hoc [ecclesiæ] 16. q. 7. c. omnes. ar. s. eo. c. cū non li-
ceat [arbitrium] q. non tangebatur capitula, in quibus mō-
feret snia p abbate, alias oportuisset abbate nouū titulū
habuisse & probasse sup articulis in quibus fertur snia
pro eo, cū præsumptio fuerit contra eum ex snia arbitro-
rum, nec sufficeret pro titulo priuilegium Greg. cum illi
per arbitrium sit derogatum, ut no. s. c. proxi. ¶ Præces-
sisse] & ideo prætextu instrumentorum de nouo repero-
rum non retractatur sententia arbitrorum, quod hic in
si. huius decre. apparet. j. tit. proxi. c. inter monasterium.
C. de transac. l. sub prætextu. quod etiam si postea obten-
tum fuisset, non uitaret compositionem præcedentem.
arg. j. de deci. c. ex multiplici. j. eo. c. proxi. & ideo priui-
legia aliorum Ro. pontificum. post arbitrium obtenta si
bi non profuerunt; & intelligas quod hi arbitri fuerunt
electi tanquam iudices, & sine pœna, & compromisso;
alias non obstante arbitrio, agere posset abbas. ff. de ar.
l. si rem. C. de ar. l. cum antea. ¶ Præcessisse] & ideo ei de
rogatur per arbitrium in his quæ tantum monasterium
tangunt, non Ro. eccle. ut not. s. de arbi. c. cum tempore.
alias autem priuilegia nihil iuris tribuebant, cum essent
tantum confirmatoria. j. de confir. uti. uel inuti. c. cum di-
lect. [donatæ] quantum ad episcopum, nam plebes sube-
rant abbati cum capellis. ¶ [Institutionibus] uot. abbate
præscribere iura episcopalia. simile. s. eo. c. auditis. ea. sci-
licet quæ possidere potest. ar. j. titu. proxi. c. inter mona.
ar. contra. s. eo. c. cum ex offi. Sed respondeo eū non pos-
se præscribere in se. l. q. non obediatur domo est subditus;
sed ex quo alij subest, bene præscribit obedientiam in se,
non nomine suo, sed nomine illius cui subest, ut in prædi-
cta decre. cum ex officij. Item etiam dum est subditus be-
ne præscribit in alijs ecclesijs ius episcopale [celebran-
dis] id est q. in prædictis capellis possit celebrare [Episco-
pale] not. formam sententiæ de iure episcopali, cum
agitur contra eum qui possidet ecclesijs, in quibus di-
cunt se iura episcopalia præscripsisse.

S V M M A R I V M.

Interdictum uti possidetis ad quid sit institutum.

Sententia lata in interdicto uti poss. pro possessore non parit excep-
tionem rei iudicate.

Interdictum uti possidetis quis non habet, quamuis corporalem
possessionem habeat cuiuspiam rei, quando possidens non ex-
pellitur de possessore.

Priuilegium in q. o plus conceditur, non ualeat si mentionem non
faciat alterius priuilegij in quo minus conceditur.

Priuilegium c. ntrarium impetrans uidetur renunciare iuri quæ-
sito per primum priuilegium seu per præscriptionem.

CAPITVLVM XIX.

Veniens. [Petijt] agendo interdicto uti possidetis,
& uerba illa quæ ponuntur in libello sunt ex su-
perabundanti. s. sicut in priuileg. & c. Vel dic q.
bene egit abbas hoc modo confessoria pro iure decima-
rum. ff. si ser. uend. l. legi. & l. locus. §. competit. & super li-
bellis hic positis nulla fertur sententia, sed alius libellus
datus fuit, de quo hic nulla mentio habetur, in quo pe-
tijt episcopus q. abbas omnia sacramenta ecclesiastica
ab episcopo reciperet, & super illo fertur sententia [Regi-
]mirum uidetur, quod in libello omiffa fuerit mentio
Regalis priuilegij super decimis, contra id quod est. ff.
de assesso. l. 1. Respondeo, Rex Stephanus fuit secun-

H h 2 dus

dus, & fuit legatus apostolicæ sedis, & idcirco omittitur
 mentio privilegijs eius nisi aliquo iure episcopus agit cō
 fessoria, & ideo bene ponitur hæc clausula, scilicet nisi ali
 quo &c. uel si uis dicere quod agebat possessorio recupe
 randæ possessionis, tunc hæc clausula est superabundans,
 ut sit sensus licet omnibus decimis quas primò possidebā
 sim spoliatus, tamen uolo restitui ad illas quas aliquo iu
 re ostenderet se aduersarius possidere; sed secundum hoc
 uidetur quod possessor eodem tempore super iisdem rebus
 possit uti possidetis intentate contra aduersarium,
 & aduersarius eodem tempore & super iisdem rebus in
 tentabit contra eum interdictum unde ui, & eodem mo
 do quod ui aut clam, uel de precario, quod fateor nisi ex
 cipiat contra agentem de spoliacione, s. de ord. cogn.
 cap. super. & proceditur sic, quia fertur sententia super
 utroque si de utroque constet, sed executioni non manda
 bitur sententia nisi super interdicto unde ui, argum. s. de
 cau. poss. c. cum dilectus. & si primò liqueat de turbatio
 ne quam spoliacione, primò fertur sententia super inter
 dicto uti possidetis, & compescetur reus super molestia
 tione quousque sententietur super interdicto unde ui, ut
 not. in præalleg. decre. cum dilectus, argum. s. de resti. spo
 lia. c. cum uenisset. Vel dic, quod quando simul liquet
 reus turbet actorem, & quod actor spoliavit reum, nulla
 sententia tunc fertur super interdicto uti possidetis, & sic
 intelligunt quidam. ff. uti poss. l. i. §. si ubi dicit, quod si ali
 quis ui, uel clam, uel precario, possidet ab aduersario, q
 nō debet uicere interdicto uti possidetis; qd sic exponit,
 i. nulla snia super isto interdicto fieri debet. Primi tñ qui
 tenent primam opinionem, scilicet quod super utroq; se
 renda est sententia, & quod est tutius, exprimunt uerba le
 gis quæ dicunt quod possessor non debet uincere, supple
 cum effectu, quia illa sententia non mandabitur executio
 ni, & sic parum prodest. ar. j. tit. i. c. cum aliquibus. qd tñ
 tunc tñ obtrinet, qñ conuentus uti possidetis conuenie
 bat actorem interdicto unde ui. Si aliter uelis intelligere
 prædictam. l. scilicet quod interdictum uti possidetis non
 competit contra spoliatum cum effectu q reus possit ex
 cipere de spoliacione sua, sequitur absurditas hic, scilicet
 quia nulla sententia fieri potest super interdicto uti pos
 sidentis probata spoliacione; quia si ferat sententiā quod
 reus, qui probauerit spoliacionem, cesset a molestia, ex
 pressè contradicit. §. prædictus. Si uero absoluat reū spo
 liatum ab imperitione actoris, nec hoc potest stare, quia
 per consequens concedit quod molester possessor; sed hoc est falsum, qā etiam prædo est restituendus. s. de
 resti. spo. c. in literis. multo fortius ergo est defendendus
 ff. de superficie. l. i. §. quod ait prætor. ad finem. Item si
 licet huic spoliato probare, ergo eadē ratione & spo
 liare, quod falsum est, quia ipsi possessori spoliatori com
 petit interdictum contra secundum spoliatorem quam
 uis ab alio spoliatum. ff. de ui & ui arma. l. cum a te. &
 not. in præalleg. decretal. in literis. Item per prædictum
 modum agendi, scilicet agendo uti possidetis, & exci
 piendo de expoliacione, non fieret restitutio spoliato,
 quia nec actum est, nec uti possidetis est institutum ad
 possessionem recuperandam, sed tantum retinendam; ut
 insti. de integ. §. retinenda. Item si constat, quod male fa
 cit iste spoliatus quod turbat possessorem, ergo debent
 puniri. Sed dices forte, sicut aliqui inaniter somniant,
 punientur per alias actiones, scilicet per actionem in
 iuriarum, uel per officium iudicis; sed certè hoc non pro
 cedet, quia actio iniuriarum est tantum producta ad uin
 dictam, unde pro hoc non prosequitur possessor quod
 cessetur ab eius molestatione; sed nec officium iudicis
 quod extraordinarium est, ubi auxilium ordinarium
 superest, habet locum. ff. de iuro. l. in cause. la. secun
 da. ¶ Item cum interdictum uti possidetis ad hoc
 sit specialiter institutum, ut defendat possessores con
 tra molestatores. ff. uti possidetis. l. i. quare excipitur

iste spoliatus? & maxime cum dicas ad mendicata re
 media recurrendum. Breuiter ergo dicimus illa uer
 ba, quæ sunt. ff. uti poss. l. i. in prin. & in fin. ubi dicitur
 q possessor non obtinebit interdicto uti possidetis con
 tra illum quem spoliavit, sic sunt intelligenda. s. si ante li
 tem contestatam conuentus excipiat, agentem interdi
 cto uti possidetis non esse audiendum nisi prius restituat
 rem de qua agitur, quia actor reum eadem re spoliavit,
 & hoc expressè dicit decre. s. de ord. cog. c. si. & c. cum
 dilectus. uel si directè proponat interdictum unde ui con
 tra agentem uti possidetis. Et licet Azo in summa uti
 possidetis, magnas difficultates faciat in expositione il
 lorum uerborum, quō quis possideat a me uel ab alio ui,
 uel clam, uel precario: Ego sic simpliciter expono possi
 deo a te ui. i. uolenter tibi abstuli; & sic de alijs. Ista au
 tem quæ dixi licet sint noua, tamen a nullo negantur esse
 uera, & ideo securum est hoc dicere. ¶ Illud autē fa
 tis indubitatum uidetur, q sententia lata interdicto uti
 possidetis pro possessore non parit exceptionem rei iudi
 catæ, si is contra quem iudicatum est agit interdicto un
 de ui pro eisdem rebus; quia & alia est actio, & ad aliud
 agitur nunc, quam prius. ff. de excep. rei iudi. l. cum quæ
 ritur. & l. seq. & s. de testa. c. cum causam. Item snia iudicis
 non prohibuit molestationem iuris sed facti. Item non
 prohibuit molestationem nisi quandiu possideret, sed re
 uincta ab eo iam non possidet. Item quare non eodē mo
 do potest agere alio interdicto, sicut rei uindicatione? aut
 non agit interdicto uti possidetis, sed confessoria pe
 tit aduersarium a sua molestia compesci, & feratur sentē
 tia pro actore, tunc ulterius non potest agere interdicto
 unde ui, nec alio; quia primò actum est de proprietate, q
 præiudicat omnibus possessorijs. s. de cau. poss. c. cum di
 lec. ¶ Item not. q licet aliquis corporalem possessionē
 habeat alicuius rei, quandiu tamen ille qui possidet non
 expellitur de possessione, non habet interdictum uti pos
 sidentis neque contra ipsum uerum possessorem, neq; con
 tra alium. ff. uti poss. l. si duo. §. 2. in princ. [christian] hic in
 cipit sententia [cleri] de mandato horum clericorum ege
 rat abbas, alias quomodo. feretur sententia contra eos?
 C. de sen. & interlo. l. i. c. res inter alios acta. per totum.
 & dic q clerici postulabant &c. supple non obstante cō
 traditione abbas, & sic fertur sententia contra abba
 tem qui dixerat in libello q clerici non poterant huius
 modi quædam sacramenta ab episcopo petere sine eius li
 centia, & episcopus expressè perierat q clerici isti qui p
 tinebant ad monasterium peterent ab eo sacramenta ec
 clesiastica, & sic est in registro ro. [privilegio celestini]
 q indultum erat monasterio prædicto super prædictis ar
 ticulis. f. q in nullo casu pro eis ad episcopum recurrere
 deberent, uel simpliciter quod ecclesiastica sacramenta
 reciperent a quo uellent episcopo [mentionem] s. de of.
 deleg. c. ex parte. ¶ [Mentionem] sed hoc est uerum, quia
 si suum privilegium in quo plus conceditur non facit me
 tionem alterius sui privilegijs in quo minus concedit, nō
 ualeat; cum & si nullum prius habuisset, teneret. contra.
 C. de leg. l. quod fauore. Respondeo, hoc privilegium
 ideo non ualere, quia suppressa ueritate fuit obtentum.
 ea scilicet q episcopus sibi consueuerat conferre eccle
 siastica sacramenta, & etiam quia contraria privilegia
 ostendebat. C. de fid. instr. l. scriptura. Plus placet quādo
 ubicunq; aliqua iurisdicção, usus, uel libertas, uel quicquid
 consimile ex privilegio alicui conceditur in casu, & in
 alio casu ille idem usus uel iurisdicção uel aliud relinqui
 tur illi cui debebatur de iure communi, sicut hic erat de
 perceptione sacramentorum quæ in casu liberè concede
 batur monasterio, & in casu alio relinquebatur episcopo
 ad quem spectat collatio sacramentorum de iure cōmu
 ni; nam in hoc casu si postea uelit concedere privilegia
 usum uel libertatem quæ in aliquo casu remanebat iu
 re cōi, at epō eidem siue etiam alijs, ut quidā dicit, non
 ualeat

^a Concesso.] Pro a nalet concessio^a nisi faciat mentionē intelligentia diſpoſitionis hic per Inno. vide Petr. de Ancha. in conſil. 131. maxime in 2. colū. uer. poſtremo.

de priori concessione uel priuilegio; & hoc est ea ratione, quia si concedens secundum priuilegium sciisset se uel predecessorem suum alias moderatum priuilegium dedisse, scilicet quod in casu haberet libertatem uel usum, & in casu non mutasset prius moderatum priuilegium per secundum immoderatum. arg. s. de offic. deleg. cap. ex parte. & j. de deci. c. ex multiplici. ¶ Et ex hoc uidetur, quod si primò concessit partem alicuius rei ut decimarum ex priuilegio, & partem reliquit iuri communi, si postea partem relictam iuri communi eidē uel alij concedat, non ualebit nisi de priori concessione fecerit mentionem ut hic; secus tamen esset si a principio in omnem casum concederet usum uel libertatem in rem integrā, quā tunc nō tenetur facere mentionem de iure communi, ut not. s. de rescript. cap. 1. [prescriptio] super eo quod ab alijs reciperet sacramenta ecclesiastica [priuilegium] de quo dictum est. s. eod. quod sacramenta ecclesiastica reciperet ab episcopo. ¶ Contradicitur quia dicebat sibi licere a quouis episcopo sacramenta ecclesiastica recipere, & priuilegium aliud contradicebat; nam dicebat quod tantum ab episcopo reciperet. & ita habes quod contrarium priuilegium impetrando renuncio iuri mihi quæsito per primum priuilegium, uel per prescriptionem, & quod non possum prescribere contra id quod in eo priuilegio continetur; & hoc satis posset concedi, quamuis possit responderi hoc contingere propter hoc quod hoc priuilegio usus fuit in iudicio; secus enim esset si non fuisset eo usus. Vel dic, quod cum episcopus sit in quasi possessione conferendi sacramenta, & esset quasi uerus dñs, quia diocesanus, prescribenti ei eum non datur uendicatio, uel publiciana; ut not. s. eod. cap. ad aures. Hæc enim est ueritas, quia impetrando contrarium priuilegium primo renunciare uidetur, renunciatio enim fit non tantum expressè, sed etiam tacitè. C. de re mil. l. 1. & si. & etiam quocunque iudicio. ff. de acqui. hered. l. accusari. secus autem esset si secundum esset priuilegium ad corroboracionem primi priuilegij, uel primæ prescriptionis, uel iuris; quia tunc utrumque ualeat. s. de fide instrum. cap. inter dilect. j. de priuileg. cap. ex ore. cap. cum olim. s. eod. cap. auditis. ¶ Item not. quod hæc renunciatio de tam parua libertate, scilicet quod a quocunque uult accipiant clerici ecclesiastica sacramenta, ualeat etiam si conuentus causam ignorasset. j. de dona. cap. ceterum. Vel potes dicere quod hic interuenit consensus conuentus, quod semper præsumitur. j. de his quæ si a prælato sine consensu capitu. c. non obstat. ff. de pact. l. contra iure. ff. de transact. l. præses. j. de dona. cap. 2. ff. de dona. l. filiusfam. ubi dicitur, quod si concessa est libera administratio non intelligitur concessa potestas donandi, uel dilapidandi, uel pactum gratuitum faciendi. Solu. maior & liberior est potestas prælatorum, quam aliorum ministrorum, sicut apparet ex decreta. præalleg. ceterum. de dona. hoc tamen fatemur quod si læsum est monasterium enormiter, dabitur in integrum restitutio. s. de in integ. rest. cap. 1. ¶ Item potest dici, quod ideo tenetur hic renunciatio, quia ex causa facta fuit, scilicet ut fugeret abbas indignatione diocæ. 100. dist. cap. contra morem. ff. de sepul. l. 1. s. illud. ff. de mino. l. in causæ. in princip. ff. ad mun. l. 1. ff. de leg. 1. l. si quando. C. de thesauro. l. 1. s. de consuet. c. cum accessissent. de priuileg. cap. si de terra. C. de iur. om. iud. l. 2. argu. contra. s. de consuetu. c. cum dilect. ff. de re mil. l. 3. & 23. dist. cap. quamquam. C. de priuileg. l. penul. C. de excu. tu. l. uolunt autem. C. de epi. audi. l. presbyteros. 95. dist. c. olim. j. de censu. c. sopite. s. de si. instr. c. inter. C. de inof. testa. l. contra maiores. & ff. de excep. l. nemo. s. eo. c. auditis. ff. de inof. testa. l. papianus. s. sed si impuberis.

S V M M A R I V M.

Conscientiam rei alienæ quando in prælato interrumpat prescriptionem.

CAPITVLVM XX.

Quoniam omne. [Ciuiilis]. Sed quid ad papam de prescriptione inter laicos? Respondeo ratione peccati hoc statuit. s. de iud. c. nouit. quid si prælatus habet læsam conscientiam, reliqua autem ecclesia bonam fidem habet? Respondeo secundum cautelam. l. quæ est. ff. de neg. gest. l. acqui. s. cum me. ff. manda. l. quintus. Prælatus autem caueat ne quid faciat contra conscientiam uel etiam fieri procuret [temporis] quo prescribit, secus si post incipiat habere conscientiam rei alienæ. Sed quid si tempore prescriptionis habeat conscientiam rei alienæ, sed post per dicta aliquorum, uel alijs indicijs deposuit illam conscientiam rei alienæ, nunquid per illum errorē est interrupta prescriptio? Respondeo non, ex quo eam deposuit. j. de sim. c. per tuas. l. 2. & 11. q. 3. cui est illata. Item quid si dubitat rem suam esse an non, nunquid ea retinebit, an restituet? Respondeo recipiet fructus. ut ff. de usuris. l. quis sit. & eadem ratione prescribet.

De sententia & re iudica.

RVBRICA XXVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententiari & procedi qualiter debeat contra eum, qui cadit a possessione rei super qua est conuentus.
- 2 Sententia qualiter contra eum ferenda, qui desit possidere, ut habeat regressum contra eum qui sibi uendidit.
- 3 Absolutus ab imperitione rei, quando cedere debeat actiones, & quas.

¶ Quia sæpe dubitatur qualiter debeat procedi & sententiari contra illum reum qui cadit a possessione rei super qua est conuentus. ¶ Ideo no. q. si ante litis contestationem cadit uoluntariè causa iudicij mutandi, loci habet contra eum actio ex illo edicto de alie. iud. mutan. cau. fa. ff. de ali. iur. mu. cau. fac. per totum. & s. eo. tit. c. ult. Item si erat in possessione mala fide, & si erat in mora restituendi, tenetur etiā si pereat. ff. si cer. pe. l. qui te. ff. de condi. fur. l. si pro fure. s. pen. & l. seq. Item si se liti obtulit, cum non possideret. ff. de pet. here. l. qui se. Si autem post litem contestationem cadit a possessione reus, tunc in personalibus actionibus nulla uis est, si culpa, uel sine culpa cadat, quia semper proceditur ad sententiam, quia res non est obligata sed persona. Sed in realibus distinguere, quia si culpa sua amisit possessionem post litis contestatam uel alias promissum seruari non potest, proceditur contra eum & condemnabitur mediante iustitia in litis estimatione, uel ad interesse. ff. ad exhib. l. de eo. s. si post. ff. de eui. l. si seruus. s. si in prin. Si autem sine culpa desijt possidere, tunc & actor inuito reo, & conuerso reus inuito actore, poterit petere quod procedat ad diffinitiuam sententiam propter fructus, & prouentus, & expensas, & interesse post litis contestatam obuenienti, & stipulatione de eui. cione si inserit. ff. de re. iur. l. utiq. ff. iudi. sol. l. si seruus. C. quomodo & quando. auth. qui se mel. & tunc sic iudicabit iudex. Quia inuenimus, q. reus erat in causa condemnationis si possideret, ideo condemnatus ad fructus, & ad expensas; sed quia non possidet nec culpa sua nec dolo desijt possidere absolutum eum ab imperitione rei, prius tamen faciet ipsum reum prestare cautionem actori de re restituenda si ad eum peruenit. ff. de rei uen. l. si uero. ff. de eui. l. si seruus. s. si in fi. ff. de ad. l. ed. l. redhibere. s. si. & per hanc sententiam licet reus sit absolutus ex prædicta causa, habet regressum

H h 3 de

de euicione contra uenditorem. J. de emp. c. si. & si ferenda est sententia pro reo, dicit iudex. Absoluimus reū ab impetitione actoris, & condemnamus actorem ad expensas, & per hanc sententiam habet actor regressum de euicione contra eum qui uendit sibi rem in qua succubuit, si sine culpa sua cecidit a possessione. ff. de euic. l. si rem. §. 1. & l. euicta. & l. quidam. in principio. Alij tamen dicunt quod iudex in primo casu sententiabit semper super re quæ petitur, non quod dicat condemnare reum ad restitutionem rei simpliciter, sed sic. si quando eam habuerit, uel sic quia iudicabit rem petitam esse actoris. arg. pro eis in præal. l. si seruus. ff. iud. sol. prius dictum magis placet. Non negamus etiam quod aliquando iudex ex causa possit differre huiusmodi diffinitiuam sententiam, quia forte speratur quod cito possit rem recuperare, & tunc tantum absoluat a termino assignato; & sic postea cū reus recuperauerit rem incipit iudicium de nouo, & proceditur in causa coepta iustitia median-
 1 Executio a sola appellatione impedimentum capis.
 2 Cognitio sententiæ lata per falsa instrumenta, uel falsos testes spectat ad eum qui delegauit.
 3 Prelatus a papa confirmatus nunquid possit accusari q. si maiorem cum aliquo familiari papæ commisit.

te, & aliquando potest iudex absolvere non ab impetitione rei, sed ab instantia iudicij, & tunc si postea recuperauerint rem, incipiet iudicium de nouo. §. de excep. cap. pen. ¶ Sed quando absoluitur ab impetitione rei, tunc prouidetur actori per cautionem de re restituenda ut supra dictum est. uer. prius. nomine autem fructuum debet restituere quicquid obuenit sibi de re petita, uel occasio ne ipsius, unde uidetur quod debet cedere actiones quas habet occasione illius rei, sicut est actio legis aquilæ, interdicitum unde ui, & actio furti, & cætera consimilia. arg. ff. de rei uen. l. iulianus. cum tribus legibus sequentibus. ff. de peti. hære. l. iulianus. §. scribit. l. actiones. & l. qd si in diem. §. iulianus. & §. si. ff. de ædil. edic. l. bonem. §. si quis seruum. ff. de pig. actio. l. si pignore. arg. contra. ff. de peti. hære. l. utrum. l. l. seq. ff. locat. l. is qui rem. C. de furtis. l. manifestissimi. §. pen. licet certe prædictæ leges loquuntur in eo casu quando commodum possessionis pertinebat ad aliquem, & ideo si fraudetur possessione rei, iustum est quod habeat poenam furti, uel consimilium, non autem sic in interdicitum, quod ex re tantum prouenit. arg. ff. de peti. hære. l. quod si iudex. §. ult. Vel dic qd si bonæ fidei possessor prædicta obtinuit, antequam res euinceretur ab eo, non restituet ea, ut in contrarijs; sed si nondum obtinuerat, cedit actiones ut in primis concordantijs. Hæc autem habent locum in fructibus, & expensis, & quæ contingunt post litem contestatam, & ideo ueniunt in condemnationem officio iudicis mercenario. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. sciendum. prædicta autem si obuenerunt ante litem contestationem, specialiter petenda sunt, ut in præalleg. l. ædi. §. sciendum. & ff. de usur. per totum. licet confiteamur qd ex natura actionum & bonæ fidei, & stricti iuris in condemnatione prædicta ueniunt; sed non, nisi petantur. ff. de act. emp. l. iuli. §. ex uendi. & l. ratio. & C. de actio. emp. l. 4. & l. fructus. & l. de interest. alias non.

S V M M A R I V M.

1 Sententiam iudex quando aliam ferre potest, prima pro nulla habita.

2 Error iuris, & error facti quos diuersos effectus pariant.

CAPITVLVM I.

1 Sententia. [Contra leges] Puta, quia error expressus est in ea. ff. quæ sententiæ si. ap. rescin. l. 1. [ipso iure] ¶ si iudex ordinarius fert sententiam quæ ipso iure sit nulla, ipse met ipsa pro nulla habita potest aliam ferre. C. quomodo & quando iud. l. præses. C. de accus. l. 4. si autem est delegatus, quia semel functus est suo officio, eā ulterius mutare non potest. C. quomodo & quando iud. l. si ut proponis. & idem uidetur in electoribus, nisi essent priuati ipso iure potestate eligendi. argum. §. de electione. c. cum terra. & not. §. de electio. c. considerauimus. & idem uidetur in alijs consimilibus actibus. argum. §.

de rescriptis. cap. inter. cum suis concordantijs. ¶ In delegato tamen uidetur qd si probabili errore ducatur, si ipso iure non tenet quod facit, tamen iterum faciet qd si bi mandatum est. uerbi gratia. Delegatus cui mādāta est prouisio, prouidit alicui de præbenda non uacante ignoranter credens eam probabiliter uacare, certè iterum poterit ei prouidere. argum. C. de iuris & facti ignorantia. l. error. ¶ Secus autem si ignorantia facti, ut si prouidit ei de præbenda quæ in ueritate uacabat de iure, tamen alius eam tenebat de facto, & ideo non uult eam acceptare execrans lites, tunc non potest ei ulterius prouidere, quia functus est officio suo & benè, nec prodest ignorantia facti, quia ignorabat alij ibi prouisum de facto, cum illud factum non impediret suam prouisionem; si autem errauit in iure, ulterius ei non poterit prouidere.

S V M M A R I V M.

1 Executio a sola appellatione impedimentum capis.
 2 Cognitio sententiæ lata per falsa instrumenta, uel falsos testes spectat ad eum qui delegauit.
 3 Prelatus a papa confirmatus nunquid possit accusari q. si maiorem cum aliquo familiari papæ commisit.

CAPITVLVM V.

DE cætero. [Faus] uel quæstio fraudis, puta qd sententia lata per falsa instrumenta, uel quod alias circa principale negotium adhibita fraus dicatur, secus si circa executionem. ¶ Interuenit idem in teruenisse dicatur. [Negotio]. C. de exceptione rei iudic. l. si ut proponas. contra. C. si contra ius uel utilitatem publicam. l. & si non cognitio. quæ est contra. 25. q. 2. c. & si non cogni. Sol. hoc cap. locum habet, cum sententia lata est a principe. Contra autem loquitur de sententia ab alio lata iudice; nam tunc licet executori de quæstione falsi cognoscere. C. de excep. rei iudic. l. si longius. C. si ex falsis instrumentis. l. ultim. si obijcias de inconueniente quod sequitur, quod quilibet posset executionem impedire. Respondeo, quod ex quo hoc apparuit, quia si in probatione defecerit, etiam de hac sua malitia puniatur, ut in prædicta. l. si longius. & infra de pœnis. cap. calumniam. Alij dicunt, quod etiam si a minori iudice sententia feratur, tamen executor de falso non cognoscet, nec prætextu falsi sententiæ executio impeditur; executionem enim sola appellatio impedit. in Authen. ut iud. non expe. sacras iust. colla. 9. per quam authen. correctæ est l. & si non cognitio. C. si contra ius. aut exponenda est, ut ei non contradicatur, ad hoc facit. C. de falsis. l. 2. Vnde alij soluunt sic contra, quia est executio mera & mista; mera est quæ nullam habet cognitionem admistā puta quando ille idem qui tulit sententiam mandat de ea exequenda, tunc enim cum de suo facto scribat non est credendum quod falsum sit ei suggestum, & ideo super hac falsa suggestionem non est probatio alicuius ad retractionem executionis sententiæ recipienda in contrarium, & sic intelligunt quod hic dicitur & in concor. ¶ Si autem alius^a quàm qui scribit de sententia exequenda, tulit sententiam pro qua exequenda scribitur, tunc admittitur probatio in contrarium super suggestionem falsi. 25. q. 2. cap. & si non. Et dicitur hic admistā executio, quia quodammodo cognitio admiscetur ei.
 2 ¶ Illud autem incunctanter dici potest, quod si non per suggestionem falsitatis sententia dicitur lata, sed quod sententia lata sit per falsa instrumenta, uel falsos testes, illa cognitio seruatur ille qui delegauit, non enim super hoc intendebat cām. delegare, ut hic, & in l. si ut proponis. C. de execu. rei iud. Item est & alia executio pro parte mera & pro parte mista, ut si mandet alicui de aliqua præbenda si uacat, nam cognitio-

a Si autem alius.]
 Adde quod hec dicitur Inno. et refertur sequitur Dom. de S. Gemi. in c. si cur sine. 2. q. 1. col. 1. uerbi si in si. glo. f. de hoc per Spec. in tit. de app. §. 6.

cognitionem habet in hoc, ut cognoscat an vacet; sed postquam constitit quod vacat prouisio, non habet cognitionem, unde si vellet aliquis obijcere in personam iudicis, vel illius cui prouidendum est, non audiretur, ut no. j. de concess. preb. c. proposuit. arg. ad hoc. 25. q. 2. c. & si non cog. s. de rescrip. c. cum dilecti. His, quæ hic dicuntur in littera & in gl. videtur contrariari. ff. de iud. l. si prætor. ubi dicitur quod coram executore debet probari dolus illius qui obtinuit in sententia, & coram eodem probari falsitas instrumentorum per quæ lata est sententia. Solu. veritas est, quod nunquam executor debet aliquas probationes recipere super principali ut super illis iudicet, nec etiam ut decernat sententiam mandandam executioni, uel non; quia si talis sententia ferretur, præiudicaret in principali, quia postea sententia remaneret inutilis quæ non posset mandari executioni obstante exceptione rei iudicæ, sed ad sui instructionem posset recipere aliquas probationes, ut si inueniret aliquid quod eum moueret super sederet & remitteret ad superiorem negotium, sed tamē nunquam iudicare debet; & hoc expresse sonare uideretur hæc littera, etiam præall. l. si prætor. ¶ Sed quæres, si Papa confirmauit aliquem, utrum postea possit accusari iste prælatus, quod simoniam cum aliquo familiari Papæ commisit, coram metropolitano suo de hac simonia? & uidetur quod sic, si agitur ad poenam depositionis, & nihil tangitur de confirmatione Papæ, quia ageretur quod confirmatio iniusta esset, & hoc non potest, nisi coram superiore, & nisi per modum appellationis; si autē uelit dicere sententiam nullam, hoc etiam tantum coram eodem iudice qui tulit sententiam dicere potest, quod obtineret etiam si ille qui tulit sententiam sit inferior iudex a Papa. C. de acc. l. 3. 25. q. 9. c. quis sententiam.

CAPITVLVM VI.

Cum aliquibus. [Possessio] id est res aliqua [pignora] sic. ff. de const. pecu. l. promissor. s. de const. ff. de acq. poss. l. 3. & l. possideri. in prin.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia matrimonii non transit in rem iudicatam.

CAPITVLVM VII.

Lator presentium. [Permanere] not. sententiam matrimonij non transire in rem iudic. ar. j. eo. c. con sanguinei.

S V M M A R I V M.

- 1 Venditio a solo prelato facta an teneat.

CAPITVLVM VIII.

Cum causa. [Quæ uos] Ca. sanctæ Anastasie a quo laici hic nominati petebant domum, de qua agitur ex causa uenditionis [archipresbytero] solo sine consensu capituli [fili T.] hic fortè erat procurator, uel syndicus capituli [sententiam] iuste legatus iste poterat ferre sententiam non obstante appellatione, quam capitulum intra terminum constitutum non protequebatur. j. de appel. c. personas. Sed quæres, quare hic ergo retractatur sententia eius? Respon. quia fuit iniqua, scilicet quod uenditio teneret, & ex hac causa capitulum appellauit, & hanc appellationem hic prosecutus fuit; sed & sine appellatione hæc sententia fuisset retractata, quia si ius scriptum est quod uenditio facta a prelato solo teneat. 22. q. 2. c. alienatione. & j. de his quæ sunt a prelato. c. 1. [confuetudo] quæ erat quod uenditiones factæ a prelatis sine consensu capituli ualeant, quæ non tenet cum grauamen inducat ecclesijs. s. de consuetu. c. 1. [per appella.] procurator enim capituli secundo appellauit a legato post sententiam pro laicis latam.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia cum lata sit contra ius scriptum, uel contra ius litigantis, non licet appellare.

CAPITVLVM IX.

Inter cæteras. [Iniquitatem] quia quidem sic lata sit contra ius scriptum, sed etiam si lata sit sententia contra ius litigatoris licet appellare, quamuis sit remota a papa in rescripto.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia in causa matrimonii contra absentem contumacem lata, an iterum audiat pars.

CAPITVLVM X.

Tenor litterarum. [Muliere] etsi hæc mulier non erat absens per contumaciam, iniusta est sententia; si per contumaciam erat absens, sententia est iusta ex ordine, sed quia potest iniusta esse causa, iterum auditur etiam sine appellatione, quia in causa matrimonij speciale. s. eo. c. lator. nec intelligas hoc ita generaliter uerū quod indifferenter sit admittenda contra sententiam matrimonij, nisi iusta causa moueat iudicem quod ipsam audiat, sicut hic mouit iudicem absentia mulieris; sed si pars contra quam lata fuit sententia, præfens fuisset, non uideatur quod fuisset admittenda contra sententiam, quia eadem ratione & tertio, & quarto, & in infinitum esset admittenda, quod satis esset absurdum. in decret. autem sequenti mouit iudicem quod illa eadem pars pro qua lata erat sententia petebat contra sententiam procedi, & habemus expressum quod sine causa facere non debet. s. de integ. resti. c. ex literis. credo tamen quod hanc causæ cognitionem possit facere sine præsentia partium, & hoc ideo dico, quia de iure est quod uterque coniugum contra sententiam matrimonij audiat; tamen iudex in hoc non debet esse facilis, [presumpsit] & ideo recusationem dictam friuolam reputans, & ipsum per consequens contumacem & male [excommunicationis] ex quo contraxerat non debebat eum excommunicare, quia contraxerat, sed si lite pendente communicaret eidem, ut in fine huius decre. continetur, uel si non satisfaceret de facto, tunc posset excommunicari. arg. ad hoc, quia non debet excommunicari, nisi monitione præmissa. j. de sent. exc. c. facto. sed non potest moueri super facto, scilicet quod non fiat, cum nequeat pro infecto haberi. ff. de capti. & postli. reuer. l. in bello. s. factæ. restat ergo tantum ut super emendatione malefacti moneatur. ¶ Interdicens] hoc est uerum ubi matrimonium interdicatur expresse, ut j. de despon. imp. c. ad dissoluendam. uel tacite, ut hic; nam eo ipso quod aliquis petitur in uirum, hoc ipso interdicitur ei nubere, alias pendente causa non debent prohiberi uti iure suo. s. ut lite pendente. c. laudabilem. s. q. ul. c. nonne.

S V M M A R I V M.

- 1 Litteræ an dicantur surreptitiæ quia imperatæ sint absente aduersario qui erat in curia.

- 2 Factum per obreptionem an teneat si aduersarius consensit.

CAPITVLVM XII.

Cum olim [Duplici] quia forte plurium personarum uicem gerebat, puta præpositi & simplici canonici. s. de elec. c. cum inter. il. 2. uel quia aliquis absens sibi commiserat uices suas. s. de ele. c. in causis. & cap. quia propter. ubi de hoc no. ¶ Diaconatus] ad hunc ordinem a Existent in minoribus. Adde quod Henricus bo hic, hic, & in c. dudum. el. 1. col. 2. post princip. dicit hanc opi. consuetudine seruari, quæ tenet Archi. in ca. si clericus, de preben. in 6.

p c tate

² Absente] quod a petratæ sunt aduersario absente^a qui existens in curia² erat in curia. [non obstante]. Not. in d. si citandus, adde Pau. de Ca. in con. si. 338. inci. quia exceptiones. col. 1. & Feli. hic col. 6. post med. non contestata proceditur, quia de ele. gione agitur. s. ut lite non contesta. c. quoniam. Alij dicunt, q. lis erat contestata, uel quia de obreptione constabat, cum premis factis per Celestinum habitis inter fuisse Inno. Cardinalis cum alijs Cardinalibus, unde eos latere non poterat.

S V M M A R I V M.

- ¹ Subiectionis petitio generalis est.
- ² Subiectionis indicia quæ sint.
- ³ Index an possit hodie super uno capite & cras super alio pronuciare, cum sunt plura singulariter & principaliter petita.

CAPITVLVM XIII.

Cum inter. [Subiectione] Nota hic agi contra clericos, quia nemo in eis hoc ius quod petebant isti monachi, possidebat, alias contra possessorem ageretur, ut no. s. de maio. & obe. c. inter. & s. de præscript. c. auditis. & c. cum olim. ¶ Subiectione] no. subiectionis petitionem esse generalem, ideo licet in libello dicatur in genere, ago super subiectione talium clericorum, tamen post debet probare in quibus articulis fuit subiecta illa ecclesia, & in illis debet ferri sententia tantum, ut hic in fine, & no. s. de off. ord. c. conquerente. ¶ ple no iure] in temporalibus & in spiritualibus. 16. q. 2. c. uis. ¶ Institutione] destitutione, & inuestitura] non tamē singula quæ hic ponuntur sunt indicia plenæ subiectionis, sicut sunt litanæ & quædam alia, sed omnia simul, & quædam etiam singulariter sunt indicia, ut institutio in spiritualibus, & fidelitas in temporalibus; non sic de alijs. Nam licet abbas ibi haberet quædam episcopalia, in ordinatione tñ, uisitatione, iudicio, & cōsecratione altarium, & consimilibus, semper retinet eps ius suum. ar. 9. q. 3. c. per singulas. & hoc quando episcopus dat ecclesiam aliquam alicui pleno iure; sed etiam si alius quàm episcopus ibi habebat institutionem, & destitutionem, & fidelitatem, pleno iure pertinet ad eum. arg. 16. quæst. 2. c. 1. & 2. Alij dicunt quod tunc demum ad aliquem pleno iure pertinet ecclesia, cum omnia episcopalia habeat ibi, nec sufficit dicere singularia, ad hoc ut plenè sit excepta, nisi dicat eximo te uel consimilia; licet facta exemptione possit aliqua excipere, de quibus no. j. de priuile. c. accepimus. & c. cum capella. & c. cum & plantare] [fidelitate] hoc est de temporalibus [obedientia] correctione reputatione] [letanijs] hæc spectant ad spiritualia & alijs consimilibus] tam de spiritualibus, puta quàm de temporalibus reddat rationem. 16. q. 2. c. 2. [ad quod] idest q. in prædictis debet ecclesia sibi esse subiecta. ¶ Priuilegia] etiam confirmatoria. Sed dices, nonne idem supponit priuilegium, quod confirmationes? Respondeo differrentia est inter priuilegium ubi ponuntur subscriptiones canonicorum, & ubi multa alia præter confirmata ponuntur; & confirmationes, ubi non fit subscriptio canonicorum, & nulla alia ponuntur præter confirmata. [Quorum] patriarcharum] [testimonio] idest in præsentia, aliter enim non ualeat confirmatio patriarchar. ff. de admin. tuto. l. ita. §. gesisse. j. de excess. præla. c. sicut uenire [ecclesia] sancti proculi] [eo priuilegio] [uitæ] ff. de adm. tut. l. ita. §. gesisse. argum. contra. C. de testam. l. hac consuetissima. in prin. [a quo agitur] hic corrigitur tex. decre. quia ista est litera registri] [a quo] fuerat iudicatum q. archipresbyter ecclesiam dimitteret, aut abbas obedientiam reprobmitteret, credens etiam q. testes uera deposuerant coram eo qui de fidelitate manifestum protulerunt

testimonium, idem ipse sententialiter diffiniuit hæc glo. Istorum uerborum [a quo idem] idest sententiam condemnationis sub eadem disfunctione dedit. f. quod archipresbyter, uel obedientiam promitteret abbati, uel ecclesiam dimitteret, in hoc concordauit cum sententia Cardinalis; sed in eo discordauit, quia cardinalis non condemnauit, nisi ad obedientiam. episcopus autem condemnauit & ad obedientiam & ad fidelitatem, & ex hoc apparet quod in hoc iudicio actum ad utrumque fuit, & qui testes ad hoc deposuerunt apparet ex eo quod sequitur, quia papa huic sententiæ innitens ad utrumque condemnauit archipresbyterum] [iudicatum] & forte appellatum] [ad obedientiam] supple & fidelitatem, ut quidam dicunt] [donationis] quæ forte erat nimia. 12. q. 2. c. bonæ rei. uel aliqua alia iuris solennitas deficiebat ibidem] [originem] C. de legib. l. non dubium. s. de fide instr. c. inter dilecti. [præualente] ff. de off. præf. l. illicitas. j. eo. c. sicut. s. de renunc. c. in nostra. [præualente] quia forte res aliter fuit narrata, quàm gesta; ut ff. de re iudi. l. actio. hic uult dicere q. sententia quæ pro ueritate accipitur, præfertur sermonibus qui dicuntur contra sententiam, & quicquid contra sententiam dicitur reputatur sermo, idest uanum. [fidelitatem] not. propter sententiā, in qua nihil de fidelitate dicitur contineri; uel dic quod in sententia etiam de fidelitate continebatur, quod ex eo præsumitur, quia in libello petitum fuit, quod dicit no. s. eo. in glo. r. sententiam. ¶ Fidelitatem] super alijs in libello contentis nihil dicit; unde potest dici, quod in alijs intelligitur absolutus, cum non essent specialiter petita, sed sub generali petitione quam fecerat, scilicet quia petebat subiectionem ipsius monasterij concludebatur; si autem plura capitula singulariter & principaliter petita essent, & super uno ferret hodie, super alio cras ferre posset. ar. ff. de mino. l. etiam. j. eo. d. cap. cum I. & A. & tandem si nullo tempore iudex coram quo prædicta petita sunt, specialiter nihil dixerit, peribit instantia iudicii. C. de iudi. l. properādū. Si autē unā magnā sententiam peteret, uel magnam rem, & in parte condemnaretur, non uideretur absolutus nec condemnatus in parte. ff. si cer. pe. l. quidam.

S V M M A R I V M.

- ¹ Index qui fert sententiam, debet significare animi sui motum in dici appellationis.

CAPITVLVM XIII.

Causam quæ inter. [Attestationes] in causa principali inductas] [probare] sed non probat, quia forte testes licet dicerentur attestari pro clerico, & alios defectus in eis quare non fuit secutus dicta eorum. ff. de test. l. 3. §. tu ipse. in prin. forte erat mandatum iudici, q. si clericus probaret se electum a maiori parte, quod ferret sententiā pro eo; q. cum probasset per duos uel tres testes subornatos, uel alias uiles, quia iudex pro eo non sententiabat, dicebat contra formam mandati sententiā promulgatam, quod falsum est ut hic dicitur. Iudex tamen qui ferret sententiā hoc ipsum debet significare iudici appellationis animi sui motum. s. de res. c. causam quæ uertitur. in fi. [eidem] ista & sequentes rationes sunt superficiales, & non sufficientes.

S V M M A R I V M.

- ¹ Interlocutoria non præiudicat si a diffinitiva sit appellatum.
- ² Appellationis causa ante sententiam exprimi necesse est.
- ³ Appellare non licet ab interlocutoria nisi grauiamine assignato.
- ⁴ Decendum appellationis computatur a die late sententiæ.
- ⁵ Quadrimestre tempus decursari potest cum causæ cognitione, & non aliter.

CAPITVLVM XV.

Quod ad consultationem. [Purgationem] in causa civili presumptionem faciēte pro actore, nisi reus delato sibi iuramento purgauerit innocentiam

jurando se non debere quod ab eo petitur, condēnabitur. s. de iureiurand. c. ulti. Vel agebatur de crimine ciuiliiter puta furti, uel ui bonorum raptorum, scilicet ad consequendum duplum uel quadruplum. Vel agebatur in modum inquisitionis. ¶ Per sententiā] duē fuerunt sententię, una interlocutoria, scilicet quod purgauerat se intra 20. dies; & alia diffinitiuā, scilicet quod nisi purgaueris, esset amotus de ecclesijs; & a neutra harum sententiarum fuit appellatum, quia si esset appellatum a diffinitiuā, non preiudicaret sibi interlocutoria, ut no. j. eo. c. in glo. quare. sed super neutra appellauit, & ideo sine contradictione mandatur sententię executioni. Vel dic, q. sententiā qua indicitur purgatio, diffinitiuā est. j. de purg. ca. c. quoties. [recipiens] quasi per hoc uideatur renunciasse appellationi. s. de off. deleg. c. gratum. C. de re iudic. l. absolutionem. ff. de pact. l. tale. §. i. C. de iure dor. in l. 1. ego fateor quod qui recipit talem terminum, appellationi factę uidetur renunciare, sed non facienda. ¶ Causam] quam necesse est exprimi ante sententiā. j. de appella. c. ut debitus. post sententiā autem diffinitiuā, secus. ff. de mino. l. plus. 2. q. 6. cap. anteriorum. §. for. ma. C. de poena iudic. l. placet. la. 2. hęc autem sententiā non fuit diffinitiuā, sed interlocutoria super purgatione prestanda tantum; diffinitiuā enim esset, si condemnaretur uel absolueretur de crimine. ¶ Et ita habes hic argum. quod a sententiā interlocutoria non licet appellare, nisi assignato grauamine, quod etiam uerum est; ut j. titu. proxi. c. cordi. aliter autem uidetur notari. j. eo. c. in glo. argumen. de tali. ¶ Probatione] not. decendum appellationi prefixum, non a die probationis purgationis prefixo, sed a die interlocutorię computandum [decendum] not. a die late sententię computari decendiū appellationis, & non a die termini assignati, uel conditionis extantis. simile. 2. q. 6. c. biduum. in prin. secus tamen est in alijs prescriptionibus, ubi non currit tempus, nisi a die conditionis extantis. ff. quando act. de pecu. est anna. l. 1. §. annus. C. de preter. 30. anno. l. cum notissim. §. illud. & est ratio diuersitatis, quia lata sententiā contra aliquem etiam sub conditione, statim ex ipsa sententiā grauatur, unde statim potest prosequi appellationem et ante conditionem extantem, ergo multo fortius poterit appellare, cum & statim prolata sententiā hęc prescriptio decem dierum currere incipiat; secus autem in alijs prescriptionibus, quę non incipiunt currere ante diem conditionis extantis, nec ante legdūt, nec etiam competit aliqua actio, unde non sunt in mora ante conditionem extantem [transire]. s. de electio. cap. cum dilect. ¶ In dicare] queritur de tali questione facti. Aliquis in aliqua causa excepit de pacto de non petendo, uel de prescriptionibus, uel consimilibus, lata est sententiā contra eum, scilicet quod hęc exceptio non admittatur. item postea fertur diffinitiuā contra eundem, & appellat ab hac diffinitiuā, sed ab interlocutoria non appellauit; modo queritur an in causa appellationis possit easdem exceptiones repetere? Et distinxerunt quidam, q. si a die interlocutorię late non effluxerant decem dies, q. bene potest in causa appellationis repetere easdem exceptiones, quia appellatio non tantum releuat in principali negotio, sed etiam in interlocutoria, & super utraque sententiā intelligitur appellatum. Sed contra hoc uidetur, scilicet q. nunquam appellatio emissā in principali extenditur ad interlocutoriam; quia alio modo est appellandum ab interlocutoria, scilicet causa assignata, ut hic, aliter in diffinitiuā, scilicet nulla causa expressa, unde sufficit q. appellatione facta dicat, appello. ff. de app. l. 2. & la. sententiā. §. si. Item si in diffinitiuā contineantur plures articuli, potest appellare in vno articulo, & in alio non, quare eodem modo uidetur, q. potest appellari a diffinitiuā, & super interlocutoria habere sententiā ratam, ac ipsam ratificare uidetur, ex quo non appella-

uit. ¶ Alijs aliter uidetur quod melius, scilicet ut nobis uidetur, q. ex quo appellans a diffinitiuā omnes exceptiones omittas & etiam propositas super quibus contra proponentem pronunciatum est, proponere potest, etiam si a die late interlocutorię effluxerunt. 10. dies, uel plures quando appellauit, & hoc satis uidetur quasi expressum. ff. de app. l. 1. ff. quando appel. sit. l. 1. circa prin. & ar. C. de iureiur. l. generaliter. §. si autem cui. Item ad hoc facit. ff. de mi. l. 3. §. 1. nam totum negotium instructum est, in quo lēsus est, & a quo appellatum est. Ad rationes autem contrarias respondemus, q. directe non admittitur aliquis ad dicendum contra interlocutoriam quę transiit in rem iudicatam, sed expone q. si admittitur ad dicendum super principali, uel contra diffinitiuā, quia ueritas semper est iuuanda, nec est in probationibus restringenda, bene admitteretur contra interlocutoriam. Fate mur tamen q. si talis est interlocutoria quę non prodeset in principali, ut si quis condēnatus esset in expensis & non appellasset; per appellationem emissā a diffinitiuā non iuuabitur super expensis; quia prosecutio expensarum nihil facit ad principale negotium, imo posset prosequi appellationem emissā super interlocutoria expensarum, & nihilominus tamen super principali agere a quo non est appellatum. j. de ap. c. super eo. Sed dices, interlocutoria lata super exceptione non admittit, a qua non est appellatum, transiit in rem iudicatam, ergo ad idem decetero agere non potest, nec de eo excipere; ut ff. de excep. rei iudic. l. cum queritur. & l. sequen. & argum. ff. ex quib. cau. maio. l. nec non. §. exceptio. ¶ Respon deo] quod transiit in rem iudicatam, quantum ad hoc, ut ulterius appellari non possit super illa exceptione non admittit, sed non transiit in rem iudicatam, quin iudex in causa appellationis possit dare licentiam repetendi easdem exceptiones non obstante a quo appellatum est; nec mirum, quia iudex qui in principali hanc interlocutoriam dedit, hoc idem facere posset. nam quod iussit & c. ff. cod. titu. l. quod iussit. Imo argum. eiusdem legis uidetur, q. in causa principali idem iudex qui dedit interlocutoriam, potest dare licentiam ei contra quem lata est, eas exceptiones repetere; bene etiam facit ad hoc. j. de appell. c. cessante. & de accu. cap. qualiter. 1. §. de refutatio. spoliato. capitu. audita. circa fin. ubi dicitur iudici quod reuocet quod iniuste fecit. Vel dic, quod nunquam sententiā transiit in rem iudicatam; Nec decret. ista contradicit, quia hic non fuit lata sententiā interlocutoria, sed diffinitiuā, & eodem modo respond. decre. supra de electio. cap. cum dilectus. quia & ibi facta fuit confirmatio quę uim sententię diffinitiuę obtinet. Item nec etiā hic, nec ibi causa appellationis prosequabatur; hic enim non prosequitur cam ap. a diffinitiuā, quia ab eo non appellauit intra 10. dies. In decr. autem. cum dilectus. nullo modo appellauit [presertim] j. i. maxime, nam idem esset si causam redderet [sententię] de purgatione prestanda, uel quia priuatur ecclesiā [agendum]. f. ad executiones sententiarum [quadrimestre] repete quę diximus. s. de offic. deleg. c. querenti. forte potest dici q. sicut & in personalibus, sic & in priuatione ecclesię si non purget se, necesse sit tempus quadrimestre. Alii contradicūt, ¶ Arctari] hic reprobatur sententiā dominorum dicentium, q. si minus quadrimestre tempore assignet iudex cōdemnati ad soluendum, tenet condemnationem, sed habeat tempus quadrimestre ad soluendum. argum. ff. de reg. iur. l. 4. §. si quis cum. Tu ergo intelligas, q. potest decurrare tempus quadrimestre cum causę cognitione, ut hic. ff. de reg. iur. l. 2. sed sine causę cognitione minime; ut ff. de reg. iur. l. 4. §. si quis cum [recipit] & recepisse uidetur, ex quo prefigebatur terminus, nec appellabat; quia nec sufficeret sibi contradicere sine appellatione [amplius] id est maioris temporis quo ad executionem interlocutorię faciendam.

SYM M A R I V M.

1 Sententia lata probatur per testes.

CAPITVLVM XVI.

Cicut nobis. [Quod] scilicet quod esset sententiali ter absolutus [non exprimantur] idem esset, & si exprimantur; nam illud esset causa sententiæ, nō testimonij. Causa enim testimonij est, quia præsens fuit quando lata fuit sententia, & quia eam legi audiuit.

SYM M A R I V M.

- 1 Appellare tertio in una causa non licet.
- 2 Sententia confirmatur in præiudicium vnus, & non alterius.
- 3 Tertia persona quæ non fuit in iudicio, quando admittatur ad prosequendam appellationem.
- 4 Prior iudex si nult suscipere defensionem causæ, præfertur illi cui nunc de nouo alius mouere cepit eam.
- 5 Tertia persona ante lit. contest. si nult immiscere se & impedire ne lis cum reo incepta procedat, an possit.
- 6 Tertia persona quæ nult defendere causam quæ eum tangit, an debeat se esse ante sententiam dare nouum libellum.
- 7 Non debet qui nult prosequi ius suum, reo assistere.
- 8 Rei uendicatio competit etiam contra non possidentem.
- 9 Possessio per alium de iure amittitur, quam cito ab alio occupatur etiam ignorante eo qui per alium possidet.
- 10 Repellere ab agendo is cuius interest potest illum, ad quem primo loco pertinet defensio si sit suspectus.

CAPITVLVM XVII.

Cum super controuersia. ¶ Latæ & semper Oueten. episcopus appellauit a sententiis contra monasterium latis, alioquin si non appellasset fieret sibi præiudicium. argum. eius quod de liberto dicitur. ff. de re iudic. l. 1. l. 1. ubi dicitur quod defensio liberti primo spectat ad patronum, secundario ad libertum. Vel potest dici & melius, quod si non appellauit in processu negotij, sed illud ad finem perducere permisit, uel etiam si non appellauerit a prima sententia lata in causa principali, sed modo in causa appellationis appellet, sufficit, cum nondum sententia transfret in re iudicatam, etiam si præsens sit is cuius interest, & causam suam agi sinat. ff. de appell. l. ab executore. §. alio. ibi enim constat, quod ipse sciebat causam suam agi, quia loquitur de domino & eius procuratore. ad idem. C. de euid. l. si parentes. ff. quando appell. fit. l. si procuratorio. & ff. de ap. reci. l. 1. ff. de pig. l. si superatur. & ostendet in causa appell. iniquam sententiam per quam pronunciatum est monasterium ad Aurien. episcopum pertinere, & iudex appellationis pronunciat sic. Cum monasterium cellæ nouæ non ad Aurien. episcopum, sed Oueten. pertineat, ideo monasterium ab episcopo Aurien. impetitionem absoluiamus, & latam pro ipso sententiam reuocamus. Alij dicunt quod tantum pronunciat, sententiam pro episcopo Aurien. contra monasterium latam non præiudicare episcopo Oueten. ff. de appell. l. a sententia. r. respon. & §. idem rescr. Nos credimus, primam sententiam proferendam ubi sibi fieret præiudicium ex prima sententia, sicut est quando ad eum primo loco pertinet defensio. J. eo. c. pen. ubi not. hic casus. argum. ff. de appell. l. a sententia. sed si non fiebat ei præiudicium, nisi quo ad præsumptionem, quia ex quo lata esset sententia pro episcopo Aurien. contra monasterium præsumptio esset quod ipse haberet ius in ipsum potius quam Oueten. sed tunc hac præsumptione non obstante iuxta secundum modum feretur sententia, scilicet sententiam contra monasterium latam pro Aurien. non præiudicare episcopo Oueten. & interim pendente causa appellationis, cum per eam extinctum sit pronunciatum in quantum Oueten. præiudicat. ff. ad Tert. l. r. §. ult. suspendetur executio Oueten. In alijs autem, quæ non tangunt episcopum Oueten. non differetur sententia, ut hic. ¶ Sed quid si abbas appellauit bis, nunquid a tertia sententia contra abbatem lata licebit episcopo Oueten. appellare? Respond. nō, imputetur enim sibi qui sciebat

causam suam agi, & non prohibuit, uel non appellauit. ff. de re iudic. l. 1. l. 1. l. 1. si parentes. & quia in una causa non licet tertio appellare. C. ne in una eademque causa lic. ter. procu. in rubro & nigro. & J. de appell. c. directè. tamen possit dici quod in duabus appellationibus cōdemnatum esset monasterium; tamen si nesciunt causam suam agi ante sententiam latam, episcopus tamen appellare potest intra decem dies, cum sua interfit, cum ex ipsa sententia possit qualequale præiudicium fieri. ff. de appell. l. a sententia. in prin. Si autem ante ultimam sententiam sciisset causam suam agi, debebat assistere monasterio, quod si non fecit post duas appellationes a monasterio factas non poterit appellare, quauis pōt dici quod in hoc casu etiam post duas ap. emissas a monasterio poterit episcopus appellare, si tñ ante ultimam sententiam sciuit causam suam agi; cum alias sine culpa sua posset sibi magnum præiudicium generari, quod esse nō debet. ar. s. de contrit. c. 2. sed propter appellationem suam in nullo releuabitur causa quo ad monasterium, imo quantum ad ipsum mādabitur sententia executioni, vt. J. sequitur.

- 2 ¶ Sed oppones, quomodo sententia ad præiudicium vnus est executioni mandanda, & non alterius? Respondeo, non dicitur hic quod executioni mandatur in præiudicium vnus, & nō alterius; sed bene confirmatur in præiudicium vnus, & non alterius; & etiam si super multis articulis lata esset sententia, quorum aliqui non tangerent episcopum, super illis posset fieri executio, super illis qui tangunt episcopum, non; & videtur hoc ea ratione, quod non debet fieri præiudicium his qui non sunt in causa. ff. de appell. l. 4. §. 1. & 2. ff. quando appell. fit. l. 1. r. §. dies autem & seq. Imo plus dicimus, quod etiam si sententia sit talis, ex qua fiat ius sicut querela inofficiosi testamenti, tamen absentibus non præiudicat. ff. de inoff. test. l. Papi. §. si ex causa. ff. de appell. l. si per collu. & possunt agere absentes prosequendo causam appellationis. Item etiam non prosequendo. ff. de appell. l. a sententia. §. si heres. §. idem. & ff. de iureiur. l. si duo. ¶ Sed dices, cohæres potest appellare a sententia contra cohæredem lata, ubi nullum fit ei præiudicium, nisi quia præsumptio est contra eum. ff. de appell. l. a sententia. in prin. quomodo fertur sententia pro hoc cohærede in causam appellationis? Respondeo, dicitur iudex pronuncio præiudiciū nullum ei fieri ex hac sententia contra suum cohæredem lata, nec etiā quo ad præsumptionem. ar. d. l. si duo. in prin. ff. de iureiur. cum incipit a sententia quantum ad monasterium]. C. de test. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. J. de don. c. inter dilectos. J. eo. tit. c. suborta. scilicet quod ulterius contra ipsam nihil valeat obijcere. ¶ Quidam dicunt, ad prosequendum appellationem post sententiam tertia persona, quæ non fuit in iudicio, semper admittitur si sua interest quod sententia sic lata est. ff. de appell. l. ab executore. §. ab alio. & l. si per collusio. ff. de pigno. l. si super. & iudex appellationis feret sententiam iudicando sententiam iustam uel iniustam, quæ lata fuit a primo iudice, & nō absoluet reū ab impetitione actoris. Alii tamen distinguunt, vt no. in gl. & semper. & vt videtur nituntur ratione; & eodem modo quilibet cuius interest non solum in causa appellationis, sed etiam quo ad principalem causam admittitur, & ante sententiam, & ante litis contestationem, & post litis contestationem. ff. de inoff. test. l. si suspecta. ff. de re iudic. l. 1. l. 1. ubi de liberto loquitur, & hoc casu probato iure tertie personæ iudex absoluet reum ab impetitione actoris, sed non condemnabit eum tertia personæ quæ se immiscuit ad defendendum reum, quia ad hoc nō egit; & hæc quidam intelligunt esse vera, ubi tertia persona erat in possessione iurium petitorum. ¶ Alii tamen intelligunt idem, etiam si non sit in possessione, sed de iure sibi competens; sed contra hos est. ff. de rei vendit. l. is a quo. & l. seq. ff. de peti. here. l. pe. ubi non obstat contradictione tertie personæ mandatur sententia executioni.

ni. Tu responde, quod ibi non intererat, nec poterat interesse ipsius tertie persone quo ad principalem causam, nec etiam quo ad possessionem ipsius, licet possit interesse quo ad instantiam iudicii, quia ibi non possidebat, & ideo sibi non preiudicatur si in alium possessio transferatur quam non habebat, quia ita fertur sententia iusta pro eo & contra eum cum quo lis contestata est, ac si possideret, ut in præal. lis a quo. sed contra uidetur, quia si contentus cum quo lis fuerat contest. sine dolo desit possidere, ulterius non teneretur. ff. de rei uendi. l. si autem. §. 1. Soli ibi in illis legibus, scilicet is a quo. & se. in culpa fuit condemnatus, ex eo quod transiit possessionem in præmonitorem causæ suæ cautione quæ ibi continetur, scilicet quod reum condemnatum seruabit indemnem contra agentem. ff. ad leg. Falc. l. dolo. ff. si cui plusquam per legem Falc. l. hoc autem. §. hæc cautio. qui enim cautionem prædictam habet, & rem ipsam habere uidetur quam leg. ad hoc ut pro eo respondere cogatur. argum. præal. leg. l. dolo. ff. ad l. Falc. ff. si cui plusquam per. l. hoc autem. licet secus sit, quando agitur noxaliter. ff. de noxa. act. l. si plerique. & l. si quis a multis. ¶ Credimus tamen, quod si prior uictor uelit suscipere defensionem causæ, quod preferendus est illi cui nunc de nouo alius mouere cœpit eam, sicut emptor prior præfertur uenditori. ff. de re iudi. l. sepe. & potest etiam appellare, si sententia feratur contra eum a quo habuit possessionem, ut hic. & ff. de appell. l. ab executore. & l. sequen. si non offerat se defensionis, sed priorem reum permittat agere, & feratur sententia contra ipsum reum, sufficit si ipse primus reus cedat ei qui de nouo obtinuit actionem ex stipulatione quam habet contra eum qui primò obtinuit, & per eam, scilicet cessionem actionis obtinebit quod restituit sibi rem pro qua tacuit, & si uelit probare de iure suo non audietur, quia in culpa fuit si confidebat de iure suo quare nō assumpserit defensionem causæ, uel quod non appellauerit, & q̄ non fuit prosecutus appellatione nomine ipsius condemnati, non suo. Si uerò primus reus ambobus condemnatur antequam a primo præstetur prædicta cautio, tunc ipse condemnatus rem restituat ei qui primò cauebit de indemnitate eius, & alij ceder actionem contra cauentem, alij tamen aliter dicunt. Item ibi. l. ff. de rei uen. l. is a quo. & l. sequen. non dicit, q̄ aliquis immisce- ret se causæ alterius; imò ibi uterque principaliter agebat contra eundem super eisdem rebus, quamuis bene fateamur ibi q̄ si uellet se in ius immiscere ad inuandū reum contra alterum actorem, q̄ non admitteretur præmissa ratione. ¶ Si uerò ante litem contestationem tertia persona uelit immiscere se & impedire ne lis cum reo incepta procedat, non potest dummodo alteri qui primò reum conuenit competat actio; & eodem modo dicimus procedendum in causa matrimoniali, quando tres persone plures sunt in causa, ut no. j. de spon. c. ueniens. tertia tamen persona, etsi non ad impediendum processum admittatur, ad auxiliandum talem admitteretur, & nō solum q̄ tertia persona possit internare in auxilium reus, sed in auxilium actoris, dummodo sua intersit, ut si aliqua ecclesia prouocet in libertatem, & dicat soli Papæ iubeisse, nam Papa cum poterit ei assistere. argu. j. de confir. uti. uel inu. c. cum dilect. in fi. sed siue appellet, si uenon, causam suam super principali de nouo incipere & prosequi poterit, non per modum appellationis, sed incipiendo a capite & prosequendo sicut si nunquam appellasset, nisi in casibus, ut no. j. eod. c. quamuis. in glo. quæ incipit, uerbi gratia. [Confiteri] Quæro autē quomodo agat Ouerten. cum non sit lis contestata? Respon. sufficit hanc contestatio facta cum monasterio, cum appellando nideatur approbare quicquid factum est per monasterium usque ad appellationem. ff. rem ra. hab. l. 3. §. ult. sed hoc stare non potest, quia monasterium non

egit noie epi Ouerten. uel defendit, unde ipse epi ratifica re uel approbare non potest quod suo nomine non est actum. Tu dic melius, q̄ non fertur sententia super principali pro huiusmodi prosecutore appellationis, sed pronuntiandum est per iudicem, & ita non refert si non fuit lis contestata, nec sit præiudicium episcopo. ¶ Sed quæro de hac appellatione secundum hanc opinio. ultimā, utrum obtineat uim appellationis emissæ in iudicio, uel emissæ extra iudicium? & uidetur emissæ extra iudicium, quia priorem causam non prosequitur, sed nouam tantum; quia petit pronuciari q̄ nullum fiat sibi præiudicium ex hac sententia lata contra monasterium, de qua nihil in primo iudicio actum est; quod si est ita. l. q̄ sit p uocatio extra iudicium, appellatus non tenetur comparere coram iudice appellationis, nisi citetur appellatus, ut no. j. de ap. c. cum sit ro. Imo cum sit alias hæc principalis causa, tñ coram principali ordinario agenda est, non coram superiore iudice appellationis. Resp. hæc appellatio censenda est iure appellationis emissæ in iudicio, & superior ad quem appellabitur debet de ipsa cognoscere, & non ipse qui tulit sententiam, quod ex eo apparet, quia sit in iudicio & ab iniuria facta sibi in iudicio; quia per sententiam latam contra alium dicit sibi iniuriam factam, & nisi appellatus intra annum comparuerit, eodem modo procedetur in hac causa appellationis & sine litem contestatione & parte absente, sicut in cā ap. emissæ in iudicio, & quia agitur inter partes. j. de ap. c. l. xpe. & c. oblata. & c. per tuas. ¶ Et no. q̄ cum tertia persona uult defendere cām quæ eum tangit, si est ante sententiam non debet dare nouum libellum, sed tantum causam cœptam deberet prosequi, uel inuando eū qui eam cœpit, uel assistendo ei. C. de lit. conte. auth. nūc si hæres. uel eum remouendo si primò perinet ad eum defensio, uel si suspectus est. ff. de re iudi. l. l. xpe. ff. de appell. l. ab executore. ff. de inoff. test. l. si suspecta. & per consequens uidetur q̄ eadem defensiones competant huic tertie personæ, quæ competunt ipsi reo si non remoueretur, & eodem modo contra eum. Si autem post sententiam prosequi uult appellationem ab ipso reo emissam, idem faciet; & uidetur q̄ etiam eo inuito prosequi possit. Si autem appellationem a se emissam uelit prosequi, cum principalis reus nolit appellare, tunc potest formare libellum in hac forma episcopus Ouerten. Cum epi Aurien. obtinuerit sententiam surreptionis pro se ferri contra monasterium cellæ nouæ, & ego sum in possessione subiectionis ipsius, & propter hoc uidens mihi præiudicium generari appellauim a sententia lata contra monasterium, peto a uobis domine iudex appellationis q̄ uos pronuncietis sententiam iniustam, & appellationem legitimam, & q̄ absolutis monasterium ab impetitione epi Aurien. Pro se autem nihil peret, sed oportebit eum probare, quod sit in possessione subiectionis, & intuper de iure monasterij; & si publicatæ sunt attestaciones in prima causa quando agebat monasterium, modo episcopus Ouerten. in causa appellationis quam prosequitur, non poterit alios testes producere super eisdem articulis, sicut nec monasterium posset si appellasset. S. de testi. c. fraternitatis. nam hæc causa primè incedit, & ideo eā dem naturam assumitur patet. j. de uot. & uot. redemp. c. magnæ. §. cum igitur. Sed si episcopus Ouerten. omittit causam appellationis uelit causam incipere a capite in casu in quo potest, puta si ignorauit primam causam agi, uel eam non defendit, uel aliis consimilibus, tunc si translata est possessio in Aurien. ordinabit causam sicut si nā quam actum fuisset contra monasterium; si uerò nondū translata esset possessio in Aurien. & ignorauit processum contra monasterium habitum, tunc dicet executoribus sententiæ pro Aurien. latæ, non debeatis mihi adferre possessionem meam sine causæ cognitione. ff. de re iudi. l. a diuo. §. si rerum. alias incipit. si super Ouerten. c. si per

si per uim. l. si. Imo plus uidetur, qd si non esset in possessione subiectionis, sed tamen haberet ius in re, & ignorasset causam agi, tunc posset impedire executionem. s. de testi. c. ueniens. ¶ Sed quidem intelligunt hoc speciale, quando sententia fertur beneficiis uacantibus; ut ibi plenius no. Alij dicunt & forte melius, qd ante sententiam in principali causa latam, & post sententiam in causa appellationis tam a se quam a proprio reo emissam, tertia persona cuius interest potest ius suum tam super proprietate quam super possessione proponere si uult, dummodo ius tertie persone illud idem ius sit, quod deductum erat in iudicium a primo actore & reo. ff. de re iudic. l. sepe. §. 1. & 2. ff. de appell. ab executore. §. alio. s. de maiori. & obed. c. inter. ubi de hoc, & dummodo primus reus non possideret quod ab eo petebatur, sed alius in eo possidebat illud ius; sicut libertus non possidet in se ius patronatus, sed patronus; sicut ecclesia uel clerici non possident in se ius subiectionis, sed prelatus, cum nulla res sibi seruiat, nec etiam proprio domino. ff. si usufruct. pet. l. ult. in prin. ff. de ser. urb. præd. l. iure communi. & tamen conueniri possunt huiusmodi persone, ut in præalle. iuribus continetur, ut s. de præscrip. c. auditis. in prin. ¶ Si autem hæc tertia persona uelit proponere de iure super proprietate, nullum sit sibi præiudicium quantumcumq; sciat causam agi, ut in si. huius decreti dicitur; sed super possessione bene præiudicatur sibi, si sciret & non defendat primum reum, uel eum a defendendo non repellat, ut hic. ibi alioquin. illud etiã bene admittitur qd si primus reus pro iure suo produxit testes, & si postea tertia persona quæ sibi assistit uelit publicatis attestationibus producere testes super eodem iure suo, distinguendum est, an super eisdem articulis producat, an super diuersis, sicut si primus reus post publicatas attestationes producere alios testes uellet, ut no. s. de testi. c. fraternitatis. & hoc ea ratione probatur, quia si præiudicatur tertie persone, sententia contra primum lata tenet non tantum super possessione, sed etiam super proprietate quando assistit ei; quare non eodem modo præiudicaret sibi processus contra eum habitus utique imo ei præiudicare debet. arg. ff. de iudic. l. quæ de tota. & in eo colligitur quod not. s. de offi. dele. c. pastoralis. ¶ Si enim uolebat ius suum profectui, non debebat primo reo assistere, nec in principio, nec in fine, nec in medio; & uidetur hic Papa reprobare opin. R. quia dixit quod si aliquis petat aliquod ius in re aliqua quam ego possideo, & ego hoc sciam, contra possessorem sententia lata mihi præiudicat, & sic intelligimus legem. ff. de re iudic. l. sepe. ibi nam & si libertus meus me interueniente, seruus, uel libertus alterius iudicetur, mihi præiudicat. glossabat enim ibi R. id est me interueniente, & sic me sciente. ar. pro eo. C. de lib. cau. l. principaliter. Idem uidetur, si res aliqua vendicetur ab aliquo qui non possidet eam, sed tantum tenet; nam tunc ego, si mea interest, debeo offerre me defensioni eius, & nisi offeram si scio sit mihi præiudicium quo ad possessionem. ar. ff. depo. l. bona fides. secus autem si eam possideat, quia tunc nec admittor ad defensionem, nec mihi sit præiudicium, ut not. s. ut lit. non conte. c. quoniam. §. si. sed ubi ipse conuentus tenet, & ego possideo, tunc etiã eo inuito admittor. ¶ Et si quæras, quid obtinebo ego tertia persona possidens aliquam rem? Respondeo, quia repellitur a defendendo reus conuentus si ante litem constitutionem ego uelim defendere ea, nec est contra. ff. de rei uen. l. officium. ubi dicitur qd rei uendicatio competit etiam contra non possidentem; quia illud loquitur, quando nullus possidens offerebat se defensioni. Si autem post litem contestationem offerebat se possidens probaturum qd rem possideret, tunc obtinebit qd reus qui obtulit se defensioni, cum non possideret, non condemnabitur ad rem uendicatum dandam, sed ad rei æstimationem. ar. ad prædicta. ff. de pet. heræ. l. nec ullam. §. si quis

absentis nomine. & §. item si quis. ff. de rei uen. l. si is qui. & duabus legibus seq. Super proprietate autem uidetur qd nullum præiudicium sibi fieri possit, etiam si sciat rem quam possidet ab alio, uendicari etiam si non contradicit. ff. de re iudic. l. sepe. §. ult. ¶ Si super proprietate post litem contestationem uelit sibi assumere defensionem causam, non uidetur quod possit, quia cum ille qui tantum reuebar litem sic contestatam non potest inducere super proprietate probationes quæ ipsi profint quantum ad sententiam pro se ferendam, cum nihil petierit, nec litem fuerit contestatus, & cum dicat eum non habere proprietatem illius rei. Io. tamen dixit & bene, qd si quis iura petat, quæ ego possideo in re aliqua, me sciente & obtineat, non tamē mihi præiudicat nisi eum defendam, & exponit uerbum. d. l. sepe. scilicet me interueniente & defendente; sed & secundum eum apparet quod si offerat se defensionem, qd debet probare de suo iure, aliter fieret sibi præiudicium. ¶ Item not. qd etiam illis iniuris in quibus ius petitur & cōsentibus iura petita in mei præiudicium, ego admittar ad defendendum ius meum. C. de lib. cau. l. principaliter. in si. & feretur sententia pro eo & contra eum qui litem contestatus est non nominato me qui superueni & defendi in condensatione, uel absolutione, nisi narrando factum & tamen ex quo defendi, per consequens proderit mihi sententia uel nocebit. Sed contra prædicta, & ea quæ hic dicuntur, hic opponitur quomodo sententia lata contra monasterium, & per Papam confirmata, & quæ transit in rem iudicatam reuocabitur per appellationem Oueten. episcopi uel alterius? Respondendo certum est, qd is cuius interest appellare potest. 2. q. 6. c. non solent. item certum est, qd iudex appellationis debet pronunciare sententiam, a qua est appellatum, iniustam, si eam inuenerit iniustam. 2. q. 6. §. si. unde si inuenit primum reum, qui litem contestatus est, iniuste condemnatum, absoluet eum propter appellationem emissam ab eo cuius interest; quia per alium habebit, quod per se nō potest habere. ff. quemadmo. ser. l. si commune. ff. de lib. leg. l. si quidem. Alij tamen dicunt, quod episcopus Oueten. non debet petere in causa appellationis qd sententia contra primum reum lata irritetur quæ incontinēti per Papam fuit confirmata, ut hic continetur. Sed hæc debet esse petitio eius, qd cum ipse Oueten. possideat iura alij adiudicata qd iudex pronūciat quod per illam sententiam non fiat sibi præiudicium, & qd decernatur qd executio sententiæ non est facienda in iuribus ab eo possidentis, & sic etiam fertur sententia si probauerit se possidere. Ille autem contra quem lata est sententia, non impedit eum qui uicit super proprietate, nec etiam super possessione, si tertia persona appellans non probauerit aliquid de possessione. ¶ Superiores autem non negant libellum esse bonum, sed dicunt etiam & superiorem bonum esse, per istam autem decreti satis patet qd si Oueten. episcopus non prosequendo appellationem, sed alio modo uellet se opponere quo minus sententia mandaretur executioni, puta dicendo & offerendo probationem quæ res sit sua, uel qd est in possessione, qd non est audiendus tamen semper saluum manet ius eius in proprietate, sed non in possessione quam amittit per executionem sententiæ, ut hic. Et est hoc iustum, ex quo enim iura uoluerunt quod contra istum ratione huius detentionis detur actio, rationabile fuit qd etiam fiat executio sententiæ tu per hoc lata, ne actor aliàs illusorium uideatur egisse; imo plus uidetur, qd etiam si in alijs rebus quam quæ adiudicata sunt, manderet executioni sententiam, quod non pertinet ad executorem cognoscere, nisi de proprietate. ff. de re iudic. l. a diuo. §. sed si super. & §. qd si res. ¶ Sed oppones, quia si uis qd tantum detentio & non possessio transferretur in uincendum, & sic prior possessor possideret iura in re petita, & alijs adiudicata, & etiam per executorem tradita, si non possidebat ante sententiam, uel executionem.

nem. Respondeo non ita est, quia possessio per alium de tēra amittitur quā cito ab alio occupatur, etiam ignorante eo qui per alium possidet. ff. de acquir. pos. l. peregre. §. pen. Alij tamen dicunt de æquitate, qd si statim haberet paratas probationes super sua possessione, quod differenda est executio. arg. ff. de re iudi. l. a diuo. §. si super. ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum. & §. ibidem. [Appellationem] si episcopus Oueten. esset in possessione monasterij sue appellauerit siue non, dummodo nesciret causam suam agi, non est mandanda sententia executioni. C. si per vim vel alio modo. l. vlti. Si uero sciuerit & appellauerit rationabiliter, nec alias fuerit contra ius, pendente causa appellationis non mandabitur sententia executio ni, ut hic. si uero sciuerit & non appellauerit, uel appellauit & iniuste, sententia mandabitur executioni. ff. de re iudi. l. l. xpe. j. eo. c. quamuis. Si uero Oueten. non erat in possessione, siue appellauit, siue non, semper mandatur sententia executioni, & non fit præiudicium ei in proprietate. ff. de rei uen. l. is a quo. & l. seq. nec est contra. §. de testib. ca. ueniens. quod loquitur, quando ecclesia uacante data est sententia, ubi secus, ut ibi not. Vel dic & melius, quod etiam tunc si non sciret absens, nulli absent præiudicium fieret, & sententia executio impediretur, & sic intelligitur decre. ueniens. hic autem loquitur 10 quando sciebat causam agi. ¶ Rationabiliter [scilicet] intra decem dies, uel antequam tertia sententia ferretur. C. ne li. in una. l. i. uel id est ex causa rationabili; is autem, cuius interest, potest a principio interesse ne colludatur. C. de litig. authen. nunc. fi. C. de lib. cau. l. principa liter. ff. de inoffic. testamēt. l. si susceptam. ff. de legatis primo. l. si seruus plurium. Imo plus dicimus, quod ille cuius interest potest repellere ab agendo illum, ad quem primo loco pertinet defensio, si sit suspectus. ff. de appellation. l. ab executore. §. alio. [legitimum] infra de appellation. capitul. cum sit [alioquin] id est si non fuit rationabiliter appellatum, uel fuit sed non misit nuncium & nesciuit causam suam agi, aliās secus. j. eo dem c. quamuis. [præiudicio] quo ad proprietatem. simili. §. ut lit. non contest. c. quoniam. §. pe. C. de liber. cau. l. iubemus. & accedit quod not. supra de in integrum restitutione. capitul. fuscitata. & infra eodem. capitul. suborta. Sed contra. ff. de re iudica. l. a diuo. §. si super rebus. ubi dicitur, quod si super rebus capiendis in causam pignoris propter rem iudicatum fiat contro uersia, quod facienda est summaria cognitio. Solu. aliud est ubi petitur sententia mandari executioni in aliis, quā in illis quæ adiudicatz sunt ut ibi; aliud ubi non in aliis rebus, sed in his quæ adiudicatz sunt, ut hic; ibi enim nulla summaria cognitio adhibetur. ¶ Aliis [scilicet] ignorantibus, qui non ratione potestatis, uel societatis, uel contractus, uel officij, uel procuratoris illi agenti astricti sunt, aliās contra. ff. de iureiurand. l. si duo. §. is qui. & l. seruus. & l. iusiurand. §. fin. uerum quod res inter alios acta regulariter aliis non nocet, sed res acta inter easdem personas in uno iudicio bene nocet, quandoque in alio, quia illi & utrique illorum qui agunt inter se & & in una causa, si postea agunt separatim in alia causa, uel si cum alio agant, uel agat, alteri eorum nocet. uerbigratia. Si condemnatus de furto, uel publico crimine in quacunque causa, & cum quocunque agat, tanquam infamis a testimonio & a iudicio repelli potest in omni causa. quarta questio. sexta. capitul. i. §. de testib. capitul. testimonium. & in ¶ mirabilibus casibus est inuenire. quod intelligas uerum in his quæ consecutoria sunt priorum sententiarum, uel aliorum actuum; non autem in alia causa præiudicat, ut si sententia lata est super furto cum agatur criminaliter, non præiudicat quando agitur criminaliter. C. de iu. pri. l. si quis ad se fundum. & argumen-

pra de electio. cap. cum dilecti. & not. j. de purg. cano. c. cum dilectus.

S Y M M A R I U M .

- 1 Patronus cum aliquem superiori presentat, non potest sine superioris licentia uariare.
- 2 Instinctio episcopi facta de alio quam de presentato a patrono, non ualet.
- 3 Subdelegatus Papæ, an possit alium subdelegare.
- 4 Testes recipiens discernere debet, quanta fides sit eis adhibenda.
- 5 Libellorum nonnullæ formæ quæ admitti non debent.

CAPITVLVM XVIII.

Cum Bertholdus. [Asserens] & male, quia nullam utilitatem de illo pignore cōsequi potuisset, quia cum inter ceteros eius fructus sit, presentare, illum fructum non posset sibi computare in sortem, cum nullo dato, uel recepto debeat presentari. l. q. 2. c. quā pio. Item iuribus fundi non uitur creditor. ff. de pig. l. sed an uiz. Item sequeretur absurdum, qd soluto debito remoueretur presentatus. ff. pig. mod. pign. uel hypo. sol. l. prima. C. si pig. pig. dat. fit. l. prima & secunda. quod esset contra. decima sexta questio ultima. capitul. inuentum. alios autem fructus in sortem computat, postquam sunt consumpti. ff. de pigno. actio. l. prima & 2. ff. de pig. l. creditorem. secus autem in emptore & feudatario qui cum habeat directum dominium, uel utile, possit presentare, sic ut alios fructus licite habent. ff. de contrah. empt. l. in modicis. & l. si aqueductus. & l. seq. & l. do lia. ff. de fun. dot. l. 1. ¶ Presentauit [et] licite, ex quo primus elector siue presentator ius eligendi non habebat, quāuis tunc non constaret, sed post constet; & sic non est contra. de elec. capit. considerauimus. quia illi ius eligendi habebat, licet priuari possent uel priuandi essent propter delictum suum, & not. supra de electione. capitul. dudum. & capitul. auditis. argument. hic, qui pignus habebat, nullum ius eligendi habere. capitul. supra nota. [sed ipsum.] ¶ Patronus enim, ex quo aliquem presentat superiori sicut hic fecerat, sine licentia superioris uariare non potest, sicut dicimus in postulatione. infra de iure patronatus. capitul. pastoralis. supra de postulatione. prelatorum. capitul. bonæ memoriæ. il secundo. cum ergo uariare nō possit, presentatus ius habet saltem implorandi officium iudicis, ut ecclesiam uacantē sibi conferat ad quam est canonicē presentatus, maxime cum ecclesia est uacans, uel pro uacante habenda, qn. institutus in ea nō est canonicē institutus, ut hic; secus autem dicerem, si alius ad presentationem patroni esset institutus etiam cum iniuria primō presentati. j. de iure patr. c. pastoralis. quia cum non uacet ecclesia, nō potest implorare officium iudicis; nec ualet quod quidā opponunt, patronus potest mutare presentatum, ergo presentatus non potest petere ecclesiam. Non enim dicimus sicut supra dictum est, quod presentatum possit mutare, nisi episcopo mandante, & etiam episcopus non admittendo idoneum peccat, & contra eum competit actio, ut in decre. pastoralis. quod etiam si mutare posset, non tamen sequitur ergo non potest agere; sicut in uenditorem qui rem uni uendit alij uedere potest, & tñ anteq alij uendat ipsam petere potest; siue. n. uenditor peniteat ipsam uendēdo & tradēdo alii. C. de rei uen. l. quonies. siue non, semper tamen emptor contra ipsum actionem habet. ff. de act. emp. l. ex empto. ¶ Sed quid dices, si episcopus instituit alium quā presentatum a patrono? Respondeo cassabitur institutus ab episcopo. decima septima questio sexta. capitul. decernimus. Non obstat, de iure patronatus. capitul. pastoralis. quia loquitur

I i quitur

quiritur ibi, quando presentatum a patrono instituit, licet patronus variaverit, quod licet ut ibi. Nec obstat. s. de offic. leg. c. dilectus. ut ibi not. Alij dicunt, quod agit tanquam procurator in rem suam, & habes hic expressum quod si episcopus aliquem instituat sine patrono, quod cassantur factum episcopi. j. de iure patro. c. illud. Vel dic hoc contigisse, quia constar institutorem errasse, uel in facto, uel in iure; quia habens rem obligatam non potest presentare, ut. s. not. in glo. 1. institutor, autem contrarium credebatur, & ideo eius presentatum admittit [deposuit] secus dicerem in postulato, scilicet quod non posset agere, quia eius consensus non ualet, cum ab altero dependeat. s. de postu. c. pe. sed postquam consensus eius haberet a quo dependet, crederem quod posset implorare officium iudicis [ostenderet] data restitutione in integrum. ff. si quis cau. l. 2. & not. s. de procur. ca. querelam.

- 3 ¶ Alijs & male. C. de iudi. l. a iudice. j. de ap. c. cum causam, uel forte, licet post litem contestatam. arg. C. de procu. l. nulla. & intelligo hoc uerum, quod subdelegatus Papa alium subdelegare non potest, puta ut det ei aliquam iurisdictionem; sed si committat ei ministerium tantum, puta quod recipiat testes sine aliqua iurisdictione, ualet commissio; quia ipse facere uidetur, qui per alium facit. Vel dic ut uidetur melius, quod aliud est recipere testes, aliud scribere attestaciones. Ille autem, cui commissum est quod recipiat testes, receptionem alij committere non potest; quia in hoc eius industria electa est. s. de offic. deleg. c. quoniam abbas. ubi de hoc, sed scribere attestaciones bene committit alij; quia hic potius eligitur opera, quam industria. ar. j. de app. c. cum causam. ¶ Ad officium autem receptionis testium pertinet discernere, quanta fides adhibenda est testibus. & hoc ipsum scribere iudici. ff. de testi. l. 3. & j. de fidei iur. c. constitutus. in fin. s. de proba. c. licet. & refrenare effrenatam multitudinem. ff. de testi. l. 1. & testem uacillantem capere, & punire; ut C. de testi. l. nullum. & examinare articulos, & interrogatoria, & alia huiusmodi ad receptionem testium necessaria. Ex quibus omnibus potest colligi, quod industria personæ illius cui hoc committitur, est electa; & ideo hoc nulli committere potest. Tabellio autem secundum hoc interrogabit testes, & alias madata receptoris exequetur & etiam in absentia receptoris, & etiam si aliqua adiciat contingentia factum & respondeatur, bene ualebit. Tu dic, quod quauis iudex possit committere tabellioni receptionem testium quantum ad scribendum, non tamen quantum ad examinandum. j. de consangu. & affini. c. 1. [ad nos] ordinarium esset, quod ad proximos de legatos appelleret, sed & appellatio facta ad Papam tenet. ¶ Sed si coram Papa exceptum esset, quod ad inferiores delegatos causam remisisset, obtinisset. de offic. delega. c. super questionum. Sed quia non fuit exceptum, uel quia ex certa scientia sic fecit papa, tenet quod factum est. Vel dic tantum ad papam appellandum fuisse, quia tota causa eis commissæ fuit. s. de offic. delega. c. super questionum. [concessimus.] No. post diffinitionem sententiam quæ est nulla, legitima appellatione suspensa iterum cognoscitur, quod est speciale cum de beneficiis agitur ut not. s. de rescrip. c. constitutus. Vel dic hoc tunc uerum esse cum in tenore sententiæ eius deprehenditur iniquitas, ut hic, nam falsum reperiebatur in eo quod dicebat per attestaciones fuisse probatum A. fuisse in possessione iuris patronatus.

a Iniquitas Sic iniquitas & nullas equi parantur. Adde Car. in consp. 55. incip. In casu domini Car. col. 2. in fi. & uide Modern. in c. cum inzer. infra eo.

Item falsum reperiebatur in eo quod dicebat, quod dictus T. in probatione defecisset, ut. j. sequitur argu. ad hoc. j. de pur. uul. c. 2. Vel est hoc ea ratione, quia cum circumuentus fuerit iudex ab aduersario dolose sicut hic dicitur, bene poterat sententia retractari. ff. de iudi. l. si pretor. Vel dic, quod hic

sufficit ad cassationem sententiæ, quod ordo indiciarum non fuit hic seruatus, scilicet quia iudex probationes cōdemnati non uidit. C. de sent. & interloc. l. prolatam. Vel dic, ut no. s. de refer. c. cum dilecti. Vel dic, quod licet a principio posset repelli & deberet, si tamen admittus est de facto & apparet sententiam non bene latam, reuocabitur; & est ratio, quia ex quo iudex cognouit, pronunciare debet. ff. de iudi. l. de qua re. & iuste, & secundum allegata & probata. ff. de off. præf. l. illicitas. s. ueritas rerum. 10. q. 3. c. illa. & c. summopere. & c. tunc uerò. & hoc iurat iudex in Auth. iurand. quod præsta. ab his & c. s. & equus ero. colum. 2. Si ergo ex allegatis apparet eam rescindendam siue reuocandam, ipsam reuocabit, argu. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. 1. s. 1. ¶ Vel dic, quod hic admittus fuit beneficio restitutionis, uel potius supplicationis contra sententiam propter absentiam, quæ licet minus sufficienter sit probata, tamen ex illa minus sufficienti probatione datur sibi restitutio ad audientiam causæ. s. de resti. in integ. c. ex literis. [decem solidos] propter hoc non erat in possessione iuris patronatus, cum hoc non sit de fructibus iuris patronatus, quamuis ex pacto aliquando habeatur. 18. q. u. c. Eleutherius. ¶ Memorato T. mirum uidetur, quod dicit hæc decreta. in prin. ubi dicit, quod T. cuius electio, uel presentatio confirmata non erat, egerit contra T. qui possidebat, & cuius presentatio admittenda erat. hic dicit quod Papa adiudicauit ecclesiam huic T. & tamen nullus potest ministrare nisi primò eius electio confirmata sit. s. de elect. c. qualiter. Sol. dicimus hunc T. hoc modo processisse; quia petit confirmationem sue presentacionis a suo diocessano, & quia ille noluit eam impendere, iuit ad legatum a quo petit confirmationem propter defectum diocessani, legatus procedens discretè uocauit possessorem ecclesiæ, qui possessor exceptio sua presentatio erat canonica, & ideo erat legitime confirmata, & T. tunc mouit questionem dicendo quod non erat canonica, quæ cum probasset bene fecit Papa qui adiudicauit ei ecclesiam; quia sic adiudicando uidetur confirmare, cum non sit uis in uerbis. Vel potest dicere, quod ab initio T. petit suam electionem confirmari a legato non obstante confirmatione, & presentacione facta de possessore quæ non tenebat. & in hoc casu bene admittuntur probationes huius T. super canonica sua presentacione, & super non canonica presentacione possessoris, sed quæ tuncque probationes clare sint super mala presentacione possessoris nisi probet suam canonicam presentacionem, tamen sententiabitur pro possessore, quia potior est possessor. ff. l. ser. uen. l. uti in prin. & in eo quod legitur, ut no. s. de prob. c. ex literis. ¶ Item quia probationes T. non sunt admittæ super mala presentacione possessoris, nisi ad hoc quod iustificetur presentatio T. unde si T. non iustificasset suam presentacionem. i. si non probasset suam canonicam presentacionem, nõ proceder ad cassandam presentacionem possessoris, ad quod inductæ nõ fuerunt; & ideo uidetur quod male petunt isti qui petunt suas presentaciones, uel electiones confirmari, quando petit electionem aduersarij cassari; uidetur enim quod cum hic principaliter petatur cassatio, quod etiam si nihil probet actor de iustitia sue electionis, dummodo probet aliquid per quod cassari debeat electio aduersarij, quod cassanda est, licet forte actor aliàs non fuisset admittus ad hæc petitionem, nisi ratione iuris sui; quia & multi iniqui repelluntur, ut not. s. de accu. c. super his. Quidam tamen dicunt, quod & talis petitio admittenda est, sed tamen iudex non sententiabit super cassatione electionis; nisi actor probet de iure suo; sed quicquid dicatur hic, & j. de iure patro. c. cum dilect. disce, quia quando datur talis libellus, peto electionem confirmari, & electionem aduersarij infirmari. statim contradictor potest petere quod iure petit hoc, & si dicit quia est canonica, statim subiciet, multi sunt modi canonice electionis. s. super conpromissum

promissum, uel scrutinium. ¶ Item quandoque eligit quis iure suo, quandoque iure deuoluto, sed tamen in hoc modica est uis. si an exprimat modum canonicæ electionis, uel dicat tantum peto eam confirmari, quia est canonica; sed in secunda parte libelli, ubi petit electionem contradictoris infirmari, est utilitas magna, ut quæritur causa infirmationis; quia si dicit causam quæ uergat in præiudicium actoris, puta quia facta est de homine illiterato, irregulari, uel criminoso, & ideo non potest eligi, nec per consequens suam electionem, quæ secuta est impedire, audiendus est; si autem diceret causam, de qua nihil interesset suæ, ut si diceret eam ineligibilem, uel iam electum cassandum propter crimen, uel irregularitatem, sed non subiicit in quo sibi proffit, uel obstat cassatio, non recipietur huius libelli pars; sed si recipietur, forte restringere sententiam tantum ad præiudicium, uel utilitatem actoris, ut prædictum est si esse potest; si autem ad illa non potest torqueri, & inueniatur electio iam confirmata causa, cassabitur; imputat enim sibi reus qui non repulit actorem ante litem contestatam. C. de excep. l. si. inf. de excep. §. pe. ¶ Quidam tamen dicunt, quod non sunt recipiendi huiusmodi libelli, scilicet peto confirmari electionem meam, uel processum meum non obstante electione alterius, uel processu. Vel peto idem & etiam peto cassari electionem aduersarij, & ponit exemplum in similibus, quia nec talis libellus esset admittendus. Petó talé fundú nō obstat aliquæ uendōne & tradōne facta aduersario. Vel peto centum ex causa mutui, non obstante pacto de non petendo, uel non obstante sententia contra me lata super hoc. Sed certè isti non bene dicunt, nam omnes isti libelli sunt recipiendi, sicut satis apparet. ff. de pri. cre. l. Imperatores. ff. de met. cau. l. metum. §. uolenti. l. si mulier. §. fina. & l. seq. quia & ueteres actiones extinctæ utiliter competunt. ff. si ex noxa. cau. l. 2. §. si. ff. de capi. dimi. l. tutelæ. §. si libertate. C. si aduer. transac. l. 2. & de accep. l. fin. & hoc idem est in restitutione in integrum ut not. §. de in integ. resti. c. cum ex literis, in gl. idem super uer. idem per restitutionem. tamen satis uidetur quod debet subiacere causam in libello quare nulla sit electio, uel processus, uel uenditio, uel pactum, uel sententia; quia causa semper est exprimenda in libello, ut §. de lib. obla. c. ult. quantumcunque ad hoc impleret officium iudicis, quod ipse in prædictis impendere non debet, nisi iusta causa expressa, de qua est cognoscendum, ut apparet. ff. de minori. l. 1. §. prætor. & l. in caus. l. 2. Et dicunt quidam quod primò debet cognoscere de ultima petitione, quam de prima; sed nos credimus quod simul cognoscat de utraque, sicut not. in restitutione in integrum. §. de resti. in integr. c. cum ex literis, in gl. idem super uer. item per restitutionem. ar. C. loc. & con. l. si conditionis. & l. ne cui. & l. conductores. Item prædicta habent locum, ubi aliquid accrescit actori ex prædicta adiectione, & hoc etiam in libello debet exprimere; sed si in libello non dicit quod sibi accrescat, nunquam recipietur libellus cum adiectione quæ aduersario obest, & sibi non prodest. ar. ff. de rei ue. l. in fudo. & hoc ibi dicitur de positionibus & probationibus super eisdem faciendis, & si de eis nihil contineatur in libello.

S V M M A R I V M.

1 Sententia principis quando trahenda est ad consequentiam.

CAPITVLVM XIX.

IN causis. [Contineantur.] Si ipse cognouit & diffinitur partibus præsentibus. C. de leg. l. si imperiales. secus, si ad consultationem responderet. C. de leg. l. leges. in fin. Item secus in interlocutorijs. C. de leg. l. leges. in fin. nisi interlocutoria corpore iuris claudere-

tur. ff. quod met. cau. l. metum. §. quod agit. 16. q. 3. c. licet dispensariue. ff. de manda. prin. l. si.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptiones plures habens, primò proponere debet exceptionem suspicionis.
- 2 Sententia per falsum rescriptum non teneret, licet aduersarius consensiat.
- 3 Sententia lata contra res prius iudicatas in quibus casibus ualeat.

CAPITVLVM XX.

INTER [Monasterium.] Factum sic fuit, cum duo monasteria, scilicet sanctæ Annæ, & sancti Leodij ligarentur coram iudice delegato super modo eligendi abbate in monasterio sancti Leodij, processum fuit usque ad litem contestatam & testium productionem, tunc monasterium sanctæ Annæ proposuit causas suspicionis contra delegatos, & quia delegati non admiserunt eos appellare, uel etiam sine appellatione receperunt ab eis iudices autem eorum absentia vilipensa sententiam diffinitiuam pro monasterio sancti Leodij tulerunt. Pars autem sanctæ Annæ literas impetrauit, quod cum appellasset a propriis iudicibus, quia legitimas suspensionis causas non admiserunt, secundi iudices cognoscerent primò reuocato quicquid factum esset post appellationem &c. & non fiebat mentio in ipsis literis quantum processum erat in ipso negotio quando incœpit recusare, nec expressit causas suspicionis quæ continebantur in eis, quas hodie necesse haberent exprimere, & hodie nullus impetret literas super appellatione ante sententiam emissam, nisi exprimat grauamen. J. de app. c. ut debitus. olim autem non tenebatur exprimere. J. de app. c. cum sit ro. uel impetraret literas super principali negotio nulla facta mentione de appellatione, secundum illos qui dicunt quod recessit a iudicibus nulla appellatione emissam; cum autem quocunque modo uis, hoc negotium esset ad sedem apostolicam relatum, Papa decernit per secundas literas primas non reuocatas. Contra sententiam autem opponebatur quod non tenebat, quia lata erat contra res prius iudicatas & super hoc instrumentum sententiæ producebatur, sed Papa respondit quod præsumendum est, quod si coram primis iudicibus produxisset istud, post habuissent, id est producentibus non profuisset, uel si appareat tale esse quod profuturum esset, imputet sibi qui non produxerunt ante sententiam. His ergo attentis ratam habet sententiam priorum iudicum, & electio munus tribuit benedictionis super modo eligendi. Dicebant enim monachi sanctæ Annæ ad se pertinere, uel in totum, uel in partem electionem abbatis in monasterio sancti Leodij, & ideo electionem factam absentibus ipsis dicebant esse cassandam. [ingressum.] C. de iud. l. sancimus. in fi. C. de excep. l. pe. 3. q. 6. c. si quis. §. exceptio. §. de exce. c. pastoralis. ubi not. ¶ Iudicium si alicui competunt plures exceptiones declinatoriæ iudicij, puta de suspecto excommunicationis, quod falsum sit rescriptum, uel consimiles, semper in principio ponat exceptionem suspicionis; nam si primò aliam proponeret, sibi faceret præiudicium ut hic. & 3. q. 8. c. accusatores. §. si quis. ff. de iud. l. sed & si. Itē facit ad hoc, quia si semper usque ad litem contestatam proponi posset, frustra præfigeretur tempus. 20. dierum. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. Item frustra consuleretur protestato tempore absentie iudicis, si usque ad litem contestatam posset recusari. C. de iud. l. cum specialis. ¶ Sed dices, nonne naturaliter exceptio falsi & excommunicationis præcedit, cum si nullum esset rescriptum, non sit iudex? Resp. quando dico nullum rescriptum, quia falsum, uel quia ab excoicato impetrato, elido iudiciū eius, quia de hoc ipso iudicabit, & eius sententia faciet ius inter partes. §. de resc. c. si per literis. quem ex quo in uno eligit, non potest in alijs

Ii 2 recu-

recusare. 3. q. ult. c. accusatores. §. cuius in agēdo. quando autem dicitur cum suspectum, non eligit eius iudicium, quia non ipse sententiabit, sed arbitri. j. de ap. c. cum speciali. Item si non recusatur iudex, ualet quicquid facit. j. de app. c. ad hanc. sed & si aduersarius consentiat, non tenet sententia per falsum rescriptum, uel ab excommunicato lata. j. eo. c. ad probandum. ¶ Alij dicunt, q. simul potest proponere, cum ad idem tendant, scilicet ad remouendum eum. arg. ff. de excep. l. nemo. ff. de iudi. l. non uidetur. Alij dicunt, q. etiam separatim, dummodo recusatio proponatur intra 20. dies. ar. C. de inoff. testa. l. contra maiores. Alij dicunt, q. si protestatur, potest; alias non. Primi autem respondent sic ad has leges; nam illa l. nemo. non contradicit, quia proponendo diuersas exceptiones nullam uidetur confiteri; nam qui dubitat, excipit, ut no. §. de excep. c. cum uenerabilis. nam hic intendit intentionem aduersarij elidere, sicut quando excipit alium exemptionem per priuilegium, uel prescriptionem. §. de rescript. c. auditis. sed tamen facit sibi praiudicium in hoc, quia in iudicem consentire uidetur litigando coram eo, coram quo litigare non tenetur. Similiter. l. non uidetur. non obest, quia maius est, & maius signum consensus litigare sub aliquo, quam petere sibi edi genus actionis. item quia ibi nullam sententiam petit. Ad auth. offerat. Respon. uerum esse exceptionem recusationis posse proponi usque ad 20. dies, si tacite, uel expresse non renuntiavit, nec propter hoc q. dedit sportulas uel fideiussorem, uidetur consentire in iudicem, cum talis cautio scilicet iudicio sibi prestetur coram illo iudice qui non cognoscit de causa. ff. de iudi. l. 2. §. pen. & hanc satisfactio & sportule ex necessitate prestantur, & ideo non praiudicat. Hac igitur opinione prima retenta uidetur quod aliquis simul non possit recusare iudicem & repellere procuratorem aduersarij sui, cum super procuracione oportet eum audire sententiam, & sic uidetur in iudicem consentire; sed si actor proponit contra procuratorem rei & procurator recuset iudicem, bene procedunt hec due questiones simul, quia ille qui recusat non eligit arbitrium huiusmodi iudicis super procuracione, sed aduersarius; & iudicium redditur in inuitum. ff. de uerb. oblig. l. inter stipulantes. §. 1. [renunciasse]. §. de off. dele. c. gratum [de priuilegijs] quo forte ei, scilicet conuentui sancti Leodij libera electio concedebatur, & nihil facit hoc ad rem. ¶ Non obstante] que forte erat quod uel in totum uel in partem monasterij sancte Anne esset electio. sed contra. 2. q. 6. ca. ei qui §. definitiua. hoc intelligitur ubi posita fuit exceptio rei iudicate, sed instrumentum non fuit productum uel alia probatio; contrarium autem loquitur, ubi nec posita, nec probata fuit exceptio rei iudicate. ut ff. de compen. l. q. in diem. Item in alijs casibus ualet sententia contra res prius latis uel iudicatas, si sit appellatum. §. de fin. c. cum Ioannes. Item si in integrum restitutionis beneficio subueniatur. §. de integ. resti. c. 2. Item si questio esset, an sit iudicatum necne, & pronunciatum est non iudicatum, sententia primo lata contra res prius iudicatas teneret. ff. que sen. sine app. l. 1. in prin. sunt & alij casus, scilicet in negotio publico. ff. de re iudi. l. Imperatores. Item in casu quem habes. ff. de iureiur. l. admonendi. Item intelligunt quidam secundum canones ubicumq. uertitur periculum animarum, ut §. c. lator. §. de testi. c. ex parte. [prolata] primo alio tempore [statuissent] ut presumitur, quia ex quo ipsam uidisset, ad hanc cognitionem uenire non debet [alioquin] idest sibi ualidum erat instrumentum, & idem non erant post habituri, imputetur eis qui modo obiciunt quod tunc non obiecerunt [norum] idest de nouo repertorum. C. de transa. l. sub pretextu.

S V M M A R I V M.

- 1 Obedientiam ubi subditus non exhibet, an sufficiat episcopo pro-

bare quasi possessionem, & non spoliacionem uel subtractionem.

CAPITVLVM XXI.

Suborta. [Litigantibus] super possessorio [habuisse] no. sufficere episcopo probare quasi possessionem, nec oportet probare spoliacionem, uel subtractionem; hoc enim ipso q. subditus per eum requisitus non exhibet obedientiam, constat q. eam eis subtraxit, & inde competit illi interdictum, uel officium iudicis, uel co-dictio, ut no. §. de elect. c. querelam. & §. de resti. spo. c. sepe. ¶ Decreuimus] agebat enim episcopus possessorio recuperandae possessionis, & petitorio, sed quia constabat de possessione, statim sententiam super eo dilata questione proprietatis, q. est not. dignum. & forte non haberet locum, nisi per confessionem constaret; imo locum habet, quia licitum est dimisso petitorio possessorium prosequi. §. de cau. poss. c. pastoralis. [efficaciores] quia habebat sententiam Alex. [praiudicium] quia res inter alios & c. Res inter. per totum. & intelligas Papam ignorasse ius quod in eo habebat, alias praiudicaretur. ff. de rei uel di. l. sepe. [sententiam]. l. quod monasterium subesseret episcopo [reprobasse] C. si ex fal. in. l. 1. [reperi] de hoc no. c. proxis.

S V M M A R I V M.

- 1 Monachi in quibus casibus constituere possint procuratorem.
- 2 Regularis quilibet potest constitui procurator ab abbate in negotiis monasterii.
- 3 Non est admittendus obiciens contra procuratorem talem.
- 4 Procurator potest unus pro alijs constitui in prosecutione negotii, ubi plures monachi admittuntur, & in idem conueniunt.
- 5 Criminosi in causa inquisitionis admittuntur.

CAPITVLVM XXII.

Cvm I. & A. [Ex parte] no. q. canonici regulares no. solum nomine ecclesie, sed suo constituunt procuratorem alium canonicum regularem. argum. contra. 16. q. 1. c. qui uere. & c. monachi. j. de accu. c. pen. 87. dist. c. peruenit. ad hoc respondet, quod monasterium indubitanter procuratorem constituit. §. de consue. c. cu dilectus. & in alijs infinitis iuribus. ¶ Item monachi in causis quas habent, constituunt procuratorem, uidelicet si fiat inquisitio contra eos ut hic, uel si ipsi inquisitione contra alium impetrent, uel inquisitionem prosequantur, ut hic. & j. de accu. c. olim. & idem si de electione sua agant. j. eo. c. ad probandum. §. de refc. c. cu dilecta. Item in accusatione, & in quolibet negotio ubi licitum est monachis agere, licitum est etiam eis super eo literas impetrare per alium. §. de excep. c. cum dilecti. in prin. ubi dicitur transmissa nobis petitione & c. & etiam agere per procuratorem, ex quo iure sibi conceditur agere, multo melius est quod per alium agat, quam per seipsum. §. de synodi. c. 1. ¶ Item quilibet regularis potest constitui procurator ab abbate in negotiis monasterij. 16. q. 1. c. qui uere. & c. monachi. non autem in suis proprijs abbatibus, si sua propria sibi aliqua negotia contra iura singat, etiam si fuerit inquisitio contra eum, secundum quosdam cum predicta. c. c. dicant, q. ad hoc ut possit procurare eorum negotia, oportet duo intervenire, & mandatum abbatibus, & utilitas monasterij. Sed nos credimus, quod etiam in inquisitione monasterij & alijs negotiis abbatibus potest esse procurator monachus, & est admittendus, ut in electione, & in alijs, & in hoc uertitur utilitas monasterij ut bonus abbas ei defendatur uel preficiatur; imo hac eadem ratione, scilicet quia utilitas monasterij uertitur, credimus quod etiam pro laico patrono, uel principe, uel magno defensore siue utili amico monasterij possit esse procurator. Nam & Archiepiscopus hoc

SYMMA RIVM.

1 Infamis efficitur condemnatus iniuriarum.

2 Papa an valeat restituere in integrum laicum non suæ iurisdictioni subditum.

CAPITVLVM XXIII.

CVM te. [Notaret.] ¶ Nam condemnatus iniuriarum fit infamis, siue civiliter siue criminaliter agatur. ff. de his qui not. inf. l. athletas. §. ult. [uolumus] restituendo te plenè [infamia] Not. Papam restituere in integrum, scilicet famæ, honori, patriæ, & omnibus huiusmodi. 2. q. 3. §. ult. circa fin. C. de sent. pas. l. 1. & ult. iure autem civili soli principes & senatus. ff. de postu. l. 1. §. de qua. 1. nam licet alij magistratus possint restituere alios minores & etiam maiores de iurisdictione sua, & quantum ad iurisdictionem suam, tamen famæ restituere non possunt ut eo. §. dicitur. sic etiam episcopi licet minores & maiores restituere possint, & dispensare in multis casibus, ut not. §. de tempo. ordin. cap. dilectus. & absolueret iuramentis, & uotis, & fidelitatis. Supra de iureiuran. c. cum quidam. §. de uoto. c. 1. 15. q. 6. ca. auctoritatem. & c. nos. tamen in integrum restituere non possunt quantum ad honores & similia, nec infamiam remittere, cum hoc nullo iure cautum habeatur. Collegium tamen cardinalium quod auctoritatem senatorem habet, restituere posset. ar. 96. di. c. Constantinus. & sic potest intelligi quod dicit. c. quod ecclesia senatum habet. 16. questio. 1. c. ecclesia. & propter hoc dicimus, q. licet sustineat episcopus infamiam ipso iure, uel per sententiam condemnatum, uel etiam dispensasset cum dispensare non posset, patet. 2. q. 3. c. Euphemius. §. hinc. tamen non admittitur ad accusationes uel testimonium, cum sit infamis. 2. q. 1. c. prohibentur. §. de testi. c. testimonium. si cum alio quam cum infame dispense, bene admittitur ad testimonium, & ad accusationem, & alios actus legitimos, & in civili causa & criminali, & contra clericos & laicos. nam cum ratione dispensationis posset esse in ordinibus susceptis, uel promoueri ad maiores, ergo ea ratione non poterit accusare & testificari in sacerdotibus. 2. q. 7. c. ipsi testes. arg. contra. §. de testi. c. testimonium. ubi dicitur, q. condemnatus de crimine non admittitur ad testimonium in criminali; sed illud intelligo ubi dispensatum non est. ¶ Sed queritur, an Papa posset restituere in integrum laicum non subditum suæ iurisdictioni, & dic q. non. 2. q. 3. c. Euphemius. §. hinc. nisi forte esset sibi necessarius in clericata, tunc enim forte posset dici q. ad hoc Papa tantum, & non alius, posset eum in integrum restituere, arg. quia etiam seruus alterius posset ecclesia assumere, dummodo ius suum serui domini recompenset. arg. 54. distin. c. multos. & c. ex antiquis. consuetudo ea per que alia iura seruorum suorum amittunt, sed nec reges possunt restituere in integrum, cum omnes tenentur legibus Imperatorum obedire, que eis hanc potestatem non concedunt. argum. 7. q. 1. cap. in apibus. alia etiam ratione eis obedire tenentur, quia ab ecclesia sunt approbati; nam nulla lege cauetur quod aliquis possit in integrum restituere, nisi solus princeps, id est Imperator, uel senatus, ut supra dicitur. Alij tamen dicunt, quod Reges omnes in integrum restituunt, quia non sunt sic Imperatoribus subditi, sed Papæ soli in dubiis & grauib. articulis. si. j. qui filij sint legitimi. cap. per uenerabilem. Papa autem in integrum restituit illos de patrimonio suo, & etiam illos qui aliorum iurisdictioni non subditi sunt. j. qui filij sint legitimi. cap. per uenerabilem. & omnes clericos. [non notari] nota ecclesiasticum iudicem restituere famæ. 15. q. 6. c. auctoritatem. sed hæc sunt in terra ecclesiæ.

SYMMA RIVM.

Duo an procedere possint tertio in potentiam iuris incurrente.

Ii 3 CA-

hæc potest. j. qui filij sint legitimi. cap. per uenerabilem. ¶ Et si contra procuratorem constitutum obiceretur non est admittendus quia non ueritur utilitas monasterij, & non audiretur; non enim est huius litigantis querere utilitatem monasterij, & eadem utilitates occultæ sunt quas aduersario non competit esse notas, sed conuentus ad quæ pertinet scire & tractare utilitates monasterij posset contradicere, & etiam ipse monachus, si certum esset quod non esset utilitas monasterij. Item de mandato episcopi, ubi est utilitas monasterij, possunt esse procuratores. 16. q. 1. ca. qui uerè, sed sine mandato episcopi, uel abbatis, imo quod plus est contra uoluntatem eorum debent denunciare malum prelatum, & ad hoc possunt etiam conuenire & procuratores constitui, ut hic. & 2. q. 6. 7. c. quia propter. ¶ Item credimus, quod in prosecutione cuiuslibet negotij ubi plures monachi admittuntur, & conueniunt in idem, unus ex his pro aliis potest constitui procurator, ut j. de accus. cap. olim. & hic. Sed contra hoc. 1. 2. q. 1. c. non dicatis. ubi dicit quod literas non potest recipere sine licentia superioris, ergo multo fortius non potest recipere literas procuratoris. Sol. illud intelligitur, quod non debet etiam literas recipere pro sua utilitate, sed pro utilitate monasterij potest, & in casibus a iure concessis. [Infamatus] post hunc textum corrigitur litera decreti, per regitum sic & c. [super his & c.] & aliis cum procuratore ipsius abbatis aliquandiu litigasset, & c. ut sequitur [dilata] hoc ea ratione, quia inquisitio non tantum in uno capitulo & contra unum, sed in multis, & contra multos erat commissa. ff. de doli exceptio. l. apud. §. ibidem. ff. de negot. gest. l. at qui natura. §. penultimo. ff. de arbitr. l. quid tamen [predicatus] abbas. & not. in causa inquisitionis constitui procuratorem, lite non contestata hoc nocet. §. ut lite non contest. c. quoniam. [conspiratorum] hæc est valida exceptio, & ideo j. distinguit super ea. [depositionibus] conspiratorum, alias enim forte publicauerunt [publicatis] hæc videtur iufficiens ratio. j. de accus. c. qualiter. §. debet. & c. olim. Sol. si non publicauit, deliquit; sed non propter hoc reuocatur sententia, cum ob hoc non fuerit appellatum. Vel dic, quod hic pars abbatis non negabat publicatas attestaciones, nisi conspiratorum, aliorum enim bene fuerunt publicata, quorum dicta fuisse publicata bene colligitur ex hac decreti. Vel Papa præcipit publicanda dicta conspiratorum, & mandat inquiri ad iudices dicta eorum fuerunt secuti, & aliorum dicta dictis conspiratorum concordant. ¶ Probare] debuit enim protestari, quod in personas testium dicere uolebat, alioquin sibi præiudicaret. §. de testib. c. presentium. Imo quod plus est, debet probare statim, uel terminum ad probandum recipere. argum. hic. & §. de testib. c. causam. [aliorum] non enim retractatur sententia per falsos testes lata, nisi iudex eorum dicta fuerit sequutus, ut no. §. de proba. c. licet. quamuis aliud posset dici in conspirationibus, & aliud in corruptis testibus. ¶ Fides] sed diceres, nonne tanquam peccatores potuerunt in totum repelli a testimonio? Respondeo sic, si obiceretur ab alijs, sed hic nullus contra eos de conspiratione obiciebat, nisi solus abbas a cuius nocumento bene excluduntur. Vel dic, quod in causa inquisitionis etiam criminosi recipiuntur, cum inquisitio non fiat nisi contra diffamatos. j. de acc. c. qualiter Vel dic horum testimonium presumptionem & modicam fidem facere, & non plenam sicut alij testes. Vel dic, quod inimici non solum dicuntur quod ad repellendum a testimonio qui odium in mente habent, sed etiam qui inimicitie causas habent, uel habere presumuntur etiam sine mentis odio. arg. 3. q. 5. c. 2. & se. & idem potest dici in conspiratore, qui pro bono ecclesiæ conspirare potest contra prelatum, & non peccat & tamen repellitur a testimonio.

CAPITVLVM XXIIII.

AD probandum ff. eo. l. super. [custodis] facta in abbatissam, uel potes dicere quod licet contendere de aliquo minori officio monialibus, ad quod per electionem uocantur. de stat. mon. c. 2. [eam] scilicet sententiam unius [s. de procu. c.ulti. contra. fol. aliud est in constitutione procuratoris, aliud in sententia prolatione. Sed nonne duo poterant procedere, tertio impotentiam iuris incurrente? s. de resc. c. sciscitatus. respon. poterant, sed quia admiserunt impotentem, quod uoluerunt non potuerunt. s. de offi. deleg. c. cum super ab. [infirmam] per exceptionem oppositam contra petentem executionem sententia, aliter enim ad irritandam sententiam ab excommunicato latam agi non potest secundum quosdam. hec ratio placet, imo bene agitur, si publice fuit denunciatus, ut not. s. de exceptio. cap. exceptionem.

SVMMA RIVM.

- 1 Res iudicata in quibus casibus non preiudicat aliis, & etiā quando hec regula non habeat locum. & uide nu. 2.
- 3 Preiudicium nunquid fiat eis quos res tangit, si alium agere uideant, & taceant.
- 4 Scientia sola sine citatione in quibus casibus sufficit.
- 5 Sententia contra electores uel ordinatores lata quando preiudicat electis & ordinatis, & quando non. in nu. 6.

CAPITVLVM XXV.

- 1 **Q**Vamuis. [Regulare] ff. de re iud. l. sepe. t uera est hec regula, quia non preiudicat res iudicata aliis in hoc, scilicet quod contra alios pariat actionem, uel exceptionem; sed bene preiudicat in hoc quod possessio quæ prius erat apud alios, transfertur apud uictores. s. eo. cum super. nisi appellatum esset ut ibi dicit, & tunc forte difficilius esset eis contra alios agere quam contra primos, argu. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. 3. sed si aliquis episcopus possidet iura episcopalia in monasterio alterius diocesis, secus est, ut not. hic in gl. uerbi gratia. [non nocet] t fallit hec regula, ubicunque sit ius ex sententia, ut in querela inofficiosi testamenti, & in causa filiationis. & ff. de inoff. testam. l. Pomponius. s. si ex causa. ff. de lib. agnos. l. 1. s. si. & l. 2. & 3. in princ. Ita in causa ingenuitatis, nisi detecta fuerit collusio. ff. de stat. homi. l. ingenuum. In criminali etiam accusatione speciale est, quia accusatus ab uno non poterit ab alio accusari, nisi doceat de prauaricatione prioris. ff. de preu. l. 3. uel nisi doctorem suum prosequatur, doceatque se ignorasse accusationem ab alio institutam. ff. de acc. l. si cui. s. 1. Idem est in populari actione, si bona fide agente actore absolutus sit reus. ff. de iureiur. l. cum qui. s. in popularibus. Item speciale est in crimine adulterij, ut absolutio adulterij proficiat adultera. ff. de adul. l. denunciasse. Item speciale est, quod unus ex appellatoribus uictoria prodest alii. C. si unus ex app. l. 1. & 2. Item in seruitutibus prædialibus. ff. si ser. uend. l. loci. s. si fundus. Item extraneo agente & rumpente testamentum per querelam aliis proficit. ff. de inoff. testam. l. posthumus. alias autem res iudicata non prodest, nec nocet, nisi illis contra quos lata est, uel illis qui finguntur idem cum illis; puta quia eis singulari uel uniuersali iure successerunt. ff. de exce. rei iud. l. si a te. s. si. & l. 1. & eadem. r. resp. & l. exceptio rei iud. Item nota. quod in his casibus sufficit sola scientia sine citatione [actio] secus si diuersis iuribus agant; puta, quia proprietarius pariat uel usufructuarius non agere de fructibus, uel econuerso. Item secus, si ille qui parrem habet in re pariat alium qui similiter partem habet, agere. ff. de liber. causa. l. si pariter. ¶ Sed quid si hi quos res tangit uideant alium agere & taceant, nunquid sit eis preiudicium, scilicet tunc quando officium iud. implo-
ratur super restitutione in integ. uel huiusmodi? Resp. non,

nisi citentur nominatim, uel per edictum, ut no. s. de ma. & obe. c. si. s. de. pc. c. in nostra. alias aut bene nocet eis; Nec obstat regula hic posita res inter alios &c. quia in casu posito ex quo citatio facta est, intelligitur contra omnes iudicatum qui sciuerunt, uel scire debuerunt causam agi; quia in eis non nominatur aliquis specialiter, sed in genere fertur sententia sic, scilicet restituimus te in integrum, preiusto auctoritatem tuam adoptioni, & sic in similibus est dicendum. [Actio] uerbi gratia, creditor habet hypothecariam contra quemlibet detentorem pignoris, & debitor rei uendicionem, & preiustor debitori; idem est in his in quibus non competit actio, tamen illi quibus competit actio, ius habet ex persona illorum qui agunt si tacent, tunc si eos scienter agere permittunt, licet male agant, sit eis preiudicium, ut est videre in marito & uxore; nam marito competit rei uendicatio ad rem dotalem, uxori uero non. C. de rei ven. l. doce. & tamen si uxor uendicat rem dotalem, licet male, preiudicat marito scienti & toleranti. Idem est etiam videre in emptore cui competit actio, & uenditore cui non competit, & proprietario, & in emphyteoticario cui competit actio, & proprietario cui non competit. ff. de rei iud. l. sepe. In his enim casibus, etsi agere non potuerunt hi quibus non competit actio, si tamen agunt licet male, preiudicant tamen eis; quia eos prohibere potuerunt quominus agerent, & quia de uoluntate eorum iudicant, uidetur de iure quod habuit ex persona agentis, & sufficit in his casibus sola scientia, nec exigitur quod citentur, & sic in tellige quod hic dicit ff. eo. tit. l. sepe. quidem tamen dicunt, quod in solo primo casu, scilicet in creditore & debitore locum habet quod dicitur de actore in alijs autem tribus casibus locum habet quod dicitur de defensore, & ubique in præalleg. l. ponitur, experiri, quo ad prædictos tres casus ponitur pro, defendere. Naturaliter autem primo actio & defensio eis competit, qui suis autoribus pro euicitionis periculo denunciant; potest etiam dici quod licet defensio competat tam ei qui possidet nomine alieno, quam ei cuius nomine possidet, tamen in defensione preiustor ille cuius nomine possidet. s. ut lit. non contest. c. quoniam. s. si super. nam & contra utrumque datur actio contra unum ratione detentionis, contra alium ratione ciuili possessionis; bene enim competit rei uendicatio ratione utriusque possessionis. ff. de rei uendi. l. officium. & etiam interdictum unde vi ratione utriusque possessionis, & utriusque possessionis potest fieri restitutio separatim; nam domino possessori ciuilitate fieri potest restitutio ciuili possessionis, & usufructuario possideti naturaliter fiet restitutio possessionis huiusmodi fructus uel alterius sue naturalis, & hoc casu uidetur quod sententia lata super naturali possessione preiudicet ei uiliter possidenti, ut possit denegare usufructum ei qui obtinuit; & eodem modo si feratur sententia super ciuili possessione, puta alii adiudicanda est ciuili possessio fundi usufructus, quam ei qui constituit usufructum, bene preiudicat possessori naturali, quia sibi poterit denegari, uel auferri usufructus; deberet enim suas exceptiones pretendere, & causam defendere, alij tamen contradicunt. Vel potes dicere, quod præfertur ille qui detinet naturaliter; detentor autem nunciat domino, sicut creditor debitori. Ideo autem diximus preiudicari ei qui est persona alterius ius habet, si permittat eum agere ex cuius persona ius habet, quia potest ipsi prohibere. Ceteri si non ex eius persona ius habent, quantuncque ageret et suo nomine, uel alieno, nunquam sibi preiudicaret etiam si esset de personis quæ agunt sine mandato, nisi præcederet, uel sequeretur eius uoluntas tacita uel expressa. C. qui. res iud. non no. l. 1. 2. & 3. ff. de procu. l. sed hæc. r. resp. ff. iud. fol. l. 3. s. r. hac etiam ratione imputatur patrono, si liberum non defendat. ff. de re iud. l. sepe. quia primo ad eum spectat defensio liberti, postea ad liberum. ¶ Item not.

not. q. in his casibus sufficit sola scientia sine citatione. Ar. eius q. dictum est de liberto, dicendum uidetur quod summus episcopus agit contra aliquod monasterium petendo episcopalia, si ille qui primò ibi exercebat episcopalia non defendat monasterium, & feratur sententia contra monasterium, q. præiudicat episcopo qui prius habebat ibi episcopalia quo ad possessionem. argu. ad hoc q. si episcopus primus potest agere contra secundum, si postea non esset ei ius ibi exercere episcopalia, multo fortius quando ea petebantur, debet excipere; secus autem si egisset secundus episcopus contra monasterium interdictio unde ui, uel uti possidetis ratione prædictorum iurum quibus se spoliatum diceret, uel in quibus diceret se turbari, quia tunc primus episcopus non debet suscipere defensionem eius, nec sibi aliquod præiudicium generatur, quia contra personas tantum agitur, & persona se est interdictum. non negamus tamen q. etiam si agitur de personali interdicto, quoniam aliquando fiat alijs præiudicium, scilicet quando præiudicium sequitur ex ui interdicti, uerbi gratia. Si egisset aliquis contra aliquem, quia spoliasset eum possessione iuris instituendi clericos in aliqua ecclesia, un petebat restitui ad prædicta iura, & cassari quicquid fecerat spoliacione pendente. In hoc. n. casu bene fit præiudicium clericis institutis per spoliato rem, si feratur sententia contra eum, quia ei ciuntur de ecclesia. s. de fil. presby. c. ueniens. ff. de ui & ui arm. l. 1. s. si fundus. & s. seq. secus autem si non interdictio, sed negatoria egisset, scilicet q. non erat ei ius restituendi, & petendo sibi adiudicari ius instituendi cum ad ipsum pertineret; nam hic ex sententia lata contra instituentem nullum fit præiudicium institutis, quæ institutio ualet propter possessionem. j. de iure patr. c. consultationibus. [a quo causam] ut si electus patitur electores de electione, an sit canonica, agere; uel ordinatus ordinatorem. s. de elect. c. dudum ro. 71. dist. cap. tantis. 3. q. 6. c. hoc quip. pe. nam t. sententia contra electores uel ordinatores lata super eo q. essent publice delinquentes, præiudicat electis & ordinatis in præd. cc. ¶ Idem & si ille, pro quo iudicatum est, patitur iudicem defendere sententiam, q. ab eo causam habuit, hoc non potest habere locum, nisi quando iudex processit ex officio suo inquirendo, & si sic remouit aliquem cuius præbendam alij contulit; nam si inquisitor hic defendit causam, præiudicabit illi cui colatum est beneficium, si scilicet, ut hic. ¶ Idem tamen & si egisset Petrus, & ego modò agerem ad idem de iure mihi a Petro concessos, tamen quod dictum est de ordinato & ordinatore non uidetur ita indistinctè uerum, nā quan tuncunque condemnatur de crimine ordinatus, nunquā præiudicat ordinatori; nam cum ex ui accusationis ordinati non sequatur condemnatio ordinatoris, nulla ratio est quare condemnatio eius sequeretur, uel quare præiudicaret ipsi, nam ex ui accusationis sequitur aliquando bonorum ademptio, infamia, & huiusmodi. C. de bo. dā. l. 1. 2. & 3. per totum. ff. de his qui not. infam. l. athletas. s. ult. i. & l. seq. ff. de furt. l. non potest. sed quod alius non accusatus ex ui accusationis alterius patitur poenā non inuenimus, nisi in certis casibus, ut in crimine lese maiestatis. 6. q. 1. c. quero. s. uerum. & herefeos. j. de here. c. uergens. & alia consimilia capitula intelliguntur quando notoria erant delicta ordinatorum uel institutorum; q. etiam si non esset actum contra ordinatores, tamen sine ordine iudiciario poterant puniri ordinatores qui scienter malos ordinauerant: ut s. de iureiur. c. ad nostram. il. 3. & j. de act. c. euidentia. sed si accusaretur ordinatus q. extra quatuor tempora ordinatus fuisset, uel q. minus canonice electus uel translatus fuisset, quæ & publica & notoria sunt, bene præiudicaret sententia lata contra ordinatū ordinatori. s. de transla. p. g. l. c. inter. & de tempo. ord. c. literas. hec enim ita sunt connexa, q. separari non possunt; si enim male fecit recipiendo ordinem tali die,

deterius fecit ordinator conferendo. ar. s. de transla. c. inter. circa si. sed bene potuit ordinatus malè recipere ordinem, quia erat criminofus; sed ordinator bene contulit, quia hoc ignorauit. s. de cor. uiti. c. expoluit. & hoc quidam de plano concedunt. Melius uidetur, q. quantumcunque crimen sit notorium ordinari, uel q. ordinator ce lebrauit extra quatuor tempora, nunquam tamen agitur ut cassetur ordinatio quam habet ab ordinatore, sed tantum agere potest ut puniatur, uel poenitentiam agar quā non habet ab ordinatore, & ideo nunquam præiudicat uni sententia contra alium lata; secus autem est in electis & electoribus, nam in illis obtinet quod superius est notatum. Hoc autem uidetur esse indubitatum, q. si aliquis egit contra capitulum alicuius ecclesie, & petit præbendam quæ mihi debebatur, uel mea erat, non præiudicat mihi sententia lata contra capitulum alicuius; quia si possidebam præbendam, tunc constat q. non præiudicat, quia contra capitulum non competeat actio, sed contra me. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. pe. ff. de rei uen. l. officium. & s. de iur. c. examinata. & si non possidebam non præiudicat, quia non potui actorem prohibere ab agendo. ff. de re iudi. l. l. xpe. s. ult. ff. de iureiur. l. nam postea. s. si. & l. sed & si possessori. hoc uidetur falsum, quia si q. ageret contra capitulum super præbenda quam dicit uā care de iure, licet alius eam teneat de facto, uel si quis dicit eam sibi deberi quam alius etiam dicit sibi deberi, & eodem iure scilicet per electionem capituli, satis uidetur locum habere hæc decre.

S V M M A R I V M.

Rei cuius commercium quis non habet propter naturam ipsius rei, nec legatum, nec donatio, nec stipulatio fieri potest.

Iudicium non minus ualet quando quis iniuste agit, quam quando iuste.

Actor non exprimit in libello diem, uel locum facti contractus.

CAPITVLVM III. in vi.

Abbate. & j. [Commendatori] Et hic not. q. quando ad plures pertinet actio de aliqua re, ita q. ad unum pertinet quasi sub alio, sicut commendator est sub præceptore, q. simul ambo & omnes agere possunt, de hoc not. s. de iudi. c. cum deputati. j. de relig. do. c. cum uenerabilis. [uel quasi] not. libellum sub disuisione, ut not. s. de integ. resti. c. constitutus. [sinibus] s. de resti. spo. c. cum ad sedem. ¶ Sub conditione] hæc responsio probatur. ff. de leg. 1. l. cætera igitur. in prin. ff. de act. emp. l. ult. ff. de leg. 1. l. ab omnibus. & l. si seruus. alijs uerum est q. rei, cuius commercium quis non habet propter naturam ipsius rei, nec legatum, nec donatio, nec stipulatio fieri potest. ff. de leg. 1. l. filiusfam. s. si quis. ff. de leg. 1. l. bonæ. s. 1. ff. de leg. 3. l. fideicommiss. s. in seruo. & est expressum de re, quæ est apud hostes. ff. de uerb. oblig. l. liber homo. [Mox] C. de sacrosan. eccle. l. ut inter. ¶ Intentio] satis bene dicit q. ex nullo uerbo posito in donatione facta monasterio de Populeto apparet uoluntas donatoris, q. locus de Rosel. daretur monasterio de Benefa. arg. C. de dot. promiss. l. 1. Item pro hoc facit, quia uerbum donatoris non dirigebatur ad monasterium de Benefa. sed ad monasterium de Populeto, & ideo non uidetur ius quæsitum in re, sed in persona. ff. de ann. leg. l. Caius. ff. de leg. 1. l. quidam testamentum. ff. de contrahen. emp. l. fin. alijs autem si appareret ex aliquibus præsumptionibus de uoluntate donatoris, q. ad monasterium de Benefa. perueniret res donata, posset dici q. aliter prodiretur monasterio de Benefa. ar. ff. de leg. 2. l. Titius. s. patre. ff. de rei uen. l. emptor. s. ancilla. ff. de leg. 2. l. Titia cum mi. j. de testa. c. nos quidem. ff. de donat. inter ui rum & uxo. l. Sulpitius. [donatio] j. de eccl. xdi. c. ad audientiam. sed contra. ff. de ser. urb. præd. l. si seruus. s. si. ff. si seru. uend. l. si. ff. de adi. leg. l. seruus. ff. de lib. cau. l. seruus ff. de lib. & posthu. l. placet. & l. seq. insti. de leg. s. posthumus. sed ibi non quantur ius in re, sed personalis obligatio.

tio. ¶ Quia uidetur ff. de iudi. l. non potest. l. solemus. l. nūquam. no. ff. ad exhi. l. tigni. §. si. C. de in lit. iur. l. nec obstat. ff. de pignoratitia act. l. si rem. §. fin. quia ibi loquitur in pignoratitia, quæ statim oritur ex conuentione. & sic responde d. l. si rem. ff. de pign. act. [dicebatur] bene allegat iste si res donatæ nullo modo pertinebant ad regnū, quia secundum hoc nihil pertinuit ad regem de eis dispo- nere; sed si ad regnum pertinebant, licet ea non posside- ret, bene ius quod in eis habebat dare potuit, & ad hoc obligare successorem, & secundum hoc bona etiam erat responsio partis aduersæ [superuenienti] ff. de rei uen. l. si autem. in prin. ff. ad exhi. l. tigni. in princ. [speciali cau- sa] puta ex causa uenditionis initæ cum P. tali die & lo- co dicerem sibi deberi, & non est uerū [et postea] quā- lis cepit ex prædicta causa [siue alia] scilicet quia res quam petijt ex causa uenditionis, sibi debetur post litem contestatam ex causa donationis, quæ penitus aliena est a causa uenditionis. Similis autem causa uenditionis se- cunda esset primæ, si ex causa alterius uenditionis alio loco & tempore facta sibi post litem contestatam debet, & tamen quia ex ea actum non est non ueniet in iudiciū, & ideo de eo non sententiabit, & hoc est quod hic dicit [obnoxium] hæc petitio gñalis raro admittit in personali- bus actionibus, & in realibus sæpe [indebitur]. l. quia tunc non debebatur. [iudicium] ¶ iudicium enim non minus uariet quando quis iniuste agit, quā quando iuste, q̄ fa- tis apparet, quia sententia contra eum lata tenet, imo etiam pro eo, licet sit contra ius litigatoris. 2. q. 6. cap. ei qui. §. diffinitura. & idem uidetur de actis & gestis [libe- ra conscientia] quia cum in genere dixit eum sibi obno- xium, & eum inuenit tempore sententiæ obnoxium, contra conscientiam iudicaret si eum non obnoxium sen- tentiaret. Item ex hac scientia perpetuū & ex omni cau- sa pararetur exceptio rei iudicatæ absoluto, sed sic non est quando ex certa scientia petijt, quia tunc tantum pa- ratur exceptio ex illa causa [iudicio] quia probationes & acta inter easdem personas præiudicant, & etiam in alio iudicio si ad idem agatur, & hic ad idem agatur, q̄ sub generalibus uerbis omnis temporis ius, scilicet & ante litem contestatam, & post, deduxit in iudiciū [et tunc] scilicet tempore litis contestatæ fundauit [non habita distinctione inter personales actiones & reales, ni- si quia personales raro admittuntur non expressa causa, sed reales fere semper non expressa causa admittuntur, sed etiam in eis si expressa sit causa certa, nisi causa sit p- posita tempore litis contestatæ non prodest, si postea alia superueniat. arg. ff. de excep. rei iudi. l. si mater. §. si quis uerō. [donationis] puta quia dixit, peto talem fun- dum ex causa uenditionis, licet enim non adiecerit de tē- pore & loco uenditionis, quia tamen uenditionem ne- cessariō cōmittatur locus & tempus, non prodesse peti- tori, si post litem contestatam eandem rem emat; cum de certa uenditione intelligi oporteat, & certis loco, & tempore facta, ut hic dicit; secus autem si dicat. dico hanc rem ad me pertinere iure dominij, uel quasi; hic etiam si post litem contestatam nouum ius acquirit, fertur senten- tia pro eo. ff. de rei uen. l. si autem. arg. ff. de excep. rei iudi- c. l. si mater. §. eandem. cum enim nullas causas domi- nij expressit, non habet concomitancias loci certi, & temporis; & ideo non est uis, quo loco & tempore domi- nium ad ipsum perueniat [causam] scilicet emptionis, & uenditionis, & donationis, uel simile. ¶ Vacua id est im- possibilia, certa enim uenditio non potest fieri, nisi cer- tis loco & tempore; fatemur tamen q̄ nec actor debet exprimere in libello diem, uel locum facti contractus, sic- cut nec testis. §. de fide inst. c. cum Ioannes. nisi iudex hoc ex certis causis faciat fieri. arg. §. de fide inst. c. cum Ioan- nes. circa fin. in fi. de ac. §. curare. [concomitancias] scilicet tempus & locus, sed sufficit quouis loco uel tempore illud factum fuisse [licet] quasi dicat, & si hæc, quæ dicta

sunt, non possunt tolerari, de iure tamen sic seruandum est, quia æquum est. ff. ad l. Aquil. l. ita uult. §. si. S V M M A R I V M.

- 1 Sententia ad eternam rei memoriam est ferenda.
- 2 Sententiarum promulgandarum forma.
- 3 Ecclesia non debet habere inimicis suis odium, sed omnes ad pacem uocare debet.
- 4 Clericus pro quolibet peccato deponi potest.
- 5 Suspectus de hæresi, si se non purgauerit, excommunicari debet.
- 6 Imperator deponi potest a Papa.

CAPITVLVM II. in vi.

Ad apostolicę sedis, & J. [concilio] præsentia con- ciliij est ad solennitatem tantum; quia etiam sine concilio solius papę sententia sufficeret ad dam- nationem Imperatoris. 1. 5. q. 5. c. alius. 9. q. ult. c. patet. & c. seq. ipse solus habet plenitudinem potestatis. 2. q. 6. c. decreto. [sempernam]. ¶ supple sic, pronuncio & diffi- nio; omnis enim sententia ad æternam rei memoriam est ferenda, quia perpetuū est seruanda, & ius facit inter par- tes, specialiter tamen perpetuū memoranda est sententia depositionis quæ fertur contra iniquos principes, & ma- ximè contra Imperatorem. Est enim memorandū de hac sententia depositionis quæ non debet ferri, nisi urgente multa necessitate, & multis causis, & criminibus, & infamijs manifestis contra Imperatorem clamantibus. Item memoranda est talis sententia, ut sciant omnes quot & quantis periculis se opponit romana ecclesia, ut pacem procurat subditorum, & ut exemplum det ceteris prælatis omnia pericula subeundi pro defensione suarum eccle- siarum; quot enim periculis & maris & terra, & proclitio- nū, & assassinatorum, & alijs infinitis subiecit se Papa qui tulit sententiam, uix homo enarrare posset, quædam ta- men scripta sunt in chronicis ro. ecc. ¶ Hinc debent sum- mere exemplum iudices qualiter suas sententias debent promulgare, debet enim sic dicere, ego, uel nos talis iu- dex ordinarius, uel delegatus presentibus partibus talē sniam pferimus ad æternā rei memoriā, uel ad honorem Iesu Christi, uel ad honorem, & obseruationem iustitii- gantium, uel alia consimilia uerba debet dicere. nam qui- dam iudices malè faciunt qui dicunt suas sententias aius scribendo siue partibus siue uniuersis, huius enim scriptu- re potius sunt testimoniales scripture præteritorum, quā assertoria presentiu. Item illud non ut fieri debere, q̄ ali- cui scribat sententiam & loquatur in præsentia, licet in de- cre. factum inueniatur; ut §. de seque. pos. c. 1. de re iud. c. inter. q̄ quā sit absurdum cuiuslibet diligenter intuenti ip- sas decre. liquido apparebit. ¶ Per pacem] no. q̄ eccle- sia omnes inimicos suos debet uocare ad pacem; & tan- tum eis publicè offerre p̄ & conscientiam habeat securā & illesam, si cōtra eos pcedere debet, & q̄ ora obstruat detractorum; imo & si ecclesia contra inimicos suos pro- cedat siue spiritualibus, siue materialibus armis, totum fieri debet ut ad pacē ueniat. 23. q. 1. cap. noli. ¶ Reuo- care] not. ex hoc loco & ex his quæ proximè dicta sunt, quod propter sententiam suam, uel facta sua nunquam supposuit correctioni, uel emendationi concilij, uel alio- rum; sed suę emendationi tantum seruauit. hoc tamen di- xit q̄ super emendatione sua consilium cōcilij quæret, & bene fecit. 9. q. 3. c. patet. & c. seq. ¶ Adherentes] no. fi- delitatem ecclesię romane; quia nunquam uoluit habe- re pacem, nec pacis tractatum, nisi prius exprimeret, & premitteret de pace sibi adherentium, & de perpetua se- curitate eorum [grauissima] bene facit papa, quod non so- lum multa crimina, sed etiam multa genera peccatorum subiecit sententię depositorij Imperatoris; magna enim causa subesse debet depositioni Imperatoris, non est si- mile eius ad depositionem clericorum qui pro quolibet peccato deponi possunt. 23. dist. c. primum. 50. dist. cap. ut constitueretur. quia Imperatores & alij principes depo- ni non possunt abique magnis & multis periculis, et peri- culum

culum est causa quare aliquid detrahitur rigori. J. de cle. ex com. mi. c. latores. Item Imperatores & principes non ministrant in sacramentis ecclesie, sed clerici sic; & ideo oportet eos sine peccato esse. 3. r. dist. c. tenere. [De iur. iur.] peritium licet in omnibus sit graue crimen, in principibus tamen & prelatis est grauissimum, quorum uerbum debet esse firmissimum etiam sine iuramento. argu. 2. q. 4. c. innocens. & s. prae. [et cetera] & J. sub uerbis istis continentur in textu sententie. Primo multa periuria. Secundo multorum pactorum fractiones. Tercio multa sacrilegia. Quarto multae suspiciones heretice prauitatis [pacem] non est heres ex testamento Christi, qui pacem non seruauit cum testamento eius fuerit, pacem meam uobis, pacem relinquo uobis; & principes maxime ad pacem seruandam tenentur. ff. de pac. cap. conuentio. Sumi [sacrilegium] de sacrilegio no. J. de sen. ex com. c. cu pro causa. [non dubijs] cum hereticorum uocabulo conineri debeant, & etiam puniri qui legis argumento a tramite fidei deuiare noscantur. C. de here. l. 1. Idem uidetur in simonia. J. de simo. c. sicut fi. Item suspectus de heresi si se non purgauerit excommunicari debet; & si per annum in excommunicatione steterit, sicut hereticus condempnari debet. J. de here. c. excommunicamus. §. 1. Item sine ulla damnatione ipso facto est infamis, & alias penas incurrit. J. de here. c. excommunicamus. §. credentes. [exinationem] licet enim feudatarius habeat utile dominium, & sibi liceat uti frui re feudataria, dissipare tamen non debet, imo nec deteriorare sicut usufructuarius. ¶ Reprehendi non potest Papa posset cum priuare regno, quia debitam pensionem per biennium non soluit. J. de loc. c. si tamen ex causa quae tantum interesse sedis apostolice tangit non priuat, sed tantum ipsum reprehendit [imperaret] forma huiusmodi sententie sumpta est ex eo quod legitur, 6. idest reg. 1. 2. q. 2. c. uulnera. ¶ Priuamus non quia papa deponit Imperatorem. simile. 1. 5. q. 6. c. alius. & est hoc iur. nam cum Christus filius Dei dum fuit in hoc seculo & etiam ab aeterno dominus naturalis fuit, & de iure naturali Imperatores & quoscunque alios sententias depositionis ferre potuisset, & damnationis, & quascunque alias, utpote in personas quas creauerat, & donis naturalibus & gratuitis donauerat, & in esse conseruauerat; & eadem ratione & uicarius eius potest hoc, nam non uideretur discretus dominus fuisse, ut cum reuerentia eius loquar nisi unicuique post se talem uicarium reliquisset quod hec omnia posset; fuit autem iste uicarius eius petrus Matth. 16. ultra medium. & idem dicendum est de successoribus Petri, cum eadem absurditas sequeretur, si post mortem Petri humanam naturam a se creata sine regimine unius persone reliquisset. & ar. ad hoc. §. qui fil. sint legi. cap. per uenerabilem. ultra me. de hoc no. §. de fo. comp. c. licet.

S V M M A R I V M.

Papa cum quibus solus dispensat.

CAPITVLVM I. in vi.

Cum eterni. [Tribunal se suspensum]. Hic fuit infamis. C. de pe. iud. qui ma. iud. lult. [diuini] in officio suo. 1. 1. q. 3. c. si quis episcopus [irregularitas] hic colligitur quod cum irregularibus solus papa dispensat, & idem uidetur de corpore uitiatis, & illegitimis natis, & penitentibus, & bigamis, & idem seruatur ecclesia romana [in tot] in quatuor predictis. Inno. pap. 2. 4.

CAPITVLVM XXVI.

Dvobis. [Pro reo] §. de prob. c. ex literis [pro reo] de hac materia not. §. de offi. dele. c. causam.

De appellationibus.

RVBRICA XXVIII.

CAPITVLVM I.

Ilecti filij. [Apost. sed.] repetere quae diximus. §. de offi. leg. c. quod ad consultationem [factas] tempore suspensionis, & excommunicationis, interdicti prioris per ipsum archiepiscopum [malitiose] J. de concess. prae. uel eccle. non uacan. c. nulla. [initium] nam non noceret si post appellationem latae sunt.

S V M M A R I V M.

Appellare non licet nisi ab instanti grauamine uel comminato.

CAPITVLVM II.

Inter cetera. [Generalem.] Hic nouum ius mutatur [postea] subsecutum secundum quod non licet appellare nisi ab instanti grauamine uel comminato. J. eo. c. cum causam. & c. ut debitus. & c. cum cessante. & c. dilecto. uel posset dici quod haec de cr. psagebat ius illud.

S V M M A R I V M.

Index si excedat, idem est ac si grauet, & ideo licet hodie appellare.

CAPITVLVM III.

Ad nostram. [Appel.] Hodie non uidetur differentia inter regulares & alios, & inter correctionem & alium processum, cum semper liceat appellare si excedat, quod idem est ac si grauet. §. de offi. or. cap. licet. J. de accu. c. inquisitionis. olim autem poterat esse differentia, quia clerici saepius audiebantur appellantes, regulares rarius, praeterea contra disciplinam clerici non appellabant, nisi grauarentur, in alijs audiebantur appellantes sine grauamine, regulares uero uix uel nunquam audiebantur. hodie etiam posset habere locum hoc post sententiam, regulares secundum regulam latam, quia tunc non deferret iudex appellationis; in alijs secus. Et quod diximus in corrigendis excessibus regularium, idem intelligimus etiam de excessibus aliorum subditorum. §. de offi. ordi. c. irrefragabili. §. 1. & si ex officio condemnati appellauerint, & appellationis literas impetrent etiam post sententiam, & etiam facientes mentionem de appellatione, non ualent, nisi faciant mentionem de causa condemnationis. §. de refri. c. dilectus filius abbas. J. de coha. cle. & mu. c. super eo. Item in hoc est differentia inter correctionem excessuum, & alias causas, uel alia iura; quia correctio excessuum nulla consuetudine etiam praescripta impediri potest. §. de offi. ordi. c. irrefragabili. §. 1. sed alia iura, & iurisdicatio bene tolluntur praescriptione. ut §. de praescrip. per totum. & contraria consuetudine, ut §. de consue. c. si.

S V M M A R I V M.

Appellans a sententia diffinitiva, si appellationem non prosequatur intra terminum a iure uel ab homine praefixum, an propter hoc sententia maneat rata, nisi labatur terminus.

CAPITVLVM IIII.

Personas. [Ecclesiarum his.] Non enim ulterius auditur appellans in articulo quem non prosequitur, ut hic. & J. eo. c. saepe. in alijs secus. J. eo. c. dire. §. si autem prima pars loquitur, quando pars praefixit nimis magnu terminu, sed postea iudex praefixit terminu minorem. secunda, quando ipse appellans praefixit terminu competentem [sententiae] idest iurisdictioni iur. na licet appellans non prosequatur appellationem a diffinitiva sententia interpositam intra terminum ab homine praefixum, propter hoc non manet sententia rata, nisi labatur terminus iuris. Nec contradicit. c. seq. J. eo. c. saepe. quia omnia illa capitula intelliguntur de termino iuris. Alij tamen intelligunt idem in termino iuris, & in termino hominis, scilicet quod semper manet sententia lata. & hoc uidetur uerius; quod sic probatur, quia ultra terminu praefixum appellationi prosequenda siue a se, siue a iudice, siue a iure praefigatur, appellationem prosequi non potest. Item nec de nouo appellare potest, quia nec grauari potest; quia nec iudex, qui sententiando functus est officio

officio suo, non habet ulterius quid faciat. s. de offi. dele. c. in literis. nisi q. exequatur. s. de offi. dele. c. significasti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Differentia quæ sit inter appellationem & provocacionem.*

CAPITVLVM V.

Cum sit romana. [Et evidenti causa] 2. q. 6. c. ei qui ap. C. de temp. app. auth. ei qui. aliter enim non conceditur biennium. unde oportet eum necessitate probare. j. eo. c. constitutus. & ex necessitate daretur triennium. j. eo. c. ex ratione. ubi no. [prosecutus] s. c. proxi. [si uerò] interpositio est, ut pateat responsio alij membro, scilicet quando appellatur ante sententiam [prouocationes] de hoc not. s. de maio. & obe. c. dilecti. nam ferè per omnia censetur iure appellationum. ¶ est tamen differentia quæ proprie & stricto modo loquendo, appellatio dicitur illa quæ fit in iudicio. provocatio uerò dicitur illa quæ fit extra iudicium; sed ideo proprius dicuntur ad causam provocacionis, quia tunc fiet inceptio cause, & appellatio purè & strictè dicitur in causa iam cepta. Item fit in iudicio appellasset lapsò termino, non audietur ulterius super eo de quo appellauit; ut patet in eo quod legitur, & not. s. c. proxi. sed quando est extra iudicium appellat, etiam lapsò termino audietur appellas, quia hæc appellatio non proprie dicitur appellatio, sed ad causam provocacionis; nec potest impediri quin alio iure se iuuat appellans [si autem] modo loquitur quado appellatur in iudicio, sed ante sententiam [cogitur] elapsò termino appellacionis proseguende assignato [si raptor] sicut dicitur ab aduersario, sed ipse non constituitur [irrequisitus] hic not. arg. q. in notorijs nec uocatione ad causam, nec admonitione opus est. 2. q. 1. c. de manifesta. 1. r. q. 1. c. statumimus. ar. contra. 1. 2. q. 2. c. indignè. 2. q. 7. c. accusatio. So. dicimus citationem necessariam, & uerbum hic positum. f. requisitum, exponit illa uice, sed prius requisitus erat. Vel dic, q. non fuit requisitus per Paulum, sed p. Apollinem discipulum eius.

S V M M A R I V M.

- 1 *Appellauit qui semel ab aliquo, an possit eundem recusare in alijs ut suspectum.*

CAPITVLVM VI.

Ad hæc fit. [Vitare.] Nimis graue uidetur quod in ista decre. dicitur, q. si aliquis semel appellauit ab aliquo, q. in alijs possit eum recusare ut suspectum; tamen quidam sic plane intelligunt hoc habere locum in delegatis, non in ordinarijs. Item omnes dicunt, q. si reprobata fuit appellatio, q. postmodum non potest eum recusare; quia non grauauit eum unde non debet ei esse suspectus. Sed nunquid poterit eum tantum durante causa appellacionis recusare, an etiam postea, puta perperuo. Alij dicunt q. hic non dicitur, q. hæc non sit sufficiens causa recusationis, quia appellauit; sed dicitur q. nisi habeat iustam causam recusationis, oportet q. sub eo respondeat, & erat causa dubitationis, ut ipsi dicunt, quia ex quo in uno appellauerat, in omnibus suspectus uidebatur; sed respondent non esse ita. Vel loquitur secundum antiqua iura, quando licebat etiam sine causa appellare, & etiam ita recusare; quia paribus passibus ambulant appellatio, & recusatio. j. eo. tit. c. super eo. s. 1. hodie autè fecus, scilicet quia non poterit hic appellans recusare iudicem, nisi subfuerit iusta causa, ut j. eo. c. ut debitus. & c. cum speciali. [uitare] nisi committat graue crimen, & manifestum. j. eo. c. proposuit. uel nisi sit contumax ad proseguendum appellationem; nam tunc sicut non potest appellare, ita nec recusare. s. eo. c. psonas. j. eo. c. super eo. [uitare] ex aliqua iusta causa, non autem eo q. in alia causa ab eo appellauit.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iudicem eligere ad appellantem non autem appellatum pertinere.*
2 *Pars non tenetur ius alterius partis dicere.*

CAPITVLVM VII.

Si duobus. Hæc decre. habet locum, quando ex sententia lata uterque reputet se grauatum. j. de test. c. raynaldus. & c. rainutus. alias non uidemus ubi locum habeat; nam non credimus, si pars grauata appellaret ad archiepiscopum, q. pars non grauata posset dicere & ego appello ad papam, & ego uolo q. appellatio quam tu facis agatur coram papa; quia cum ipse non sit grauatus, non audietur appellans. j. eo. c. ut debitus. ¶ nec est appellati eligere iudicem appellationis, sed appellantis secundum antiqua iura quando poterat appellari sine graamine forte habebat locum hæc decre. etiam in alijs casibus [ueniens] coram suo iudice [iudice] puta episcopo [iudicis] id est proximis superioribus suo iudici coram quo litigabat, scilicet archiepiscopi [citarus] is qui ad papam appellauit [ueniat] coram minori iudice. ff. de iudi. l. si quis ex. ff. de in ius uoc. l. 2. [promulgata] a minori iudice. ¶ Cognouerit [ff. si quis in ius uoc. non ierit. l. 2. arg. ff. de act. emp. & uen. l. 1. in fin. nam ut ibi dicitur, ex quo ordinarius certus est certiorari non debet, ergo si iudex certus est, tunc non tenet excommunicatio; si autem aduersarius sit certus, & non iudex, dicunt quidam q. multa & excommunicatio imposita contumaci tenet, & processus in causa appellationis irritabitur. Alij dicunt contra, scilicet q. non irritabitur, & quia si peteret cassari sententiam oportet eum causam assignare, & si causa assignet, quia tu sciebas me ad papam appellasse, similiter & ipse respondebit, & ego ad archiepiscopum appellauit coram quo bene poteram prosequi appellationem, quamuis appellatio ad papam praefertur, si coram eo inciperet prosequi, uel si ab aduersario peteretur; sed tamen archiepiscopus non debet eum exaudire in citatione, si ei innouerit q. ad papam appellatum est, nec etiam potest nisi partes cõsentiant, cum ex quo hoc nouit, iurisdictionem ad superiorem sentiat deuolutam, & ideo non tenet citatio, & per consequens, nec eius sententia. arg. C. de fiat. defun. l. p. Si autem ignorauit, cum iurisdictionem habeat, tenet citatio & sententia excommunicationis, & et causa appellationis procedet lite non contestata, secorà primis iudicibus erat lis contestata. j. eod. tit. c. per tuas. & etiam idem si erat de illis casibus in quibus proceditur lite non contestata, de quibus le. & not. s. ut lit. non contesta. c. quoniam. est ratio quia ignorantia facit tolerari ea quæ sunt ratione publici officij. C. de testat. l. r. ff. de offi. p. r. l. barbarius. melior ratio est, quia iudex ordinarius est in causa appellationis & in alijs suis casibus, & ideo tenet q. fit ab eo nisi appelleretur, uel recusetur. j. eo. c. sollicitudinem. ¶ Sed dices, nonne hic aduersario noceret sua scientia? Respondeo ideo non nocet, quia scientia unius cum scientia alterius compensatur; sicut paria crimina & c. j. de adult. c. penul. & dolus dolo compensatur. ff. de dolo. l. si dolo. Item cum sit pars, non tenetur dicere ius alterius partis, licet iudex non debeat admitte petitionem eius si sciit; sed si ignorat, tenet processus eius, ut dictum est. Imo plus uidetur dicendum, quia si postquam incoepit prosequi litem appellationis, ueniat qui appellauit ad papam, & uelit impedire processum eius, non poterit sicut si præsens fuisset, & non contradixisset; quia qui abest contumaciter, non minor est præsente. in auth. ut omnes obe. s. si autem ille. & not. s. de di la. c. præterea. hoc tamen bene dicimus, q. si una pars cum non appellatum esset, iuisset ad superiorem, & falso sciens dixisset ei quod ad eum appellauerat, uel si dolo tacuerit se renunciasse appellationi, etsi iudex procedat ad sententiam, totum reuocabitur uel cõdictio sine causa, uel per in integrum restitutionem, uel per querelam falsi. ff. de iudi. l. si pretor. & patet in eo quod le. & no. s. de integ. restitu. c. ex literis. & s. de exce. c. cum venerabilis. s. intelleximus. sed non reputo cum aliquid dolo facere secundum hoc c. de quo hæc decre. loquitur, scilicet ex eo quod tacet appellacionem

appellationem ad papam factam; quia licet preferatur appellatio ad papam facta, tamē etiam coram superiore potest agi, si aduersarius non excipiat. Item credimus, quod archiepiscopus etiam si sciret appellatum ad papam, hoc modo citare posset, ut compareat si eligat coram se, p[er] se qui causam appellationis [tenere] nisi in casibus quibus no. s. de fo. comp. c. licet.

S V M M A R I V M.

1. Executor nec in citationibus, nec in alijs iudiciarij ordinem seruat.
2. An eodem modo sit proceden. in termino dato ab homine, quo in dato a iure.
3. Appellatus circa finem primi anni quando unus mensis tantu[m] restat, an possit petere confirmationem suę sententię.

CAPITVLVM VIII.

EX ratione. [Impotentis]. 2. q. 6. c. anteriorum. in Auth. ut spon. lar. §. hoc quoque. in Auth. ut in me. lit. ap. 2. q. 7. c. biduum. §. si forte. ff. de iniur. l. intra mte. C. de temp. ap. auth. si tamen. in his casibus qui in p[re]dictis concor. continentur, appellans ipso iure seruatur illegitimus, si autem dolo alicuius priuati fuerit circumuentus quominus appellationem prosequatur intra tempus, sibi p[re]iudicat, sed habet regressum contra dolum. ff. si q. cau. l. 2. §. si. ff. de dolo arb. §. dolo eius. si sit soluēdo, alias restituit ad p[ro]secutionē appellationis. ff. de eo p[er] que fac. est. l. ex hoc. §. 1. Item dicimus si lapsu primo anno facultate sui trahatur a p[ro]secutione appellationis, lapsu primo anno prudēter faciet ille qui legitimo impedimento detentus est ut non possit prosequi appellationem, si impedimentum suum protestetur coram iudice a quo appellatum est, petendo ne procedat, & coram executore ne sententiam exequatur appellet si contra fecerit; sed et si hoc non fecerit & iudex exequatur sententiam anno elapso, tunc si nullum suberat iustum impedimentum, tenebit executio sine ulla citatione facta, cum enim lapsu anni rata maneat sententia. C. de temp. ap. auth. ei qui si nullo impedimto detinetur iudex eam exequi potest, & de

bet, et si partem non citauerit. ¶ 1. Executor.

2. Executor. ¶ Ad auctoritatem enim nec in citationibus, nec in alijs solitum ordinem iudiciorum seruabit, & tamen bene sciemus q[uod] si pars ueniat coram executore & dicat sententiam nullam, quando cunque audiēdus est, & nisi audiat q[uod] iuste appellare potest, ut no. s. de off. dele. c. pastoralis. §. 2. & c. cum in iure. Imo plus dicimus, q[uod] etiam si non p[re]stetur aliquid coram iudice, uel executore, nec excipiat, tamen pendente executione & ea finita potest implorare officium iudicis, ut quęcunque facta sunt post appellationem eius in statu pristinum reuocent. J. eod. c. bo. memo. s. de exce. c. dilectę. ubi no. q[uod] enim dicitur non ualere sententiam uel etiam alia extra iudicium facta nō seruato ordine iudiciario, uel a iure uel homine statuto, ut s. eod. c. r. & 2. q. 1. c. deus. s. de relcrip. c. cum dilectus. J. de cens. c. romana. 65. dis. per totum. s. de elec. c. quia propter. & s. de off. dele. c. prudentiam. 1. respon. tunc habet locum quando certus ordo statutus est procedenti, & ille omittitur, q[uod] hic non est, quia executori nullus p[re]figitur ordo, ut dictum est. ¶ Item no. q[uod] licet hic loquatur de anno dato a iure, idem est & eodem modo procedendum in termino dato ab homine, licet aliqui dixerint q[uod] statim elapso termino statuto a iudice, etiam si habeatur legitimum impedimentum, tamē sententia transit in rem iudicatam ar. s. eo. c. personas. cum sit, & ar. pro hac differentia. s. de in

integ. rest. c. constitutus. ubi no. ubi dicitur q[uod] contra temporalem p[re]scriptionem statutam ab homine necessaria est p[re]scriptio, & tamen contra temporalem p[re]scriptionem a iure statutam non est necessaria. C. in quib. cau. nō est neces. in integ. rest. l. si. sed certē non est simile, q[uia] hoc tempus appellationis p[ro]sequendę statutum ab homine succedit loco termini statuti a iure, & ideo eodem iure cum illo cēteri debet, ut ff. si quis cau. l. si eum. s. iniuriarum. sed illud tempus, de quo loquitur. s. de in integ. rest. l. constitutus. nō succedit loco alicuius temporis a iure statuti, imo illi ciues de nouo sic ordinauerant inter se. Qui appellat intra annum debet habere finitam causam appellationis, nisi impediatur iusto impedimento, uel iudicis, quia non potest uel non uult procedere in causa, uel aduersarij qui petit dilationē, uel propter suam infirmitatem, uel sine causa, uel impedimento sui ipsius, scilicet appellantis qui impedit, uel propter suam infirmitatem, uel tempestatem, uel inopiam, quod est no. uel propter aliam iustam causam, uel impedimento tertium, uel instrumentorum, quos sine culpa sua habere non potuit, & potest etiam impediri a p[ro]sequendo appellationem dolo cuiusque extranei, & sic succurritur ei per beneficium restitutionis, ut no. s. in prin. Colliguntur autem p[re]dicta in Auth. de his qui ingre. ad ap. in prin. §. 1. 2. 3. & 4. sufficit autem appellanti incipere p[ro]sequi litem appellationis tali tempore, q[uod] si nullum inopinatum impedimētum interueniret ante finem anni sententiam petere posset; nec imputabitur appellanti si aduersarius petat dilationē ad reprobandos testes appellantis, q[uia] si reprobauerit eis non obstantibus confirmabitur sententia contra appellantem lata, si ex illis solis testibus erat infirmāda. Si autem non reprobauerit, uel si ex illis solis testibus nō pendebat uictoria causę, apparet q[uod] malē petita & obtenta fuit dilatio, & ideo non debet obesse appellanti; si uerō peteret appellatus dilationem ad probandum de iure suo, sicut & appellans habuit ad probandum de iure suo, nec hęc dilatio imputabitur appellanti. ar. C. de tēp. in integ. rest. peten. in prin. & uidetur q[uod] si tantum per unū diem postquam appellationem coepit p[ro]sequi, fuit impeditus quominus intra annum posset petere sententiam super causa appellationis, q[uod] totus annus ipso iure sine beneficio restitutionis sibi indulgeatur a iure, sicut satis apparet ex p[re]alleg. auth. de his qui ingre. ad app. sed secus est si beneficio restitutionis ei subuenitur, quia tunc non restituetur sibi tempus, nisi tantum quantum amisit. ar. ff. ex qui. cau. ma. in integ. rest. l. ab hostibus. §. si. ¶ Item quando de uoluntate partium differtur causa appellationis, ut quia itur ad arbitros, uel consimili, tunc ipso iure recuperat tempus quod remanserit de anno. in Auth. de ap. s. deinceps. colla. 8. ¶ Item uidetur, q[uod] appellatus circa finem primi anni, quando unus mensis tantum restat, q[uod] possit petere cōfirmationem suę sententię, licet p[re]allegat. a. Quando unus mensis. ¶ Ad hęc dicta Inn. uide Car. in cons. suo. 97. in ci. uide dūm est de duobus maxime in 2. & 3. col.

auth. de his qui ingre. ad ap. §. 3. col. §. uidetur dicere contra, sed rationē non uideo, & de hoc no. J. eo. c. oblatę. imo plus uidetur, quia ex quo appellans fecit citari appellatum in causa appellationis, et si hęc citatio emanauerit in principio primi anni, tamen ex tunc appellatus habet potestatem appellandi & p[er] eā cōfirmationem suę sententię, non expectato inense iuxta finem primi anni, quia sic ob tinet in causa principali. C. quomodo & quando iudic. auth. qui semel uidetur enim q[uod] multo fortius debet obtinere processus p[re]dictę auth. in causa appellationis, quā in principali. Item expresse loquitur in causa appellationis. C. de temp. ap. l. cum autem. §. illud etiam & hoc quidam concedunt, alij uerō contra, primis autem p[re]d. Authen. de his qui ingre. ad ap. §. quia enim. multum uidetur contradicere, ubi dicitur q[uod] si etiam in medijs certaminibus